

วรรณวิทัศน์

ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2562

ISSN 1513-9956

นิทานคำกพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหทัย:
การศึกษาต้นฉบับ ลักษณะสهبท และคำสอน

“วัฒนธรรมอาหาร”:
ปรุง “ความเป็นอื่น” ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์

ท็อปเซฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1:
การศึกษาความไม่สุภาพตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย:
ภาพสะท้อนสังคมไทย

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง

วิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก่” ในภาษาไทย

การศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย

ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์

วรรณวิทัศน์

ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2562 ISSN 1513-9956

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

- ตีพิมพ์บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทปริทัศน์วรรณกรรมที่มีคุณภาพในด้านภาษาไทย วรรณกรรมไทย และวัฒนธรรมไทย รวมถึงภาษาบาลี สันสกฤต เขมร และภาษาอื่นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย มีกลุ่มเป้าหมายคือคณาจารย์ นักศึกษา และนักวิจัยทั้งในและนอกสถาบัน
- เปิดรับบทความที่เขียนด้วยภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษ โดยอาจอยู่ในรูปบทความ วิชาการ บทความวิจัย หรือบทความปริทัศน์
- กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับแรก เดือนมกราคม - มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม โดยจัดทำเป็น 2 รูปแบบ ทั้งรูปแบบตีพิมพ์ (Print) และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Online)
- บทความที่จะได้รับตีพิมพ์ต้องผ่านกระบวนการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการอย่างน้อย 2 ท่าน ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double blinded peer-reviews)
- ผู้ที่สนใจส่งบทความเพื่อให้กองบรรณาธิการวารสารวรรณวิทัศน์พิจารณาผ่านระบบ Thaijo บทความที่ได้รับเลือกให้ตีพิมพ์เผยแพร่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาคุณภาพของผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรฐานของวารสาร และผู้เขียนต้องจัดรูปแบบการพิมพ์ให้ถูกต้องตามรูปแบบของวารสารวรรณวิทัศน์ ทั้งนี้วารสารวรรณวิทัศน์ไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความจากผู้เขียน

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้ำเพชร จินเลิศ

หัวหน้าสาขาวิชาภาษาไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

อาจารย์สังวาลย์ คงจันทร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธาสินี ปิยพสุนทรา

กองบรรณาธิการเขียน

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กุสุมา รัชสมณี

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

รองศาสตราจารย์กัญญรัตน์ เวชศาสตร์

อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

รองศาสตราจารย์จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ

อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

รองศาสตราจารย์ไชยिता มณีใส

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร

เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

รองศาสตราจารย์ประคอง เจริญจิตรกรรม

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

รองศาสตราจารย์วัลลภา วิทยรักษ์

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

รองศาสตราจารย์ ดร.วิภาวรรณ อยู่เย็น

เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

กองบรรณาธิการภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนัย ประสานนาม

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรากร

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จิตุหะศรี

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาส โพธิแพทย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา แก้วคัลณา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาณี พัดทอง

รองศาสตราจารย์อรพัช บวรรักษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต จุลวงศ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะกรรมการดำเนินงานวารสารวรรณวิทัศน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธาสินี ปิยะพสุนทรา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หม่อมหลวงคำยวง วราสิทธิชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรภรณ์ ดิษฐปาน

อาจารย์วัชรภรณ์ รุ่งโรจน์ชนาทิพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์

ประธาน

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการและเลขานุการ

เจ้าของ สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถานที่พิมพ์ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ราคา 100 บาท

สงวนลิขสิทธิ์

บทความหรือข้อเขียนในวารสารฉบับนี้ ลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียน ความคิดเห็นใดๆ
ที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัว และอยู่ในความรับผิดชอบของผู้เขียน
แต่เพียงผู้เดียว กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องหรือรับผิดชอบต่อความคิดเห็น
ดังกล่าว

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	(5)
นิทานคำกพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหทัย: การศึกษาต้นฉบับ ลักษณะสทบท และคำสอน ณัฐรา คำชู	1
“วัฒนธรรมอาหาร”: ประจ “ความเป็นอื่น” ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ธนาภัทร พริยโยธินกุล น้ำผึ้ง ปัทมะกลางคูล	29
ท้อปเซฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1: การศึกษาความไม่สุภาพตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ ศิระวัสฐ์ กาวิละนันท์	57
สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย: ภาพสะท้อนสังคมไทย อำนาจ ปักษาสุข	87
คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์	104
วิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก่” ในภาษาไทย ทัดดาว รักมาก	142
การศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย ปิยะวดี คำสุวรรณ คเชนทร์ ตัญศิริ อุมาภรณ์ สังขมาน	179
ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ศิริพร ปัญญาเมธิกุล	208
ผู้เขียน	227

บทบรรณาธิการ

วารสารวรรณวิทัศน์ฉบับปีที่ 19 ฉบับนี้เผยแพร่เป็นลำดับที่ 2 ของปี 2562 ได้รวบรวมบทความที่น่าสนใจหลากหลายแง่มุมเพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าของผู้สนใจทางภาษาวรรณกรรมและวัฒนธรรมไทยดังเช่นที่เคยปฏิบัติมา

ในเชิงวรรณกรรมและวัฒนธรรมไทยแต่อดีตมานั้นมีผู้ศึกษาไว้หลากหลายแง่มุม บทความเรื่อง นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหสไชย: การศึกษาด้านฉบับ ลักษณะสهبท และคำสอน ของณัฐา คำชู ได้ศึกษานิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหสไชย ด้านฉบับสำนวนต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสهبทของนิทานเรื่องดังกล่าวกับวรรณกรรมเรื่องอื่น ทั้งยังชี้ให้เห็นถึงคำสอนที่ปรากฏในนิทานคำกาพย์เรื่องสำคัญนี้ไว้อย่างละเอียด

ส่วนขององค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม บทความเรื่อง “วัฒนธรรมอาหาร”: ประจักษ์ “ความเป็นอื่น” ในวรรณคดีไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ของธนภัทร พิริยโยธินกุล และน้ำผึ้ง ปัทมะลงคูล ได้ศึกษาวรรณคดีไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมอันแสดงให้เห็นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ กล่าวได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่นิยมชื่นชมฝีมือการปรุงรสอาหารจวบจนปัจจุบันเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาหารจึงยังคงเป็นที่สนใจ บทความเรื่อง ท็อปเซฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1: การศึกษาความไม่สุภาพตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ ของศิริะวัสส์ กาวิละนนท์ ได้เสนอมุมมองที่ต่างไป โดยนำข้อมูลจากรายการโทรทัศน์ซึ่งมีผู้ติดตามจำนวนมากมาเป็นกรณีศึกษาและพบข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าบทสนทนาในรายการโทรทัศน์ดังกล่าวมีบางแง่มุมที่สะท้อนให้เห็นกลวิธีการสื่อสารในสังคมไทยที่แปรเปลี่ยนไป ความไม่สุภาพซึ่งเกิดขึ้นจากทั้งฝ่ายคณะกรรมการและฝ่ายผู้เข้าแข่งขันกลายเป็นลักษณะโดดเด่นของรายการ ทั้งดูเหมือนความไม่สุภาพจะมีนัยที่ดีความได้ถึงการทำลายที่น่าจับตามอง

วัฒนธรรมไทยอีกด้านหนึ่งที่มักถูกกล่าวถึง คือ ความเป็นชายและบทบาทหน้าที่ บทความเรื่อง สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย: ภาพสะท้อนสังคมไทยของอำนาจ ปักขาสุข พบว่าสำนวนไทยเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจในการศึกษา

ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ประเพณี ความคิดและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ชาย
ในสังคมไทย

นอกจากนี้บทความในวรรณวิทัศน์ฉบับนี้ยังแสดงให้เห็นว่าการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ภาษาไทยยังคงเป็นประเด็นศึกษาที่มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา บทความเรื่อง *คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง* ของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ ชี้ให้เห็นว่าคำบอกเวลาภาษาไทยถิ่นกลางทำให้สามารถมองเห็นประเพณี วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงโลกทัศน์ของชาวไทยภาคกลางได้เป็นอย่างดี

ด้านไวยากรณ์ บทความเรื่อง *วิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก่” ในภาษาไทย* ของทัดดาว รักมาก แสดงให้เห็นวิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก่” ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัยเปรียบเทียบกับการใช้ในปัจจุบัน บทความเรื่อง *การศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย* ของ ปิยะวดี คำสุวรรณ คเชนทร์ ตัญศิริ และอุมาภรณ์ สังขมาน ซึ่งศึกษาหน้าที่และความหมายของคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย ทำให้เห็นมุมมองทางไวยากรณ์ที่ลุ่มลึกและเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ

การก้าวล่านำยุคของการศึกษาภาษาไทยไม่จำกัดอยู่ด้วยเงื่อนไขของกาลเวลา บทความในวารสารวรรณวิทัศน์ยังนำเสนอเนื้อหาในระดับงานปฏิบัติศาสตร์ภาษาไทยผ่านการใช้ภาษาในโลกแห่งนวัตกรรมการสื่อสารไว้อย่างน่าสนใจ บทความเรื่อง *ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์* ของศิริพร ปัญญาเมธิกุล ชี้ให้เห็นว่าการเลือกใช้ถ้อยคำและการรับรู้ความรู้สึกเกี่ยวกับถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านสื่อแอปพลิเคชันไลน์นั้นเป็นองค์ความรู้ด้านภาษาไทยที่น่าศึกษา

กองบรรณาธิการวารสารวรรณวิทัศน์ได้ดำเนินการตรวจประเมินคุณภาพของบทความตามขั้นตอนที่เป็นที่ยอมรับ และคงไว้ซึ่งความถูกต้องทางวิชาการ และจริยธรรมทางวิชาการเพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญในสาขาวิชาการด้านภาษาวรรณกรรม และวัฒนธรรมไทยต่อไป

สุธาสิณี ปิยพสุนทรา

นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหัลไชย: การศึกษาต้นฉบับ ลักษณะสัทบท และคำสอน¹

ณัฐา คำชู

รับบทความ: 23 มีนาคม 2562

แก้ไขบทความ: 24 พฤษภาคม 2562

ตอบรับ: 20 มิถุนายน 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษานิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหัลไชยจากต้นฉบับเอกสารโบราณ บันทึกไว้ในสมุดไทย ปัจจุบันต้นฉบับเก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติกรุงเทพมหานคร และศึกษาวิเคราะห์เนื้อเรื่องในด้านลักษณะสัทบทและคำสอน

ผลการวิจัยพบว่านิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหัลไชยไม่ทราบชื่อผู้ประพันธ์และระยะเวลาที่ประพันธ์แน่นอน แต่สันนิษฐานว่าน่าจะประพันธ์สำเร็จราวช่วงพุทธศักราช 2377 ถึง พุทธศักราช 2425 ประพันธ์ด้วยกาพย์ยานี กาพย์ฉบัง กาพย์สุรางคนางค์ และคำประพันธ์กาพย์แต่ใช้ชื่อเรียกอื่นซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นคำที่ใช้บอกท่วงทำนอง

นิทานคำกาพย์เรื่องนี้มีลักษณะสัทบท กล่าวคือ โครงเรื่องของศรีสุทนต์สังหัลไชยคล้ายกับวรรณคดีซึ่งเป็นนิทานเรื่องหนึ่งในปัญญาสชาดก ส่วนเนื้อเรื่องนั้นกวีดัดแปลงอนุภาคหรือรายละเอียดของเหตุการณ์ในเรื่องให้แตกต่างไปจากวรรณคดี และกวียังได้นำอนุภาคเหตุการณ์ที่ดัดแปลงจากวรรณกรรมหรือนิทาน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหัลไชย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เรื่องอื่นที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีมาประสมประสาน นอกจากนี้ยังมีคุณค่าด้านคำสอนที่สอดคล้องตามหลักธรรมและแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ คำสอนเรื่องกรรมและวิบาก ไตรลักษณ์ โลกธรรม ปัญญา และภavana และคำสอนที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ได้แก่ คำสอนเรื่องความกตัญญู ความรักและการครองเรือน ความเพียร ความมีเมตตา และการให้อภัย

การศึกษานิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย* ทำให้ประจักษ์ถึงความรอบรู้และความสามารถของกวีในการสร้างสรรค์นิทานที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและทำให้ผู้อ่านเกิดปัญญา อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่นิทานเรื่องนี้ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางต่อไป

คำสำคัญ *ศรีสุทนต์สังหสไชย* สหบท คำสอน

***Srisuthatsanghatsachai* Kap Folktale: A Study of the Manuscripts, Intertextuality, and Teachings**

Nattha Khamchoo

Received: March 23, 2019

Revised: May 24, 2019

Accepted: June 20, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

This research is a study of Kap (a type of Thai poetry) folktale, *Srisuthatsanghatsachai* from the ancient manuscripts, which was written in scrolls. At present they are preserved in the National Library of Thailand in Bangkok. This research focuses on the analysis of the context, especially in intertextuality and teachings.

The research finds that the author of *Srisuthatsanghatsachai* is unknown and the period of the writing is uncertain. However, it is presumed that the tale was completed around 1834 to 1882. It was written in Kap Yanee. Kap Chabang, Kap Surangkhanang and other kinds of Kaps that are called differently, however, indicate the writing tunes.

The Intertextuality in *Srisuthatsanghatsachai* has a similar story plot to *Voravongsa Jataka*, which is one of the tales in *Pannasa Jataka*. In terms of the content, the author adapted the details of the events in the story to differentiate it from *Voravongsa Jataka* while combining the adapted details of events from other literature or famous tales into

Srisuthatsanghatsachai. Furthermore, many teachings in this kap folktale are in line with Buddhist principles and practices, i.e. Kamma and consequence, the Three Signs of Being, worldly vicissitudes, wisdom and meditation. They also accord with the teachings in the conduct of life, i.e. filial piety, love and marriage, assiduity, mercy and forgiveness.

The study of *Srisuthatsanghatsachai* shows the versatility and skillfulness of the author in creating such an entertaining tale as well as providing useful insights to the readers. This study also acts as a way to preserve Thai literature and spread the knowledge of this tale in order to be known to the broader audiences.

Keywords: *Srisuthatsanghatsachai*, Intertextuality, Teachings

บทนำ

นิทานคำกพย์หรือกลอนสวดเป็นวรรณกรรมที่คนไทยนิยมสร้างไว้สวดอ่านสมัยอดีตกาลเมื่อครั้งที่การพิมพ์ยังไม่เจริญก้าวหน้า ปัจจุบันไม่มีการสร้างนิทานคำกพย์ไว้สวดอ่านแล้วแต่ยังมีต้นฉบับนิทานคำกพย์เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติหรือศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ บางเรื่องยังได้มีการปริวรรต ศึกษา และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักทั้ง ๆ ที่นิทานเหล่านี้ก็มีความน่าสนใจ

“*ศรีสุทศน์สังหัลไชย*” เป็นนิทานคำกพย์เรื่องหนึ่งที่ยังไม่มีการศึกษาและเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก ต้นฉบับ*ศรีสุทศน์สังหัลไชย*ขณะนี้เก็บรักษาไว้ที่แผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร พบต้นฉบับทั้งสิ้น 5 เล่มสมุดไทย โดยหอสมุดแห่งชาติได้ขึ้นบัญชีไว้เป็น 2 เรื่อง คือ เรื่อง*ศรีสุทศน์* ได้แก่ *พระศรีสุทศน์* เล่ม 1 เลขที่ 515 *ศรีสุทศน์* เลขที่ 516 และเรื่อง*สหัลไชย* ได้แก่ *สหัลไชยสมุดสอง* เลขที่ 564 *สหัลไชย* เล่ม 2 เลขที่ 565 และ*สหัลไชย* เล่ม 3 เลขที่ 566 จากการสำรวจต้นฉบับพบว่าที่หน้าปกของสมุดไทยก่อนที่เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาตินำกระดาษบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับต้นฉบับปิดทับไว้ มีข้อความบันทึกที่หน้าปกว่า “*พระศรีสุทศน์สังหัลไชย*” ส่วนชวงท้ายของหน้าต้นของ*พระศรีสุทศน์* เล่ม 1 เลขที่ 515 มีข้อความบันทึกไว้ว่า “พลิกกลับไปหน้าโน้นเกิด หน้าปลาย*พระศรีสุทศน์สังหัลไชย*นะท่านเอ๋ย” และที่หน้าปลายเมื่อจบเนื้อความก็มีข้อความบันทึกไว้ว่า “จบแต่เท่านี้แล สมุดไทยไม่พอ เมื่อว่าอยากจะใครให้จบเรื่อง จงคิดสร้างต่อไปเกิดหนังสือ*พระศรีสุทศน์สังหัลไชย*เล่มหนึ่ง ยังไม่ถึงเล่มสอง นะท่านทั้งหลายเอ๋ย” นอกจากนี้เมื่อตรวจสอบเนื้อเรื่อง*ศรีสุทศน์*และ*สหัลไชย*ดังกล่าวแล้วพบว่า ต้นฉบับทั้งหมดเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะเนื้อความและคำประพันธ์ของทั้งสองเรื่องตรงกันจากหลักฐานต่าง ๆ ดังกล่าวจึงสันนิษฐานได้ว่า*ศรีสุทศน์*และ*สหัลไชย*เป็นนิทานคำกพย์เรื่องเดียวกัน และน่าจะมิใช่ชื่อเรื่องเต็มว่า “*พระศรีสุทศน์สังหัลไชย*” หรือ “*ศรีสุทศน์สังหัลไชย*”

เนื้อเรื่องย่อของ*ศรีสุทศน์สังหัลไชย*กล่าวถึงศรีสุทศน์โอรสของนางปัทมา และสังหัลไชยโอรสของนางศรีสุวรรณซึ่งเป็นมเหสีเอกและมเหสีรองของท้าวสุทนต์ ลูกนางทศมิถจามเหสีคนที่สามของบิดาใ้ร้าย บิดาเข้าใจผิดสั่งประหารโอรสทั้งสอง

มารดาจึงติดสินบนนายสำเภาให้ช่วยชีวิตโอรส ระหว่างทางสำเภาแตก โอรสทั้งสองพลัดพรากจากกัน ศรีสุทนต์ขึ้นฝั่งได้อาศัยอยู่กับตายายยากจน ต่อมาได้อภิเษกสมรสกับนางรัตนมาลาธิดาเจ้าเมือง ส่วนสังข์ไชยขึ้นฝั่งแล้วถูกยักษ์ฆ่า แต่พระอินทร์มาช่วยชุบชีวิต ต่อมาสังข์ไชยได้นางสังข์เสกสรिताที่เกิดจากดอกบัวของฤๅษีเป็นชายา ขณะที่นางสังข์เสกสรามีครรภ์แก่ ทั้งคู่ถูกยักษ์จับทำให้พลัดพรากกัน ต่างต้องผจญภัยฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ จนกระทั่งกลับมาพบกัน และได้สืบราชบัลลังก์ต่อไป

โครงเรื่องที่กล่าวถึงการเดินทางพลัดพรากของตัวละครเอกเพราะถูกกลั่นแกล้ง ทำให้ต้องประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ จนกระทั่งได้พบคู่บารมี ได้พิสูจน์ความสามารถ ความดี ความจริง และได้กลับคืนสู่ราชบัลลังก์ปกครองบ้านเมืองอย่างมีความสุขเช่นนี้อาจดูเหมือนนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ของไทยทั่วไป แต่นิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังข์ไชย*มีความน่าสนใจเพราะเป็นนิทานที่มีลักษณะสหบท กล่าวคือมีการประสมประสานอนุภาคจากวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเคยมีมาแล้ว อีกทั้งกวียังนำอนุภาคเหตุการณ์จากนิทานเรื่องอื่นมาดัดแปลงและประกอบกันเป็นนิทานเฉพาะของตน ทำให้นิทานเรื่องนี้มีความแตกต่างออกไป นอกจากนี้ กวียังได้สอดแทรกคำสอนต่าง ๆ ไว้ด้วย ทำให้นิทานคำกาพย์มีทั้งความสนุกสนานและให้แง่คิดคติเตือนใจที่สอดคล้องกับสัจธรรมความเป็นจริงของชีวิตและของโลก อันแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีที่สร้างสรรค์นิทานให้ผู้อ่านและฟังนิทานได้ทั้งความบันเทิงรวมทั้งได้ปัญญาไปพร้อมกันด้วย

ด้วยความสำคัญของเรื่องตามที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์นิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังข์ไชย* ฉบับหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ในด้านต้นฉบับ ลักษณะสหบท และคำสอน เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาต้นฉบับและศึกษาวิเคราะห์ลักษณะสหบทที่ปรากฏในนิทานคำกพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหทัย*
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำสอนที่ปรากฏในนิทานคำกพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหทัย*

ขอบเขตของการวิจัย

ต้นฉบับที่ใช้เป็นหลักในการศึกษานี้ คือ *พระศรีสุทนต์* เล่ม 1 เลขที่ 515 *สังหทัย* เล่ม 2 เลขที่ 565 และ*สังหทัย* เล่ม 3 เลขที่ 566 เพราะต้นฉบับค่อนข้างสมบูรณ์ มีเนื้อเรื่องสืบเนื่องและสัมพันธ์กันตั้งแต่เริ่มไปจนจบเรื่องบริบูรณ์ ส่วนต้นฉบับ*ศรีสุทนต์* เลขที่ 516 และ*สังหทัยสมุคสอง* เลขที่ 564 จะใช้สอบทานประกอบการปริวรรต เพื่อให้เนื้อเรื่องที่ศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เรื่องทฤษฎีสหบทหรือสัมพันธ์บท

ธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา (2548) กล่าวถึงการศึกษาเรื่องสัมพันธ์บทหรือสหบทว่าผู้อ่านต้องพึงเข้าใจว่าตัวบทวรรณกรรมเป็นตัวบทที่ส่วนผสมทุกอย่างล้วนมีนัย อาจปรากฏได้หลายลักษณะ เช่น การเขียนเลียนแบบ การอ้างถึงการอธิบายความ การอ้างอิง การให้แหล่งที่มา การล้อเลียน การพูดพาดพิงหรือพูดเป็นนัย การปรับเปลี่ยน การสร้างคำ ภาพ หรือข้อเขียนใหม่อีกชุดหนึ่ง ผลงานที่มีลักษณะสัมพันธ์บทนี้แสดงให้เห็นว่าส่วนที่เป็นการหยิบยืมมีความสำคัญและเป็นกฎเกณฑ์ที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ นับเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์

นพพร ประชากุล (2552) กล่าวว่าสัมพันธ์บทเป็นวิธีการหนึ่งในการอ่านวรรณกรรม เป็นการพิจารณาว่าตัวบทหนึ่ง ๆ มีความสัมพันธ์กับตัวบทอื่นๆ

เป็นการเชื่อมโยงตัวบทต้นทางกับตัวบทปลายทางซึ่งสามารถอ่านความหมายได้ใหม่ แตกต่างกับการอ่านโดยพิจารณาเพียงภายในตัวบทเท่านั้น

ตรีศิลป์ บุญขจร (2553) กล่าวว่ากระบวนการทศนุสหบทเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าวรรณคดีสร้างขึ้นจากระบบสัญลักษณ์และขนบวรรณศิลป์ของวรรณคดีที่มีมาก่อนระบบสัญลักษณ์ ขนบวรรณศิลป์ และวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อความหมายของตัวบท ตัวบทไม่ว่าจะเป็นวรรณคดีหรือไม่ใช่วรรณคดีไม่ได้มีความหมายที่เป็นเอกเทศในตัวเองแต่เป็นสหบท แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับผู้อ่านและผู้ตีความมากกว่าผู้แต่ง พื้นฐานสำคัญของกระบวนการทศนุสหบทนี้คือแนวคิดเรื่องมรณกรรมของผู้แต่งของ โรลองด์ บาร์ธ ผู้อ่านสามารถสานต่อเครือข่ายของความสัมพันธ์ของตัวบทที่อ่านกับตัวบทอื่นที่เป็นวรรณคดีที่มีหรือที่เคยอ่านมาก่อนกับตัวบทอื่นที่ไม่ใช่วรรณคดี และสามารถใช้ตัวบทอื่นที่เป็นเครือข่ายของสหบททางวัฒนธรรมและสังคมได้ด้วย การตีความตัวบทหรือการพยายามแสวงหาความหมายในตัวบทแท้จริงคือการพยายามหาสายสัมพันธ์ของตัวบทที่อ่านกับตัวบทอื่นๆ ที่สัมพันธ์กัน

พิเชฐ แสงทอง (2555) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องสัมพันธ์บทหรือสหบทว่าเป็นแนวคิดทางการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ที่กำลังเป็นที่กล่าวขานถึงของแวดวงวรรณกรรมศึกษาในช่วงหลายปีมานี้ แนวคิดนี้มีคุณูปการทางด้านวรรณกรรมวิเคราะห์ในแง่ของการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง ตลอดจนอิทธิพลที่ส่งทอดถึงกัน รวมไปถึงทำให้นักวิชาการด้านวรรณกรรมศึกษาเห็นความสำคัญของการศึกษาวรรณกรรมในฐานะการศึกษาแบบสหวิทยาการ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2523) ศึกษาเรื่อง “พระวรวงศ์ วรรณกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี: การศึกษาเชิงวิเคราะห์” เป็นการศึกษาลักษณะการบันทึกอักษร อักษรวิวิ วิเคราะห์ด้านวรรณกรรม สังคม และเปรียบเทียบสำนวนฉบับสุราษฎร์ธานีกับฉบับภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่าอักษรที่ใช้บันทึกเป็นอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อักษรวิวิบันทึกตามภาษาถิ่น กวีมีความสามารถในการใช้ภาษาและถ้อยคำให้เกิดอรรถรสทางวรรณคดี การศึกษาเชิงสังคมทำให้เห็นค่านิยม

ความเชื่อ และประเพณี การศึกษาเปรียบเทียบพบว่าปัญญาสชาดกเป็นต้นเค้าของฉบับสุราษฎร์ธานีและฉบับหอสมุดแห่งชาติ แต่ฉบับสุราษฎร์ธานีกล่าวถึงสังคมชนบทได้ดีกว่าฉบับอื่น

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547) ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์” เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทกลอนสวดของภาคกลางที่เป็นต้นฉบับตัวเขียนในแผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติในด้านประวัติความเป็นมา รูปแบบ เนื้อหา และพัฒนาการ ผลการศึกษาพบว่ากลอนสวดมีกำเนิดมาจากวัด นำมาสวดอ่านเป็นทำนอง ประพันธ์ด้วยกาพย์ต่างๆ ซึ่งมีท่วงทำนองสวดอ่านต่างกันไปตามเนื้อเรื่องและอารมณ์ในท้องเรื่อง เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เหตุที่กลอนสวดเสื่อมสลายไปเนื่องจากผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าด้านการพิมพ์

ฉัตรชัย สุขุม (2553) ศึกษาเรื่อง “ลักษณะสบทในนวนิยายเรื่อง ‘กรูกันออกมา’ ของ ปรีทรรศ หุตางกูร” เป็นการศึกษาลักษณะความเป็นสบทและวัตถุประสงค์การใช้ความเป็นสบทในนวนิยายเรื่องกรูกันออกมาของปรีทรรศ หุตางกูร ผลการศึกษาพบว่านวนิยายเรื่องนี้ประกอบสร้างความเป็นสบท 2 ลักษณะ คือ 1. การสร้างสบทจากการกล่าวถึงตัวบทอื่น ได้แก่ วรรณกรรม ภาพยนตร์ ศิลปะ เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ คำกล่าวของบุคคล และเพลง 2. การสร้างความเป็นสบทจากชุดสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชุดสัญลักษณ์ประเภทเครื่องแต่งกายและเครื่องสำอาง อาหารและเครื่องดื่ม สัตว์ เครื่องมือสื่อสาร สถาบัน และพฤติกรรมทางสังคมสมัยใหม่ วัตถุประสงค์ของการใช้สบทใช้เพื่อสร้างอารมณ์ขัน เสียดสี และวิพากษ์วิจารณ์สังคมในปัจจุบัน

จากข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้อันเป็นแนวทางในการศึกษานิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทศน์สังข์หทัยได้ และจะเห็นได้ว่ายังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทศน์สังข์หทัยในด้านลักษณะสบทและคำสอน

ผลการวิจัย

การศึกษานิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาลักษณะต้นฉบับ

1.1 ลักษณะต้นฉบับ

การศึกษาลักษณะต้นฉบับพบว่านิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหัลไชย* ไม่ทราบชื่อผู้ประพันธ์และระยะเวลาที่ประพันธ์แน่นอน แต่ที่หน้าปลายของต้นฉบับ*สหัลไชย* เล่ม 3 เลขที่ 566 มีข้อความบันทึกบอกวันเดือนปีที่สร้างหนังสือสำเร็จไว้ว่าตรงกับ “วัน 3๗12 ค่ำ ปีมะเมียสำเร็จ” ทั้งนี้ผู้เขียนมิได้บอกว่าวันดังกล่าวตรงกับ “ศก” ไต ซึ่งเมื่อตรวจสอบวันทางจันทรคติดังกล่าวกับปฏิทิน 220 ปี เทียบสุริยคติและจันทรคติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2325–2544 ของทองคำ ยี่มกำภู (2500, น. 107, 155, 203) แล้วพบว่าตรงกับ 1. วันอังคารที่ 18 พฤศจิกายน จุลศักราช 1196 ปีมะเมีย 2. วันอังคารที่ 23 พฤศจิกายน จุลศักราช 1220 ปีมะเมีย และ 3. วันอังคารที่ 28 พฤศจิกายน จุลศักราช 1244 ปีมะเมีย ซึ่งจุลศักราชดังกล่าวตรงกับพุทธศักราช 2377 2401 และ 2425 ตามลำดับ จึงสันนิษฐานว่านิทานเรื่องนี้จะประพันธ์สำเร็จราวช่วงพุทธศักราช 2377 ถึงพุทธศักราช 2425 (ช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 – รัชกาลที่ 5) ต้นฉบับที่ใช้ศึกษามีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ มีชำรุดบ้างบางหน้า

ตัวอักษรที่ใช้ในต้นฉบับตัวเขียนมีพื้นฐานใกล้เคียงกับอักษรไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และเครื่องหมาย ลายมือค่อนข้างสวยงาม ส่วนอักขรวิธีมีความแตกต่างกับอักขรวิธีไทยปัจจุบันอยู่มาก เนื่องจากการเขียนสะกดการันต์ในต้นฉบับตัวเขียนจะเป็นไปตามระบบเสียงพูด และเน้นการอ่านออกเสียงมากกว่าที่จะคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักอักขรวิธี อีกทั้งในอดีตยังไม่มีการกำหนดอักขรวิธีในการเขียนที่เป็นแบบแผน

ด้านลักษณะคำประพันธ์ พบว่า*ศรีสุทนต์สังหัลไชย* ประพันธ์ด้วยกาพย์ยานี กาพย์ฉก และกาพย์สุรางคนางค์ซึ่งไม่เคร่งครัดจำนวนคำและการส่งสัมผัสสลับกันไปตลอดทั้งเรื่อง มีบางช่วงตอนที่กวีประพันธ์ด้วยคำประพันธ์กาพย์แต่

ใช้ชื่อเรียกหรือชื่อกำกับเป็นอย่างอื่นซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นคำที่ใช้บอกท่วงทำนอง เช่น กาพย์ยานีอาจเรียกชื่อว่าข้าวลูกหลวง นางกราย ปัดมั่ง กาพย์ฉับอาจเรียกชื่อว่าจำเริด กาพย์สุรางคนางค์อาจเรียกชื่อว่า พิลาล นางกราย มังกอน

1.2 การปริวรรตต้นฉบับ

การปริวรรตต้นฉบับ ผู้วิจัยใช้ต้นฉบับพระศรีสุทนต์ เล่ม 1 เลขที่ 515 สหสไทย เล่ม 2 เลขที่ 565 และสหสไทย เล่ม 3 เลขที่ 566 เป็นหลัก โดยใช้ต้นฉบับสหสไทยสมุดสอง เลขที่ 564 และศรีสุทนต์ เลขที่ 516 ประกอบการปริวรรตกรณีที่ต้นฉบับที่ใช้เป็นหลักชำรุด เลือนราง หรือขาดหาย¹

พระศรีสุทนต์ เล่ม 1 เลขที่ 515 มีเนื้อเรื่องเริ่มด้วยการไหว้ครู ความเป็นมาของตัวละครเอก ศรีสุทนต์และสังหสไทยถูกใส่ร้าย มารดาจึงติดสินบนนายสำเภาให้ช่วยเหลือ ระหว่างหลบหนีพี่น้องทั้งสองคนพลัดพรากจากกัน ไปจนจบเล่มสมุดไทย ซึ่งกล่าวถึงตอนที่สังหสไทยและนางสังหสเกสรพลัดพรากกัน นางสังหสเกสรคลอดโอรสในป่า ระหว่างที่นางไปหาผลไม้ ศรีสุทนต์ประพาสาได้พบทารกจึงสั่งให้ทหารนำทารกเข้าไปเลี้ยงในวัง

สหสไทย เล่ม 2 เลขที่ 565 มีเนื้อความที่ดำเนินเพิ่มต่อมา กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ฤๅษีสั่งให้ม้าออกตามหาสังหสไทยและนางสังหสเกสร ระหว่างทางม้าต่อสู้กับยักษ์ ม้าพบสังหสไทยและช่วยรบยักษ์จนชนะ จากนั้นจึงพากันมานั่งพักที่ริมทางหมู่บ้าน

สหสไทย เล่ม 3 เลขที่ 566 มีเนื้อความกล่าวถึงตอนที่สังหสไทยได้ช่วยนางเทพนิรมิตที่ถูกพรานป่าลักพาไป สังหสไทยอภิเษกสมรสกับนางเทพนิรมิต ต่อมาม้าเตือนให้สังหสไทยออกตามหานางสังหสเกสร สังหสไทยพบศาลาทานที่ศรีสุทนต์สร้างไว้จึงได้พบพี่ชาย โอรส และนางสังหสเกสร จากนั้นศรีสุทนต์สังหสไทยยกทัพไปทำบิदारบ กระทั่งบิดาได้รู้ความจริง ลงโทษนางทศมิจฉาและทศมิจ ศรีสุทนต์สังหสไทยได้กลับคืนสู่ราชบัลลังก์ปกครองบ้านเมืองด้วยความเป็นธรรมจนสิ้นอายุขัย ซึ่งเป็นต้นฉบับที่มีเนื้อความตอนจบเรื่องอย่างบริบูรณ์

¹ ผู้วิจัยได้ศึกษาต้นฉบับและปริวรรตเนื้อเรื่องฉบับสมบูรณ์ไว้ในรายงานวิจัยแล้ว

2. ลักษณะสหบทที่ปรากฏในนิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหส์ไชย

การศึกษาลักษณะสหบทพบว่าเรื่องศรีสุทนต์สังหส์ไชยมีโครงเรื่องคล้ายกับวรรณสาตกซึ่งเป็นนิทานในปัญญาสาตก และกวีได้ดัดแปลงรายละเอียดของเนื้อเรื่องให้แตกต่างออกไป รวมทั้งยังนำเหตุการณ์ที่ดัดแปลงจากนิทานเรื่องอื่นที่มีมาก่อนมาประสมประสาน ดังนี้

2.1 โครงเรื่อง: ดำเนินเรื่องตามแบบวรรณสาตก

นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังหส์ไชยแม้จะมีเนื้อเรื่องอย่างนิทานพื้นบ้านทั่ว ๆ ไป แต่หากพิจารณาจากโครงเรื่องแล้วจะพบว่านิทานเรื่องนี้ดำเนินเรื่องตามแบบอย่างของวรรณสาตกซึ่งเป็นนิทานในปัญญาสาตก ดังตัวอย่างตารางเปรียบเทียบโครงเรื่องดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบโครงเรื่องศรีสุทนต์สังหส์ไชยและวรรณสาตก

ศรีสุทนต์สังหส์ไชย	วรรณสาตก
ความเป็นมาของตัวละคร: ท้าวสุทนต์มีมเหสี 3 คน มเหสีแรกชื่อนางปัทมา มีโอรสชื่อศรีสุทนต์ มเหสีคนที่สองชื่อนางศรีสุวรรณ มีโอรสชื่อสังหส์ไชย มเหสีคนที่สามชื่อนางทศมิจฉา มีโอรสชื่อทศมิจ	ความเป็นมาของตัวละคร: พระวงศามีมเหสี 2 คน อัครมเหสีชื่อนางวงศ์สุริยา มีโอรสชื่อนางศรีสุริยามาศและวรรณคดี มเหสีรองชื่อนางกาไว มีโอรสชื่อไวทต
ตัวเองถูกตัวโกงทำร้าย: นางทศมิจฉาใส่ร้ายศรีสุทนต์และสังหส์ไชย ทำให้บิดาสั่งประหารโอรสทั้งสอง	ตัวเองถูกตัวโกงทำร้าย: นางกาไวใส่ร้ายวงศ์สุริยามาศและวรรณคดี ทำให้บิดาสั่งประหารโอรสทั้งสอง
ตัวเองได้รับความช่วยเหลือ: นางปัทมาและนางศรีสุวรรณติดสินบนนายสำเภาให้ช่วยเหลือโอรส	ตัวเองได้รับความช่วยเหลือ: นางวงศ์สุริยาติดสินบนเพชฌฆาตเพชฌฆาตจึงปล่อยโอรสทั้งสองเข้าป่า

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบโครงเรื่องศรีสุทนต์สังข์ไห้และวรรณคดี (ต่อ)

ศรีสุทนต์สังข์ไห้	วรรณคดี
ตัวเอกซึ่งเป็นพี่น้องพลัดพรากจากกัน: เกิดพายุ เรือสำเภาแตก ไอรสทั้งสอง เกาะกระดานลอยน้ำแต่กระดานหัก ทั้งสองพลัดพรากจากกัน	ตัวเอกซึ่งเป็นพี่น้องพลัดพรากจากกัน: กษัตริย์เมืองอโยธยาศรีสุทนต์ และวรรณคดีที่ศาลา บุศยราชนมาเกย วงศ์สุริยามาศ อำมาตย์อุ้มวงศ์สุริยามาศไป วรรณคดีนั้นมาไม่พบพี่ชาย ทั้งสองพลัดพราก จากกัน
ตัวเอกผู้เป็นพี่ชายได้เป็นกษัตริย์: ศรีสุทนต์ขึ้นฝั่งขออาศัยอยู่กับตายาย พระธิดาเจ้าเมืองเลือกศรีสุทนต์เป็นคู่ ศรีสุทนต์ได้เป็นกษัตริย์	ตัวเอกผู้เป็นพี่ชายได้เป็นกษัตริย์: อำมาตย์ทูลเชิญวงศ์สุริยามาศเป็นกษัตริย์
ตัวเอกผู้เป็นน้องถูกตัวโกงทำร้าย: สังข์ไห้ขึ้นฝั่งตามหาพี่ชายไม่พบ ถูกยักษ์ทำร้ายและฆ่า	ตัวเอกผู้เป็นน้องถูกตัวโกงทำร้าย: วรรณคดีขออาศัยอยู่กับตายาย ต่อมา เศรษฐีโลภมันใส่ร้ายและสั่งตัววรรณคดี ให้ทำมาหากิน
ตัวเอกผู้เป็นน้องได้รับความช่วยเหลือและ ได้เมเฮสี: พระอินทร์ชุบชีวิตสังข์ไห้ สังข์ไห้ ขออาศัยและเรียนวิชากับฤๅษี ต่อมา ได้นางสังข์ไห้เศรษฐีฤๅษีเป็นชายา	ตัวเอกผู้เป็นน้องได้รับความช่วยเหลือและ ได้เมเฮสี: ท้าวภูสาดัดสินคดีให้วรรณคดีพ้นผิด วรรณคดีปราบยักษ์ได้ ท้าวภูสาดัดสินคดีให้และ ให้ครองเมือง วรรณคดีทูลว่ามินางคารว ธิดาเศรษฐีเป็นภรรยาแล้ว ท้าวภูสาดัด จัดพิธีอภิเษกสมรสให้ทั้งสามคน
ตัวเอกผู้เป็นน้องและเมเฮสีถูกตัวโกงทำร้าย: ยักษ์จับสังข์ไห้และนางสังข์ไห้ โดยนำสังข์ไห้ไปขังในขังข้าว มัดนางสังข์ไห้ไว้ที่ต้นไม้มัดแล้วจะมากิน นางสังข์ไห้เศรษฐีฤๅษีจินตนาการให้เชือกที่มัดไว้ หลุด นางหนีเข้าป่า คลอดไอรส และ พลัดพรากจากไอรส	ตัวเอกผู้เป็นน้องและเมเฮสีถูกตัวโกงทำร้าย: เลื้อยเมืองให้ดวงแก้ววิเศษ วรรณคดีตามหา พี่ชาย นางคารวซึ่งกำลังมีครรภ์ขอตามไปด้วย ฤๅษีขโมยดวงแก้ววิเศษ วรรณคดีและนางคารว ว่ายน้ำหนียักษ์ เกิดพายุทำให้ทั้งสอง พลัดพรากจากกัน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบโครงเรื่อง*ศรีสุทศน์สังข์*ไห้ไชยและ*วรรณสาตก* (ต่อ)

<i>ศรีสุทศน์สังข์</i> ไห้ไชย	<i>วรรณสาตก</i>
ตัวเอกผู้เป็นพี่คิดถึงน้อง ผู้ช่วยเหลือ แนะนำให้สร้างศาลาทาน: ศรีสุทศน์รู้ว่าทารกที่พบในป่าเป็นหลาน นางรัตนมาลาแนะนำให้ศรีสุทศน์สร้าง ศาลาทานและวาดภาพเรื่องราวชีวิตของตน กับน้องชาย	ตัวเอกผู้เป็นพี่คิดถึงน้อง ผู้ช่วยเหลือ แนะนำให้สร้างศาลาทาน: วงศ์สุริยามาศคิดถึงน้องชาย อำมาตย์แนะนำ ให้วงศ์สุริยามาศสร้างศาลาทานและวาดภาพ เรื่องราวชีวิตของตนกับน้องชาย
ตัวเอกผู้เป็นน้องพบศาลาทานและได้พบ พี่ชาย: สังข์ไห้ไชยออกตามหานางสังข์ไห้เกสร ระหว่างทางได้พบศาลาทานทำให้ได้พบกับ พี่ชายและไอรส	ตัวเอกผู้เป็นน้องพบศาลาทานและได้พบ พี่ชาย: วรรณคดีขึ้นฝั่ง พบศาลาภาพวาดทำให้ได้พบ พี่ชาย วรรณคดีคิดถึงนางคารวี พี่ชายแนะนำ ให้วาดภาพเรื่องราวชีวิตไว้ที่ศาลาทาน
ตัวเอกผู้เป็นน้องได้พบกับมเหสีและไอรส: นางสังข์ไห้เกสรร้อยมาลัยเป็นเรื่องราวชีวิต ของตนทำให้ได้พบกับสังข์ไห้ไชยและไอรส	ตัวเอกผู้เป็นน้องได้พบกับมเหสีและไอรส: นางคารวีขึ้นฝั่งขอให้พราหมณ์ช่วยเหลือแต่ ภรรยาขายพราหมณ์ทำร้าย นำไอรสไปทิ้ง ต่อมาวรรณคดีไปพึ่งธรรม นางคารวีพบ ศาลาทาน ได้พบไอรสและวรรณคดี
ตัวเอกยกทัพแก้แค้นพระบิดา: ศรีสุทศน์สังข์ไห้ไชยยกทัพบุกและทัพเรือ ไปทำบิदारบ	ตัวเอกยกทัพแก้แค้นพระบิดา: วงศ์สุริยามาศและวรรณคดียกทัพบุก ไปล้อมเมืองบิดา
ตัวเอกรบชนะ บิดาทราบความจริง ตัวโกงถูกลงโทษ: ทศมิจอาสาออกรบแต่แพ้ ศรีสุทศน์สังข์ไห้ไชย แกล้งบิดาให้ยกทัพเดินทางไปมา บิดาทราบ ความจริง ลงโทษนางทศมิจอาไปเป็นคนครัว ทศมิจถูกลงโทษเนรเทศไปป่า 7 วันก็เสียชีวิต	ตัวเอกรบชนะ บิดาทราบความจริง ตัวโกงถูกลงโทษ: ไวยทศอาสาออกรบแต่เสียชีวิต บิดายกทัพ มาขอขมา แต่ถูกสองพี่น้องแกล้งให้ยกทัพ เดินไปมา เมื่อบิดาทราบความจริงจึงขอโทษ ไอรสทั้งสอง นางกาไวยกินยาพิษ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบโครงเรื่อง*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*และ*วรรณสาตก* (ต่อ)

<i>ศรีสุทนต์สังหัลไชย</i>	<i>วรรณสาตก</i>
ตัวเอกครองเมือง ลูกหลานสืบราชสมบัติ: สังหัลไชยครองเมือง พระศรีสุทนต์กลับไป ครองเมืองอภัย จนสิ้นอายุขัยได้ไปยังสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ ลูกหลานสืบราชบัลลังก์ต่อมา	ตัวเอกครองเมือง ลูกหลานสืบราชสมบัติ: วรรณค์ครองเมือง วงศ์สุริยามาครองเมือง อภัยมาครองวรรณค์บวช ลูกหลานครองเมือง จนอายุได้ 2,000 ปี จึงสวรรคต ไปเสวยสุข บนสวรรค์ ประชุมชาตก

จากตารางจะเห็นได้ว่า*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*มีโครงเรื่องหรือการดำเนินเรื่องและลำดับเหตุการณ์ในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบคล้ายกับ*วรรณสาตก* จึงอาจกล่าวได้ว่าโครงเรื่องของ*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*น่าจะได้แบบอย่าง มีที่มา หรืออาจจะได้รับอิทธิพลมาจากโครงเรื่องของ*วรรณสาตก*

2.2 เนื้อเรื่อง: ดัดแปลงเนื้อเรื่อง*วรรณสาตก*และประสมประสานเหตุการณ์จากนิทานเรื่องอื่น

แม้*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*จะมีโครงเรื่องดำเนินตามรอย*วรรณสาตก*แต่ในส่วนเนื้อเรื่องนั้นก็ได้ดัดแปลงรายละเอียดของเหตุการณ์ในเรื่องให้แตกต่างไปจากวรรณกรรมต้นแบบ อีกทั้งก็ยังนำอนุภาคเหตุการณ์ที่ดัดแปลงจากนิทานเรื่องอื่นที่มีมาก่อนมาประสมประสานด้วย ดังนี้

2.2.1 ดัดแปลงเหตุการณ์ของ*วรรณสาตก* ได้แก่ ดัดแปลงรายละเอียดตัวละครเอก ดัดแปลงบทบาทและพฤติกรรมตัวโกง ดัดแปลงบทบาทและพฤติกรรมผู้ช่วยเหลือ ดัดแปลงรายละเอียดตอนจบเรื่อง และตัดเหตุการณ์บางเหตุการณ์ในวรรณกรรมต้นแบบออก

1) ดัดแปลงรายละเอียดตัวละครเอก

ตอนเริ่มต้นเนื้อเรื่อง*วรรณสาตก*กล่าวถึงความเป็นมาของตัวละครเอกว่าเป็นโอรสของพระราชามีมเหสี 2 องค์ ตัวละครเอกทั้งสององค์เป็นโอรสของอัคมรเหสี ตัวโกงเป็นโอรสของมเหสีรอง ส่วน*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*กล่าวถึงความเป็นมา

ของตัวละครเอกว่าเป็นโอรสของพระราชซึ่งมีมเหสี 3 องค์ ตัวละครเอกผู้เป็นพี่เป็นโอรสของมเหสีองค์แรก ตัวละครเอกผู้เป็นน้องเป็นโอรสของมเหสีองค์ที่สอง ส่วนตัวโกงเป็นโอรสของมเหสีองค์ที่สาม นอกจากนี้*วรรณสาตก*ยังได้กล่าวถึงมเหสีของวรวงศ์ว่ามีฐานะเป็นลูกสาวเศรษฐี ส่วน*ศรีสุทนต์สังหสไชย*ก็ได้ดัดแปลงให้มเหสีของสังหสไชยมีฐานะเป็นธิดาของฤๅษีซึ่งกำเนิดอยู่ในดอกบัว

2) ดัดแปลงบทบาทและพฤติกรรมตัวโกง

ใน*วรรณสาตก* นางกาไวใส่ร้ายวรวงศ์สุริยามาศและวรวงศ์ข่มเหงโดยการขึ้นไปนั่งทับบนอกของนางแล้วนำผ้ามาปิดปากและบีบคอ ทำวรวงศ์จึงสั่งโอรสคนละ 80 ครั้ง แล้วผูกคอไปประหารชีวิต ส่วน*ศรีสุทนต์สังหสไชย* นางทศมิชชาใส่ร้ายว่าศรีสุทนต์และสังหสไชยปลุกปล้ำข่มเหงด้วยการใช้ดาบมาขู่ ทำวสุทนต์จึงสั่งประหารโอรสด้วยการจับใส่โลงแล้วฝังดิน นอกจากนี้ใน*วรรณสาตก*ตอนที่วรวงศ์ไปอาศัยอยู่กับตายาย ตาเห็นหัวแหวนของวรวงศ์จึงไปบอกเศรษฐีโอรสเศรษฐีใส่ร้ายว่าวรวงศ์ขโมยหัวแหวนจึงสั่งลงโทษและจับขัง ส่วนใน*ศรีสุทนต์สังหสไชย* กวีได้ดัดแปลงรายละเอียดเป็นการให้สังหสไชยขึ้นฝั่งได้แล้วก็ถูกยักษ์ฆ่า

3) ดัดแปลงบทบาทและพฤติกรรมผู้ช่วยเหลือ

เรื่อง*วรรณสาตก* มารดาติดสินบนเพชรฆาต เพชรฆาตจึงปล่อยโอรสทั้งสองเข้าป่า ส่วน*ศรีสุทนต์สังหสไชย* กวีดัดแปลงให้มารดาติดสินบนนายสำเภา นายสำเภาจึงวางแผนชุดโง่ที่โอรสทั้งสองถูกฝังไว้แล้วนำโอรสมาซ่อนในหีบขึ้นขึ้นสำเภาหนีไป นอกจากนี้ในเรื่อง*วรรณสาตก* เศรษฐีใส่ร้ายวรวงศ์เพื่อให้ท้าวภุสสาฆ่าแต่ท้าวภุสสาได้สวนความแล้วตัดสินใจให้วรวงศ์พ้นผิด วรวงศ์อาสารบกับยักษ์และช่วยพระเสื่อเมืองได้สำเร็จ ท้าวภุสสาจึงยกธิดาให้ ส่วน*ศรีสุทนต์สังหสไชย* กวีดัดแปลงให้พระอินทร์เป็นผู้ช่วยเหลือชุบชีวิตสังหสไชย จากนั้นสังหสไชยได้ขออาศัยเรียนวิชาอยู่กับฤๅษี และฤๅษีได้ยกธิดาให้เป็นคู่ครอง

4) ดัดแปลงรายละเอียดตอนจบเรื่อง

เรื่อง*วรรณสาตก* ตอนจบ วงศ์สุริยามาศและวรวงศ์ยกทัพออกไปล้อมเมืองบิดา ไวกยทัตอาสาออกรบและตายระหว่างรบ บิดายกทัพมาขอขมา ฝ่ายนางกาไวกินยาพิษตาย วรวงศ์ได้ครองเมือง วงศ์สุริยามาศกลับไปครองเมือง

อัยมาศ เมื่อขราแล้วรววงศได้ออกบวช ลูกหลานครองเมืองสืบต่อไป จนกระทั่ง อายุได้ 2,000 ปี จึงสวรรคตไปเสวยสุขบนสวรรค์ และจบด้วยการประชุมชาดก ส่วน*ศรีสุทศน์สังหสไชย*ได้ยกทัพบกและทัพเรือไปทำบิदारบ ทศมิจอาสาออกรบ แต่พ่ายแพ้จึงถูกจับมัดและนำตัวไปคลุกนุ่น นางทศมิจชาญกลึงโทษให้แม่ครัว ใช้งาน ส่วนทศมิจถูกเนรเทศไปป่า 7 วันก็เสียชีวิต สังหสไชยได้ครองเมือง ส่วน ศรีสุทศน์กลับไปครองเมืองอภัย จนสิ้นอายุขัยได้จุติไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลูกหลานสืบราชบัลลังก์ต่อมา

5) ตัดเหตุการณ์บางเหตุการณ์ของวรรณงษชาดก

กวีผู้ประพันธ์*ศรีสุทศน์สังหสไชย*ยังสร้างความแตกต่างของเนื้อเรื่องด้วยการ ตัดเหตุการณ์บางเหตุการณ์ของวรรณงษชาดกออก เช่น เหตุการณ์ตัวละครเอก กินไก่ขาวไก่ดำที่จิกตีกันตาย เหตุการณ์ตัวละครเอกรบชนะยักษ์แล้วช่วยเหลือ เลื้อเมืองได้ เลื้อเมืองจึงให้ดวงแก้ววิเศษ และเหตุการณ์ตัวละครเอกถูกฤๅษี ขโมยดวงแก้ววิเศษแต่ฤๅษีกลับต้องตายด้วยแก้ววิเศษนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เป็นอนุภาคเหตุการณ์เฉพาะของวรรณงษชาดก ที่ทำให้ใคร ๆ อาจจำได้และทำให้นึกถึงวรรณงษชาดกได้ง่าย กวีจึงตัดเหตุการณ์ เหล่านี้ออกไปเพื่อให้นิทานเรื่อง*ศรีสุทศน์สังหสไชย*มีความแตกต่างจากวรรณงษชาดก

2.2.2 ประสมประสานเหตุการณ์ที่ดัดแปลงจากนิทานเรื่องอื่น

นอกจากกวีผู้ประพันธ์*ศรีสุทศน์สังหสไชย*จะดัดแปลงรายละเอียด เหตุการณ์ในเนื้อเรื่องให้แตกต่างจากวรรณกรรมต้นแบบแล้ว กวียังได้นำเหตุการณ์ ที่ดัดแปลงจากนิทานเรื่องอื่น ๆ ที่มีมาก่อนมาประสมประสานให้*ศรีสุทศน์สังหสไชย* แตกต่างจากนิทานอื่นด้วย

1) เหตุการณ์เรือแตกตัวละครเอกต้องว่ายน้ำอยู่ในทะเล

ตอนที่*ศรีสุทศน์*และ*สังหสไชย*อาศัยเรือสำเภาหลบหนี มีพายุใหญ่ทำให้ เรือแตก *ศรีสุทศน์*และ*สังหสไชย*มีสติเตรียมตัวก่อนที่จะกระโดดลงทะเล ในขณะที่ ลูกเรือขาดสติจึงตกเป็นอาหารของปลาใหญ่ สองพี่น้องเกาะแผ่นกระดานแต่ถูก คลื่นซัดแผ่นกระดานหักจึงพลัดพรากกัน เหตุการณ์นี้คล้ายกับเรื่อง*สุธนชาดก*

ใน*ปัญญาสชาดก* ตอนที่สุธนและนางจรีปภาขออาศัยเรือสำเภา ขณะที่เรือแล่นได้ 7 วันเกิดพายุซัดเรือแตก สุธนและนางจรีปภาเกาะแผ่นกระดานแต่ถูกคลื่นซัดแผ่นกระดานหักทำให้พลัดพรากจากกัน นอกจากนี้ยังคล้ายกับเหตุการณ์เรือแตกในเรื่อง*พระมหาชนกชาดก*ใน*ทศชาติชาดก*ซึ่งเป็นชาดกในนิบาต อีกทั้งยังคล้ายกับเรื่อง*จันทราชาดก*ใน*ปัญญาสชาดก*ด้วย

2) เหตุการณ์ตัวละครเอกหญิงใช้มาลัยเลือกคู่

ตอนที่ศรีสุทนต์ขึ้นฝั่งได้ไปขออาศัยอยู่กับตายายยากจน วันหนึ่งเจ้าเมืองอภัยต้องการให้พระธิดามีคู่ จึงได้ให้อำมาตย์ไปวประกาศไปยังเจ้าชายเมืองต่าง ๆ ผู้ชายที่มียศถาบรรดาศักดิ์ และลูกชายชาวบ้านมาให้พระธิดาเลือกคู่ตามลำดับ พระธิดาไม่ถูกพระทัยผู้ใด เหลือเพียงศรีสุทนต์หลานตายายเท่านั้นที่ยังไม่ได้มา ให้พระธิดาเลือก เมื่อพระธิดาได้พบศรีสุทนต์ก็ถูกพระทัยและนำพวงมาลัยไปคล้อง พระราชาจึงได้จัดงานอภิเษกสมรสให้ เหตุการณ์ตอนตัวละครเลือกคู่นี้คล้ายกับเรื่อง*สุวรรณสังขชาดก*หรือที่รู้จักกันดีในเรื่อง*สังข์ทอง* ตอนที่นางรจนาเลือกคู่นั้นเอง

3) เหตุการณ์ม้าคู่ใจเตือนตัวละครเอกให้ตามหามเหสีและสู้รบกับยักษ์

ตอนสังข์ไชยอภิเษกสมรสกับนางเทพนิรมิตและได้อยู่ในบ้านเมืองของนางโดยไม่มีที่ท่าจะออกตามหานางสังข์เสกสร ม้าได้เตือนสังข์ไชยแต่สังข์ไชยขอผิดไปก่อน เมื่อม้าเตือนอีกครั้งแต่สังข์ไชยก็ยังไม่ไป ม้าจึงประชดประชันสังข์ไชยว่าหากสังข์ไชยไม่ตามหานางสังข์เสกสรบัดนี้ม้าก็จะตามหานางเอง เพียงลำพัง สังข์ไชยจึงต้องลานางเทพนิรมิตไปตามหานางสังข์เสกสร เหตุการณ์ตอนนี้คล้ายกับเรื่อง*สุธนชาดก* ตอนที่สุธนอยู่ที่เมืองยักษ์ชั้นดารานานจนม้าต้องเตือนให้ออกตามหานางจรีปภา นอกจากนี้เรื่อง*ไสวดี*ก็มีเหตุการณ์ที่ม้ากัณฐ์เตือนไสวดีให้กลับไปหามารดา แต่ไสวดีขอเลื่อนเวลาไปก่อนโดยอ้างว่าขออยู่รับใช้ฤๅษีและนางปทุมวดีกำลังตั้งครรภ์ด้วย

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังข์ไชย*ยังมีเหตุการณ์ตอนที่ม้าคู่ใจของตัวละครเอกต่อสู้กับยักษ์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มีปรากฏในนิทานไทยหลายเรื่อง เช่น ในเรื่อง*ไสวดี*ก็มีเหตุการณ์ตอนที่ม้ากัณฐ์เหาะข้ามเมืองยักษ์ จึงเกิดต่อสู้กัน นอกจากนี้ใน*สุธนชาดก*ก็มีเหตุการณ์ตอนที่ม้ามณีกัณฐ์สู้รบกับยักษ์

4) เหตุการณ์ตัวละครเอกหญิงกำเนิดจากดอกบัวและฤษีนำมาเลี้ยงดู

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย*มีนางสังหสเกสรเป็นตัวละครเอกหญิงที่เกิดในดอกบัวแล้วฤษีได้เก็บมาเลี้ยง การกำเนิดของตัวละครเอกหญิงที่เกิดในดอกบัวนี้มีปรากฏในนิทานหลายเรื่อง เช่น ในวรรณคดีสันสกฤตเรื่อง*ปทุมาวดีโนคัมภีร์มหาวิศุ* (นิยะดา เหล่าสุนทร, 2558, น. 88) ในอรรถกถาชาดก *ปัญญาสชาดก* ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน เช่น *อาสังกชาดก*ในอรรถกถา *พระอุบลวรรณาเถรี* ในอรรถกถา*พุทธกนิยา* *เถรีคาถา ทวาทสกนิบาต อีสติสิสูตร* *โสณนทชาดก* และ*วรรณชาดก*ใน*ปัญญาสชาดก* (นิตยา วรรณกิตร์, 2555, น. 60-86) นอกจากนี้ยังมีในเรื่อง*ไฉวัต*และ*ลักษณวงศ์*ซึ่งเป็นบทละครตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายด้วย

5) เหตุการณ์ตัวละครพบกันเพราะการร้อยมาลัยเป็นเรื่องราว

ตอนที่นางสังหสเกสรทราบว่าสังหสไชยได้พบศาลาท่านทำให้ได้พบกับพี่ชายและโอรสแล้ว นางสังหสเกสรซึ่งอาศัยอยู่กับตายายได้ร้อยมาลัยเป็นเรื่องราวชีวิตของนางและสังหสไชย ทำให้นางได้พบกับสังหสไชยและโอรส เหตุการณ์นี้คล้ายกับเรื่อง*ปลาบู่ทอง* ตอนที่นางเอื้อยร้อยมาลัยเป็นเรื่องราวให้ลูกบุรุษคล่องไปพบท้าวพรหมทัต ทำให้ท้าวพรหมทัตได้พบกับนางเอื้อย

6) เหตุการณ์นายพรานชิงตัวละครเอกหญิงไปจากตัวละครเอกชาย

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย*มีเหตุการณ์ที่นายพรานได้มาลักพาตัวนางเทพนิมิตไปในขณะที่สังหสไชยและม้ากำลังสู้รบกับยักษ์ แต่ภายหลังสังหสไชยนำตัวนางเทพนิมิตกลับคืนมาได้ เหตุการณ์ที่นายพรานลักพาตัวตัวละครเอกหญิงไปจากตัวละครเอกชายนี้คล้ายกับเรื่อง*ปาจิตตกุมารชาดก*ใน*ปัญญาสชาดก* ตอนที่นายพรานลอบฆ่าปาจิตตกุมารแล้วลักพานางอรพิมพิ์ไป

จะเห็นว่าโครงเรื่องหรือการดำเนินเรื่องของ*ศรีสุทนต์สังหสไชย*และ*วรรณชาดก*คล้ายคลึงกันมาก แตกต่างกันที่รายละเอียดของเหตุการณ์ซึ่งกวีผู้ประพันธ์*ศรีสุทนต์สังหสไชย*ได้ดัดแปลงรายละเอียดเหตุการณ์ในเรื่องให้แตกต่างไปจากนิทานต้นแบบ และเหตุการณ์ที่ต่างไปนี้พบว่า เป็นเหตุการณ์ที่คล้ายกับเหตุการณ์ในนิทานเรื่องอื่นที่มีมาก่อน โดยเฉพาะนิทานใน*ปัญญาสชาดก* *อรรถกถาชาดก* และนิทานพื้นบ้าน จึงกล่าวได้ว่านิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์*

สังข์ไชยเป็นนิทานที่มีลักษณะ “สหบท” อันเกิดมาจากความรอบรู้ของกวีที่ได้หยิบยืม เลียนแบบ และดัดแปลงเรื่องราวนิทานหรือบริบทแวดล้อมที่มีมาก่อน มาสร้างสรรค์เป็นนิทานเรื่องใหม่นั้นเอง

3. คำสอนที่ปรากฏในนิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังข์ไชย

การศึกษาคำสอนที่ปรากฏในนิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังข์ไชย พบว่านิทานคำกาพย์เรื่องนี้มีคำสอนที่สอดคล้องตามหลักธรรมและแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาและคำสอนที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

3.1 คำสอนที่สอดคล้องตามหลักธรรมและแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

คำสอนที่พบ ได้แก่ คำสอนเรื่องกรรมและวิบาก ไตรลักษณ์ โลกธรรม ปัญญา และภาวนา

3.1.1 กรรมและวิบาก

กรรม แปลว่า การทำ การกระทำ เป็นคำกลางๆ ยังไม่บ่งบอกว่าเป็นการกระทำที่ดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับเจตนา ถ้าทำด้วยเจตนาดีก็เป็นกรรมดี มีผลที่ดี ถ้าทำด้วยเจตนาชั่วก็เป็นกรรมชั่ว มีผลที่ชั่ว (พระธรรมกิตติวงศ์, 2556, น. 27) สำหรับวิบาก หมายถึง ผลแห่งกรรม ผลโดยตรงของกรรม ผลดีผลร้ายที่เกิดแก่ตนตามกระแสแห่งชีวิตที่ตนได้ทำไว้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559, น. 374)

เรื่องศรีสุทนต์สังข์ไชยแสดงให้เห็นว่าชีวิตของมนุษย์แต่ละคนล้วนมีกรรมและต้องชดใช้กรรมหรือวิบากนั้น ในเรื่องเมื่อตัวละครประสบความทุกข์ก็มักกล่าวอ้างว่าเป็นเพราะกรรมเสมอ เช่น ตอนที่นางปัทมาและนางศรีสุวรรณคร่ำครวญถึงเคราะห์กรรมที่ตนและโอรสต้องประสบ ถูกใส่ร้าย ลงโทษ และต้องพลัดพรากจากโอรสอย่างไม่มีความผิด ดังคำประพันธ์ว่า

...๑ เมื่อนั้นนางปัทมา
ร่ำไห้ให้โศกคล้ย

เจ้าชายาศรีสุวรรณ
ตัวท้าวสันครือตีปลา

๑ แด่ก่อนห่อนได้ยาก	กรรมวิบากสิ่งไรหนา
ซ่อนตัวต้องอาญา	ส่วนบุตราก็ม้วยมรณ
๑ ครั้งนี้วิบากกรรม	เราได้ทำมาแต่ก่อน
พลัดพรากจากบังอร	ลูกอุทรตายจากไป...

(พระศรีสุทนต์ เล่ม 1 เลขที่ 515, หน้าต้น, น.36-37)

3.1.2 ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ หมายถึง ลักษณะสาม อาการที่เป็นเครื่องกำหนดหมายให้รู้ถึงความจริงของสภาวะธรรมทั้งหลายที่เป็นอย่างนั้นๆ 3 ประการ ได้แก่ อนิจจัง คือ ความเป็นของไม่เที่ยง ไม่คงที่ สภาพที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับลงไป ทุกขตา คือ ความเป็นทุกข์หรือเป็นของคงทนอยู่มิได้ อนัตตตา คือ ความเป็นของมิใช่ตัวตน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559, น.120)

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย*สอนเรื่องหลักไตรลักษณ์ผ่านวัฏจักรชีวิตของตัวละครที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตั้งแต่เริ่มกำเนิด เติบโต มีชะตากรรมที่พลิกผัน เปรียบกับความทุกข์และความทุกข์ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต และมีตัวละครรุ่นลูกรุ่นหลานดำเนินชีวิตตามวงเวียนนี้สืบไป จะเห็นได้ว่าชะตาชีวิตของตัวละครล้วนไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา มีความทุกข์ยาก และในที่สุดก็เสียชีวิต ไม่มีสิ่งใดยืนยงอยู่ได้

3.1.3 โลกธรรม

โลกธรรม คือ ธรรมที่มีประจำโลก ธรรมดาของโลก ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกและสัตว์โลกก็เป็นไปตามมัน โลกธรรมตามหลักพุทธศาสนามี 8 ประการ เรียกว่าโลกธรรม 8 คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข และทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559, น.353) จากการศึกษานิทานคำกาว์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย*พบว่า ชะตาชีวิตของตัวละครล้วนสอดคล้องกับหลักธรรมเรื่องโลกธรรม เช่น นางปัทมาและนางศรีสุวรรณจากที่เป็นมเหสีก็ถูกลงโทษเป็นคนรับใช้แม้ครู่ ถูกนินทาว่าร้าย *ศรีสุทนต์สังหสไชย*จากที่เป็นโอรสกษัตริย์ก็ถูกลงโทษมีชีวิตที่ลำบากเดือดร้อน

3.1.4 ปัญญา

ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ปรินิพพานยังรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจยังแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ดำเนินการทำให้ผล ล่วงพ้นปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559, น. 232) เรื่องศรีสุทนต์สังหทัยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีปัญญา ผู้ที่มีปัญญาย่อมมีสติ สามารถไตร่ตรองและแก้ไขปัญหามาผ่านพ้นได้ ดังจะเห็นได้จากตอนที่สำเภาะจะแตก เหล่าลูกเรือต่างตื่นตระหนก แต่ศรีสุทนต์และสังหทัยมีสติ ใช้ไม้กระดานสำหรับเกาะเป็นเครื่องทุ่นแรงเมื่ออยู่ในมหาสมุทร ความสำคัญของปัญญายังเห็นได้จากตอนที่นางสังหทัยถูกลักขโมยไปหาผลไม้ในป่าแล้วไม่พบไอรส นางสังเกตเห็นรอยเท้าคนและสัตว์จำนวนมาก ทำให้นางแน่ใจว่าจะมีคนนำไอรสของนางเข้าไปในเมือง นอกจากนี้เห็นได้จากตอนที่นางรัตนมาลาแนะนำให้ศรีสุทนต์สร้างศาลาทานและวาดรูปทำให้สองพี่น้องได้พบกัน

3.1.5 กาวนา

กาวนา หมายถึง การทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ การพัฒนา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559, น. 287) คือ การอบรม การทำจิตให้สงบและทำปัญญาให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝนอบรมจิตไปตามแบบที่ ท่านกำหนดไว้ เช่น การบำเพ็ญกรรมฐาน การทำสมาธิ การเจริญภาวนา (พระธรรมกิตติวงศ์, 2556, น. 764) เรื่องศรีสุทนต์สังหทัยกล่าวถึงการภาวนา ในตอนที่นางเทพนิรมิตแนะนำให้สังหทัยภาวนาพระธรรม อบรมจิตให้ยอมรับว่า ตนไม่มีบุญจึงต้องตกเป็นเหยื่อของนางยักษ์ ดังคำประพันธ์ว่า

...๑ แล้วลอบท้าวไท	จักร้องไห้โย	นะพ่อทรมายะ	
อตสำหรับภาวนา	ดีกว่าพระเจ้าเอย	ใช่ว่าใครเลย	จักมาช่วยเรา
๑ ดังฤๅนี้	จักมาสู้เสียด	ยอมเหยื่อของเขา	
เร่งภาวนา	ดีกว่าพระเจ้า	ยอมจักช่วยเรา	เมื่อไปเมืองผี...

(สังหทัย เล่ม 2 เลขที่ 565, หน้าต้น, น. 45)

3.2 คำสอนที่เป็นหลักที่ใช้ในการดำเนินชีวิต

คำสอนที่พบ ได้แก่ คำสอนเรื่องความกตัญญู ความรักและการครองเรือน ความเพียร ความมีเมตตา และการให้อภัย

3.2.1 ความกตัญญู

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย*สอดแทรกคำสอนเรื่องความกตัญญูไว้ในเนื้อเรื่องหลายตอน เช่น ตอนที่ศรีสุทนต์หุงข้าวเตรียมอาหารไว้ให้ตายาย เมื่อศรีสุทนต์ได้อภิเษกสมรสกับนางรัตนมาลาแล้ว ศรีสุทนต์ก็รับตายายเข้ามาอยู่ในวังด้วย ส่วนสังหสไชยเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากฤๅษีก็แสดงความกตัญญูด้วยการปรนนิบัติดูแลหาผลไม้ ตักน้ำสำหรับใช้และดื่ม รวมทั้งนวดให้ฤๅษี

3.2.2 ความรักและการครองเรือน

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย*แสดงให้เห็นว่าความสุขและความทุกข์ที่เกิดในเรื่องล้วนมีสาเหตุมาจากความรัก ไม่ว่าจะเป็นความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ความรักของบุตรที่มีต่อบิดามารดา ความรักของพี่น้อง และความรักของคู่รัก โดยเฉพาะสังคมไทยในอดีตยอมรับให้สามีสามารถมีภรรยาหลายคนได้ ปัญหาภรรยาอิจฉาริษยากันจึงอาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นความรักและการครองเรือนจึงเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัว เหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับความรักในนิทานคำกาพย์จึงเป็นอุทาหรณ์สอนใจผู้อ่านผู้ฟังให้รู้จักรักและปฏิบัติตนให้เหมาะสมเพื่อจะได้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

3.2.3 ความเพียร

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหสไชย*แสดงให้เห็นว่าความเพียรทำให้นักคณประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาหรือตั้งใจไว้ได้ ดังจะเห็นได้จากตอนที่ศรีสุทนต์เดินป่าเพียงลำพังถึง 3 เดือน แม้จะต้องพบกับความยากลำบากก็ไม่ย่อท้อ จนกระทั่งได้พบและได้รับความช่วยเหลือจากตายาย ส่วนสังหสไชยก็มีความเพียรบากบั่นเดินทางตามหานางสังหสเกสรเป็นเวลา 3 เดือนจนได้พบกัน

3.2.4 ความมีเมตตา

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*แสดงให้เห็นว่าความมีเมตตาช่วยเหลือกันทำให้ตัวละครที่ตกทุกข์ยากผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ เช่น การที่ตายายยากจนมีความเมตตาช่วยเหลือให้ศรีสุทนต์ได้พักอาศัย อีกทั้งยังเลี้ยงดูให้ข้าวปลาอาหาร จนกระทั่งศรีสุทนต์หายจากบาดเจ็บ นอกจากนี้การที่ฤๅษีช่วยเหลือสังหัลไชยและการที่ตายายร้อยมาลัยช่วยเหลือนางสังหัลเกสรก็ทำให้เห็นถึงความมีเมตตากรุณาช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยาก จึงทำให้ตัวละครผ่านพ้นความลำบากเดือดร้อนไปได้ ความมีเมตตาจึงเป็นคำสอนที่สำคัญในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

3.2.5 การให้อภัย

เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*มีเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าการให้อภัยทำให้เกิดปัญหาคลี่คลายและเกิดความสุข เช่น การที่สังหัลไชยขออภัยโทษให้นายพรานที่ลักพาตัวนางเทพนิมิตไป การที่ศรีสุทนต์สังหัลไชยขออภัยโทษให้ทศมิจและนางทศมิจาเพราะไม่ยอมเป็นเวรเป็นกรรมต่อกันไป

คำสอนต่าง ๆ นี้วิสลดแทรกไว้ในเนื้อเรื่องโดยการให้ตัวละครกล่าวสอนโดยตรง เช่น การที่นางเทพนิมิตแนะนำสังหัลไชยให้ตั้งจิตภาวนา การที่ฤๅษีสอนเรื่องการครองเรือนแก่สังหัลไชยและนางสังหัลเกสร และคำสอนที่ได้กล่าวสอนโดยตรง แต่ผู้อ่านผู้ฟังรับรู้ได้จากเนื้อเรื่องนิทานแล้วนำมาเชื่อมโยงเป็นอุทาหรณ์สอนตน การอ่านและฟังนิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*จึงนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังมีคำสอนทำให้ผู้อ่านผู้ฟังตระหนักรู้ชีวิตอันก่อให้เกิดปัญญาในการดำรงชีวิตด้วย

บทสรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิเคราะห์นิทานคำกาพย์เรื่อง*ศรีสุทนต์สังหัลไชย*มีข้อสังเกตที่น่าสนใจดังนี้

1. การศึกษานิทานหรือวรรณกรรมจากต้นฉบับเอกสารโบราณที่เป็นตัวเขียนนับว่ามีความสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางต่อไป ทั้งนี้จากการสำรวจวรรณกรรมพื้นบ้านที่

เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติและศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ พบว่ายังมีต้นฉบับวรรณกรรมที่ยังไม่มีการปริวรรตและศึกษาอีกบางส่วน เช่น เรื่อง *สุวรรณลออยล่องเบญจมาศทอง พระชินนุรัตน์ ศรีพินธ์ นางอิงทอง* เป็นต้น หากมีการนำทฤษฎีหรือแนวคิดที่ทันสมัยและสอดคล้องกับตัวบทมาใช้ในการศึกษาก็น่าจะทำให้เห็นคุณค่าของวรรณกรรมพื้นบ้านรวมทั้งความสามารถของบรรพชนไทยในการสร้างสรรค์วรรณกรรมพื้นบ้านได้

2. การศึกษาลักษณะสหบทที่ปรากฏในนิทานคำกาพย์เรื่อง *ศรีสุทนต์สังหสไชย* ทำให้ประจักษ์ถึงภูมิปัญญาและความสามารถรอบรู้ของกวีในการสร้างสรรค์นิทานจากการนำนิทานหรือเรื่องเล่าที่มีมาก่อนมาเลียนแบบและดัดแปลงสร้างสรรค์เป็นนิทานเรื่องใหม่ สอดคล้องกับทัศนะของธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา (2548) ที่กล่าวถึงการศึกษาสัมพันธ์บทหรือสหบทว่าผู้อ่านต้องเข้าใจว่าตัวบทวรรณกรรมเป็นตัวบทที่ล้วนมีนัย อาจปรากฏได้หลายลักษณะ เช่น การเขียนเลียนแบบ การอ้างถึง การอ้างอิง การให้แหล่งที่มา การล้อเลียน การปรับเปลี่ยนการสร้างคำ ภาพ หรือข้อเขียนใหม่ขึ้นอีกชุดหนึ่ง ผลงานที่มีลักษณะสหบทเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าส่วนที่เป็นการหยิบยืมมีความสำคัญและเป็นกฎเกณฑ์ที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ นับเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ สัมพันธ์กับแนวคิดสหบทหรือสัมพันธ์บทที่เชื่อว่าอิทธิพลของบริบทแวดล้อมส่งผลโดยตรงต่อการผลิตสร้างความหมายในตัวบท เนื่องจากแนวคิดตลอดจนองค์ประกอบของงานเขียนใด ๆ ก็ตามล้วนไม่มี “ความเริ่มแรก” (originality) เพราะย่อมถูกกล่าวถึงมาก่อนแล้วในวรรณกรรมชิ้นอื่น

3. การที่กวีประพันธ์ *ศรีสุทนต์สังหสไชย* จากการนำโครงเรื่อง *วรรณวรวงศาตก* มาเป็นหลักสะท้อนให้เห็นความแพร่หลายของเรื่อง *วรรณวรวงศาตก* ซึ่งเป็นนิทานใน *ปัญญาสชาดก* สอดคล้องกับการศึกษาของอภิรักษ์ ณ เกษมผลกุล (2554) ที่ศึกษาเรื่อง *พระวรวงศ์: วรรณกรรมท้องถิ่นที่แสดงร่องรอยความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างภาคตะวันออกเฉียง ภาคกลาง และภาคใต้* ซึ่งพบความแพร่หลายของเรื่อง *พระวรวงศ์* ทั้งในด้านวรรณกรรมและศิลปะแขนงอื่นที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างมาก มีการนำเนื้อเรื่องมาประพันธ์เป็นสำนวนต่าง ๆ

เช่น ลิลิตวรวงศ์วงศ์สุริยามาตร บัระวงศ์หงส์อำมาตย์ วรวงศ์คำกาพย์ วงษะมาด และพระบรมวงศ์ทรงสกัน ทั้งนี้เรื่องพระวรวงศ์ที่แพร่หลายส่วนใหญ่มักดำเนินเรื่องตามเนื้อเรื่องของวรวงษชาดก และกวีนิยมใช้ชื่อเรื่องที่ทำให้ทราบร่องรอยของวรรณกรรมต้นแบบ แต่นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังข์สหัสไชยนั้นกวีได้ตั้งชื่อเรื่องแตกต่างออกไปโดยสิ้นเชิง การอ่านเพียงชื่อเรื่องทำให้เข้าใจว่านิทานเรื่องนี้เป็นนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ เรื่องหนึ่ง เมื่ออ่านเนื้อเรื่องโดยละเอียดจึงจะทราบว่า เป็นเรื่องที่มีโครงเรื่องหรือการดำเนินเรื่องอย่างวรวงษชาดกแต่กวีได้ดัดแปลงรายละเอียดของเนื้อเรื่องโดยการเปลี่ยนและตัดรายละเอียดของเหตุการณ์บางเหตุการณ์ของวรรณกรรมต้นแบบ รวมทั้งนำเหตุการณ์หรืออนุภาคนิทานที่ดัดแปลงมาจากนิทานเรื่องอื่นมาประสมประสาน ทำให้เรื่องศรีสุทนต์สังข์สหัสไชยเป็นนิทานที่แตกต่างออกไป นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังข์สหัสไชยจึงน่าจะเป็นผลงานสร้างสรรค์มาจากการแพร่กระจายและความแพร่หลายของนิทานเรื่องพระวรวงศ์หรือวรวงษชาดกในอีกรูปแบบหนึ่ง

4. คำสอนที่ปรากฏในเรื่องส่วนใหญ่เป็นคำสอนที่สอดคล้องกับหลักธรรมพระพุทธศาสนาชั้นพื้นฐาน ได้แก่ เรื่องกรรม วิบากกรรม ไตรลักษณ์ โลกธรรม ปัญญา อีกทั้งยังมีแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเรื่องภาวนา และคำสอนที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ คำสอนเรื่องความกตัญญู ความรัก และการครองเรือน ความเพียร ความเมตตา และการให้อภัย กวีใช้วิธีการสื่อความง่าย ๆ ด้วยการสร้างเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในเรื่องเพื่อสื่อหลักคำสอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกวีต้องการสื่อสารให้ผู้อ่านผู้ฟังซึ่งส่วนใหญ่น่าจะเป็นชาวบ้านเข้าใจคำสอนได้ง่าย

การศึกษาวิเคราะห์นิทานคำกาพย์เรื่องศรีสุทนต์สังข์สหัสไชยในด้านต้นฉบับ ลักษณะสทบท และคำสอน จึงทำให้ได้ความรู้ ได้ประจักษ์ในความเป็นปราชญ์รอบรู้ของกวีบรรพชนไทยในการสร้างสรรค์นิทานที่ทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ปัญญาแก่ผู้อ่านผู้ฟัง อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์และเผยแพร่วรรณกรรมโบราณจากเอกสารต้นฉบับตัวเขียนหรือวรรณกรรมพื้นบ้านให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางต่อไป

บรรณานุกรม

- ฉัตรชัย สุขุม. (2553). *ลักษณะสหบทในนวนิยายเรื่อง “กฎกันออกมา” ของปรีทรรค หุตางกูร.* (การค้นคว้าอิสระปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ณัฐา คำชู. (2560). นิทานคำก่ายเรื่องศรีสุทนต์สังหทัย: การศึกษาที่มาของเนื้อเรื่อง. ใน *รวมบทความวิจัยการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในยุค Thailand 4.0* (น. 250–263). ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐา คำชู. (2561). *การปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์นิทานคำก่ายเรื่องศรีสุทนต์สังหทัย (รายงานผลการวิจัย).* ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). *วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์.* กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2553). *ด้วยแสงแห่งวรรณคดีเปรียบเทียบ (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองคำ ยิ้มกำภู. (2500). *ปฏิทิน 220 ปี เทียบสุริยคติและจันทรคติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2325–2544.* กรุงเทพฯ: เขมมบรรณกิจ.
- ธีรา สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา. (มกราคม-มิถุนายน 2548). สัมพันธบท (Intertextuality) ในฐานะวิธีการหนึ่งของวรรณคดีวิจารณ์. *มนุษยศาสตร์สาร*, 6(1), 1–13.
- นพพร ประชากุล. (2552). สัมพันธบท. ใน *ยกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 1 ว่าด้วยวรรณกรรม* (น. 329–336). กรุงเทพฯ: อ่านและวิภาสา.
- นิตยา วรรณกิตร์. (2555). อนุภาคการกำเนิดเหนือธรรมชาติในชาดก ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน. *มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 19(2), 60–86.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2558). *ปัญญาชาดก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ลายคำ.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2523). “พระวรวงศ์” วรรณกรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ปัญญาชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่มหนึ่ง (พิมพ์ครั้งที่ 2). (2549). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- ปัญญาชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่มสอง (พิมพ์ครั้งที่ 2). (2549). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.

พระธรรมกิตติวงศ์ [ทองดี สุรเตโช]. (2556). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.

พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ.ปยุตฺโต]. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*

(พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พระศรีสุทนต์ เล่ม 1. สมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นหมึก, เลขที่ 515.

พิเชฐ แสงทอง. (2555). Intertextuality จาก “ตัวบท” สู่อ่าน “สัมพันธ์บท”. *สงขลานครินทร์*

ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 18(3), 261–270.

ศิราพร ณ ถกลาง. (2548). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน – นิทานพื้นบ้าน*.

กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สหัสไชย เล่ม 2. สมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นหวดล, เลขที่ 565.

สหัสไชย เล่ม 2. สมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นหมึก, เลขที่ 564.

สหัสไชย เล่ม 3. สมุดไทยขาว, อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นหมึก, เลขที่ 566.

สหัสไชย เล่ม 3. สมุดไทยขาว อักษรขอม-ไทย ภาษาบาลี-ไทย, เส้นดินสอและเส้นหมึก, เลขที่ 516.

สายวรุณ น้อยนิมิตร. (2542). *อรรถกถาชาดก: การศึกษาในฐานะวรรณคดีคำสอนของไทย*

และความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล. (2554). พระวรวงศ์: วรรณกรรมท้องถิ่นที่แสดงร่องรอยความสัมพันธ์

ทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างภาคตะวันออกเฉียง ภาคกลาง และภาคใต้.

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2), 103–131.

“วัฒนธรรมอาหาร”: ประจักษ์ “ความเป็นอื่น” ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์¹

ธนภัทร พิริยโยธินกุล

น้ำผึ้ง ปัทมะกลางกุล

รับบทความ: 25 กุมภาพันธ์ 2562

แก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2562

ตอบรับ: 20 มิถุนายน 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ที่แสดงให้เห็นทัศนต่อวัฒนธรรมอื่นๆ ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมอาหารสะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมประกอบด้วยวัฒนธรรมแขก จีน ฝรั่ง และลาว ละว้า ซึ่งวัฒนธรรมอาหารได้สะท้อนมโนทัศน์ของคนไทยต่อกลุ่มคนดังกล่าวแตกต่างกัน ทั้งการให้คุณค่าและลดทอนคุณค่า เช่น การมองวัฒนธรรมแขกแยกเป็นสองกลุ่มคือ แขกชาวผู้เป็นอารยชนและแขกดำผู้เป็นอนารยชน และการมองลาว ละว้า ในฐานะคนป่า เป็นต้น มโนทัศน์ดังกล่าวทำให้เข้าใจความคิดของ “เรา” ที่มีต่อ “เขา” ต่างๆ ในหลายมิติ วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีจึงไม่เพียงบันทึกวัฒนธรรม หากแต่ยังสะท้อนให้เห็นความคิดเบื้องหลังในการสร้างสรรค์วรรณคดีอย่างสัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์

คำสำคัญ วัฒนธรรมอาหาร ความเป็นอื่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
วรรณคดีรัตนโกสินทร์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตเรื่อง วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“Food Culture”: Construction of “Otherness” in Early Rattanakosin Literature

Thanapat Piriyotinkul
Namphueng Padamalangula

Received: February 25, 2019

Revised: June 6, 2019

Accepted: June 20, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

This article aims to study food culture in Thai literature in the early Rattanakosin period that shows the concept of other cultures. The results of the study found that food culture reflects cultural diversity, consisting of Indo-Iranian, Chinese, Western, and Lao Lawa culture, which the food culture reflects the different concepts of Thai people towards such groups. Both giving value and reducing value, such as looking at the Indo-Iranian culture into two groups: White people who are civilized and black guests who are barbaric, and looking at Lao Lawa as a wild person. Such an idea makes it possible to understand the thoughts of “us” towards various “others” in many dimensions. Food culture in literature, therefore, is not just a culture record but also reflects the idea behind the creation of literature in relation to the social and cultural context of the early Rattanakosin period.

Keywords: food culture, otherness, cultural diversity, Early Rattanakosin Literature

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นข้อมูลที่กวีเลือกนำมาใช้ในการปรุงแต่งวรรณคดี ทั้งนี้ เพราะวรรณคดีเป็นเรื่องของชีวิต และกวีก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ กวีจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือละทิ้งจะกล่าวถึงชีวิตอันปราศจากบริบททางวัฒนธรรมได้ (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2544, น. 13) วัดฤทธิบทหนึ่งจากสังคมวัฒนธรรมที่กวี ตันรัตนโกสินทร์นำมาใช้ในการปรุงแต่ง คือ “วัฒนธรรมอาหาร” ทำให้วรรณคดี มีความสำคัญในฐานะบันทึกอาหาร ดังที่สามารถพบคำศัพท์เกี่ยวกับอาหารและการรับประทานอาหารหรือค่านิยมเกี่ยวกับอาหารและพฤติกรรมการรับประทาน อาหารของคนต่างกลุ่มและคนต่างยุคสมัยได้ (สุกัญญา สุขฉายา, 2548, น. 58) และมีการศึกษาวัฒนธรรมอาหารไทยในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น ตำราเรียนเรื่อง *อาหารไทย* ของกอบแก้ว นาคพินิจ (2542) ที่กล่าวถึงพัฒนาการ ของอาหารไทยต่างสมัย ช่วยให้เห็นลักษณะเด่นของการบันทึกวัฒนธรรมอาหาร ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่ปรากฏอาหารหลากหลายชาติ หรือรายงานการวิจัยเรื่อง *ภาพยี่ห้อหม่เครื่องควรวหวาน ภาพยี่ห้อน้ำราศแรมรสร้าง* ของชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2552) ที่เสนอว่าภาพยี่ห้อหม่เครื่องควรวหวานมีคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมในการ สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ทำให้ เห็นว่าการนำเสนอข้อมูลวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีสมัยต้นรัตนโกสินทร์มี ความน่าสนใจ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ตามกรอบคิดในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาหารกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมอาหาร (food culture) คือเครื่องมือในการจำแนกความแตกต่างทาง วัฒนธรรมของกลุ่มชน และแสดงลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม (Kittler, Sucher, and Nelms, 2012, p. 1, 4) ทำให้มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาบทบาทของอาหาร ในวรรณคดีสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่สอดคล้องกับกรอบคิดดังกล่าว เช่น บทความวิจัย เรื่อง “พระอภัยไม่เคยเสวยเหล้า อาหารการกินกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม” ของสุวรรณา เกรียงไกรพิษฐ์ (2557) และวิทยานิพนธ์เรื่อง *What is Thai Cuisine? Thai Culinary Identity Construction from the Rise of the Bangkok Dynasty to its Revival* ของ Panu Wongcha-Um (2010) ซึ่งล้วนเป็นการศึกษาวรรณคดี

เฉพาะเรื่อง อย่างไรก็ตามยังไม่เคยมีการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ในภาพรวม บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์ของคนไทยต่อกลุ่มชนต่างวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สมมติฐาน

วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์แสดงมโนทัศน์ของคนไทยต่อกลุ่มชนต่างวัฒนธรรม ทั้งแขก จีน ฝรั่ง และลาวละว้า ทั้งในเชิงให้คุณค่าและลดทอนคุณค่าแตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่มชน อย่างสัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์

ขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาจากวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ที่ปรากฏวัฒนธรรมอาหาร ได้แก่ บทละครเรื่องอุณรุท และบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก บทละครเรื่องอิเหนา บทละครเรื่องรามเกียรติ์และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บทละครเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน พระนิพนธ์สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน นิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี ของสุนทรภู่ และสุบิน ก กา ของหมื่นพรหมสมพัตร (มี)

นิยาม

วัฒนธรรมอาหาร หมายถึง องค์ความรู้ และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับอาหาร ประกอบด้วยชนิดอาหาร คุณลักษณะของอาหาร การแสวงหาอาหาร การผลิตอาหาร การแปรรูปอาหาร วิธีการดูแลรักษาอาหาร การปรุงอาหาร และจัดตกแต่งอาหาร การบริการอาหาร จนถึงการรับประทานอาหาร ทั้งพฤติกรรมในการรับประทาน การบริการอาหาร เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร วิธีการรับประทานอาหาร และวาระโอกาสที่เกี่ยวกับอาหาร

1. บริบทด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์

สมัยรัตนโกสินทร์กล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่สยามมีลักษณะเป็นสากล คือ มีประชากรหลายเชื้อชาติเข้ามาอาศัยทำมาหากินในพระราชอาณาจักร (ผาสูก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2546, น. 12) ซึ่งเกิดขึ้นสืบเนื่องมานับแต่สมัย กรุงศรีอยุธยา เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าสำคัญในการรับและกระจาย สินค้าสู่พ่อค้าเมืองอื่นๆ จวบจนสมัยรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์จึงต้องให้กลุ่ม คนต่างชาติโดยเฉพาะกลุ่มที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองและเศรษฐกิจเข้ามา อาศัยทำกินในพระราชอาณาจักร เพื่อให้ได้กำลังคนและผลผลิตมากขึ้น

จอห์น ครอว์เฟิร์ดได้คาดคะเนจำนวนประชากรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่าประกอบไปด้วยกลุ่มชนต่างๆ ตามลำดับปริมาณ มากไปน้อย ได้แก่ ไทย ลาว จีน มลายู มอญ กัมพูชา ชาวตะวันตกของบริษัท อินเดียตะวันตก และชาวโปรตุเกส แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของชนชาติ และวัฒนธรรมในสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ได้เป็นอย่างดี (Crawford, 1987, pp. 451-452)

กลุ่มคนต่างชาติเหล่านี้กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆ บางกลุ่มได้เข้าสู่ ระบบศักดินา บ้างเป็นชนชั้นเจ้านาย ชนชั้นขุนนาง และชนชั้นไพร่ บ้างเข้ามา ประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าหรือรับจ้างแตกต่างกันไป เช่น

กลุ่มชาวจีนมีบทบาทการค้าและความสัมพันธ์กับไทยมาก่อนสมัย รัตนโกสินทร์ ชาวจีนในไทยมีหลายกลุ่ม เช่น แต้จิ๋ว กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน ซึ่งอาจ ประกอบอาชีพการค้า กรรมกรในโรงสี ไร่อ้อย โรงงานน้ำตาล หรือ ขุดคลอง ขึ้นกับความสามารถแต่ละคน ซึ่งการไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของระบบไพร่ ทำให้มีอิสระ ในการประกอบอาชีพและเป็นเจ้าของกิจการ (สกินเนอร์, 2548, น. 99) นอกจากนี้ ยังมีชาวจีนที่รับราชการในตำแหน่งสำคัญ เช่น พระยาโชฎิกราชเศรษฐี (ทองจีน แซ่หลิม) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบุตรของพระยาไกรโกษา (เริก) ชาวจีนฮกเกี้ยน ต้นสกุลไกรฤกษ์ พระยาไกรโกษาท่านนี้ยังสร้างความ สัมพันธ์ทางเครือญาติกับกษัตริย์ด้วยการถวายบุตรสาวให้เป็นบาทบริจาริกา คือ

เจ้าจอมยี่สุนในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 (พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร, 2544, น. 59-61)

ส่วนกลุ่มแขกในสังคมไทยอาจจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ตามศาสนา คือ กลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น แขกมลายู แขกจาม แขกยะวาหรือแขกชวา แขกมกกะสัน และแขกเจ้าเซ็น หรือแขกมะหังง์ และกลุ่มที่นับถือศาสนาอื่น เช่น แขกพราหมณ์ หรือแขกฮินดู และแขกซิกข์ (สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 4 อ่างถึงใน จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, 2555, น. 66-67) แขกเจ้าเซ็นมักเข้ามามีบทบาทด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของไทยนับแต่สมัยอยุธยา และเป็นขุนนางใหญ่ในตำแหน่งกรมท่าขวา คู่กับขุนนางจีนซึ่งเป็นกรมท่าซ้ายสืบมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งยังได้นำศิลปวิทยาการและวัฒนธรรมแขกเข้ามาเผยแพร่ในราชสำนัก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มแขกจากดินแดนทางทิศใต้ของประเทศไทย เช่น แขกมลายู แขกมกกะสัน ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็มี “กลุ่มแขกใหม่” หลายกลุ่มเข้ามาทำการค้าหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตกำแพงเมืองและรอบกำแพงเมืองเป็นจำนวนมาก

ชาวลาวถูกสยามปกครองในฐานะเมืองประเทศราช มีการกวาดต้อนชาวลาวจำนวนมากในฐานะเชลย ทำให้กลายเป็นไพร่หรือทาสในโครงสร้างสังคมเป็นแรงงานของบ้านเมือง เช่น การส่งชาวลาวไปอยู่ตามหัวเมืองชั้นในเพื่อเป็นกำลังในการป้องกันข้าศึก และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้วยการเพิ่มผลิตและส่งส่วย เป็นต้น (บังอร ปิยะพันธุ์, 2529, น. 74) ในราชสำนักก็มีเจ้านายชาวลาวเช่นกัน โดยมากเป็นชาวเวียงจันทน์ และเข้ามาสู่ราชสำนักด้วยเหตุผลทางการเมืองการปกครองต่อหัวเมืองประเทศราช ดังกรณีของเจ้าจอมมารดาทองสุขในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 เป็นต้น

ฝรั่ง เข้ามาในสยามโดยมุ่งเผยแผ่ศาสนาและวิทยาการเช่นเดียวกับยุคสมัยอยุธยาและธนบุรี อย่างไรก็ตาม นับแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นต้นมา อังกฤษและอเมริกาได้พยายามแผ่ขยายอิทธิพลมาในดินแดนสยาม และเกิดความไม่พอใจชาวอังกฤษสืบมาถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งไม่พอพระราชหฤทัยที่อังกฤษส่งเฮนรี เบอร์นีรี่ เข้ามาทำหนังสือสัญญา

แม้ไทยจะยินยอม แต่ก็มิได้ปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด ส่วนกลุ่มมิชชันนารีของทั้งสองชาตินั้น กลุ่มที่ได้รับความสนใจมากคือ มิชชันนารีชาวอเมริกันที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ซึ่งนำศิลปะวิทยาการต่าง ๆ มาเผยแพร่ ทำให้ชนชั้นปกครองในสมัยรัชกาลที่ 3 บางส่วนรู้สึกมหัศจรรย์ใจ และเล็งเห็นความสำคัญของวิทยาการเหล่านั้นจนมีการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้วิทยาการตะวันตก ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มอนุรักษนิยมซึ่งมีท่าทียอมรับวิทยาการตะวันตกในขอบเขตที่จำกัดระมัดระวัง (วิไลเลขา ถาวรธนากร, 2545, น. 27-29, 38)

2. มโนทัศน์ของคนไทยต่อ “คนอื่น(ๆ)” จากวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดี

วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของคนไทยที่มีต่อคนต่างวัฒนธรรมหลากหลายกลุ่ม จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแขก กลุ่มจีน กลุ่มฝรั่ง และกลุ่มลาว ละว่า โดยกวีชนชั้นปกครองได้นำเสนอลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมเพื่อถ่ายทอดมโนทัศน์ที่มีต่อคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในด้านการให้คุณค่าและการลดทอนคุณค่าอย่างสอดคล้องต่อกลุ่มชนและบริบททางสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังต่อไปนี้

2.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับ “แขก”: “แขกผู้เป็นอารยชน” และ “แขกผู้เป็นอนารยชน”

วรรณคดีสมัยต้นรัตนโกสินทร์บันทึกวัฒนธรรมอาหารแขก เช่น *โคลงภาพคนต่างภาษา* กล่าวถึงวัฒนธรรมอาหารเฉพาะกลุ่ม เช่น “แขกหุ้มโต๊ะเกี” (Turk) ชอบกินนมและเนยจากวัว ไม่กินหมู “แขกจุฬาลักษณ์” ประกอบอาชีพรีดนมวัวขาย กินข้าวสาลีคลุกเคล้าด้วยเนยเป็นอาหาร (*ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน*, 2554, น. 691-692) วัฒนธรรมอาหารจึงเป็นเครื่องมือสำหรับระบุลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมได้

น่าสนใจว่าคนไทยคงจะจดจำลักษณะเฉพาะของคนกลุ่มแขกในฐานะคนต่างวัฒนธรรม ผ่านเนื้อสัตว์ที่สัมพันธ์กับแขกแต่ละกลุ่ม เช่น ในบทละครเรื่อง *อุณรุท* พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 ปรากฏรายการอาหารยักษ์ แง่หนึ่งอาจถือว่า

เป็นอาหารในจินตนาการ เนื้อที่ยกษณกินจึงต้องแปลกประหลาด แต่อีกแง่หนึ่ง
แสดงนัยที่อาจสื่อถึงความแตกต่างวัฒนธรรมได้ ดังความบางตอนว่า

๑ ตั้งเรียงเคียงไว้เป็นเหล่าเหล่า แกลัมเหล่าควยบึงกระทิงพล่า
ข้างพะเนงแกงอุฐโคลา ตุ่มใหญ่ใส่สุราเรียงราย
(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2545, น. 19)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า มีสัตว์ชนิดต่าง ๆ คือ ควย กระทิง
ข้าง อุฐ โค และ ลา อาหารเหล่านี้มีนัยของความ “แปลก” คือ ไม่ใช่เนื้อสัตว์
ที่คนไทยนิยมกิน กรณีของ อุฐ โค ลา น่าจะเกี่ยวข้องกับ “แขก” หลายกลุ่มใน
ความรู้ของคนไทย “กลุ่มผู้ที่เลี้ยงและกินเนื้ออุฐ” คือกลุ่มแขกในแถบเอเชียกลาง
และมักเป็นแหล่งที่มีทะเลทราย เช่น ตุรกี อาหรับ ใน*โคลงภาพคนต่างภาษา*
ยังระบุว่า กลุ่ม “แขกปะถ่าน” หรือแขกปาธาน เป็นกลุ่มที่ชอบแต่งอุฐเพื่อรับจ้าง
ต่าง ๆ “กลุ่มผู้เลี้ยงโค” ก็คือ แขกพราหมณ์และแขกมุสลิมจากอินเดียหรือแหล่งอื่น
ต่างกันว่าแขกพราหมณ์ไม่กินเนื้อวัว ส่วน “ลา” เป็นสัตว์ที่นิยมนำมาใช้งานใน
แถบอียิปต์และเมโสโปเตเมีย ซึ่งเป็นกลุ่มแขกในเอเชียกลางเช่นกัน เนื้อสัตว์ใน
อาหารยกยศจึงเป็นเครื่องบ่งบอกความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่สังคมไทยพบเห็น
หรือรับรู้ แม้ไม่ทราบได้ว่ากวีจงใจนำเสนอแขกกลุ่มต่าง ๆ ผ่านเนื้อสัตว์หลายชนิด
หรือไม่ แต่จากการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัฒนธรรมคงทำให้สัตว์เหล่านี้กลายเป็น
ตัวแทนของแขกกลุ่มต่าง ๆ ในความรู้ของคนไทย และแสดงออกในรูปแบบ
อาหาร “ยกยจ” อันเป็นตัวละครปฏิบัติ

วัฒนธรรมแขกที่ปรากฏผ่านวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดียังแสดงถึง
มโนทัศน์ของคนไทยที่มีต่อแขกต่างกลุ่ม จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มกว้าง ๆ ได้แก่
“แขกผู้เป็นอารยชน” คือกลุ่มแขกผิวขาว กับ “แขกผู้เป็นอนารยชน” คือกลุ่มแขก
ผิวดำ แขกชาวอาศัยในภูมิภาคตะวันออกกลาง มีสีผิวขาว รูปร่างสูง โดยเฉพาะ
กลุ่มแขกเปอร์เซีย ส่วนแขกดามีทั้งกลุ่มที่อาศัยอินเดียตอนใต้และดินแดนทางทิศใต้
ของไทย เช่น มลายู เป็นต้น

ในวรรณคดีไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “แขกขาว” กับ “อาหาร” โดยตรง แต่สะท้อนผ่านชนิดอาหารอันหลากหลายที่ปรากฏอยู่ในสำหรับอาหารไทย โดยเฉพาะสำหรับของชนชั้นปกครอง แสดงให้เห็นว่าอาหารกลุ่มแขกขาวได้เข้ามาผสมผสานในสำหรับอาหารไทยหลายชนิดซึ่งบ่งนัยของการยอมรับวัฒนธรรมแขกกลุ่มนี้ เช่น *กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน* ปรากฏอาหารแขกเปอร์เซีย มีส่วนผสมไก่ ข้าวหุง ลำเตี้ยง ผลเกต มัศกอด ลูตตีหน้าแกงไก่ (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2552, น. 340) นอกจากนี้ยังมีหุ้มและสลิมซึ่งน่าจะรับมาจากกลุ่มแขกเปอร์เซีย รวมทั้งข้าวเหนียวสีโคกหน้าสังขยาซึ่งแขกยะวาเรียกว่า “ปู้ตีซีลัด” คล้ายกับขนมตะลุ่มในกลุ่มแขกเจ้าเซ็น (สุกัญญา สุจนายา, 2555, น. 197, 205)

การนำเสนอลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของอาหารแขกเปอร์เซียยังแสดงผ่านการพรรณนาคุณลักษณะของอาหารที่มีกลิ่นและรสชาติพิเศษจากเครื่องเทศที่แตกต่างไปจากอาหารไทย เช่น ยี่หว่าในแกงมัสมั่นไก่ ลูกเฮลหรือกระวานที่ทำให้ “ข้าวหุงปรุงอย่างเทศ” มีรสพิเศษ และกลิ่นเครื่องเทศจากแกงไก่อ้นกับแบ่งลูตตี

ในทัศนะของกวีอาหารเหล่านี้มิใช่อาหารที่จะปรุงได้ง่าย แต่ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปรุงเพื่อให้ได้รสและกลิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของอาหารนั้นๆ กวีจึงชมฝีมือการปรุงของหญิงคนรักว่า “ใครหุงปรุงไม่เป็น เช่น เชิงมิตรประดิษฐ์ทำ” (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2552, น. 40, 43) การปรุงอาหารแขกจึงต้องอาศัยความชำนาญซึ่งสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในหมายรับสั่งงานฉลองวัดพระศรีรัตนศาสดารามครั้งที่ 2 พ.ศ. 2352 ที่กำหนดให้ “แขก” ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบหุง “ข้าวอย่างเทศ” สำหรับถวายพระภิกษุ โดยระบุว่า มี “พระยาจุฬา” หัวหน้าฝ่ายแขกในกรมท่าขวาเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกับขุนนางแขกทั้งจากวังหลวงและวังหน้า (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560, น. 310)

ในวรรณคดีเรื่องอื่นก็แสดงให้เห็นว่าอาหารแขกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในสำหรับอาหารไทย เช่น *เสภาขุนช้างขุนแผน* กล่าวถึงอาหารในงานประเพณีสงกรานต์ มี “พะแนงไก่” และ “หน้าเตี้ยง” หรือลำเตี้ยง (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน เล่ม 1,

2558, น. 49) ในนิทานคำกลอนเรื่อง*พระอภัยมณี* สุนทรภู่ยังกล่าวว่า “พะแนง” เป็นตัวแทนของ “กับข้าวไทย” ในเครื่องเสวยของตัวละครกษัตริย์ด้วย (สุนทรภู่, 2553, น. 947) ซึ่งพะแนงก็เป็นแกงน้ำลูกขลิบที่ปรุงด้วยกะทิและเครื่องเทศเช่นกัน จากตัวอย่างเหล่านี้แสดงว่าเครื่องเทศน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญให้อาหารแขกเปอร์เซีย กลายเป็น “ของดีของแปลกของราชสำนักสยาม” (จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, 2550, น. 71)

การกล่าวถึงอาหารแขกเปอร์เซียในแง่การยอมรับมาผสมผสานในสำรับไทย และในแง่ความชื่นชมต่อรสชาติและรูปลักษณะอาจเนื่องมาจากวัฒนธรรมแขก คล้ายคลึงกับไทย คือกินข้าวหรืออาหารประเภทแป้งร่วมกับกับข้าว และกลิ่นรส เครื่องเทศบางอย่างก็สอดคล้องกับรสนิยมของคนไทยที่ชื่นชอบอาหารรสจัด มีกลิ่นหอม ดังจะเห็นจากน้ำพริกซึ่งเป็นอาหารหลักมาแต่สมัยอยุธยา นอกจากนี้ หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์ แขกเปอร์เซียเป็นกลุ่มพ่อค้าที่ค้าขายสินค้าฟุ่มเฟือย แก่ราชสำนัก และมีบทบาทสำคัญนับแต่สมัยอยุธยา โดยเฉพาะกลุ่มชีอะห์เชื้อสาย ทานเจอะหมัด ต้นตระกูลขุนนาง “ขุนนาค” ซึ่งเผยแพร่และผสมวัฒนธรรมแขก เข้าสู่สังคมวัฒนธรรมไทยจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยมากกว่า 4 ศตวรรษ (จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, 2555, น. 67) ปัจจัยดังกล่าวจึงเอื้อให้เกิดรสนิยม การรับประทานอาหารแขกเพื่อแสดงสถานภาพทางชนชั้น

ส่วนในทัศนะ “แขกผู้เป็นอนารยชน” เห็นได้จากวรรณคดีหลายเรื่อง เช่น บทละครเรื่อง*รามเกียรติ์* ซึ่งนำเสนอการต่อสู้ระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์ มีเค้าเรื่อง มาจากมหากาพย์*รามายณะ* พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายว่า *รามายณะ* เป็นหนังสือประเภทอิติहाสที่แสดงตำนานวีรบุรุษคือกษัตริย์นักรบ ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องจริง แต่ภายหลังได้เปลี่ยนเป็นตำนานเทพอวตาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2544, น. 800) “เรื่องจริง” ที่อยู่เบื้องหลังเรื่อง*รามายณะ* คือสงครามระหว่างชาติอารยัน ชนกลุ่มใหม่ที่ขยายอำนาจลงไปสู่ภาคใต้ของ อินเดียคือฝ่ายพระรามกับพวกทราวิชหรือทมิฬชนพื้นเมืองเดิมทางภาคใต้ของ อินเดียคือฝ่ายทศกัณฐ์ (สมพร สิงห์โต, 2518, น. 7) วรรณคดีเรื่องนี้จึงแสดงถึง ร่องรอยความขัดแย้งระหว่างแขกขาวกับแขกดำ

บทละครเรื่อง*รามเกียรติ์* ฉบับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่แสดงถึงความขัดแย้งระหว่างพระรามและทศกัณฐ์ แสดงให้เห็นความต่างระหว่างแขกชาวอารยันคือพระรามกับแขกทมิฬคือทศกัณฐ์ ความแตกต่างนี้แสดงผ่านวัฒนธรรมอาหารโดยตัวละครที่เป็นแขกทมิฬคือกลุ่มยักษ์ ทั้งทศกัณฐ์ ญาตีวงศ์ และไพร่พลยักษ์ ล้วนกินอาหารแปลกประหลาด แสดงพฤติกรรมกรกินที่ไม่เหมาะสม ทั้งเป็นผู้มีความโลภ กินไม่สำรวม

ตัวละครที่เป็นกลุ่มแขกดำปรากฏในนิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี เป็นตัวละครสองคนคือท้าววาหุโลมและเจ้าละมาน ตัวละครทั้งสองมีลักษณะร่วมกันดังจะเห็นจากการใช้คำเรียกตัวละคร ได้แก่ “ทมิฬ” “ยักษ์” และ “มักกะสัน” หรือ “ยักษ์มักกะสัน” ซึ่งคำทมิฬหมายถึงกลุ่มแขกอินเดียนทางใต้และลังกาทางเหนือ ซึ่งมีผิวดำ รวมทั้งความหมายในเชิงลบคือดูร้ายร้ายกาจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 540) เสฐียรโกเศศกล่าวว่ามีมอมงเชิงลบที่มีต่อชาวทมิฬนี้น่าจะรับผ่านทางลังกาเพราะมักพิพาทกับชาวทมิฬ ไทยซึ่งติดต่อกับลังกาคงจะได้รับความคิดในเชิงลบต่อชาวทมิฬตามความคิดของลังกามาด้วย (เสฐียรโกเศศ, 2509, น. 183-184) เช่นเดียวกับมักกะสันซึ่งเป็นคำเรียกแขกจากเมืองมาคัสซาร์ (Makassar) ประเทศอินโดนีเซีย เคยก่อกบฏอย่างโหดเหี้ยมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ จนเกิดสำนวนเรียกคนโหดเหี้ยม รูปร่างน่ากลัวว่า “ยักษ์มักกะสัน” สุนทรภู่คงจะนำเอาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างตัวละครท้าววาหุโลม

สุนทรภู่กล่าวถึงวัฒนธรรมอาหารของท้าววาหุโลม และชาวเมืองว่า “เลี้ยงนกไก่ไว้กินลิ้นทั้งนั้น สรวพันสัตว์ที่มีปีกบิน” และไม่กินสัตว์น้ำเพราะถือว่าเป็น “หนอนน้ำ” (สุนทรภู่, 2553, น. 748) ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับความนิยมกินสัตว์ปีกในอินโดนีเซีย ทั้งไก่ เป็ด เนื่อนกกระจกเทศ นกกระทา และนกพิราบ (ฝ่ายวิชาการ สถาพรบุ๊คส์, 2558, น. 173)

ส่วนตัวละครเจ้าละมานและชาวเมืองละมาน กวีกล่าวถึงวัฒนธรรมอาหารว่า “ไม่กินข้าวขาวบริสุทธิ์กินแต่ปลา กินช้างม้าสารพัดสัตว์นกเนื้อ” และกินเนื้อดิบ

(สุนทรภู์, 2553, น. 331) ลักษณะอาหารสอดคล้องกับรูปลักษณะของเจ้าละมาน ซึ่ง “พินเสียม” คือ พินแหลม ใช้เคี้ยวเนื้อสดและเหนียวได้ ดังความว่า

ถึงเวลาฆ่าชีวิตเอามิดเชือด
ทั้งน้ำสั้มพรมพล่าน้ำปลาเจือ

แล้วคลุกเลือดด้วยสักหน้อยอ้อยเหลือ
ล้วนเถื่อนเนื้อดิบกินสิ้นทุกคน

(สุนทรภู์, 2553, น. 331)

จากวัฒนธรรมอาหารของตัวละครแขกดำ ทั้งท้าววาหุโลมและเจ้าละมาน สะท้อนว่าคนไทยมองกลุ่มแขกดำเป็นกลุ่มแปลกประหลาดและไม่มีอารยะ เพราะลักษณะของอาหารล้วนแต่ผิดแปลกไปจากวัฒนธรรมไทย กล่าวคือคนไทยโดยเฉพาะคนในเมืองหลวงไม่นิยมกินสัตว์ปีก ซึ่งตรงข้ามกับท้าววาหุโลม และไม่นิยมกินเนื้อดิบแบบที่เจ้าละมานกิน การนำอาหารลักษณะดังกล่าวมาสร้างบุคลิกลักษณะให้แก่ตัวละครแขกดำซึ่งมีบทบาทเป็นฝ่ายปฏิกษณ์ในเรื่องจึงสะท้อนมโนทัศน์ต่อกลุ่มแขกดำหรือชาวทมิฬว่าเป็นกลุ่มคนไม่มีอารยะ แตกต่างจากกลุ่มแขกขาวซึ่งไทยเห็นว่าเป็นกลุ่มที่มีอารยะ จึงเลือกรับวัฒนธรรมอาหารจากแขกขาวมาผสมผสานในสำรับไทย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีบทบาททางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจค่อนข้างมาก

2.2 มโนทัศน์เกี่ยวกับ “จีน”: “ตัวแทนความมั่งคั่ง” และ “ชนชั้นล่างผู้มีบทบาทหลากหลาย”

“จีน” เป็นคำเรียกชนชาติทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของดินแดนไทย กลุ่มชาวจีนเป็นกลุ่มชนที่ติดต่อกับชาวไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และเป็นชนชาติที่ประสานกลมกลืนในสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างราบรื่น เพราะการค้าขายระหว่างกัน (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ กิจานนท์, 2556, น. 338)

วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีแสดงให้เห็นว่า “วัฒนธรรมอาหารจีน” เป็นเครื่องแสดงถึงความมั่งคั่ง หรือใช้เป็นเครื่องแสดงสถานภาพของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี นับแต่ในระดับราชสำนักจนถึงชาวบ้าน ดังจะเห็นได้ชัดเจนจาก

ภาพยี่ห้อเครื่องควหาวน ปรากฏว่ามีการรับอาหารจีนเข้ามาผสมผสานในสำรับไทย เช่น ต้มแซ่จืดบหลัก รังนกนึ่ง ลันจี และพลับจีนกวน (ชลดา เรื่องรักษลิต, 2552, น. 340) อาหารเหล่านี้ถือเป็น “ของดี” เช่น รังนกมีคุณค่าโภชนาการสูงและมีรสชาติดี ชาวไทยบริโภครังนกและกำหนดเป็นสินค้าผูกขาดที่ทำรายได้ดีมาแต่สมัยอยุธยา ทั้งยังเป็นของหายากและราคาแพง (พรพรรณ ทองตัน, 2556, น. 26-32) ส่วนเหตุที่กวีทรงจัดให้รังนกนึ่งอยู่ในอาหารควหาเพราะสามารถต้มกับเนื้อสัตว์ต่าง ๆ เช่น ไก่ หรือทำซุบเส้นหมี่ เป็นภูมิปัญญาอาหารจีนเพื่อบำรุงกำลังสำหรับคนฟื้นไข้ (ฟรังค์ส อังรี ตูรแปง, 2539, น. 127) รังนกจึงแสดงถึงภูมิปัญญาการเลือกรับอาหารเพื่อประโยชน์ต่อร่างกายและเป็นเครื่องบ่งบอกความเป็นชนชั้นปกครอง

ในวรรณคดีนิทานได้สะท้อนว่ามีการรับเอาวัฒนธรรมอาหารจีนทั้งอาหารและเครื่องมือเครื่องใช้ในการรับประทานเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้มีฐานะดี เช่น ในบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 (2543, น. 1069) เหตุการณ์พิถีไชบนที่เข้าป็นจะหระ มีพ่อครัวปรุงเครื่องเสวยเป็นอาหารจีนคือ “คั่วผัดจืดที่มัน” แยกจากการปรุงสำหรับหลักที่เป็นหน้าที่ของวิเศษไน ด้วยกมาถวายภายหลัง เป็นเครื่อง “ตั้งเคียง” กับสำหรับเครื่องเสวยหลัก ส่วนในนิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี สุนทรภู่ (2553, น. 947) ระบุรายการอาหารจีนในเครื่องเสวยที่มี “รมจักรนัครเศวตวิเศทเจ็ก” เป็นผู้ปรุง ประกอบด้วยต้มดับหลัก เกาเหลา เป็ดไก่ ถอดกระดูกทอด ม้าอ้วน แกงร้อนหมี่ หมูต้มเค็ม และเหล้าอาหานี

จากชนิดอาหารต่าง ๆ เชื่อว่าน่าจะรับมาจากจีนหลายกลุ่มผสมผสานกัน โดยมีได้มุ่งจำแนกว่ารับมาจากจีนกลุ่มใด เช่น อาหารประเภท “คั่ว” “ผัด” “ทอด” “ตุ๋น” เป็นการทำให้สุกเพื่อให้มีกลิ่นหอม และใช้เนื้อสัตว์หลากหลาย เป็นวัฒนธรรมการปรุงแบบกวางตุ้ง (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2551, น. 53-54) เกาเหลาเป็นอาหารขึ้นชื่อของจีนฮกเกี้ยน (นายทองพับ, 2555, น. 128) ส่วนแกงร้อนหมี่ในที่นี้น่าจะหมายถึงอาหารแต่จีว เพราะไม่เพียงเส้นหมี่เปาะหรือหมี่เปาะจะเป็นอาหารท้องถิ่นแต่จีวแท้ ๆ เท่านั้น แต่คำว่า “หมี่” เช่น หมี่เดียว หมี่ซั่ว ยังเป็นคำเรียกตามสำเนียงแต่จีวด้วย (ฮ. ศุภวุฒิ จันทลาโร, 2560, น. 245) ลักษณะเช่นนี้

สอดคล้องกับสังคมไทยในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีจีนหลายกลุ่มเข้ามาเข้ามา มีบทบาทต่อสังคม การปกครอง และเศรษฐกิจ ทั้งยังแต่งงานกับชาวไทยนับแต่ในระดับราชสำนักมาจนถึงชาวบ้านจึงเอื้อให้เกิดการรับและผสมผสานทางวัฒนธรรม

เครื่องดื่มประเภท “ชาจีน” ก็เป็นเครื่องแสดงฐานะที่มั่งคั่งเช่นกัน ดังจะเห็นว่าใน*กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน* กวีพรรณนาถึงถ้ำชาจุหลันที่มาจากการค้าสำเภาก็ปรากฏว่าตัวละครที่เป็นหัวหน้านักบวชหรือผู้มีฐานะดีจะดื่มชาจุหลันใส่น้ำตาลหรือใช้ชาเป็นอาหารรับแขก ดังที่ปรากฏในบทละครเรื่อง*รามเกียรติ์* พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งสอดคล้องกับบันทึกของสังฆนายกपालเลอกั้วชี่ที่กล่าวว่าในบ้านของผู้ดีสมัยต้นรัตนโกสินทร์นิยมดื่มชาชั้นดีและใช้ชาชั้นดีในการรับแขก (पालเลอกั้วชี่, 2549, น. 160)

นอกจากอาหารแล้ว “ตะเกียบ” ที่เป็นอุปกรณ์การกินในวัฒนธรรมจีนก็เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้มีฐานะดี เช่นกัน ดังจะเห็นว่าในวรรณคดีนิทานหลายเรื่อง มักนำเสนอการใช้ “ตะเกียบ” คู่กับตัวละครชนชั้นปกครอง เช่น ตัวละครทศกัณฐ์ในบทละครเรื่อง*รามเกียรติ์* ใช้ตะเกียบคีบอาหารต่างๆ เช่น หูลาม เป็ดผัดกับหมู ซึ่งล้วนเป็นอาหารจีนชั้นดี ตัวละครพิราพในบทละครเรื่อง*รามเกียรติ์ ตอนพิราพ* พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และตัวละครพระอภัยมณี ในเรื่อง*พระอภัยมณี* เป็นต้น ในมิตินี้ตะเกียบจึงเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นผู้มีฐานะดี ทั้งในลักษณะการมีความรู้ในการใช้ตะเกียบเป็นหรือเป็นผู้ได้ครอบครอง “ตะเกียบ” สอดคล้องกับข้อมูลที่สังฆนายกपालเลอกั้วชี่บันทึกว่าสิ่งหนึ่งที่ต้องมีในครัวของชนชั้นปกครองหรือผู้ดีในสมัยนั้น คือ “ตะเกียบ” รวมทั้งสิ่งอื่นๆ ที่รับมาจากวัฒนธรรมจีน เช่น กระทะ ถ้ำชาและเครื่องชงชา เป็นต้น (पालเลอกั้วชี่, 2549, น. 145)

วัฒนธรรมอาหารจีนที่ปรากฏในวรรณคดีจึงสะท้อนมโนทัศน์ของคนไทยที่มีต่อวัฒนธรรมจีนว่าเป็นเครื่องแสดงความมั่งคั่ง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสังเกตว่าการกล่าวถึงตะเกียบมักนำเสนอผ่านเหตุการณ์ที่ตัวละครชนชั้นปกครองกินอาหารแบบไม่เรียบร้อยดังกรณีของทศกัณฐ์และพิราพ หรือใช้ตะเกียบคีบอาหารไม่เป็น

ดังกรณีของพระอภัยมณี จึงเป็นไปได้ว่ากวีอาจต้องการล้อเลียนวิถีชีวิตของผู้มีฐานะดีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่นิยมใช้ชีวิตหรูหราโดยใช้วัฒนธรรมอาหารจีนเป็นเครื่องแสดงความมั่งคั่งด้วย ดังตัวอย่างจากบทละครเรื่อง*รวมเกียรติ* พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กวีกล่าวถึงอาหารและพฤติกรรมการกินของทศกัณฐ์ที่มีการพยานวัฒนธรรมจีนเข้ามาใช้กับตัวละครชนชั้นปกครอง ความว่า

เปิดผัดกับหมูนุหลอม

เอาเหล้าวันดาราคาแพง

ใส่ชามตั้งโต๊ะตกแต่ง

จัดแจงใส่ขวดแล้วตรวจตราฯ

...

ทรงตะเกียบหยิบแก้มแก้มกับเหล้า

เสียงอะอะอวดอิทธิฤทธิ์ไกร

มัวเมาเมื่อนงค์หลงไหล

ชอบพระทัยสรวลเสเฮฮาฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2544, น. 358)

นอกจาก “วัฒนธรรมอาหาร” แล้ว ในวรรณคดีก็กล่าวถึงกลุ่มคนจีนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหารด้วย ทั้งชาวจีนที่มีหน้าที่ทำอาหาร เช่น “พ่อครัว” ในบทละครเรื่อง*อิเหนา* หรือ “วิเศษเจ๊ก” ในนิทานคำกลอนเรื่อง*พระอภัยมณี* หรือเป็นพ่อค้าขายเบะหมี่ในบทละครเรื่อง*ควาวิ* พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตลอดจน “พวกจีนเหล่าเตาสุราโรงใหญ่” เป็นผู้ต้มเหล้าและยกเหล้ามาบริการแก่ไพร่พลในบทละครเรื่อง*รวมเกียรติ* พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 (2540, น. 358)

บทบาทของชาวจีนที่ปรากฏผ่านวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีดังกล่าวข้างต้นจึงสะท้อนมิติทัศน์ของคนไทยว่าคนจีนที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยนั้นเป็นชนชั้นล่างที่มีบทบาทหลากหลาย ทั้งเป็นพ่อครัว เป็นพ่อค้า และเป็นคนต้มเหล้า ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นซึ่งมีชาวจีนเข้ามาในสังคมไทย และประกอบอาชีพต่างๆ ได้สะดวกเพราะไม่ได้อยู่ในระบบไพร่ที่ต้องเข้าเวรออกเวรตามกำหนด เช่น จีนต้มเหล้า ซึ่งรัฐบาลมอบสิทธิขาดแก่จีนเป็นผู้กลั่นและขายสุรา ทำให้ได้ภาษีเป็นรายได้เข้าท้องพระคลัง (สกินเนอร์, 2548,

น. 122) หรือจีนที่เป็นพ่อครัวในราชสำนัก ปรากฏในหมายรับสั่งสมัยรัชกาลที่ 3 ในตำแหน่ง “หัวปาก๋อพ่อครัว” (ประชุมหมายรับสั่งภาคที่ 4 เล่ม 1, 2536, น. 84)

เหล่านี้จึงอาจสรุปได้ว่าคนไทยมอง “จีน” ในหลายมิติ ทั้งมิติของ “วัฒนธรรม” ที่สามารถใช้เป็นเครื่องแสดงความมั่งคั่งได้ เนื่องจากชาวจีนได้เข้ามามีบทบาททั้งในราชสำนักและในการปกครอง นอกจากนี้เชื้อพระวงศ์ก็มีเชื้อสายจีน ดังจะเห็นได้จากกรณีของสมเด็จพระบรมราชชนนีของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นต้น ซึ่งเชื้อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมได้ง่าย ส่วนในมิติของ “คนจีน” มักนำเสนอภาพกลุ่มคนที่เป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นพ่อค้า ดังนั้นแม้ไทยจะยอมรับวัฒนธรรมจีนเข้ามาผสมผสานกลมกลืนในวัฒนธรรมไทย และไม่ได้มีทัศนคติเชิงลบ แต่ก็มีการสร้างความเป็นอื่นให้แก่ “คนจีน” อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และบทบาทหน้าที่ของคนจีนบางกลุ่มที่มีต่อราชสำนักหรือเศรษฐกิจไทย

2.3 มโนทัศน์เกี่ยวกับ “ฝรั่ง”: ชนผู้มีวัฒนธรรมและศิลปวิทยาการที่นำต้นตอต้นใจ

“ฝรั่ง” เป็นคำที่คนไทยใช้เรียกชนผิวขาวจากทวีปยุโรป อเมริกา และออสเตรเลียซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวว่ามีที่มาจากคำ “ฝรั่งคัส” ที่ชาวอินเดียนใช้เรียกชาวยุโรปทุกชนชาติ (ศุกลรัตน์ ธรรมาศศักดิ์, 2540, น. 154) วัฒนธรรมอาหารฝรั่งที่ชนชั้นปกครองยอมรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมไทย คือวัฒนธรรมอาหารของโปรตุเกสปรากฏในกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ได้แก่ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง และใช้เป็นอาหารในงานบุญสำหรับถวายพระ อาทิ พิธีบำเพ็ญกุศลในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระรามาธิบดี ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ขนมห่อนี้ถือเป็นอาหารชั้นดี และคงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมไทยตั้งแต่เดิม เนื่องจากโปรตุเกสเคยมีอิทธิพลต่อการเมือง การปกครองและราชสำนักอยุธยา

ส่วน “ฝรั่ง” จากนิทานคำกลอนเรื่องพระอภัยมณี มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นและปรากฏเด่นกว่าวรรณคดีเรื่องอื่น เช่น ฝรั่งเมืองลังกา เมืองวิลาค และเมืองมลิกัน ซึ่งขุนวิจิตรมาตราเห็นว่า “วิลาค” คงหมายถึงเมืองอังกฤษ และ “มลิกัน” คงเป็นเมืองอเมริกา (กาญจนาศพนันท์, 2540, น. 89, 96) ส่วนเมืองฝรั่ง

ที่สุนทรภู่ให้ความสำคัญและกล่าวถึงวัฒนธรรมอาหาร คือ “เมืองลังกา” หรือ ประเทศศรีลังกา ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในรัชสมัยสมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย สุนทรภู่มองรับรู้เรื่องราวดังกล่าวจึงกำหนดให้นางละเวงเป็นกษัตริย์เมืองลังกา และเรียกเมืองนี้โดยใช้คำว่า “ฝรั่ง” เช่น เมื่อจะเลี้ยงอาหาร นางละเวงกล่าวว่า “จะแต่งโต๊ะตามอย่างข้างฝรั่ง” เป็นต้น

จากการศึกษาวัฒนธรรมอาหาร “ตามอย่างข้างฝรั่ง” ที่ปรากฏในเรื่อง *พระอภัยมณี* ผู้วิจัยพบว่า สุนทรภู่ได้แสดงมโนทัศน์ต่อฝรั่งในฐานะชนผู้มีวัฒนธรรม และศิลปวิทยาการที่น่าตื่นตาตื่นใจ ดังจะเห็นจากงานเลี้ยงของฝรั่งลังกา ชนิดอาหารต่างๆ แสดงถึงความแตกต่างจากวัฒนธรรมอาหารไทย และทั้งหมดล้วนเป็น “เครื่องเสวย” ของตัวละครกษัตริย์และราชวงศ์ เช่น การกิน “เนยนมขนมปัง” “สุกรไก่อหุ้มหนังขึ้นมันเนย น้ำส้มเชยดับพะลั่นแกะแกม” หรือ “เหล้าบรัน” และมีอุปกรณในการกิน คือ “มิดตะเกียบ” “ส้อมมิดพับ” เพราะไทยไม่กินนมเนย ขนมปัง เนื้อพะ และ เนื้อแกะ และนิยมเปิบมือ ดังความบางตอนว่า

มิดตะเกียบเทียบทำไว้สำเร็จ

ฝ่ายบุตรพี่น้องสองสุตา

ทั้งไก่อเปิดขนมปังเครื่องมังสา

รินสุราคอยประคองให้สององค์ ฯ

...

ค้อยค้อยสืบหนีบพลัดให้ขัดข้อง

สุกรไก่อหุ้มหนังขึ้นมันเนย

นางยิ้มย่องหยิบซ่อนช่วยป้อนเสวย

น้ำส้มเชยดับพะลั่นแกะแกม

(สุนทรภู่, 2552, น. 506)

น่าสังเกตว่า กวีได้กล่าวถึง วัฒนธรรมอาหารต่างๆ ผสมผสานกันเพื่อแสดงความเป็นฝรั่งลังกา ทั้งนมเนย และขนมปังเป็นอาหารของชาวลังกาอยู่แล้ว ส่วน ดับพะ ลั่นแกะจึมน้ำส้มสายชู เป็นอาหารตะวันตก (Thangam Philip, 2003, p. 258) เช่นเดียวกันกับเหล้าบรันดีและส้อมกับมิด สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ ซึ่งขณะนั้นอังกฤษเข้ายึดครองลังกาเป็นอาณานิคมตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งไทยในสมัยนั้นก็รับรู้ว่าลังกาตกอยู่ใต้อำนาจของอังกฤษแล้ว

ขนมปังและนมเนยเป็นอาหารที่สุนทรภู่ใช้เพื่อนำความ “ฝรั่งลัก” ให้เห็นเด่นชัดในหลายเหตุการณ์ ทั้งการกินอาหารของตัวละครมนุษย์ในเมืองลังกา และการเช่นให้บัววงสรวงในเมืองลังกา ในแง่นี้จึงถือได้ว่าขนมปังและนมเนยถือเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของฝรั่งลังกาในเรื่อง *พระอภัยมณี* และสุนทรภู่อยังนิยมนำนมเนยมาใช้เพื่อแสดงรสชาติอันน่ารื่นรมย์ของอาหาร เช่น ในเหตุการณ์ที่พระอภัยมณีและศรีสุวรรณเสวยมะม่วงระหว่างเดินทางไปศึกษาวิชา และเหตุการณ์ที่พระอภัยมณีกลับมาเป็นปกติหลังสุดสาครทำลายรูปนางละเวง ดังความบางตอนว่า “รสระรื่นชื่นอารมณ์ด้วยนมเนย เหมือนอย่างเคียวหวานล้ำาญใจ” (สุนทรภู่, 2552, น. 381) ในแง่ “นมเนย” จึงถือว่าเป็นอาหารต่างวัฒนธรรมที่สร้างความตื่นตาตื่นใจได้ไม่น้อย อย่างไรก็ตามการจะสรุปว่านมเนยและขนมปังที่สุนทรภู่กล่าวถึงในเรื่อง *พระอภัยมณี* มาจากวัฒนธรรมอาหารฝรั่ง อาจไม่มีหลักฐานชัดเจน เพราะชนในลังกาก็นิยมกินนมเนยมาแต่เดิมก่อนที่จะเข้ามาปกครองขนมปังและนมเนยอันเป็นตัวแทนของ “ฝรั่ง” จึงสร้างความคลุมเครือและเป็นภาพเหมารวมระหว่าง “ฝรั่ง” กับ “ลังกา” มากกว่าจะระบุลงไปได้ชัดว่ามาจากวัฒนธรรมใด

ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของ “ฝรั่ง” ในเมือง “ฝรั่งลังกา” ที่ค่อนข้างเด่นชัด และปรากฏในหลายเหตุการณ์คือเหล้าบรันดีและส้มมิด การกินเหล้าในเมืองฝรั่งลังกาถือเป็นเรื่องปกติ ดังจะเห็นจากตัวละครบาทหลวงปีโป้ มังคลา หากแต่เมื่อกล่าวถึง “เหล้าบรันดี” จะปรากฏในงานเลี้ยงที่ตัวละครเอกมากินร่วมกันที่เมืองลังกาทั้งสองเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังต้องมี “มิดส้ม” เป็นเครื่องมือในการกิน ดังตัวอย่างจากเหตุการณ์เลี้ยงฉลองหลังเสร็จสิ้นศึกมังคลา ความบางตอนว่า “ส้มมิดพิบสำหรับทรงองค์ละคัน เหล้าบรันดีน้ำองุ่นเฉียวฉุนดี” (สุนทรภู่, 2552, น. 935)

เหล้าบรันดีเป็นเหล้ากลั่นชั้นดีที่เชื่อกันว่ากำเนิดที่ประเทศอิตาลี ในศตวรรษที่ 13 หากแต่ฝรั่งเศสที่เริ่มผลิตในศตวรรษที่ 14 สามารถผลิตได้อย่างละเมียดละไมจนทำให้บรันดีฝรั่งเศสมีชื่อเสียง ซึ่งมีลูกค้าคนสำคัญคือ “อังกฤษ” (กมลศักดิ์ ตั้งธรรมนิยม, 2532, น. 19) นอกจากนี้ยังนิยมใช้องุ่นเป็นวัตถุดิบหลัก

เพราะให้กลิ่นและรสที่พึงใจ (กมลศักดิ์ ตั้งธรรมนิยม, 2532, น. 17) การใช้เหล้าบรันตีที่มีรสและกลิ่นหอมฉุนเป็นเครื่องแสดงลักษณะเฉพาะของ “ฝรั่งลังกา” ในวรรณคดีจึงสอดคล้องกับความนิยมดื่มเหล้าบรันตีของชาวอังกฤษ และการใช้เหล้าบรันตีในการเฉลิมฉลองในวรรณคดียังช่วยเสริมเน้นความพิเศษ ความน่าตื่นตาตื่นใจแก่เหล้าบรันตีในฐานะอาหารแทนความเป็นฝรั่ง ตลอดจนการใช้เป็นเครื่องบ่งสถานภาพทางชนชั้นของผู้กินได้เด่นชัดขึ้นด้วย

ส่วน “มิดส้อม” ก็ถือเป็นของต่างวัฒนธรรมที่ตัวละครฝ่ายไทยจีนคือ เมืองพลิกเมืองรมจักรได้เรียนรู้และมีทักษะในการใช้อุปกรณ์ดังกล่าวในการกิน ซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่ามิดส้อมคงจะมีความหมายเหมือนตะเกียบของจีน ทั้งนี้เพราะการใช้หรือการครอบครอง “ส้อมและมิด” กลายเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นผู้มีฐานะดีเช่นกัน เพราะในการกินอาหารประจำวันของตัวละครที่เป็นเชื้อพระวงศ์ แม้ไม่ได้กินอาหารในเมืองลังกาก็ปรากฏว่าใช้ส้อมมิด เช่น ที่เมืองพลิก นางสร้อยสุวรรณ จันทรสุดาเตรียมเครื่องใช้ในการกินของทาสไทย คือ “นางเรียงเรียบเทียบสุวรรณภาชนะทอง ส้อมฉลองพระหัตถ์จัดประจง” แต่เมื่อกินกวีไม่ได้กล่าวว่าใช้ส้อมแต่ใช้มือ “หยิบ” (สุนทรภู่, 2553, น. 800-801)

นอกจากนี้ยังมีหลายตอนที่สุนทรภู่แสดงถึงความก้าวหน้าทางวิทยาการของฝรั่งที่เกี่ยวกับอาหาร เช่น โต๊ะกลิ้งงานกินเลี้ยงหลังจากเสาวคนธ์ชุดโคตรเพชรที่เมืองลังกาซึ่งสามารถเคลื่อนที่ได้เอง หรือเรือกำปั่นของโจรสลัดซึ่งระบุว่าเป็น “เชื้อชาติอังกฤษ” สุนทรภู่ (2553, น. 163) ได้แสดงความก้าวหน้าทางวิทยาการของเรือกำปั่นในจินตนาการที่มีขนาดใหญ่โตถึง “ยี่สิบเส้น” สามารถเพาะปลูกพืช เช่น หมาก มะพร้าว ส้ม และเลี้ยงสัตว์ไว้กินเป็นอาหารได้จำนวนมาก เป็นการชื่นชมวิทยาการอันก้าวหน้าในการเก็บสะสมเสบียงอาหารของชาวตะวันตกที่น่าตื่นตาตื่นใจ

อย่างไรก็ตาม แม้สุนทรภู่จะชื่นชมวัฒนธรรมและศิลปวิทยาการฝรั่ง แต่สุนทรภู่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมไทย และยังได้สร้างความเป็นอื่นแก่ “คนฝรั่ง” ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับ “คนจีน” กล่าวคือคนฝรั่งในฉากงานเลี้ยงอาหารมีหน้าที่ปรุงอาหารและยกมาบริการคล้ายกับคนจีน หากแต่บนโต๊ะอาหารที่ตัวละคร

เอกกีนเลียงร่วมกันนั้นกลับไม่มีอาหารฝรั่ง อาหารที่ปรากฏเด่นคืออาหารไทย แหก และจีน ดังตัวอย่างในงานเลียงครั้งสุดท้ายก่อนปิดเรื่อง เมื่อปมปัญหาทั้งหมด คลี่คลาย ตัวละครมาากินเลียงร่วมกันที่เมืองล้งกา ก่อนงานอภิเษกของตัวละครรุ่นลูก ความว่า

๑ ฝ่ายลูกสาวเจ้าล้งกาเกณฑ์ฝรั่ง กับข้าวแขกแทรกเนื้อพะผัดน้ำมัน กับข้าวไทยใส่ต้มส้มแกงต้มขิง แกงปลาไหลไก่พะแนงแกงเทโพ รมจักรนัครศรีเสกแจ็ก เปิดไถ่ถอดทอดม้าอ่อนแต่ล้วนดี	แต่งโต๊ะตั้งเลียงกษัตริย์ล้วนจัดสรร มีส้มข้าวบุหรี่ยี่สิบโต นกคุ้มบึงยามะม่วงดั่งโสน ผัดปลาแห้งแดงโม้ฉู่ฉี่มี ต้มดับเหล็กเกาเหลาเหล้าอาห็น แกงร้อนหมี่หมูต้มเค็มใส่เติมจาน (สุนทรภู่, 2553, น. 947-948)
--	--

ลักษณะดังกล่าวสะท้อนว่าในทัศนะของสุนทรภู่แล้ว วัฒนธรรมอาหารของ “เอเชีย” ซึ่งประกอบด้วย “แขก” “ไทย” และ “จีน” เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ผ่านการ “จัดสรร” “แต่ล้วนดี” และควรค่าแก่การเป็นอาหารในงานเลียง ทั้งยังเป็นครั้งแรกที่มีการเลือกสรรอาหารมาเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของ “วัฒนธรรมอาหารไทย” รวมทั้งแขกและจีนโดยระบุชัดว่าเป็นอาหารกลุ่มชนใด เพื่อเน้นย้ำถึงความเป็นอื่นของ “ฝรั่ง” ให้เด่นชัด สอดคล้องกับภาพของคนฝรั่งหลายชาติในเรื่องซึ่งมักเป็นตัวละครปฏิกฤษ และหากพิจารณาประกอบกับบริบททางประวัติศาสตร์ ก็จะเห็นว่าสอดคล้องกันเพราะฝรั่งที่เข้ามาในยุคนั้นต้องการแผ่ขยายอิทธิพลทั้งความรู้ การค้าและศาสนา สร้างความหวาดหวั่นแก่คนไทยในยุคนั้นค่อนข้างมาก

2.4 มโนทัศน์เกี่ยวกับ “ลาว” “ละว้า”: คนป่าที่ไม่มีศิลปวัฒนธรรมเหมือนคนไทย

กลุ่มชนที่เป็นเชลยศึกในสยาม และเข้ามาอยู่ในสยามในฐานะไพร่พลของบ้านเมือง หรือเป็นชาติพันธุ์ที่อาศัยในป่าเขา มักถูกมองในเชิงลดทอนคุณค่า และแปลกแยกจากวัฒนธรรมไทย เช่น “ลาว” คำนี้ใช้คำเรียกลาวหลายกลุ่มชาติพันธุ์

ในวรรณคดีกล่าวถึงวัฒนธรรมอาหารของกลุ่มลาว แสดงนัยของความเป็นอื่นและการลดทอนคุณค่า ได้แก่ “ลาวเชียงใหม่” ซึ่งไทยมองว่าเป็นคนป่า ดังปรากฏทั้งในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนและบทละครเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน โดยใช้คำเรียกและใช้วัฒนธรรมอาหารเป็นเครื่องแบ่งความเป็นชาวป่า เช่น บทละครเรื่องขุนช้าง ขุนแผนเปรียบเทียบวัฒนธรรมอาหารไทยในการครวญถึงนางวันทองกับวัฒนธรรมอาหารแบบ “ลาวชาวป่า” ของนางลาวทองคือกิน “อึ่งตะกวดตุ๋นตุงเจียว” (พระบรมราชินิพนธ์ เล่ม 1, 2545, น. 214) สัตว์เหล่านี้ล้วนเป็นสัตว์ที่คนไทยโดยเฉพาะคนในราชสำนักไม่นิยมกิน แต่ชาวลาวนิยมกินดังที่สังฆนายกपालเลอแก้วขันทีถึงอาหารของชาวลาวว่า “สัตว์จำพวกงู แะ ค้าวคาว หนู กบ ก็ใช้ประกอบอาหารอันโอชะได้” (पालเลอแก้ว, 2549, น. 46) กวีจึงให้ตัวละครขุนแผนซึ่งเป็นขุนนางไทยมีภรรยาทั้งชาวไทยและชาวลาวเชียงใหม่ แสดงความเห็นต่อ “ลาว” ผ่านลักษณะอาหารที่ผิดแปลกจากวัฒนธรรมไทยว่า “ทรลักษณ์ด้วยการกิน” และ “อาหารหยาบคายเป็นอาจิณ มลทินรังเกียจเกลียดระอา” ทั้งยังเปรียบเทียบกับอาหารที่วันทองเคยปรุงให้กินนั้น “ไม่เปื้อนเปรอะเหมือนลาวชาวพนา น้ำมือโอชะอร่อยรส” (พระบรมราชินิพนธ์ เล่ม 1, 2545, น. 214–215) สะท้อนมโนทัศน์ต่อชาวลาวว่าเป็น “คนป่า” หรืออนารยชนที่กินอาหารผิดแปลกจากวัฒนธรรมไทย

นอกจากเนื้อสัตว์แล้ว ภูมิปัญญาการปรุงอาหารโดยเฉพาะอาหารหวานซึ่งเป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมอาหารที่ประณีตก็ถูกนำมาใช้ในการแสดงความเป็น “ลาวชาวป่า” เช่นกัน ในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน กวีบรรยายลักษณะขนมเบี้องที่นางสร้อยฟ้าปรุงเพื่อสร้างความผิดแปลกระหว่างวัฒนธรรมไทยและลาวด้วยการล้อเลียนเพื่อสร้างความขบขัน เมื่อนางสร้อยฟ้าไม่พอใจที่ถูกล้อเลียนเช่นนั้นก็แสดงกิริยาก้าวร้าว นางทองประศรีด่าว่า “อิหาลาว” เป็นการเหยียดชาติพันธุ์ชัดเจน

ลาวทำขนมเบี้องผิดเมืองไทย

ชะม่วนเข้ามาเท่าขาบ

แผ่นผ้อยมันกระไรดั่งต้มกบ

พลายชุมพลดินหรบหัวรอไป

(เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับสมบูรณสามภาคและฉบับต่างสำนวนเล่ม 2, 2558, น. 770)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าวิมองไทยเป็นกลุ่มคนที่มี “ศิลปวัฒนธรรม” โดยใช้ขนมเบื้องเป็นตัวแทนความมีศิลปะและวัฒนธรรมอันประณีตของไทย และลดคุณค่าของวัฒนธรรมเชียงใหม่ในฐานะ “ลาว” นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบขนมที่ “ลาว” ละเลงว่าเหมือนกับ “ต้มกบ” ซึ่งไม่เพียงเพื่อให้เห็นภาพของแผ่นแป้งที่หนาบวมเหมือนตัวกบในแกงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนความเป็น “ลาวชาวป่า” ที่กินกบเป็นอาหารด้วย

นอกจากนี้ “ละว้า” ก็ถูกนำเสนอในฐานะคนป่าเช่นกัน ดังปรากฏในสุบิน ก กา ซึ่งเป็นตำราฝึกออกเสียงก็สะท้อนทัศนคติต่อละว้าชาติพันธุ์ที่อาศัยในป่าบริเวณภาคเหนือของไทย (จิวิวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2555, น. 35) โดยกล่าวเปรียบวัฒนธรรมอาหารไทยกับละว้าเพื่อแสดงว่าวัฒนธรรมไทยมีความประณีตหลากหลายมากกว่าโดยเฉพาะการปรุงขนมหวาน ซึ่งความตอนนี้ไม่มีผลต่อเรื่อง แต่กวีจึงใจแทรกเพื่อถ่ายทอดภาพและทัศนคติต่อ “ชาวป่า” ไปสู่เยาวชนชนชั้นปกครองในยุคนั้น ดังความบางตอนว่า

๑ <u>เทพโหมมีไม้</u>	ที่ละไรในป่าดำ
<u>เขาไพรไม่รู้ทำ</u>	มีได้ร่าในคำไป
๑ <u>ปลาช้ำปลากะดี</u>	นี้พอมิเอาจีไผ่
<u>ปูป่าพอหาได้</u>	<u>เอาใส่ไปถือว่าดี</u>
๑ <u>เขาป่าภาษาไทย</u>	<u>ทำซ้ำใส่ให้ทะวิ</u>
<u>เข้าปลาช้ำจะดี</u>	<u>กว่าเขาที่ละว้ามา</u>
๑ <u>ยาคุเข้ากะทิ</u>	อุตะหรีไปได้กว่า
<u>สาคุเข้าเม่าช่า</u>	สำปะงาแหล่ฮื่อไร

(สุบิน ก กา, 2559, น. 63)

กรณีนี้แสดงให้เห็น “ความเป็นอื่น” ของชาวละว้าในฐานะ “คนป่า” ที่มีวัฒนธรรมไม่ประณีต ทั้งชนิดอาหาร วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุง และความรู้เกี่ยวกับวิธีการปรุง

หากพิจารณาด้านวัตถุดิบ เช่น ปลาเทโพ มีขนาดใหญ่กว่าปลาช่อนและปลากะตักมาก เพราะมีขนาดถึง 80-120 เซนติเมตร ขณะที่ปลาช่อนปลากะตักมีขนาดไม่เกิน 15 เซนติเมตร นอกจากนี้ปลาเทโพยังถือเป็น “ของดี” ที่มีชุกชุมในแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะมีรสชาติมัน อร่อย (วัชร กาชัย และคนอื่น, 2552, น. 10, 63, 95) ซึ่งใน*ภาพย่ำหม่เครื่องควรวาน* ยังปรากฏว่า “เทโพพื้นเนื้อท้อง เป็นมันย่องล่องลอยมัน” ส่วนด้านความรู้วิธีปรุง และชนิดอาหาร จะเห็นว่า “จี่” เป็นวิธีการทำให้สุกอย่างง่าย ไม่มีการปรุงแต่งกลิ่นรส ขณะที่การปรุงขนมหวานนั้นต้องใช้ความรู้ ทักษะ วัตถุดิบ และเครื่องปรุงแต่งรสหลากหลาย เช่น การปรุงข้าวยาคุต้องคัดเลือกรวงข้าวอ่อนที่ยังไม่เป็นเมล็ด นำมาล้าง แล้วโขลกให้ละเอียด จะได้ น้ำนมข้าว กรองเปลือกและกาก ใส่ น้ำหรือน้ำใบเตย นำไปตั้งไฟอ่อนจนวนจนสุก โดยอาจเติมกะทิขณะวน จะทำให้ได้อาหารเปียกเนื้อนุ่ม ปรุงรสด้วยน้ำตาล (กรมศิลปากร, 2558, น. 47) การปรุงอาหารหวานจึงกลายเป็นเครื่องบ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อลดทอนคุณค่าของวัฒนธรรมอื่น และยกระดับคุณค่าของวัฒนธรรมไทยให้เหนือกว่า ทั้งนี้คงเพราะในความเป็นจริง กลุ่มลาวจะว่าเป็นกลุ่มเชลยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นแรงงาน ที่ต้องส่งส่วยให้กรุงเทพมหานคร วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีจึงกลายเป็นสิ่งที่ตอกย้ำสถานภาพของลาวและจะว่าไปในสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และสร้างภาพของความเป็น “คนป่า” ให้แก่คนลาว คนละว่าอย่างชัดเจน

บทสรุป

วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไม่ได้เป็นเพียงข้อมูลที่มาประดับเสริมแต่งเรื่อง หากแต่มีคุณค่าในการบันทึกและฉายภาพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ พร้อมๆ กับถ่ายทอดมโนทัศน์ของคนไทยที่มีต่อกลุ่มชนต่างวัฒนธรรมทั้งแขก จีน ฝรั่ง และลาว ละว้า แสดงให้เห็นว่าอาหารไม่ได้เป็นเพียงแค่เครื่องเติมเต็มความหิว แต่กลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการแสดงความเป็น “เขา” หลากหลายกลุ่มให้เด่นชัดขึ้น ซึ่งแต่ละกลุ่มมีทั้งส่วนที่คนไทยให้คุณค่าและลดทอนคุณค่า หรือบางชนชาติ

มุ่งลดทอนคุณค่าเป็นสำคัญเนื่องจากปัจจัยทางสังคม การปกครอง และเศรษฐกิจสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ชนต่างชาติเหล่านั้นเข้ามามีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทย

น่าสังเกตว่าคนไทยมอง “เขา” ในแต่ละกลุ่มย่อยก็มีมิติแตกต่างกัน อาทิ การมองแขกขาวและแขกดำไม่เหมือนกัน และการปรุงความเป็นอื่น บางครั้งก็มองหลายกลุ่มรวมกันโดยไม่ได้แบ่งแยก บางครั้งมีการแบ่งแยกเขาออกเป็นกลุ่มต่างๆ อย่างเด่นชัด ดังนั้น “ความเป็นอื่น” ที่ทวีปรุ่งผ่านวัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีจึงมีหลากหลายมิติ และเลื่อนไหลได้ตามบริบทการนำเสนอและการตีความของกวี ดังตัวอย่างจากเรื่อง*พระอภัยมณี* เมื่อมี “ฝรั่ง” เข้ามา ไทยก็สร้างความเป็นอื่นแก่ฝรั่งด้วยการรวมเอา “เขา” คือ แขกและจีนมาเป็นส่วนหนึ่งของ “เรา” ในฐานะชาติเอเชียด้วยกันเพื่อสร้างความเป็นอื่นแก่ฝรั่งให้เด่นชัดขึ้น

วัฒนธรรมอาหารในวรรณคดีจึงช่วยสะท้อน “เรา” ในฐานะศูนย์กลางของความสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ระหว่าง “เรา” กับ “เขา เช่น เป็นชนชาติคู่ค้า เป็นชนชั้นปกครอง-ใต้ปกครอง เป็นเจ้าประเทศราช-เมืองประเทศราช โดยมีความประณีตของวัฒนธรรมอาหารเป็นเกณฑ์ในการสร้างคุณค่าให้แก่วัฒนธรรมของตนเองและสร้างความเป็นอื่นทั้งในรูปแบบการเลือกผสมผสานทางวัฒนธรรม และการเน้นย้ำความแตกต่างทางวัฒนธรรมแก่ชนบางกลุ่ม ปรากฏการณ์เช่นนี้สะท้อนมโนทัศน์ที่ “เรา” มีต่อตนเองในฐานะอารยชนที่มีวัฒนธรรมอาหารอันประณีตท่ามกลางบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

กมลศักดิ์ ตั้งธรรมนิยม. (2532). *บรันดี และ 6 ตระกูลเหล้ากลั่นชั้นยอดของโลก*

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: น้ำค้าง.

กรมศิลปากร. (2545). *พระบรมราชนิพนธ์ เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

กอบแก้ว นาจพิณี. (2542). *อาหารไทย*. กรุงเทพฯ: โปรแกรมวิชาคหกรรมศาสตร์ทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

กาญจนาคนันท์. (2540). *ภูมิศาสตร์สุนทรภู่* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2560). *จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี พิมพ์พร้อมฉบับเพิ่มเติม (พ.ศ. 2310-2381) และพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เฉพาะตอน พ.ศ. 2310-2363)* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์. (2550). เรื่องเล่าจากกะหมาด: ศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับการกินการอยู่ของเจ้าเซ็น. ใน *รวมบทความวิจัย ย้ำใหญ่ใส่สารพัด: วัฒนธรรมอาหารไทย-เทศ*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์. (2555). มุสลิมเชื้อสายอินโด-อิหร่านนิกายชีอะฮ์ในประเทศไทย พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และบทบาทในสังคมไทย. ใน *หลากหลายมิติของมุสลิมในแผ่นดินไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2555). *ปริศนาวงศาอาณาาติ ลัวะ*.

กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ชลดา เรืองรัชลิขิต. (2552). *กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน กาพย์เห่เรือราชมรรสร้าง*.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงมน จิตรจันทน์. (2544). *คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ถาวร ลิกขโกศล (บรรณาธิการ). *เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับสมบูรณ์ตามภาคและฉบับต่างสำนวน 2 เล่ม*. (2558). กรุงเทพฯ: บริษัท ซี.พี.อี.แอล จำกัด (มหาชน).

นายทองพับ, นามแฝง. (2555). *พาชิมอาหารอร่อย ตามรอยตำนานเก่า เล่าเรื่องเงินในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพ.

- บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เล่ม 1-4 (พิมพ์ครั้งที่ 9). (2540). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และ บ่อเกิดรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2544). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- บทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พิมพ์ครั้งที่ 14). (2543). กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- บังอร ปิยะพันธุ์. (2529). ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน (พิมพ์ครั้งที่ 7). (2554). กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน.
- ประชุมหมายรับสั่งภาคที่ 4 เล่ม 1 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2536). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย และจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- ปาลเลอแก้ว, ฌอง แบปติสต์. (2549). เล่าเรื่องกรุงสยาม (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และเบเคอร์, คริส. (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ (พิมพ์ครั้งที่ 3 (ปรับปรุงเพิ่มเติม)). กรุงเทพฯ: Silkworm Books.
- ฝ่ายวิชาการ สถาพรบุ๊คส์. (2558). อาหารและวัฒนธรรมการกินคนอาเซียน. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- พรพรรณ ทองตัน. (2556). เล่าเรื่องวังนกนางแอ่นในสยาม ใน นานาสารประวัติศาสตร์ จากเอกสารต่างประเทศ เล่ม 2. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. สำนวนสยาม: ตำนานเจ้าบางกอก (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. (2545). บทละครเรื่องอุณรุท. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ 3. (2539). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วัชร กาชัย และคนอื่น. (2553). ปลาในวรรณคดีไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ปันรุ้.
- วิลเลียม ดาวรรณสาร. (2545). ชนชั้นนำไทยกับการรับวัฒนธรรมตะวันตก. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

ศุกลรัตน์ ธาราคักดี. (2540). ฝรั่ง ใน *อภิธานศัพท์คำไทยที่มีต้นเค้ามาจากภาษาต่างประเทศ*.

กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

สกินเนอร์, จอร์จ วิลเลียม. (2548). *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). (พรณี จัตรพลรักษ์ และคณะ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สมพร สิงห์โต. (2517). *ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมิกิ และรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สุกัญญา สุจฉายา. (2548). ภาษากับอาหาร. ใน *อาหาร มิติแห่งศาสตร์และศิลป์*.

กรุงเทพฯ: หลักสูตรโภชนาการและการกำหนดอาหาร คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกัญญา สุจฉายา. (2555). มุสลิมกับตำรับอาหารไทย. ใน *หลากหลายมุมมอง*

มุสลิมในแผ่นดินไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทรภู่. (2553). *พระอภัยมณี* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.

สุบิน ก กา และศรีสวัสดิ์วัด. (2559). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร. (2557). พระอภัยไม่เคยเสวยเหล้า อาหารการกินกับมิติทางสังคม วัฒนธรรม. ใน *สุนทรภู่ อาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว*. กรุงเทพฯ: สมาคมภาษา และหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.

เสฐียรโกเศศ. (2509). *รู้ไว้*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

เสาวลักษณ์ กิษานนท์. (2556). คนจีนในไทย: ต่างดาวที่มีเชื้อต่างชาติ ใน *นานาสาระประวัติศาสตร์จากเอกสารต่างประเทศ เล่ม 2*.

กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2551). *กินข้าวกับอาม่า*. กรุงเทพฯ: แสงแดด.

อ.ศุภาวุฒิ จันทสโร. (2560). *หอยเจี๊ยบตั้ง: ตำนานอาหารจีน*. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.

ภาษาอังกฤษ

Crawford, John. (1987). *Journal of an Embassy to the Courts of Siam and Cochin China*. Singapore: Oxford University Press.

Kittler, Pamela Goyan, Sucher, Kathryn P. and Nelms, Marcia Nahikian. (2012).

Food and Culture, (Sixth edition). Belmont: Wadsworth Cengage learning.

Panu Wongcha-um. (2010). *What is Thai Cuisine? Thai Culinary Identity construction from the rise of the Bangkok Dynasty to its revival*. (Master's Thesis, Department of History). National University of Singapore.

Philip, Thangam. (2003). Southern India. In Solomon H. Katz, editor. *Encyclopedia of food and culture v. 2* (p.258–267). Farmington Hills, MI: Thomson/Gale.

ท็อปเชฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1: การศึกษา ความไม่สุภาพตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์

ศิระวัลย์ กาวิละนันท์

รับบทความ: 28 พฤศจิกายน 2561

แก้ไขบทความ: 17 พฤษภาคม 2562

ตอบรับ: 13 กันยายน 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีความไม่สุภาพในรายการท็อปเชฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะช่วง Quickfire Challenge และ Judges' Table ซึ่งเผยแพร่ซ้ำในเว็บไซต์ยูทูบ ทั้งสิ้น 13 ตอน ผลการวิจัยพบว่าความไม่สุภาพเกิดขึ้นจากทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ความไม่สุภาพจากคณะกรรมการ และความไม่สุภาพจากผู้เข้าแข่งขัน โดยทั้งคู่ได้ใช้กลวิธีความไม่สุภาพ 4 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีความไม่สุภาพแบบตรง กลวิธีความไม่สุภาพแบบอ้อม กลวิธีการยั่วล้อ และกลวิธีเสริมความไม่สุภาพ กลวิธีความไม่สุภาพดังกล่าวนอกจากใช้เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยหรือแสดงความไม่พอใจแล้ว ยังใช้เพื่อสร้างกระแสของรายการให้เป็นที่กล่าวถึง และสร้างจุดเด่นทางการตลาด ที่สำคัญคือใช้เพื่อนำเสนอวิถีชีวิตและตัวตนของเชฟว่าต้องเป็นผู้ที่สามารถอดทนต่อทุกสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ให้ได้

คำสำคัญ ท็อปเชฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 ความไม่สุภาพ วจนปฏิบัติศาสตร์

TOP CHEF THAILAND Season I TV Program: Impoliteness on Pragmatics Study

Siravast Kavilanan

Received: November 28, 2018

Revised: May 17, 2019

Accepted: September 13, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

The objective of this article is to analyze the impoliteness strategies on the TOP CHEF THAILAND Season I TV Program. The 13 episodes data were collected from Quickfire Challenge and Judges' Table scenes only on www.youtube.com. It's found that impoliteness occurs on both sides: Committee and Competitor. Both of them use four impoliteness strategies such as 1) direct impoliteness 2) indirect impoliteness 3) sarcasm or mock politeness and 4) emphasizing impoliteness strategies. Such impoliteness strategies are used to express disagreement of committee and competitor. These also make TOP CHEF THAILAND Season I TV Program popular, and to create a selling point. The main point of this is to present the lifestyle and identity of the chef who must endure all the unwanted situations.

Keywords: TOP CHEF THAILAND Season I TV Program, Impoliteness, Pragmatics

บทนำ

รายการที่เกี่ยวกับอาหารในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเนื้อหา (content) เพียงสอนทำอาหาร แต่ขยายเนื้อหาไปเป็นรายการเรียลลิตี (reality show) มากขึ้น ดังที่เว็บไซต์ brandinside ธุรกิจ คิดใหม่ (2561) และนิตยสาร *Positioning* (2561) ได้รายงานในทำนองเดียวกันว่ารายการโทรทัศน์ดิจิทัลจำนวนมากมักมีรายการแข่งขันทำอาหารหลายรายการ เช่น รายการมาสเตอร์เชฟ ประเทศไทย ออกอากาศทางช่อง 7 รายการสงครามปลายจวัก (kitchen war) และรายการท็อปเชฟไทยแลนด์ ทางช่องวัน เพราะกระแสความต้องการเป็นเชฟ (chef) ของคนรุ่นใหม่และเนื้อหารายการที่เข้าถึงวิถีชีวิตทุกเพศทุกวัยให้มีความสุขระหว่างรับชมได้ด้วย

จำนวนรายการแข่งขันทำอาหารดังข้างต้น รายการท็อปเชฟไทยแลนด์ นับเป็นรายการเดียวที่มุ่งให้ผู้เข้าแข่งขันเป็นเชฟมืออาชีพที่ผู้เข้าแข่งขันต้องแสดงความสามารถและประสบการณ์การทำอาหารของตนเองให้คณะกรรมการที่เป็นเชฟมืออาชีพระดับโลกชิม วิจารณ์ และตัดสิน (คอลัมน์ข่าวสดบันเทิง, 2560) ด้วยเหตุนี้ภาษาสนทนาในช่วงวิจารณ์ผลงานการปรุงอาหารระหว่างผู้เข้าแข่งขันและคณะกรรมการจึงเป็นการวิจารณ์ที่ตรงและชัดเจน เช่น “คุณไม่ใช่กรรมการครับ เราเป็นกรรมการ คุณชิมแล้วอร่อย ไม่จำเป็นว่าเราอร่อย” ซึ่งอาจทำให้ผู้เข้าแข่งขันที่มีศักดิ์ศรีความเป็นเชฟต้องเสียหน้า (face) จนต้องกล่าวถ้อยคำกลับไปว่า “ไม่ ผมไม่ได้บอกว่าผม เป็นกรรมการหรืออะไร แต่ผมแค่พูดให้ฟังในตอนนั้นครับ” การกล่าวถ้อยคำที่คุกคามหน้าจนวนทำให้คู่สนทนาเสียหน้าเช่นนี้ พบว่าไม่ได้เกิดขึ้นเพียงฝ่ายคณะกรรมการเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นจากฝั่งผู้เข้าแข่งขันด้วย ทั้งนี้จากการสังเกตเบื้องต้นพบว่าจะไม่เกิดขึ้นกับรายการเรียลลิตีโชว์อื่น ๆ

ในมุมมองภาษาศาสตร์ การกล่าวถ้อยคำที่คุกคามหน้าถือเป็นการไม่สุภาพ (impoliteness) ซึ่งยังเป็นข้อมูลที่น่าสนใจสำหรับนำมาศึกษาด้วยแนวคิดความไม่สุภาพตามแนวทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพราะจะทำให้เห็นกลวิธีทางภาษาที่มุ่งทำให้ผู้อื่นเสียหน้าเพื่อจุดประสงค์บางประการ ดังที่ Culpeper (1996) กล่าวว่า เป็นไปไม่ได้ที่ผู้พูดจะกล่าวถ้อยคำที่สุภาพตลอดเวลา เช่น ทหารอาจต้องกล่าวถ้อยที่ไม่สุภาพเพื่อสร้างความอดทนและให้ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาอย่าง

เคร่งครัด นอกจากนี้การศึกษาค้นคว้าไม่สุภาพในรายการเรียลลิตีโชว์ของประเทศไทย ที่ผ่านมามีพบว่าเป็นที่สนใจของนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์ เช่น วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ และวิภาดา รัตนดิถ ฌ ภูเก็ต (2561) ได้ศึกษากลวิธีความไม่สุภาพในรายการ เดอะเฟซไทยแลนด์ และจันทิมา สว่างลาภ (2556) ศึกษาการกลวิธีความไม่สุภาพในรายการเรียลลิตีโชว์ภาษาไทย ทั้งสองงานได้ศึกษาจากรายการเรียลลิตีและพบว่าความไม่สุภาพในรายการจะเกิดขึ้นจากฝ่ายคณะกรรมการเท่านั้นโดยมีหน้าที่เพื่อสร้างความบันเทิงให้ผู้ชมและเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจซึ่งต่างไปจากรายการที่ออปเซฟไทยแลนด์ที่ความไม่สุภาพยังเกิดขึ้นจากฝ่ายผู้เข้าแข่งขันด้วย ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเรียลลิตีโชว์ในต่างประเทศ เช่น Cindy Karina K. and Noerhayati Ika Putri (2015) ศึกษาถ้อยคำความไม่สุภาพของ Simon Cowell ในรายการ The X-Factor ของ ประเทศสหรัฐอเมริกา และพบว่าความสนุกสนานของรายการเป็นสาเหตุสำคัญของการสร้างความไม่สุภาพให้เกิดขึ้นในรายการ

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษากลวิธีความไม่สุภาพในรายการที่ออปเซฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 เพราะนอกจากเป็นการศึกษาการปฏิสัมพันธ์รูปแบบใหม่แล้วยังเป็นการขยายขอบเขตงานวิจัยที่จะทำให้เห็นกลวิธีความไม่สุภาพจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสองกลุ่มที่ต่างถือค่านิยมความเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางอาหารและย่อมมีโอกาสแสดงความไม่สุภาพให้คู่สนทนาเสียหน้าได้ตลอดเวลาอีกด้วย

การทบทวนวรรณกรรม: ความสุภาพ (politeness) และความไม่สุภาพ (impoliteness)

ความสุภาพ (politeness) เป็นแนวคิดที่สำคัญทางทฤษฎีปฏิบัติศาสตร์อีกแนวคิดหนึ่ง โดยเป็นการศึกษากลวิธีทางภาษาของผู้ใช้ที่มุ่งลดความขัดแย้งและรักษาหน้า (face) ด้านบวก (positive politeness) และหน้าด้านลบ (negative politeness) ที่ต้องการการยอมรับและต้องการความเป็นอิสระจากการรบกวน การสนทนาในชีวิตประจำวันจึงต้องมีวิธีที่จะไม่คุกคามหน้า (Face-Threatening: FTA) ของคู่สนทนาและป้องกันไม่ให้น้ำของตนเองถูกละเมิดไปพร้อมๆ กัน

(กฤษฎาภรณ์ หงส์ดามรงค์ และ อีรินช โชคสุวณิช, 2551, น.129-134; ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2555, น.89-90)

Culpeper (1996) ได้กล่าวว่าการสนทนาไม่จำเป็นต้องมีเพียงความสุภาพเสมอไป เพราะบ่อยครั้งคู่สนทนามักแสดง*ความไม่สุภาพ (politeness)* สอดคล้องกับ Leech (1983) ที่เห็นว่าวัจนกรรมที่ไม่สุภาพจะควบคู่กับวัจนกรรมที่สุภาพ โดยแบ่งเป็นความสุภาพที่แปรไปตามสถานการณ์ และความสุภาพที่เกี่ยวกับวัจนกรรม แนวคิดความไม่สุภาพของ Culpeper (1996) จึงตรงข้ามกับ Brown and Levinson (1987) เพราะการเสียหน้าอาจเกิดจากการใช้วัจนกรรมอ้อม (indirect speech) ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี กลวิธีสำคัญของแนวคิดนี้ประกอบด้วย 5 กลวิธีสำคัญ ได้แก่ 1) การแสดงความไม่สุภาพอย่างตรงไปตรงมา (bald on record impoliteness) คือการกล่าวถ้อยคำที่แสดงความไม่สุภาพอย่างตรง ๆ โดยที่ไม่มีการตกแต่งถ้อยคำ 2) การคุกคามหน้าด้านบวกของผู้ฟัง (positive impoliteness) คือการแสดงการไม่ทักทาย ไม่สนใจ ไม่เห็นใจ หรือแสดงการไม่เห็นด้วย เป็นต้น 3) การคุกคามหน้าด้านลบของผู้ฟัง (negative impoliteness) คือการเยาะเย้ยดูถูก หรือทำให้ผู้ฟังตกใจ 4) การยั่วล้อ (sarcasm or mock politeness) คือการใช้ถ้อยคำที่ดูเหมือนไม่สุภาพ แต่ผู้ฟังสามารถรับรู้หรือตีความได้ว่าผู้พูดกำลังเสียดสีหรือไม่ได้แสดงความจริงใจต่อผู้ฟัง และ 5) การไม่แสดงความสุภาพ (withhold politeness) คือการไม่แสดงความสุภาพในบริบทที่ต้องการความสุภาพ (ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2555, น. 99-100)

จะเห็นได้ว่าแนวคิดกลวิธีความไม่สุภาพข้างต้นบางครั้งเป็นเรื่องของการกระทำ และ/หรือบางครั้งเป็นเรื่องของการใช้ภาษาทำให้เกิดความเข้าใจผิดและเป็นปัญหาในการจำแนกกลวิธี ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดและเป็นปัญหาในการจำแนกกลวิธี งานวิจัยนี้จึงจำแนกกลวิธีตามเกณฑ์ของจันทิมา สว่างลาก (2556) ที่ปรับประยุกต์เกณฑ์กลวิธีความไม่สุภาพของ Culpeper (1996) ไว้ว่า 1) กลวิธีความไม่สุภาพแบบตรง คือกลวิธีที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำที่ทำให้ผู้ฟังเสียหน้าอย่างชัดเจนตรงไปตรงมา 2) กลวิธีความไม่สุภาพแบบอ้อม คือกลวิธีที่ผู้พูดเลี้ยงที่จะกล่าวถ้อยคำไม่สุภาพอย่างตรงไปตรงมา แต่ผู้ฟังสามารถรับรู้ความหมาย

ของถ้อยคำได้ว่ายังแสดงความไม่สุภาพ 3) กลวิธีการยั่วล้อ คือการใช้ถ้อยคำที่ดูเหมือนไม่สุภาพ และ 4) กลวิธีเสริมความไม่สุภาพ คือกลวิธีที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจผู้ฟัง

แนวคิดกลวิธีความไม่สุภาพดังกล่าวจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาในหลายมิติ กล่าวคือนอกจากใช้ศึกษารายการเรียลลิตีโชว์ดังที่ได้กล่าวเบื้องต้นแล้ว ยังสามารถศึกษาในบริบทอื่นๆ ได้อีกด้วย อาทิ Istvan Kecskes (2015) ศึกษาความไม่สุภาพของผู้พูดที่ได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม Rachel S. Toddington (2015) ศึกษาความไม่สุภาพที่สร้างอารมณ์ขันในปริมณฑล ปานัน ปลั่งเจริญศรี (2560) ศึกษากลวิธีความไม่สุภาพที่ใช้ในสัมพันธสารการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจในรัฐสภาไทย และอรวิ บุญนาค (2559) ศึกษากลวิธีความไม่สุภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านเฟซบุ๊กองค์กรเครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ของไทย ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่ผ่านมาจึงทำให้เห็นว่าแนวคิดความไม่สุภาพเป็นแนวคิดที่น่าสนใจ งานวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาตามแนวทางดังกล่าว เพื่อจะช่วยขยายขอบเขตการศึกษาปรากฏการณ์ทางภาษากับความไม่สุภาพในสังคมไทยและเติมเต็มความสมบูรณ์ของการศึกษาวัฒนธรรมการปฏิบัติศาสตร์ในวงวิชาการให้ครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลความไม่สุภาพจากรายการท็อปเซฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 ซึ่งออกอากาศที่สถานีโทรทัศน์ช่องวัน ตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคมถึงวันที่ 24 มิถุนายน 2560 รวมทั้งสิ้น 13 ตอน จากการบันทึกซ้ำใน www.youtube.com เฉพาะที่เน้นการวิจารณ์การปรุงอาหาร 2 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงการวิพากษ์วิจารณ์อาหารที่ได้จากช่วงพิสูจน์ทักษะและการแก้ปัญหาหรือ Quickfire Challenge และ 2) ช่วงโต๊ะกรรมการตัดสินหรือ Judges' Table เนื่องจากเป็นช่วงที่ผู้เข้าแข่งขันนำเสนอผลงานการปรุงอาหาร ทำให้ทั้งผู้เข้าแข่งขันต้องเผชิญหน้ากับกรรมการตัดสิน และได้รับการวิจารณ์ผลงานแบบซึ่งหน้า

2. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดเรื่องความสุภาพ ของ Leech (1983) Brown & Levinson (1978) แนวคิด ความไม่สุภาพของ Culpeper (1996) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความไม่สุภาพในภาษาไทย

2. เก็บรวบรวมข้อมูลรายการทอล์คโชว์ไทยแลนด์ตามที่ได้กำหนดในขอบเขตการวิจัย

3. ถ่ายถอดถ้อยคำการวิพากษ์วิจารณ์ของกรรมการที่มีต่อผลงานการปรุงอาหารของผู้เข้าแข่งขันตามที่ได้กำหนดในขอบเขตการวิจัย แล้วคัดเลือกถ้อยคำที่แสดงความไม่สุภาพโดยประยุกต์จาก Leech (1983) Culpeper (1986) และ จันทิมา สว่างลาก (2556) โดยถ้อยคำที่ไม่สุภาพจะมีลักษณะดังนี้

3.1 ผู้พูดกล่าวถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งซึ่งไม่สอดคล้องกับความสุภาพของ Leech (1983)

3.2 ผู้พูดกล่าวถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไม่ว่าจะสื่อความหมายตรงตามรูปภาษาหรือไม่ตรงตามรูปภาษา แต่ถ้อยคำนั้นตีความได้ว่าทำให้ผู้ฟังเสียหน้า

3.3 ผู้พูดกล่าวถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไม่ว่าจะพูดอ้อมหรือใช้ถ้อยคำที่ลดน้ำหนักความรุนแรงแต่เจตนาของถ้อยคำได้ทำให้ผู้ฟังกระทำการบางอย่างหรือไม่กระทำการบางอย่าง จนทำให้ผู้ฟังเสียหน้า

3.4 ผู้พูดกล่าวถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งซึ่งเป็นถ้อยคำที่มีอำนาจกำหนดให้ผู้ฟังกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดบางอย่างอันเป็นการบังคับผู้ฟัง จนทำให้ผู้ฟังไม่พึงพอใจต่อสิ่งนั้นซึ่งสังเกตได้จากการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสื่อสารระหว่างคณะกรรมการกับผู้เข้าแข่งขัน

4. วิเคราะห์กลวิธีความไม่สุภาพตามเกณฑ์ของจันทิมา สว่างลาก (2556) ที่ปรับประยุกต์เกณฑ์กลวิธีความไม่สุภาพของ Culpeper (1996)

5. นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยถ้อยคำของคณะกรรมการจะแสดงด้วยอักษรย่อ “กก” ส่วน ถ้อยคำของผู้เข้าแข่งขันจะแสดงด้วยอักษรย่อ “ขข” ถ้อยคำการสนทนาจะใช้สัญลักษณ์

“T1 2 3” เพื่อหมายถึงถ้อยคำที่ 1 ที่ 2 และ ที่ 3 ตามลำดับ ซึ่งจะปรากฏในเครื่องหมาย “[]” เพื่อกำกับการเริ่มต้นและจบถ้อย หากมีการพูดแทรก จะใช้เครื่องหมาย “---” ท้ายถ้อยคำเพื่อหมายถึงการกล่าวถ้อยที่ยังไม่จบแต่ถูกคู่สนทนาพูดแทรก และมีเครื่องหมาย “//” แสดงว่าเป็นบทเริ่มต้นถ้อยคำของการแทรกการสนทนา แต่หากปรากฏต้นถ้อยคำ จะหมายถึงถ้อยคำที่คาบเกี่ยวจากถ้อยคำที่ถูกแทรกก่อนหน้า และจะใช้อักษรย่อแทนชื่อบุคคลที่ถูกกล่าวถึง เช่น MY HY WM TM

ผลการวิจัย: กลวิธีความไม่สุภาพในรายการท็อปปะไฟไทยแลนด์

การวิเคราะห์ความไม่สุภาพในรายการท็อปปะไฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 พบว่าความไม่สุภาพเกิดขึ้นจากทั้งฝ่ายของคณะกรรมการและฝ่ายของผู้เข้าแข่งขัน รายละเอียดของกลวิธีมีดังต่อไปนี้

1. ความไม่สุภาพจากคณะกรรมการ เป็นความไม่สุภาพที่เกิดขึ้นจากทางด้านคณะกรรมการที่วิจารณ์การปรุงอาหารของผู้เข้าแข่งขันซึ่งเป็นเซฟที่มีประสบการณ์และความสามารถการปรุงอาหารเป็นอย่างดี ความไม่สุภาพด้านนี้ประกอบด้วยกลวิธีความไม่สุภาพ ดังนี้

1.1 กลวิธีความไม่สุภาพแบบตรง เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการกล่าวถ้อยคำที่ทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้าอย่างชัดเจน ผู้เข้าแข่งขันสามารถทราบได้ทันทีโดยไม่ต้องตีความเป็นอย่างอื่นดังต่อไปนี้

1.1.1 การตำหนิ เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการใช้ถ้อยคำเพื่อติในสิ่งที่บกพร่องหรือผิดพลาด ซึ่งในที่นี้คือ ผลงานการปรุงอาหารที่เห็นว่าไม่มีคุณภาพในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) การตำหนิด้วยถ้อยคำตรงไปตรงมา เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการได้ดำเนินการปรุงอาหารด้วยภาษาที่ตรงไปตรงมา โดยที่ผู้เข้าแข่งขันเข้าใจได้ทันทีว่าตนมีข้อผิดพลาด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) [T1กก: จืดมาก ๆ ตรงกลางรู้สึกวาติบนิด ๆ นะครับ] [T2กก: มันเหมือนว่ามันไม่ได้ผัดเลยนะ มันไม่สุกเลย] [T3กก: คือดอนนี้มันกินไปแล้ว มันเผ็ด แล้วกลายเป็นว่า นี่ปาก นี่ปากผมมีแต่หัวหอมเนี่ย ตอนเนี่ยะ] (EP. 1)

(2) [T1กก: จานนี้ราคาเท่าไรครับ] [T2ขข: 1,290 บาท] [T3กก: 1,290 บาท อันนี้เพิ่มเข้าไปด้วยใช่ไหมครับ 300 ผมยังไม่ซื้อเลย ดูดิ ควรใส่ไอ้นี้เข้าไปไหม] [T4ขข: มันเป็น side dishes ครับ] [T5กก: แสดงว่าไม่มีตัวนี้มัน อาหารจานนี้มันไม่เวิร์คเลยใช่ไหม] [T6ขข: ไม่ใช่ไม่เวิร์คครับ แต่ถ้ามีมันจะเข้ากันมากกว่า] [T7กก: ปรากฏว่าเรารู้สึกว่ามันถูกเกินไปนะครับ ข่ววัตฤติบชัด ๆ นะครับ] (EP. 2)

(3) [T1กก: รู้สึกวาเชฟ TY ไม่ได้ดัดแปลงอะไรเลย อย่างของคนอื่นเขาจะเอาไป เอาเนื่อปลาไปดไปตำให้มันเป็นอีกอย่างหนึ่ง ให้มีความว้าวขึ้นมา แต่อันนี้ PM รู้สึกวาเชฟ TY แค่อามาต้ม มาตุ้น แล้วก็ใส่ซอสเข้าไป ซึ่งซอสอะมันอร่อยอยู่แล้ว แต่ตัวเนื่อของมันเนี่ยรู้สึกวาเชฟ TY ไม่ได้โซ้วฝีมือเลย] (EP. 3)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการกล่าวถ้อยคำดำหนิการปรุงอาหารของผู้เข้าแข่งขันด้วยถ้อยคำที่ตรงไปตรงมา ดังตัวอย่างที่ (1) กล่าววา “จืดมาก” “ติบ” “ไม่สุกเลย” “มันเผ็ด” “มีแต่หัวหอม” รวมทั้งตัวอย่างที่ (2) ที่ผู้เข้าแข่งขันได้เสนอราคาอาหารวาจานละ 1,290 บาท แต่คณะกรรมการดำหนิวา “300 ผมยังไม่ซื้อเลย” และยังคงกล่าววา “เรารู้สึกวามันถูกเกินไปนะครับ ข่ววัตฤติบชัด ๆ นะครับ” เมื่อเปรียบเทียบการตำถั่วทอดกับราคาอาหาร เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (3) ที่กล่าวว่า “เชฟ TY แค่อามาต้ม มาตุ้น แล้วก็ใส่ซอสเข้าไป ซึ่งซอสอะมันอร่อยอยู่แล้ว แต่ตัวเนื่อของมันเนี่ยรู้สึกวาเชฟ TY ไม่ได้โซ้วฝีมือเลย” ก็เป็นการดำหนิผู้เข้าแข่งขันอย่างตรงไปตรงมาเช่นกัน ดังนั้นการดำหนิด้วยถ้อยคำตรงไปตรงมาให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้า

2) การดำหนิด้วยการถามกลับ เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการดำหนิการปรุงอาหารด้วยคำถามที่ไม่ได้มีเจตนาถาม แต่เป็นการใช้การถามเพื่อบังคับให้ผู้เข้าแข่งขันตอบ

(4) [T1ก: ที่จริงอะ ตอนแรกผมว่ารสชาติมันดี แล้วมันก็ ถ้าเอาจากใจผม ผมว่ามันยัง คุณนี่ยัง เรื่องรสชาติมันอาจจะไม่แย่ที่สุดเท่าที่ผมทดสอบ แต่ตอนนี้เนี่ยะ ปัญหาคุณคืออะไรรู้ไหม คุณทดสอบตัวแค่นี้ คุณบอกว่ามันสุก มันไม่มีทางสุกเลย ตัวแบบเนี่ยะ คือผมรับไม่ได้] (EP. 1)

(5) [T1ก: ทำไมไม่ซูดให้มันสะอาดๆ หน่อย ทำไมยังติดเนื้ออยู่ ให้เราแกะரியังไง แล้วตกลงอันนี้ แกะพันรีัง เวลาติดพัน มาแกะหระอใส่เพื่ออะไรอะเสิร์ฟมาตั้งใจให้เรากิน เอาที่หนึบปออยู่ไหนวะ ทำไมไม่ใส่สิ่งที่มันกินได้] (EP. 2)

(6) [T1ก: นี่เปิดกล่องแล้วเทให้ผมเลยปะ ได้ปรุงอะไรริเปล่า] [T2ข: ปรุง ปรุงครับ] [T3ก: ปรุงอะไรครับ ใส่ น้ำเปล่าหระอ] (EP. 8)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการดำเนินการดำเนินการปรุงอาหารด้วยการตั้งคำถามกลับไปยังผู้แข่งขัน ดังตัวอย่างที่ (4) ที่กล่าวว่า “ปัญหาคุณคืออะไรรู้ไหม คุณทดสอบตัวแค่นี้ คุณบอกว่ามันสุก มันไม่มีทางสุกเลย ตัวแบบเนี่ยะ คือผมรับไม่ได้” ซึ่งคณะกรรมการได้ตั้งคำถามเพื่อมุ่งตำหนิผู้แข่งขัน เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (5) ที่ว่า “ทำไมไม่ซูดให้มันสะอาดๆ หน่อย ทำไมยังติดเนื้ออยู่ ให้เราแกะரியังไง” ก็แสดงว่าคณะกรรมการไม่เห็นด้วยต่อการกระทำของผู้แข่งขัน จึงเลือกตำหนิด้วยการตั้งคำถามไปยังผู้แข่งขัน รวมทั้งตัวอย่างที่ (6) ที่กล่าวว่า “นี่เปิดกล่องแล้วเทให้ผมเลยปะ” “ได้ปรุงอะไรริเปล่า” และ “ปรุงอะไรครับ ใส่ น้ำเปล่าหระอ” การตั้งคำถามเหล่านี้ ล้วนแต่ไม่ต้องการคำอธิบายกลับจากตัวผู้แข่งขัน แต่ต้องการตำหนิผู้แข่งขันให้เสียหน้ามากกว่า เพราะคล้ายกับว่าผู้แข่งขันคิดไม่ได้

3) การตำหนิด้วยการเปรียบเทียบ เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการดำเนินการอาหารด้วยการใช้ความเปรียบเพื่อมุ่งให้ผู้แข่งขันรู้สึกเจ็บใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(7) [T1ก: ผมว่าอันนี้มันตรงข้ามกับที่เซฟพูดทุกอย่างเลยอะ เพราะว่ามันไม่ มันไม่เหนียว กินเข้า กินเข้าไปแล้วมันเหมือน เหมือน เหมือนเหมือนทรายเลยอะ] [T2ก: เซฟ TN ครับ จริงๆ นะครับ เซฟ WM นะ คิด

นะครับ กินเข้าไปแล้ว ไซ้ไหมครับ เชฟ WM นะ นึกถึงอำมาของเชฟ WM เลย รู้จักอำมาใหม่ มันแห้งด้วย และตายไปแล้วด้วย] (EP. 2)

(8) [T1กก: วัดดูดิบหลักของเนื้อวัว ช่วยเชฟ NF ได้รีเปล่า เราไม่รู้ นะครับ แต่ขอสตัวนี้นะครับ มันรุนแรงเหลือเกิน ฆ่าทุกอย่างของจานนี้เลย]
[T2กก: ถ้าเป็นกวี ทุกอย่างเขียนได้ดีมากเลย แต่ตอนจบนี่ดี ไอซอส red wine เนี่ย มันยากที่จะลิ้ม ยากที่จะลิ้มจริงๆ ว่ามันเป็น อะไรก็ไม่รู้ เป็นลายมือที่ชู้ย]
(EP. 10)

(9) [T1กก: จานนี้มันเหมือนต้นไม้ใหญ่ๆ ต้นหนึ่ง แต่ว่า PM หารากของมันไม่เจอ รากของความเป็นไทย มัน มันอยู่ไหนอ่า] (EP. 10)

จากตัวอย่างที่ (7) คณะกรรมการเปรียบอาหารของผู้เข้าแข่งขันว่าเหมือนกับ “ทราย” และเหมือน “อำมา” ที่ “แห้งด้วยและตายไปแล้วด้วย” การกล่าวเช่นนี้จึงเป็นการดำเนินอาหารที่ปร่งว่าไม่มีคุณค่าและไม่มีคุณภาพ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (8) ที่คณะกรรมการเปรียบ red wine ว่าเป็นเหมือน “ลายมือที่ชู้ย” ไม่ต่างจากตัวอย่างที่ (9) ที่คณะกรรมการเปรียบอาหารเป็นเหมือน “ต้นไม้ใหญ่” ที่ “หารากความเป็นไทย” ไม่เจอ ซึ่งเป็นการดำเนินโดยนำอาหารที่เห็นว่าไม่มีคุณค่าไปเปรียบกับวัตถุ การดำเนินด้วยการเปรียบเทียบดังตัวอย่าง จึงเป็นอีกกลวิธีหนึ่งของการดำเนินที่มุ่งทำให้ผู้เข้าแข่งขันต้องเสียหน้าอันเกิดจากการผิดหวังต่อความตั้งใจของตนเอง

1.1.2 การใช้ถ้อยคำแสดงการประเมินค่าทางลบ เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการตัดสินใช้ภาษาที่มุ่งตัดสินหรือประเมินค่าผู้เข้าแข่งขันทางลบ ทั้งๆ ที่การแข่งขันยังไม่ยุติ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกเสียหน้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(10) [T1กก: พอเชฟ TM บอกว่าใส่อันนี้เข้าไป ลองอีกครั้งหนึ่งรสชาติหายหมดเลย อันนี้อาจจะทำให้เชฟ TM ตรอบ ซุปตัวนี้ครับ] (EP. 6)

(11) [T1กก: เชฟ TN ดีใจที่ยังไม่แตกนะครับ อาจจะเป็นเหตุผลที่ ทำให้เชฟ TN ไม่ชนะแล้วตรอบก็ได้] (EP. 7)

จากตัวอย่างคณะกรรมการใช้ถ้อยคำแสดงการประเมินค่าทางลบดังตัวอย่างที่ (10) ที่กล่าวว่า “อันนี้อาจจะทำให้เชฟ TM ตรอบ” เช่นเดียวกับ

ตัวอย่างที่ (11) ที่กล่าวเช่นกันว่า “ทำให้เซฟ TN ไม่ชนะแล้วตรอบก็ได” การกล่าวเช่นนี้จึงเป็นการตัดสินใจหรือชี้ขาดผู้เข้าแข่งขันทั้งที่การแข่งขันยังไม่สิ้นสุด การกล่าวด้วยคำดังกล่าวจึงเท่ากับได้ทำลายขวัญและกำลังใจของผู้เข้าแข่งขันซึ่งจะทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้าได้

1.2 กลวิธีความไม่สุภาพแบบอ้อม เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการเลี้ยงที่จะกล่าวด้วยคำไม่สุภาพอย่างตรงไปตรงมา แต่ผู้เข้าแข่งขันสามารถรับรู้ความหมายของถ้อยคำได้ว่ายังแสดงความไม่สุภาพ โดยพบกลวิธีเดียวคือ **การให้คำแนะนำ** ซึ่งเป็นกลวิธีที่คณะกรรมการกล่าวด้วยคำที่มุ่งชี้นำหรือแนะนำความหมายเกี่ยวกับการปรุงอาหารซึ่งจะทำให้ผู้เข้าแข่งขันที่เป็นเซฟต้องเสียหน้าเพราะคล้ายกับถูกสั่งสอนในเรื่องหรือวิธีการที่ตนทราบดีอยู่แล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(12) [T1ก: ตัวได้กับ mozzarella กับตัวมะพร้าวอ่อนรู้สึกเข้าเป็นไอเดียที่ดีมาก แล้วรสชาติก็ดีมาก **แต่สมมติว่าเซฟ FK จะเสิร์ฟอาหารที่มันเบสิกขนาดนี้ มันต้องทำให้มันเพอร์เฟค มันถึงจะผ่านเบสิก**] (EP. 9)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าเมื่อคณะกรรมการไม่พึงพอใจหรือไม่เห็นด้วยกับการปรุงอาหารของผู้เข้าแข่งขัน คณะกรรมการจึงได้แนะนำไปว่า “มันต้องทำให้มันเพอร์เฟค มันถึงจะผ่านเบสิก” การแนะนำดังกล่าวจึงเป็นการแนะนำความหมายว่าผลงานของผู้เข้าแข่งขันไม่มีคุณภาพไปพร้อมกัน

นอกจากตัวอย่างข้างต้น ยังพบว่า คณะกรรมการได้**ให้คำแนะนำด้วยการถามนำ** ซึ่งเป็นการใช้คำถามประกอบร่วมกับความคิดเห็นของคณะกรรมการที่มุ่งแนะนำด้วยการถามให้ผู้เข้าแข่งขันคิดตามและยอมรับต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(13) [T1ข: ตั้งใจคะ เพราะว่าบอกแล้วว่าเป็น traditional way ของอาหารเหนือบ้าน MY] [T2ก: ปลาให้มันสุกๆ] [T3ข: ค่ะ] [T4ก: ปลาอะไรครับ ปกติ] [T5ข: ปกติใช้ปลาที่---] [T6ก: //ใช้ปลาอะไรครับ] [T7ข: ---เราหาได้ทั่วไป---] [T8ก: //อย่างเช่นๆ] [T9ข: ---ตามอาหารพื้นบ้าน] [T10ก: อย่างเช่น] [T11ข: ปลานิล ปลา---] [T12ก: //มีแซลมอนไหม] [T13ข: ไม่มี

แต่ว่า MY ได้ adapt ไข่เคียว [T14กก: อ้าว แซลมอน เวลาเราเสิร์ฟเราต้อง สุกพอดี ไข่ใหม่ จะไม่ เขาเรียกว่า ตืดฟัน หรือแห้งเกินไป] (EP. 11)

(14) [T1กก: เราเห็นเปลือกหอยเต็มไปหมดเลย ทำไมไม่แกะ เนื้อเข้าไปที่ pasta เพื่อหน้าตาของ pasta เราต้องเห็น pasta เห็นเส้นด้วย แต่เมื่อก็เสิร์ฟเข้ามาคือเปลือกหอยเต็มไปหมด ไม่ค่อยเจอ pasta ถ้าอยากให้เห็นดี กว่านี้ไข่ใหม่จะเราควรแกะเนื้อออกมา] (EP. 12)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าก่อนที่คณะกรรมการจะแนะนำให้ ผู้เข้าแข่งขันปฏิบัติตามตนเอง คณะกรรมการได้ใช้คำถามนำก่อน ดังตัวอย่างที่ (13) ที่กล่าวว่า “อ้าว แซลมอน เวลาเราเสิร์ฟเราต้อง สุกพอดี ไข่ใหม่” เพื่อต้องการ ชี้นำว่าจะได้ไม่ตืดฟันหรือแห้งเกินไป เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (14) ที่ถามนำก่อนว่า “ทำไมไม่แกะเนื้อเข้าไปที่ pasta” เพื่อต้องการแนะนำต่อว่า “เพื่อหน้าตาของ pasta เราต้องเห็น pasta เห็นเส้นด้วย” การแนะนำเช่นนี้ทำให้ผู้เข้าแข่งขันซึ่งมีความรู้ ด้านการปรุงอาหารพอสมควรต้องตอบรับหรือต้องเห็นด้วยกับคำถามนั้นก่อนแล้ว จึงค่อยตามคำแนะนำ วิธีการดังกล่าวจึงทำให้ผู้เข้าแข่งขันรู้สึกเสียหน้าไปด้วย

อีกทั้งยังพบการให้คำแนะนำด้วยการถามกลับ ซึ่งเป็นการใช้ คำถามที่เสมือนกับแนะนำไปโดยปริยายซึ่งไม่มีความคิดเห็นประกอบร่วมด้วย เพราะเจตนาที่แท้จริงของการถาม คือต้องการให้คิดแล้วยอมรับเองเพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(15) [T1กก: กะทิใส่เข้าไปที่ข้าว ปริมาณเยอะขนาดนี้ เราควรมี ขอสมากกว่านี้มากินอยู่กับข้าวใหม่] (EP. 8)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าการถามของคณะกรรมการนั้น ไม่ได้ ถามเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าแข่งขันมีสิทธิตอบ เนื่องจากเป็นคำถามที่ต้องการแนะนำ หรือชี้นำให้ปฏิบัติตามมากกว่า ดังตัวอย่างที่ (15) ที่ว่า “เราควรมีขอสมากกว่านี้ มากินอยู่กับข้าวใหม่” แสดงว่าคณะกรรมการไม่ได้ต้องการให้ผู้เข้าแข่งขันตอบ หรืออธิบาย หากแต่ต้องการให้ยอมรับต่อการถามนั้น กลวิธีดังกล่าวจึงเป็นกลวิธีที่ คณะกรรมการใช้หักหน้าผู้เข้าแข่งขัน

1.3 กลวิธีการยั่วล้อ เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการกล่าวถ้อยคำนัยผกผัน (verbal irony) ที่รูปภาษาตรงข้ามกับเจตนา หรือการพูดอย่างหนึ่งแต่ความหมายตรงกันข้าม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2555, น. 114) คือมุ่งเสียดสีและยั่วยวนผู้เข้าแข่งขันให้เสียหน้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(16) [T1ข: จะจะทำทะเลสงสรง พอได้พวกไก่ พวกหมูมา ก็เลยได้หอยมา ก็เลยน่าจะเป็น combination รวมอะคะ] [T2ก: อันนี้ ลงสรงหรือว่า โดนสินามิครับ ทุกอย่างมันมาเกยตื้นหมดเลย ดูไม่ออกว่ามันเป็นอะไร] (EP. 3)

(17) [T1ก: เกือบสามดาวครับ] [T2ก: Michelin เลยเหรอ สามดาว] [T3ก: ไม่ใช่ครับ อันนี้มันอาหารเข้าบุฟเฟต์โรงแรมสองดาวครับ เกือบสามดาวละ] (EP. 9)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการใช้ถ้อยคำนัยผกผัน ดังตัวอย่างที่ (16) ที่ผู้เข้าแข่งขันได้อธิบายว่าตนเองทำลงสรง แต่คณะกรรมการกลับว่า “ลงสรงหรือว่าโดนสินามิครับ” ซึ่งคำว่า “ลงสรง” หมายถึง อาบน้ำ ขณะที่ “สินามิ” หมายถึง คลื่นน้ำทะเลขนาดใหญ่จากเหตุแผ่นดินไหวรุนแรง คำว่า “สินามิ” ของคณะกรรมการจึงเป็นการเสียดสีต่ออาหารของผู้เข้าแข่งขันที่มีชื่ออาหารที่มีน้ำเป็นส่วนประกอบที่สมส่วนหากแต่เป็นสินามิที่เหมือนคลื่นน้ำขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (17) ที่คณะกรรมการตัดสินกล่าวว่า “เกือบสามดาวครับ” ทำให้คณะกรรมการอีกคนถามกลับว่า “Michelin เลยเหรอ สามดาวละ” ซึ่งคำว่า “ดาว” ดังกล่าวเป็นการสร้างความกำกวมซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งของถ้อยคำนัยผกผัน เพราะความหมายที่แท้จริงคือ “อาหารเข้าบุฟเฟต์โรงแรมสองดาวครับเกือบสามดาว” ซึ่งก็ได้สร้างความเสียหายให้กับผู้เข้าแข่งขันเช่นกัน เพราะเข้าใจว่าเป็นอาหารระดับ Michelin Star ซึ่งการันตีความอร่อยของกลุ่ม Michelin Guide (ณัฐวุฒิ แสงชูวงศ์, 2560) วิธีการเช่นดังกล่าวนี้น่าจะมุ่งสร้างความยั่วยวนชวนให้เจ็บใจมากกว่าการตำหนิ ด้วยการเปรียบเทียบ

1.4 กลวิธีเสริมความไม่สุภาพ เป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อเสริมอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจผ่านการใช้วจนภาษาและอวัจนภาษา รวมถึงการแทรกจังหวะการพูด ผลการวิจัยมีดังนี้

1.4.1 การตะคอกเสียงและการใช้น้ำเสียงเย้ยหยัน เป็นกลวิธีที่คณะกรรมการใช้เพื่อแสดงการตำหนิและวิจารณ์ผู้เข้าแข่งขัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(18) [T1กก: ไม่ มัน มันไม่ควรจะมาแบบ คือถ้าหากว่าพวกเราเห็นไม่ตรงกันเนี่ย บอกผมเลย ถ้าผมผิดคนเดียว แต่นี้ มันไม่สุก] (EP. 1)

(19) [T1กก: แปลให้มันง่าย ๆ นะครับ pasta จานนี้ จืด ผืด ไม่อร่อย ไม่ได้เรื่อง] (EP. 12)

จากตัวอย่างคณะกรรมการตะคอกเสียงและใช้น้ำเสียงเย้ยหยันร่วมกับการใช้ถ้อยคำที่ตรงไปตรงมา สั้น กระชับ และตรงประเด็น ดังตัวอย่างที่ (18) ที่ว่า “แต่นี้ มันไม่สุก” และตัวอย่างที่ (19) ที่ว่า “จืด ผืด ไม่อร่อย ไม่ได้เรื่อง” การตะคอกเสียงและการใช้น้ำเสียงเย้ยหยันร่วมกับถ้อยคำดังกล่าวจึงยิ่งทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้าได้มากขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่าคณะกรรมการใช้น้ำเสียงเย้ยหยันความสามารถของผู้เข้าแข่งขันเพื่อดูถูกความสามารถของผู้เข้าแข่งขันด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(20) [T1กก: นี่ส้มตรงไหน อยู่กับเซฟ TN ดี ตาบอดสีทั้งคู่ เหรอ เนี่ย ส้มตรงไหน] [T2กก: ของเซฟ TM นี่ส้มกว่าอีกเนาะ เขาสีแดงแต่เขา ส้มกว่าอีกใช้ไหม] (EP. 6)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการใช้น้ำเสียงเย้ยหยันผู้เข้าแข่งขันที่ทำอาหารที่มีสีส้ม แต่กลับไม่เป็นสีส้ม คณะกรรมการจึงกล่าวว่า “ของเซฟ TM นี่ส้มกว่าอีกเนาะ” เพื่อให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้าที่อาหารของคนอื่นดีกว่าหรือสมบูรณ์กว่าตน

1.4.2 การใช้คำเสริมบอกมาลา “วะ เว้ย” เป็นการใช้คำที่บอกอารมณ์ความรู้สึกของคณะกรรมการที่ไม่พอใจต่อผู้เข้าแข่งขัน เพื่อเสริมความไม่สุภาพและทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(21) [T1ขข: อ่า ที่เลิร์ฟมากับผลไม้คือที่จริงอยากให้สัมผัสรสชาติเปรี้ยวหวาน ที่ใครอยากจะเปรี้ยวมากขึ้นก็ลองบีบตัวน้ำส้มเพิ่มลงไป] [T2กก: (บีบผลส้ม) บีบอะไร มีอะไรครับ---] [T3ขข: //ที่ ที่ ที่ฝาดครับ] [T4กก: มีอะไรครับ] [T5ขข: ที่ฝาดมันจะมีส้มอยู่ครับ] [T6กก: ทำไมไม่บอกวะ] (EP.3)

(22) [T1กก: อันนี้ไม่ใช่แข่งขัน ป.5 นะเว้ย นี่ที่อปเซฟไทยแลนด์] (EP.1)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการได้ใช้คำเสริม “วะ” และ “เว้ย” ซึ่งเป็นคำเสริมบอกมาลาประเภทหนึ่งที่มีมักจะใช้แสดงความไม่พอใจหรือผิดหวัง ส่วนใหญ่มักใช้ในสถานการณ์ที่ไม่สุภาพเพราะผู้ฟังมีสถานะต่ำกว่า (นววรรณ พันธุเมธา, 2549, น. 137) ดังนั้นการที่คณะกรรมการใช้คำเสริมบอกมาลาดังกล่าวร่วมกับถ้อยคำการวิจารณ์จึงย่อมทำให้ผู้เข้าแข่งขันรู้สึกเสียหน้าได้

1.4.3 การแทรกจังหวะการพูด เป็นการกล่าวสวนกลับของคณะกรรมการขณะที่ผู้เข้าแข่งขันกำลังพูดเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยต่อคำอธิบายของผู้เข้าแข่งขันดังตัวอย่างต่อไปนี้

(23) [T1ขข: ตั้งใจค่ะ เพราะว่าบอกแล้วว่าเป็น traditional way ของอาหารเหนือบ้าน MY] [T2กก: ปลาให้มันสุกๆ] [T3ขข: ค่ะ] [T4กก: ปลาอะไรครับ ปกติ] [T5ขข: ปกติใช้ปลาที่---] [T6กก: //¹ใช้ปลาอะไรครับ] [T7ขข: ---เราหาได้ทั่วไป---] [T8กก: //²อย่างเช่นๆ] [T9ขข: ---ตามอาหารพื้นบ้าน] [T10กก: อย่างเช่น] [T11ขข: ปลานิล ปลา---] [T12กก: //³มีแซลมอนไหม] (EP.11)

จากตัวอย่างเป็นบทสนทนาที่คณะกรรมการไม่เห็นด้วยกับการปรุงปลาแซลมอนของผู้เข้าแข่งขัน จึงถามขึ้นมาว่า “ปลาให้มันสุกๆ” ผู้เข้าแข่งขันจึงตอบว่า “ค่ะ” แต่คณะกรรมการซึ่งยังไม่เห็นด้วยจึงถามว่า “ปลาอะไรครับ ปกติ” แต่พอเมื่อผู้เข้าแข่งขันกำลังจะตอบว่า “ปกติใช้ปลาที่---” คณะกรรมการได้แทรกจังหวะการพูดขึ้นมาว่า “ใช้ปลาอะไรครับ” เช่นเดียวกัน เมื่อผู้เข้าแข่งขันกำลังจะตอบอีกครั้งว่า “เราหาได้ทั่วไป” และ “ตามอาหารพื้นบ้าน” คณะกรรมการก็ยิ่งต้อนด้วยการแทรกจังหวะการพูดว่า “อย่างเช่นๆ ” อีก 2 ครั้ง จนผู้เข้าแข่งขันจะต้องตอบต่อว่า “ปลานิล ปลา---” แต่ยังไม่ทันได้ตอบ คณะกรรมการก็ได้แทรกจังหวะการพูดต่อว่า “มีแซลมอนไหม” การแทรกจังหวะการพูดเช่นตัวอย่างนี้จึงเป็นกลวิธีเสริมความไม่สุภาพอีกกลวิธีหนึ่งที่มีักพบเพื่อทำลายความมั่นใจและทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้า

1.4.4 การแสดงกิริยาอาการของคณะกรรมการ เป็นการที่คณะกรรมการแสดงกิริยาอาการบางอย่างต่อผู้เข้าแข่งขัน ทั้งการบิ้ออาหาร ส่ายหน้า และแสดงสีหน้าตำหนิ เช่น

ภาพที่ 1 การแสดงกิริยาอาการของคณะกรรมการ

(24)

ที่มา: <https://youtu.be/bBRCFK8kajl>

จากตัวอย่างที่ (24) กิริยาอาการดังกล่าวของคณะกรรมการ เป็นการบิ้อขนมปังที่ชุ่มน้ำซึ่งเป็นการกระทำที่ตีความได้ว่า คณะกรรมการไม่เห็นด้วยกับผลงานการปรุงอาหารของผู้เข้าแข่งขัน คณะกรรมการจึงแสดงท่าทางที่จะทำให้ผู้เข้าแข่งขันเห็นด้วยต่อคำวิจารณ์ของคณะกรรมการให้ชัดเจนมากขึ้นกว่าการกล่าวถ้อยคำเพียงอย่างเดียว

2. ความไม่สุภาพจากฝ่ายผู้เข้าแข่งขัน เป็นความไม่สุภาพที่เกิดขึ้นจากผู้เข้าแข่งขันซึ่งเป็นเซฟที่มีประสบการณ์และความสามารถในการปรุงอาหารเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ความไม่สุภาพด้านนี้ จึงเป็นความไม่สุภาพของผู้ที่มีประสบการณ์และไม่ยอมรับต่อคำวิจารณ์หรือคำตัดสินของคณะกรรมการเพื่อรักษา “หน้า” (face) ของความเป็นเซฟไว้ โดยประกอบด้วยกลวิธีความไม่สุภาพ ดังนี้

2.1 กลวิธีความไม่สุภาพแบบตรง เป็นกลวิธีที่ผู้เข้าแข่งขันกล่าวถ้อยคำที่ทำให้คณะกรรมการเสียหน้าอย่างชัดเจน คณะกรรมการสามารถทราบได้ทันที โดยไม่ต้องตีความเป็นอย่างอื่น งานวิจัยนี้พบกลวิธีเดียวคือ **การยื่นกราน**

ความคิดของผู้เข้าแข่งขัน เป็นกลวิธีที่ผู้เข้าแข่งขันกล่าวยืนยันหรือย้ำความคิดของตนเองโดยที่ไม่ยอมเปลี่ยนความคิดเป็นอย่างอื่น แม้ว่าคณะกรรมการจะมีความคิดเห็นที่แตกต่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(25) [T1กก: คณะกรรมการ 4 ท่านนี้ นั่งอยู่เป็นคนหรือผีปอบครับ ทำไมเนื้อก็ดิบ foie gras ก็ดิบ] [T2ขข: เราต้องการ] [T3กก: ต้องการเสิร์ฟดิบ] [T4ขข: เซฟว่าเซฟพอใจอะคะ เพราะว่าจุดยืนของเซฟคือตั้งใจเสิร์ฟแบบนี้] (EP. 2)

(26) [T1กก: เรานะครับ ไม่ได้ชิมที่นี้ (นิ้วชี้แตะที่ขมับ) กับที่นี้ (ชี้ที่อกซ้าย) เราชิมอาหารบนจานนี้ เข้าไปปากเรา ชิมเสร็จปั๊บ ไทยอยู่ตรงไหน ไม่เจอเลย] [T2ขข: ต้องเปิดใจเลยคะเซฟ เซฟต้องเปิดใจอีกซักนิดหนึ่ง] [T3กก: ผมเนี่ยเปิดใจนะครับ แต่กรรมการเราเนาะ ใช้ลิ้นนะครับมาตัดสิน ปกติเราจะไม่ใช่ใจมาตัดสินอยู่แล้ว] [T4ขข: จริงๆ คนเรามันก็ต่างจิตต่างใจนะคะ จานนี้คอนเซปต์คือสะท้อนความเป็นตัวตน เพราะฉะนั้น MY ก็สะท้อน] (EP. 10)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันไม่พอใจต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการด้วยการยืนยันความความคิดของตน ดังตัวอย่างที่ (25) เมื่อคณะกรรมการวิจารณ์ว่าผู้เข้าแข่งขันเสิร์ฟอาหารดิบ จึงตอบกลับอย่างตรงไปตรงมาว่า “เราต้องการ” และเมื่อคณะกรรมการยังถามย้ำว่า “ต้องการเสิร์ฟดิบ” ผู้เข้าแข่งขันก็ยังยืนยันหรือย้ำความคิดเช่นเดิมว่า “เซฟว่าเซฟพอใจอะคะ เพราะว่าจุดยืนของเซฟคือตั้งใจเสิร์ฟแบบนี้” เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (26) ที่ผู้เข้าแข่งขันไม่พอใจต่อคำวิจารณ์เช่นกัน และได้กล่าวย้ำหรือยืนยันความคิดของตนไปว่า “ต้องเปิดใจเลยคะเซฟ เซฟต้องเปิดใจอีกซักนิดหนึ่ง” และ “จริงๆ คนเรามันก็ต่างจิตต่างใจอะนะคะ จานเนี่ย คอนเซปต์คือสะท้อนความเป็นตัวตน เพราะฉะนั้น MY ก็สะท้อน” ถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นการยืนยันความความคิดของผู้เข้าแข่งขัน เพื่อแสดงจุดยืนทางความคิดที่ชัดเจน อีกทั้งยังทำให้คณะกรรมการตัดสินเสียหน้า เพราะผู้เข้าแข่งขันไม่ยอมรับความคิดเห็นของคณะกรรมการ

2.2 กลวิธีความไม่สุภาพแบบอ้อม เป็นกลวิธีที่ผู้เข้าแข่งขันเลี้ยงที่จะกล่าวถ้อยคำไม่สุภาพอย่างตรงไปตรงมา แต่คณะกรรมการสามารถรับรู้ความหมายของถ้อยคำได้ว่ายังแสดงความไม่สุภาพ โดยประกอบด้วยกลวิธีความไม่สุภาพ ดังนี้

2.2.1 การกล่าววาจาขกย้อน เป็นกลวิธีที่ผู้เข้าแข่งขันปฏิเสธความคิดเห็นหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการตัดสินด้วยการกล่าวถ้อยคำสวนกลับหรือย้อนกลับแบบมีชั้นเชิงคล้ายกับว่าจะสุภาพ เพราะถ้อยคำที่กล่าวเหมือนเป็นการอธิบายหรือตอบคำถามคณะกรรมการแต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงคือ เพื่อที่จะทำให้นักคณะกรรมการเสียหน้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(27) [T1ก: ผมว่าทิมสีเขียวเหมือนเปลือกของ lobster ทั้งตัว แล้วปกติสมมติเราเสิร์ฟใช้ไหมครับ มาตรฐานนะครับเราว่ามีก้าม เขาเรียกก้ามใช้ไหม อยู่ข้างๆ อย่างน้อยให้ครึ่งตัว แล้วปรากฏว่าต้มเยอะขนาดนี้ ใช้แค่ 2 ชิ้นที่เหลือไปไหน] [T2ข: ที่เหลือไปทำ pasta ใจครับ ถ้าอยู่ในร้าน ก็จะไปเป็นเมนูอย่างอื่น] (EP. 2)

(28) [T1ก: อันนี้ main course รีเปล่า อันนี้ นี่ appetizer ปลานะ เล็กไปนิดหนึ่ง อร่อย แต่ว่าไขมันมันไม่ใช่] [T2ข: แต่ผมหาปลาอีกตัวหนึ่งไม่เจอ ผมก็อยากจะใส่] (EP. 6)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันต้องการโต้กลับความคิดเห็นหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ ดังตัวอย่างที่ (27) ที่ผู้เข้าแข่งขันยกย้อนว่า “ที่เหลือไปทำ pasta ใจครับ ถ้าอยู่ในร้าน ก็จะไปเป็นเมนูอย่างอื่น” เพื่อโต้กลับคณะกรรมการที่กล่าวหาว่าใช้วัตถุดิบสิ้นเปลือง เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (28) เมื่อคณะกรรมการวิจารณ์ว่าปลาของผู้เข้าแข่งขันไม่ใช่ main course แต่เป็น appetizer ผู้เข้าแข่งขันจึงยกย้อนกลับว่า “แต่ผมหาปลาอีกตัวหนึ่งไม่เจอ ผมก็อยากจะใส่” การกล่าวถ้อยเช่นนี้ แม้รูปภาษาจะดูเหมือนสุภาพ เพราะได้อธิบายหรือตอบคำถามของคณะกรรมการแล้ว แต่มีนัยที่จะโต้กลับคณะกรรมการ เพื่อที่จะทำให้นักคณะกรรมการเสียหน้าที่ประเมินค่าเมนูที่ผู้เข้าแข่งขันทำว่าไม่ใช่สิ่งที่โจทย์ต้องการ โดยแท้ที่จริงแล้วผู้เข้าแข่งขันไม่มีโอกาสได้เลือกวัตถุดิบ เพราะทางรายการจัดไว้ให้เพียงเท่านั้น

2.2.2 การแสดงภูมิรู้ เป็นกลวิธีที่ผู้เข้าแข่งขันกล่าวชี้แจงหรืออธิบายความรู้เกี่ยวกับการทำอาหารของตนต่อคณะกรรมการ ซึ่งทำให้คณะกรรมการเสียหายได้เนื่องจากคำแนะนำของคณะกรรมการไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อผู้เข้าแข่งขัน เพราะผู้เข้าแข่งขันก็มีความรู้หรือมีภูมิรู้อยู่แล้วเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(29) [T1กก: แต่ 70 องศา เขาเรียกภาษาของเชฟนะครับ คือ เวลดัน] [T2ขข: ถูกต้อง คือ ถ้าคุณเล่น 70 องศา ในอุณหภูมิใน บอกว่า ในเวลาชั่วโมงหนึ่งหนึ่ง แนนอนมันเป็นเวลาดันอยู่แล้ว แต่นี้ 70 องศาในเวลา ที่สั้นกว่าประมาณ 25 นาที] (EP. 1)

(30) [T1กก: แต่ แต่ะส่วนมากถ้าผมเห็นเนื้อผัดเจียะ ผม อยากเห็นมันเป็นลูกเต๋า] [T2ขข: อ่า ในอาหารไทย ไม่มีคำว่าลูกเต๋า ถ้าอาหาร ไทยมีคำว่าลูกเต๋านั้นคือ แกงรัญจวนเท่านั้น อาหารไทย มีสมันเท่านั้นอะคะ อาหารไทย ที่จะเป็นลูกเต๋า] (EP. 10)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันได้พยายามอธิบายหรือชี้แจงความรู้ที่ตนมีเพื่อโต้กลับคำแนะนำของคณะกรรมการด้วยการแสดงภูมิรู้ของตนเอง ดังตัวอย่างที่ (29) เมื่อคณะกรรมการตัดสินแนะนำแล้วผู้เข้าแข่งขันได้แสดงภูมิรู้กลับว่า “ถูกต้อง คือ ถ้าคุณเล่น 70 องศา ในอุณหภูมิใน บอกว่า ในเวลา ชั่วโมงหนึ่งหนึ่ง แนนอนมันเป็นเวลาดันอยู่แล้ว แต่นี้ 70 องศาในเวลา ที่สั้นกว่า ประมาณ 25 นาที” รวมทั้งตัวอย่างที่ (30) ผู้เข้าแข่งขันแสดงภูมิรู้กลับว่า “ในอาหารไทย ไม่มีคำว่าลูกเต๋า ถ้าอาหารไทยมีคำว่าลูกเต๋านั้นคือ แกงรัญจวนเท่านั้น อาหารไทย มีสมันเท่านั้นอะคะ อาหารไทย ที่จะเป็นลูกเต๋า” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันเห็นว่าสิ่งที่ตนเองทำนั้นถูกต้องและตนเองนั้นเป็นเชฟเช่นกันย่อมมีความรู้ไม่ต่างกัน การแสดงภูมิรู้จึงเป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อปฏิเสธคำแนะนำหรือคำวิจารณ์ต่างๆ ของคณะกรรมการเพื่อมุ่งหวังให้คณะกรรมการยอมจำนนเท่ากับว่าเป็นการทำให้คณะกรรมการเสียหายไปด้วย

2.3 กลวิธีการยั่วล้อ เป็นกลวิธีที่ผู้เข้าแข่งขันกล่าวที่เล่นที่จริงด้วยการใช้ถ้อยคำนัยผกผัน (verbal irony) ที่รูปภาษาตรงข้ามกับเจตนา เพราะหวังเพียง

ยียวนให้คณะกรรมการรู้สึกเสียหน้าแต่ไม่ได้ต้องการตอบโต้อย่างรุนแรงเท่าใดนัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(31) [T1กก: จริงๆ จริงๆ วิธีการทำ ก็ทำได้นะ herb อันนี้ ก็สีเขียว คือดูดีอยู่แล้ว ทำไมเนื้อไม่ทำเล็กกว่านี้ cook ไปเลย ใส่เข้าไปเลย จะได้ หกมุมจะเป็นสีเขียวหมด] [T2ขข: อืมมม (พยักหน้า) good idea ครับ good idea เก็บไว้ทำครับ] (EP. 6)

(32) [T1กก: ผมไม่ทำเนื้อผัดกะปิครับ] [T2ขข: ก็เพราะว่า เชฟ TN ไม่ทราบว่เนื้อผัดกะปิตายังไง เชฟ TN ถึงไม่เลือกจะทำ ถูกไหมคะ] (EP. 10)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันได้กล่าวถ้อยคำนัยผกผัน เพื่อแสดงความไม่พอใจในเชิงที่เล่นที่จริง เพราะในด้านหนึ่งตนเองเป็นผู้เข้าแข่งขัน มิใช่คณะกรรมการตัดสิน ดังตัวอย่างที่ (31) ที่กล่าวว่า “good idea ครับ good idea เก็บไว้ทำครับ” ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้เข้าแข่งขันจะยอมรับจริงๆ แต่พูดเพื่อยียวน อารมณ์ของกรรมการให้รู้สึกเสียหน้ากลับ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (32) ที่กล่าวว่า “ก็เพราะว่าเชฟ TN ไม่ทราบว่เนื้อผัดกะปิตายังไง เชฟ TN ถึงไม่เลือกจะทำ ถูกไหมคะ” ซึ่งผู้เข้าแข่งขันทราบดีอยู่แล้วว่า “เชฟ TN” เป็นหนึ่งในผู้เข้าแข่งขันที่ได้ โอกาสทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการ ทำเนื้อผัดกะปิไม่เป็น ผู้เข้าแข่งขัน จึงใช้ถ้อยคำนัยผกผันเสมือนที่เล่นที่จริงให้รู้สึกเสียหน้ากลับ

2.4 กลวิธีเสริมความไม่สุภาพ เป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อเสริมอารมณ์ความรู้สึก ไม่พอใจผ่านการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา รวมถึงการแทรกจังหวะการพูด ผลการวิจัยมีดังนี้

2.4.1 การใช้น้ำเสียงย่ำยั่น เป็นกลวิธีที่ผู้เข้าแข่งขันใช้เพื่อแสดงความ ไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(33) [T1กก: เป็น strategies รีเปล่าครับว่า คือว่าเรา เอาแบบ safe ไว้ก่อน ไม่ชนะ แต่ไม่แพ้แน่นอน] [T2ขข: ผมว่า ผมว่ามัน less is more ครับผม] (EP.2)

(34) [T1กก: สำหรับ TM แกงอ่อยนะคะ แต่ว่า ถ้า TM ทานกับข้าวทั้งหมดเนี่ย TM คง อยากให้รสชาติมันจัด จัดจ้านกว่านี้อีกหน่อย มีเค็ม มีเปรี้ยว อะไรกว่านี้อีก นิดนึง (ยิ้ม)] [T2ขข: ถ้า เชฟถามว่าต้มโคล้ง คืออะไร TM ตอบเชฟได้ไหม ต้มโคล้งมีตั้งแต่สมัยไหน ต้มโคล้งทำยังไง (ยิ้ม)] [T3ขข: TM มันใจเลยแหละค่ะว่า ต้มโคล้ง ที่บ้าน ที่ TM ทานของคุณยายอะ อร่อยกว่านี้ (ยิ้ม)] (EP. 7)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันใช้น้ำเสียงเย้ยหยันกลับไปยังคณะกรรมการที่ปราชัยหรือสับสนประมาทผู้เข้าแข่งขัน ดังตัวอย่างที่ (33) ที่ตอบกลับคำปราชัยหรือคำสับสนประมาทของคณะกรรมการว่า “less is more ครับผม” และตัวอย่างที่ (34) ผู้เข้าแข่งขันถามกลับคณะกรรมการด้วยน้ำเสียงเย้ยหยันว่า “ถ้า เชฟถามว่าต้มโคล้ง คืออะไร TM ตอบเชฟได้ไหม ต้มโคล้งมีตั้งแต่สมัยไหน ต้มโคล้งทำยังไง” พร้อมกับแสดงสีหน้ายิ้มเหมือนกับทราบดีว่าคณะกรรมการไม่ทราบในสิ่งที่ตนถาม

2.4.2 การแทรกจังหวะการพูด เป็นการกล่าวสวนกลับของผู้เข้าแข่งขัน เพราะไม่เห็นด้วยต่อความคิดเห็นหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ ขณะที่คณะกรรมการยังพูดไม่จบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(35) [T1กก: แน่نونว่า สมมติว่าทีมนี้เป็นทีมที่อ่อนที่สุด ต้องการคัดคนออกอะไรยังเงียะ HT ก็เข้า ยินดีด้วยชนะ เชฟ TY ตรอบ---] [T2ขข: //¹ไม่ๆ มันเป็นคนเซปต์ของผมตั้งแต่แรกครับ ผมมีส่วน มันเป็นคนเซปต์ ถ้า มันแพ้ ผมต้องเป็นคนรับผิดชอบครับ---] [T3กก: //ไม่ใช่ เมื่อก็พูดไปแล้วนี่ ส่วนนี้คือ ไม่ใช่ HT ทำนี้---] [T3ขข: //²แต่มันก็เป็นส่วนที่ผมทำ---] [T4กก: //ไม่ๆ เมื่อก็ พูดว่า---] [T5ขข: //³ผมไม่ได้ทำ แต่เป็นส่วนที่ผมต้องรับผิดชอบ เพราะผมเป็นคนให้พี่เขาร่วม ครับ] (EP. 4)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันพยายามแทรกจังหวะการพูดเมื่อไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ กล่าวคือขณะที่คณะกรรมการกล่าวว่า “HT ก็เข้า ยินดีด้วย ชนะ เชฟ TY ตรอบ---”

ผู้เข้าแข่งขันที่ชื่อ HT ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เข้าแข่งขันจึงรีบแทรกจังหวะการพูดขึ้นมาทันทีว่า “ไม่ๆ มันเป็นคนเซปต์ของผมตั้งแต่แรกครับ ผมมีส่วน มันเป็นคนเซปต์ถ้ามันแพ้ ผมต้องเป็นคนรับผิดชอบครับ---” คำตอบนี้ เมื่อเป็นคำตอบที่คณะกรรมการไม่เห็นด้วย คณะกรรมการจึงพูดแทรกขึ้นมาต่อว่า “ไม่ใช่ เมื่อก็พูดไปแล้วนี่ ส่วนนี้คือ ไม่ใช่ HT ทำนี่---” แต่ก็ทำให้ผู้เข้าแข่งขันแทรกจังหวะการพูดอีกเช่นเดิมว่า “แต่มันก็เป็นส่วนที่ผมทำ---” และคณะกรรมการก็พูดแทรกซ้ำว่า “ไม่ๆ เมื่อก็ ยพูดว่า---” ซึ่งเป็นประเด็นเดิมที่ผู้เข้าแข่งขันไม่เห็นด้วย จึงแทรกจังหวะการพูดเช่นเดิมว่า “ผมไม่ได้ทำ แต่เป็นส่วนที่ผมต้องรับผิดชอบ เพราะผมเป็นคนให้พี่เขาช่วยครับ” ตัวอย่างนี้จึงทำให้เห็นว่านอกจากการแทรกจังหวะการพูดจะเป็นกลวิธีเสริมของคณะกรรมการแล้ว ก็ยังเป็นกลวิธีเสริมของผู้เข้าแข่งขันที่จะใช้เมื่อแสดงความไม่เห็นด้วยเช่นกัน ดังนั้นการแทรกจังหวะการพูดเช่นนี้จึงย่อมทำให้คู่สนทนาซึ่งมีอำนาจต่อรองมากกว่าเสียหายไปด้วย

2.4.3 การแสดงกิริยาอาการของผู้เข้าแข่งขัน เป็นการที่ผู้แข่งขันแสดงกิริยาอาการที่ไม่เห็นด้วยต่อการวิจารณ์ด้วยท่วงท่าต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การแสดงกิริยาอาการของผู้เข้าแข่งขัน

(36)

ที่มา: https://youtu.be/JJ_OWyQS8Pk

จากตัวอย่างที่ (36) เป็นการแสดงกิริยาอาการที่ไม่เห็นด้วยต่อคำวิจารณ์ในถ้อยคำตามตัวอย่างที่ (35) ของผู้เข้าแข่งขัน กล่าวคือ ผู้เข้าแข่งขันได้หรีตาและขีดหน้าขึ้นขณะที่กล่าวถ้อยคำ การกระทำดังกล่าวจึงตีความได้ว่าผู้เข้าแข่งขันไม่เห็นด้วยกับคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ความไม่สุภาพในรายการทีโอปเซฟไทยแลนด์ซีซั่น 1 พบว่าความไม่สุภาพเกิดจากการแข่งขันทั้งสองด้าน คือด้านของคณะกรรมการและด้านของผู้เข้าแข่งขัน กลวิธีความไม่สุภาพด้านของคณะกรรมการประกอบด้วย 1) กลวิธีความไม่สุภาพแบบตรง ได้แก่ การตำหนิ ซึ่งประกอบด้วยการตำหนิด้วยถ้อยคำตรงไปตรงมา การตำหนิด้วยการถามกลับ และการตำหนิด้วยการเปรียบเทียบ นอกจากนี้ยังพบการใช้ถ้อยคำแสดงการประเมินค่าทางลบด้วย 2) กลวิธีความไม่สุภาพแบบอ้อม พบการให้คำแนะนำที่เน้นความหมายเรื่องให้ผู้เข้าแข่งขันทราบดีอยู่แล้วเพื่อที่จะทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้า 3) กลวิธีการยั่วล้อพบการใช้ถ้อยคำนัยผกผันที่คณะกรรมการมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้าเช่นเดียวกัน และ 4) กลวิธีเสริมความไม่สุภาพ พบการตะคอกและการใช้น้ำเสียงเย้ยหยัน รวมทั้งพบการใช้คำเสริมบอกมาลา “วะ เว้ย” การแทรกจังหวะการพูดเพื่อเสริมอารมณ์ความรู้สึกของคณะกรรมการที่ไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วยกับผู้เข้าแข่งขัน และการใช้สายตา สีหน้า ท่าทางเพื่อทำให้ผู้เข้าแข่งขันเสียหน้าและหมดความมั่นใจ

ส่วนกลวิธีความไม่สุภาพด้านของผู้เข้าแข่งขันประกอบด้วย 1) กลวิธีความไม่สุภาพแบบตรง พบการยื่นกรานความคิดของผู้เข้าแข่งขันเพื่อแสดงจุดยืนของตนที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่พอใจต่อคำแนะนำหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ ยื่นกรานความคิดกลับอย่างตรงไปตรงมาจึงทำให้คณะกรรมการเสียหน้าได้ เพราะผู้เข้าแข่งขันไม่เชื่อหรือไม่ทำตามคำแนะนำหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ ซึ่งมีอำนาจมากกว่า 2) กลวิธีความไม่สุภาพแบบอ้อม ประกอบด้วยการกล่าววาจาเย้ยหยันและการแสดงภูมิรู้ ซึ่งทั้งสองกลวิธีย่อยเหล่านี้ทำให้คณะกรรมการ

เสียหน้า เนื่องจากผู้เข้าแข่งขันไม่เชื่อและไม่กระทำตามคำแนะนำหรือคำวิจารณ์ของคณะกรรมการ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าแข่งขันก็มีความรู้เรื่องของการทำอาหารไม่ต่างไปจากคณะกรรมการ 3) กลวิธีการยั่วล้อ พบการใช้ถ้อยคำนัยผกผันที่ยั่วยวนคณะกรรมการเพื่อให้เกิดการเสียหน้า และ 4) กลวิธีเสริมความไม่สุภาพ พบการใช้น้ำเสียงเย้ยหยัน การแทรกจังหวะการพูด และการใช้สายตาและสีหน้าเพื่อแสดงท่าทีที่เหนือกว่าอย่างมีชั้นเชิงของผู้เข้าแข่งขันที่มีต่อคณะกรรมการ

กลวิธีที่พบเหล่านี้มีวัตถุประสงค์บางประการ เช่น การถามเป็นการล่อให้ติดกับ (trapped question) เพราะเป็นคำถามที่มีมูลบท (กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ และ ธีรนุช โชคสุวณิช, 2551, น. 160) เพื่อมุ่งลดคุณค่าความเป็นเชฟและลดคุณค่าของอาหาร ทำให้ไม่เพียงแต่ผู้เข้าแข่งขันต้องเสียหน้าจากการปรุงอาหารแล้วยังเสียหน้าเพราะถูกปรามาสถึงความเป็นเชฟด้วย ขณะเดียวกันการเปรียบเทียบที่คณะกรรมการเปรียบเชฟว่าเป็น “Sous Chef” ซึ่งหมายถึงเชฟผู้ช่วย ก็ทำให้ผู้เข้าแข่งขันหมดความเชื่อมั่นว่าตนเองจะเป็น Exclusive Chef หรือ หัวหน้าเชฟ อีกทั้งยังใช้คำว่า “พื้นฐาน” “เบสิก” เพื่อทำให้ผู้เข้าแข่งขันรู้สึกว่าตนเองขาดความรู้เรื่องพื้นฐานหรือเรื่องสามัญที่เชฟสมควรต้องรู้และเข้าใจ ดังนั้นจึงสรุปวัตถุประสงค์ของการใช้กลวิธีความไม่สุภาพทั้งจากมุมมองของคณะกรรมการและมุมมองของผู้เข้าแข่งขันในรายการท็อปเชฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงวัตถุประสงค์ของการใช้กลวิธีความไม่สุภาพทั้งจากมุมมองของคณะกรรมการ และมุมมองของผู้เข้าแข่งขัน

มุมมอง	วัตถุประสงค์ของการใช้กลวิธีความไม่สุภาพ
กลวิธีความไม่สุภาพจากมุมมองของคณะกรรมการ	1. เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วย 2. เพื่อสร้างจุดเด่นของรายการให้เป็นที่กล่าวถึง 3. เพื่อสร้างจุดเด่นทางการตลาด
กลวิธีความไม่สุภาพจากมุมมองของผู้เข้าแข่งขัน	1. เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วย 2. เพื่อสร้างจุดเด่นของรายการให้เป็นที่กล่าวถึง 3. เพื่อสร้างจุดเด่นทางการตลาด 4. เพื่อนำเสนอวิถีชีวิตและตัวตนของเซฟว่าต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถต่อทุกสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ หรือการดำเนินจากผู้รับประทานอาหารได้

อย่างไรก็ตาม กลวิธีความไม่สุภาพที่ใช้ในรายการท็อปเซฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 นับว่าเป็นความไม่สุภาพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบตะวันตก เพราะรายการดังกล่าวได้ซื้อลิขสิทธิ์มาจากประเทศสหรัฐอเมริกาอีกทั้งบริบทของเกมการแข่งขันเพื่อค้นหาสุดยอดเซฟ ทำให้ผู้เข้าแข่งขันและคณะกรรมการสามารถคุุคมหน้าซึ่งกันและกันได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมของไทย เช่น ความเกรงใจ หรือความอาวุโส เพื่อที่จะทำให้ต้นชนะการแข่งขัน และเพื่อรักษาคัดก็ศรีความเป็นเซฟ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาผลการวิจัยนี้กับงานวิจัยที่ศึกษาความไม่สุภาพในรายการเรียลลิตีโชว์ที่ผ่านมาของไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกลวิธีความไม่สุภาพในรายการเดอะเฟซไทยแลนด์ ของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ และวิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเกิต (2561) รวมทั้งเรื่องกลวิธีความไม่สุภาพในรายการเรียลลิตีโชว์ภาษาไทยของจันทิมา สว่างลาภ (2556) พบว่าการวิจัยนี้ปรากฏกลวิธีความไม่สุภาพที่คล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่ต่างกันคือความไม่สุภาพในงานวิจัยดังกล่าวเกิดเฉพาะฝ่ายกรรมการเท่านั้น ส่วนในรายการท็อปเซฟไทยแลนด์ ความไม่สุภาพสามารถเกิดจากฝ่ายกรรมการ

และฝ่ายผู้เข้าแข่งขันด้วย อาจเป็นเพราะปัจจัยหลายด้าน อาทิ ผู้เข้าแข่งขันไม่ได้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะตัวเช่นเดียวกับผู้เข้าแข่งขันในรายการท็อปเชฟไทยแลนด์ ทำให้ผู้เข้าแข่งขันต้องน้อมรับคำวิจารณ์เพื่อนำไปปรับปรุงตัว ขณะที่ผู้เข้าแข่งขันในรายการท็อปเชฟไทยแลนด์ ผู้เข้าแข่งขันเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เมื่อถูกวิจารณ์ในมุมมองที่ตนเองไม่เห็นด้วย ผู้เข้าแข่งขันจึงเลือกแสดงความไม่สุภาพกลับไปยังคณะกรรมการ ในมุมมองนี้ย่อมแสดงให้เห็นด้วยว่ารายการยังเลือกเปิดโอกาสให้ผู้เข้าแข่งขันแสดงความไม่สุภาพต่อคณะกรรมการเช่นกัน แต่รายการเดอะเฟซไทยแลนด์และรายการเรียลลิตีโชว์อื่น ๆ ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าแข่งขันแสดงความไม่สุภาพ ด้วยอาจเป็นเพราะกรอบธรรมเนียมปฏิบัติหรือปัจจัยทางวัฒนธรรมของไทยที่**ผู้น้อยต้องเคารพผู้ใหญ่** ดังวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ และวิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2561) ที่วิเคราะห์ถ้อยคำในรายการเดอะเฟซไทยแลนด์แล้วพบว่าช่วงหนึ่งของรายการ กรรมการหรือเมนเทอร์ได้กล่าวกับผู้เข้าแข่งขันคนหนึ่งที่ “มีหลายครั้งเนี่ย ที่เวลาที่อยู่ในห้องเนี่ย xxx มอง เดินเข้ามาในห้อง มองหน้าพี่ xxx เดินผ่านไป โดยที่ไม่ยกมือไหว้พี่ พี่เป็นผู้ใหญ่ xxx ยังเด็กอยู่” (วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ และวิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2561) ถ้อยคำดังกล่าวเป็นกลวิธีที่กรรมการหรือเมนเทอร์ตำหนิผู้เข้าแข่งขัน ซึ่งสะท้อนว่ารายการเดอะเฟซไทยแลนด์ไม่เห็นด้วยหรือไม่ยอมรับที่ผู้เข้าแข่งขันจะแสดงความไม่สุภาพต่อกรรมการหรือเมนเทอร์

ด้วยเหตุนี้ ความไม่สุภาพอันเกิดจากด้านผู้เข้าแข่งขันในรายการท็อปเชฟไทยแลนด์ซีซั่น 1 ทำให้พบว่าความไม่สุภาพดังกล่าวเป็นการแย้งคติความเชื่อและค่านิยมที่พึงปฏิบัติมาของไทย 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก สังคมไทยมองว่าการกล่าวถ้อยคำที่ไม่หักหน้าคู่สนทนาคือความสุภาพ ดังนั้นการที่ทั้งคณะกรรมการและผู้เข้าแข่งขันใช้ถ้อยคำที่ไม่รักษาน้ำคู่สนทนา ถ้อยคำดังกล่าวจึงไม่สุภาพ ประการที่สอง ผู้อ่อนอาวุโสจะไม่กล่าวถ้อยคำหรือแสดงอาการกระด้างกระเดื่องต่อผู้อาวุโส (คณะวิทยาการจัดการ, ม.ป.ป., น. 79) การกล่าวถ้อยคำหรือแสดงกริยาอาการดังกล่าวจึงถือว่าไม่สุภาพเช่นกัน เช่นนั้นแล้ว ความไม่สุภาพใน

รายการท็อปเชฟไทยแลนด์ ซีซั่น 1 จึงนับว่าเป็นการละเมิดหลักปฏิบัติดังกล่าวของสังคม

อย่างไรก็ดี การที่รายการนำเสนอความไม่สุภาพของบุคคลแต่ละกลุ่มต่อสังคม จึงย่อมมีจุดประสงค์สำคัญของรายการ นั่นคือการสร้างจุดเด่นของรายการให้เป็นทีกล่าวถึงเพื่อผลประโยชน์ทางการตลาดและธุรกิจที่วัดดิจิทัล รวมทั้งนำเสนอชีวิตของการเป็นเชฟและตัวตนของเชฟที่ต้องพร้อมรับมือต่อทุกสถานการณ์ อันตึงเครียดและต้องพร้อมรับข้อวิจารณ์ที่รุนแรงได้ตลอดเวลา เพราะการประกอบอาหารในครัวล้วนเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย การกล่าวถ้อยคำสุภาพและไม่เจ็บปวด อาจส่งผลเสียหากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด ในทางกลับกัน ถ้อยคำที่กระชับ สั้น และตรง ย่อมเป็นผลดีต่อการประกอบอาหารและการรับมือต่อหลายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องครัว ซึ่งต่างไปจากการปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์อื่นๆ ในสังคมที่ต้องคำนึงถึงการรักษาน้ำ (face) ระหว่างการสนทนา ดังนั้น ผู้ที่รับชมรายการจึงต้องเข้าใจว่าการเป็นเชฟจะต้องอดทนต่อทุกสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ให้ได้ (กุลจิรา หวังสงวนกิจ, 2554, น. 75-77)

การวิจัยความไม่สุภาพเป็นการวิจัยที่แสดงให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมและปรากฏการณ์ทางภาษาไปพร้อมกัน ดังนั้น เพื่อขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างขวางขึ้น อาจศึกษาวิจัยในสื่อแขนงอื่นๆ เพื่อยืนยันว่าความไม่สุภาพคือเครื่องมือสำคัญทางการตลาดของสังคมปัจจุบันต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษฎาภรณ์ หงส์ดลารมภ์ และธีรณัฐ โชคสุวณิช. (2551). *วัจนปฏิบัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลจิรา หวังสงวนกิจ. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2554). สมาคมพ่อครัวไทยและเคล็ดลับสู่การเป็น เชฟ. *วารสารกระแสนวัตกรรม*, 12(22), 75-77.
- คณะวิทยาการจัดการ. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการพัฒนานุคลิกภาพ*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- คอลัมน์ข่าวสดบันเทิง. (23 มีนาคม 2560). “ช่องวัน” ผุดรายการแข่งขันทำอาหาร ชื่อลึกลับชื่อ “ท็อปเชฟ” จากอเมริกา รับประกันความสนุก. *ข่าวสด*. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/entertainment/news_267232.
- จันทิมา สว่างลาก. (2556). *กลวิธีความไม่สุภาพในรายการเรียลลิตีโชว์ภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2555). *เอกสารคำสอนรายวิชา 2201783 การวิเคราะห์ภาษาไทย ตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์*. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวุฒิ แสงชูวงษ์. (6 ธันวาคม 2560). มิชลินสตาร์มานุกเมืองไทยแล้ว ว่าแต่ ‘มิชลินสตาร์’ คืออะไร ?. สืบค้นจาก <https://www.gqthailand.com/life/article/what-is-michelin-star>.
- นพวรรณ พันธมธธา. (2549). *ไวยากรณ์ไทย*. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยสาร Positioning. (11 พฤษภาคม 2561). *เรื่องกินเรื่องใหญ่! ได้เวลารายการอาหารยัดใจ*. สืบค้นจาก <https://positioningmag.com/1169498>.
- ปานปั่น ปลั่งเจริญศรี. (2560). *กลวิธีความไม่สุภาพที่ใช้ในสัมพันธสารการอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจในรัฐสภาไทย*. ใน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, รายงานการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ (น. 1442-1454). ขอนแก่น: ผู้แต่ง.
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ และวิภาดา รัตนดิกล ญ ภูเก็ต. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561). *กลวิธีความไม่สุภาพในรายการเดอะเฟซไทยแลนด์*. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 40(2), 177-201.

เว็บไซต์ brandinside ธุรกิจ คิดใหม่. (26 กันยายน 2561). อนินสงส์รายการทำอาหารบูม!
 คนรุ่นใหม่แห่เรียน Le Cordon Bleu ในไทย สานฝันอาชีพเชฟในอนาคต.
 สืบค้นจาก <https://brandinside.asia/cooking-tv-program-le-cordon-bleu>.
 อรวิ บุญนาค. (2559). กลวิธีความไม่สุภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านเพชฌัญญ์องค์กร
 เครือข่ายสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ของไทย. ใน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 วิทยาเขตศรีราชา, รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 6
 (น. 79–90). ชลบุรี: ผู้แต่ง.

ภาษาอังกฤษ

Brown, P. and Levinson, S.C. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*.
 Great Britain: Cambridge University Press.
 Karina, C. and Ika Putri, N. (2015). Impoliteness in Simon Cowell's Utterances in
 "The X-Factor" Reality Show. *Anglicist*, 4(1), 32–40.
 Culpeper, J. (1996). Toward an anatomy of impoliteness. *Journal of Pragmatics*, 25,
 349–367.
 Kecskes, I. (2015). Intercultural Impoliteness. *Journal of Pragmatics*, 86(2015), 43–47.
 Leech, G. (1983). *Principle of Pragmatics*. London: Longman.
 Toddington, S.R. (2015). *Impoliteness as a vehicle for humour in dramatic discourse*.
 (Ph.D. thesis). University of Central Lancashire, Preston, U.K.

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย: ภาพสะท้อนสังคมไทย

อำนาจ ปักษาสุข

รับบทความ: 10 พฤษภาคม 2562

แก้ไขบทความ: 24 มิถุนายน 2562

ตอบรับ: 11 กรกฎาคม 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดประเภทสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายตามวัยและศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนเหล่านั้น ข้อมูลที่ใช้ศึกษามาจากสำนวนไทยที่ปรากฏในหนังสือ “สำนวนไทย” ของ สว่าง กาญจนาคพันธุ์ (2543) และหนังสือ “ภาษาิต คำพังเพย และสำนวนไทย” ของ ราชบัณฑิตยสถาน (2551) ผลการศึกษาพบว่าสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายนั้นสามารถจัดแบ่งการใช้ตามวัยได้เป็นสำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุ สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่ม และสำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย สำหรับภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายพบว่าสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายสะท้อนวัฒนธรรม ประเพณี ความคิด และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายในสังคมไทย ได้แก่ ประเพณีการบวช พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ชายในสังคมไทย

คำสำคัญ สำนวนไทย เพศชาย ภาพสะท้อน

Thai Idioms Aimed Exclusively at Men: Reflection on Thai Society

Amnat Paksasuk

Received: May 10, 2019

Revised: June 24, 2019

Accepted: July 11, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

The objective of this article is to classify Thai idioms aimed exclusively at men with emphasis on an appropriate usage to age, and to study the social reflection from these idioms. The data were collected from Thai idioms in *Samnuan Thai* (Thai Idiom) by Sa-nga Kanchanakhaphan (2000) and *Phasit Khamphangphoe Lay Samnuan Thai* (Thai Proverbs, Sayings and Idioms) by Royal Institute of Thailand (2008). The result revealed that the idioms aimed at men could be categorized into three groups: idioms for old men, idioms for young men and idioms for no-specific age. Regarding the Thai social reflection, these idioms could represent Thai tradition and customs, ways of thinking, and behavior concerning Thai men such as the ordination, some satisfactory and unsatisfactory characteristics of Thai men in Thai society.

Keywords: Thai Idioms, Men/Male, Reflection

บทนำ

คำพูดของมนุษย์เราไม่ว่าชาติใดภาษาใดแยกออกได้กว้างๆ เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งคือพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดา พอพูดออกมาก็เข้าใจกันได้ทันที อีกอย่างหนึ่งพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมาแต่ให้ความหมายในคำพูดนั้นๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจ หรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้ เราเรียกกันว่า “สำนวน” (สง่า กาญจนาคพันธุ์, 2543, น. 1) สำนวนนั้นเป็นศิลปะสำคัญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเพราะเป็นการใช้ถ้อยคำสั้น กระชับ แต่มีความหมายกว้าง แสดงให้เห็นภาพ และเป็นการเล่นคำให้ไพเราะคมคาย

นอกจากคำ “สำนวน” ที่หมายถึง คำพูดที่เป็นชั้นเชิงและมีความหมายไม่ตรงไปตรงมา เป็นการใช้ถ้อยคำสั้น กระชับ แต่มีความหมายกว้างแสดงให้เห็นภาพแล้ว ในภาษาไทยยังมีคำอื่นๆ ที่ใช้เรียกคำพูดที่มีลักษณะอย่างสำนวนอีก ได้แก่ สุภาษิต และคำพังเพย

สุภาษิต หมายถึง “ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายเป็นคติสอนใจ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1245) ถือเป็นอุบายของการใช้คำอย่างหนึ่ง ใช้เพื่อประกอบคำพูดหรือบทความ เป็นศิลปะสำคัญในการสื่อความหมาย เพราะจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น (ประภาศรี สีหอำไพ, 2538, น. 54)

พังเพยหรือคำพังเพย หมายถึง “ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว โดยกล่าวเป็นกลางๆ เพื่อให้ตีความเข้ากับเรื่อง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 827) มีลักษณะเป็นการเปรียบเปรยเตือนสติบ้าง เชิงภาษิตบ้าง อธิบายเพิ่มเติมบ้าง คำตลกขบขันบ้าง (ประภาศรี สีหอำไพ, 2538, น. 54)

คำ “สำนวน” “สุภาษิต” และ “คำพังเพย” ที่ใช้ในภาษานั้นแยกออกจากกันได้ยาก เนื่องจากมีความหมาย รายละเอียด และการนำไปใช้ที่คล้ายคลึงและใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ในบทความนี้มีได้มีความประสงค์ที่จะแยกประเภทถ้อยคำเหล่านี้ออกจากกันและมีได้มุ่งหมายที่จะจัดกลุ่มถ้อยคำเหล่านี้ ดังนั้น

ในบทความนี้จะเรียกถ้อยคำที่มีลักษณะอย่างสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยที่ใช้ในภาษาไทยว่า “สำนวนไทย” โดยใช้หมายถึงถ้อยคำหรือข้อความที่มีได้มีความหมายตรงตามตัว ผู้ฟังต้องคิดและตีความจึงจะเข้าใจความหมาย เป็นศิลปะการใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง โดยเป็นการใช้คำน้อยแต่กินความมาก

สำนวนไทยเชื่อได้ว่ามีมาแต่ครั้งโบราณ หลักฐานลายลักษณ์อักษรที่นับว่าเก่าแก่ที่สุดที่ปรากฏสำนวนไทยคือกฎมณเฑียรบาลซึ่งใช้กันมาตั้งแต่ไทยครองลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยสุโขทัย สำนวนไทยที่ปรากฏ เช่น “ข้าวเหลือเกลือกอม” “ลูกเจ้าเหง้าขุน” “ตีดำให้หลาบปราบให้กลัว” เป็นต้น ต่อมาในสมัยสุโขทัย ข้อความใน*ศิลาจารึกหลักที่ 1* พ่อขุนรามคำแหงมหาราชก็ปรากฏหลักฐานการใช้สำนวนไทย เช่น “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” “ไพร่ฟ้าหน้าใส” เป็นต้น (สง่า กาญจนาคพันธุ์, 2543, น. 7-9)

การใช้สำนวนไทยนั้น นอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและที่มาหรือการเปรียบเทียบของสำนวนนั้นๆ แล้ว ยังต้องเข้าใจลักษณะของการนำสำนวนไปใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ กาลเทศะ และบุคคลอีกด้วย (วิรัชตร วรรณดี, 2550, น. 70) โดยในแง่ของบุคคลนั้น สำนวนไทยบางสำนวนใช้เฉพาะบุคคล เฉพาะเพศ หรือเฉพาะวัยเท่านั้น

ในบทความนี้จะนำเสนอสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย โดยจัดประเภทสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายตามวัยและศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนเหล่านั้น ข้อมูลที่ใช้ศึกษามาจากสำนวนไทยที่ปรากฏในหนังสือ*สำนวนไทย* ของ สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2543) และหนังสือ*สุภาษิต คำพังเพย และสำนวนไทย* ของ ราชบัณฑิตยสถาน (2551)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่

1. เพื่อจัดประเภทสำนวนที่ใช้เฉพาะกับเพศชายตามวัย
2. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย

ขอบเขตของการศึกษา

สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พิจารณาจากความหมายที่สื่อถึง “ผู้ชาย” โดยอาจปรากฏคำว่า “ผู้ชาย” ในการอธิบายความหมาย รวมถึงเป็นสำนวนที่บอกการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้ชาย เช่น บวชได้ แยกชิงผู้หญิง หรือมีภรรยา เป็นต้น

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลสำนวนไทยที่ปรากฏในหนังสือ “สำนวนไทย” ของสง่า กาญจนาคพันธุ์ (2543) และหนังสือ “ภาษิต คำพังเพย และสำนวนไทย” ของ ราชบัณฑิตยสถาน (2551) ผู้วิจัยสามารถจัดประเภทสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายตามวัย และภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนเหล่านั้น ได้ดังนี้

1. สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายตามวัย

การใช้สำนวนให้สัมฤทธิ์ผลนั้น ผู้ใช้ต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมตรงตามความหมายของสำนวน หากไม่รู้จักความหมายก็อาจทำให้การสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผล นอกจากจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับความหมายของสำนวนแล้ว ผู้ใช้สำนวนยังต้องเข้าใจที่มาหรือการเปรียบเทียบของสำนวนนั้นๆ อีกทั้งต้องเข้าใจลักษณะของการนำสำนวนไปใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ กาลเทศะ และบุคคลอีกด้วย โดยสำนวนไทยบางสำนวนมีที่ใช้เฉพาะบุคคล เฉพาะเพศ หรือเฉพาะวัยเท่านั้น เช่น สำนวน “ไก่อแก่แม่ปลาช่อน” ซึ่งมีความหมายว่า **“หญิงค่อนข้างมีอายุ** ที่มีมารยาและเล่ห์เหลี่ยมมาก และมีกิริยาจัดจ้าน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2551, น. 8) จะใช้ได้เฉพาะกับเพศหญิงวัยสูงอายุเท่านั้น หรือสำนวน “หนุ่มทั้งแถมมากินแดงเถาตาย” ที่มีความหมายว่า **“หนุ่มบริสุทธิ์ได้แม่มีอายุมากเป็นภรรยา”** (ราชบัณฑิตยสถาน, 2551, น. 96) ใช้ได้เฉพาะกับเพศชายวัยหนุ่มเท่านั้น เป็นต้น

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายนั้นสามารถจัดแบ่งการใช้ตามวัย โดยพิจารณาจากความหมายตามที่ระบุไว้ในหนังสือที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาได้เป็น

สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุ สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่ม และสำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย ดังนี้

1.1 สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุ

สูงอายุ หมายถึงมีอายุมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น.1249) ในที่นี้ใช้หมายถึงบุคคลที่โตเป็นผู้ใหญ่ สังเกตได้จากการมีครอบครัวหรือมีลูกหลานแล้ว รวมถึงมีร่างกายเสื่อมลง ไม่แข็งแรงเหมือนก่อน

สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุ หมายถึงสำนวนไทยที่มีความหมายเกี่ยวกับเพศชายที่มีอายุมาก โดยในการอธิบายความหมายของสำนวนดังกล่าว มักปรากฏคำว่า “แก่” “สูงอายุ” “มีอายุ” “ผู้ใหญ่” หรือปรากฏลักษณะที่เป็นผู้ที่ “มีภรรยา” แล้ว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงสำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุ

สำนวน	ความหมาย
จ้วแก่กินหญ้าอ่อน, จ้วแก่กินหญ้าอ่อน	ชายแก่มีภรรยาสาว
เฒ่าหัวงู	คนมีอายุหรือคนแก่ที่มีเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลง
ตามีตามา, ตาสีตาสา	ผู้มีอายุที่ได้รับการศึกษาน้อย
พบไม้งามเมื่อขวนบิน, พบไม้งามเมื่อยามขวนบิน	พบผู้หญิงสาวสวยเมื่อตอนแก่ทรุดโทรมเสียแล้ว, พบหญิงสาวที่ต้อใจเมื่อแก่
เลี้ยงด้อย	เลี้ยงเด็กหญิงตั้งแต่เล็กแล้วเอามาเป็นเมียเมื่อโตเป็นสาว
เสือเฒ่าจำศีล, เสือเฒ่าเจ้าเล่ห์	ชายสูงอายุที่มีท่าทีสงบเสงี่ยมมานานับถือ แต่เจ้ามารยาผู้มีเล่ห์เหลี่ยมมาก
หมาหยอกไก่	หยอกล้อเป็นทีเล่นทีจริง ใช้กับชายผู้ใหญ่ หยอกล้อหญิงสาว

สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชายสูงวัยที่มีความประพฤติในเชิงชั่วร้ายหรือการวางตัวที่ไม่เหมาะสมกับวัย ได้แก่ การมีภรรยาที่อายุน้อยกว่ามาก ๆ การเลี้ยงเด็กหญิงตั้งแต่เล็กแล้วเอามาเป็นเมียเมื่อโตเป็นสาว การหยอกล้อเป็นทีเล่นที่จริงกับหญิงสาว และการมีเล่ห์เหลี่ยมมาก เป็นต้น

1.2 สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่ม

วัยหนุ่ม หมายถึงวัยที่มีอายุพ้นวัยเด็ก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1107) ในที่นี้ใช้หมายถึง บุคคลที่ยังเป็นหนุ่ม โดยมากมักยังไม่มีคู่ครอง หรืออยู่ในช่วงที่ปรารถนาจะมีคู่ครอง

สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่ม หมายถึงสำนวนไทยที่มีความหมายเกี่ยวกับเพศชายที่เป็นหนุ่มและโดยปกติยังไม่มีคู่ครอง โดยในการอธิบายความหมายของสำนวนดังกล่าวมักปรากฏคำว่า “โสด” “หนุ่ม” หรือปรากฏลักษณะที่ “ปรารถนาจะมีคู่ครอง” ดังรายละเอียดต่อไปนี้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงสำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่ม

สำนวน	ความหมาย
กระต่ายหมายจันทร์	ชายต่ำศักดิ์ที่หมายปองหญิงสูงศักดิ์
เจ้าพวงมาลัย, พ่อพวงมาลัย	ชายโสดยังไม่มีเมียเป็นหลักแหล่ง ยังไม่มีการมีงานทำ
มดแดงเฝ้ามะม่วง, มดแดงแฝงพวงมะม่วง	ชายที่ปองรักหญิงบ้านใกล้หรือที่อยู่ใกล้กัน และคอยกีดกันไม่ให้ชายอื่นมารัก
ศึกหน้านาง	วิวาท ต่อสู้ ขกต่อยกันต่อหน้าหญิงที่ต่างฝ่ายต่างติดพัน เป็นการแย่งผู้หญิงกัน
สอยดอกฟ้า	หมายปองที่จะได้หญิงผู้สูงศักดิ์กว่าตนมาเป็นคู่ครอง
หนุ่มทั้งแท่งมากินแตงเถาตาย	หนุ่มบริสุทธิ์ได้เมียอายุมากเป็นภรรยา

สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่มที่พบนั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก เรื่องชู้สาว ซึ่งโดยมากมักเป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับฐานะ เช่น การหมกมุ่น หึงหวงที่สูงศักดิ์กว่าตน หรือการทะเลาะวิวาทเพื่อแย่งชิงหญิงสาว นอกจากนี้ยังกล่าวถึงชายที่ยังไม่มีคู่ครองและอาชีพที่มั่นคงเป็นหลักแหล่ง

1.3 สำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย

สำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย หมายถึง สำนวนไทยที่มีความหมายเกี่ยวกับเพศชาย โดยกล่าวเป็นกลางๆ หมายความว่าถึงเพศชายทั่วไป ทั้งวัยสูงอายุและวัยหนุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงสำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย

สำนวน	ความหมาย
แก่วัด	เป็นสำนวนเก่า หมายถึงผู้บวชอยู่วัดนาน ทำให้ความประพฤติอย่างเวลาบวชติดเป็นนิสัย เช่น พุดจาด้วยความระมัดระวัง เรียบร้อยซ้ำๆ เนิบๆ จนบางที่งุ่มง่ามไม่ทันสมัย
คนดิบ	ผู้ที่ยังไม่ได้บวชในพระพุทธศาสนา
เจ้าชู้ไก่แจ้	ผู้ชายที่ทำท่าเจ้าชู้ กริดกรายไปมาให้ผู้หญิงเห็น
เจ้าชู้ประตู่ข้าง	ผู้ชายที่ทำเจ้าชู้กรังกรังเกะแคะผู้หญิงสาว ๆ
เจ้าชู้ประตูดิน	ผู้ชายที่ทำเจ้าชู้ทั่วไป
เจ้าชู้ยักษ์	ผู้ชายที่เข้าเกี้ยวผู้หญิงโดยใช้วิธีพรตพราด เข้าถึงตัว หักหาญผู้หญิงเอาด้วยกำลังของตน
ชาติเสือต้องไวลาย ชาติชายต้องไวชื่อ	ผู้ชายที่เก่งกล้าสามารถต้องทำอะไรให้สมกับความเก่งนั้น
ชายสามโบสถ์	บวชแล้วสึกแล้วบวชถึง 3 คน ใช้พูดเป็นเชิงตำหนิว่าเป็นคนไม่น่าคบ

ตารางที่ 3 แสดงสำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย (ต่อ)

สำนวน	ความหมาย
ตกถึงข้าวสาร, หนูตกถึงข้าวสาร	ผู้ชายที่มีฐานะไม่ค่อยดีได้แต่งงานกับผู้หญิงที่รุ่มรวย
เทครัว	ชายเจ้าของบ้านมีเมียคนหนึ่งแล้ว ก็รวบเอาพี่เมียน้องเมียหรือญาติคนใดก็ตามของเมียมาเป็นเมียหมดทั้งบ้าน
ผ้าเหลืองร้อน	อยากสึกจากพระออกมาเป็นฆราวาส
ผู้ชายพวยเรือ, ผู้ชายรายเรือ	ผู้ชายทั่วไป
พ่อลั่นทอง	พูดเก่ง พูดดี เป็นที่นิยมนับถือของคน ใช้กับผู้ชาย
แมงดา	ผู้ชายที่อาศัยน้ำพักน้ำแรงเมียเป็นผู้หามาเลี้ยงชีพ ผู้ชายที่เกาะเมียกิน ส่วนมากมักใช้กับผู้ชายที่มีเมียเป็นหญิงโสเภณี
รถไฟ เรือเมล์ ลิเก ตำรวจ	พวกเจ้าชู้มีเมียมาก ไร้ใจยาก

สำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัยนั้นพบเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบวช พฤติกรรมความเจ้าชู้ลักษณะต่าง ๆ ของผู้ชายในสังคมไทย รวมถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้ชาย อันได้แก่ การแสดงความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ด้านการพูดและการประพฤติตัวให้เหมาะสมกับ ความสามารถของตน

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายนั้นสามารถจัดประเภทโดยพิจารณาจากความหมายได้เป็นสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุ สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่ม และสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย ผู้ใช้ภาษาควรทำความเข้าใจความหมายของสำนวนแต่ละสำนวนเหล่านั้นให้เข้าใจเพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

2. ภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชาย

สำนวนไทยนั้นเกิดมาจากสิ่งต่างๆ รอบตัว เป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสและเข้าใจได้ รวมถึงได้มีโอกาสพบเห็นอยู่เป็นประจำ โดยอาจเป็นธรรมชาติรอบตัว การกระทำ ความประพฤติ แบบแผนประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา นิทาน ตำนาน กีฬา หรือการละเล่นต่างๆ คนไทยจึงนำสิ่งที่พบเจอเหล่านั้นมากล่าวเป็นสำนวน ซึ่งชุมชนต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม และต่างสิ่งแวดล้อมก็จะมีการสร้างสำนวนแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้การศึกษาสำนวนก็ถือเป็นการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของคนที่พูดภาษานั้นๆ โดยสำนวนสามารถสะท้อนระบบคิด สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้ใช้ภาษาได้ (อัญชลี สิงห์น้อย, 2545, น. 77)

จากการศึกษาสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายพบว่าสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายสะท้อนวัฒนธรรมประเพณี ความคิด และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายในสังคมไทย ดังนี้

2.1 ประเพณีการบวชของผู้ชายในสังคมไทย

สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายสะท้อนให้เห็นประเพณีการบวชของชายไทย โดยที่สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ พระพุทธศาสนานั้นได้ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาช้านาน ทั้งนี้ประเพณีหนึ่งที่คนไทยนิยมปฏิบัติสืบต่อกันมาในฐานะชาวพุทธก็คือประเพณีการบวช

การบวชของชายไทยอาจเป็นการบวชเณรตั้งแต่ยังเป็นเด็กหรือเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ก็มักจะบวชเป็นพระภิกษุตามประเพณี วัตถุประสงค์ของการบวชนั้นนอกจากเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งคือบวชเพื่อเรียน กล่าวคือบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนให้เกิดความรู้ เกิดปัญญา และเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อบรมจิตใจให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้ง ชอบ ชั่ว ดี รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ และฝึกปฏิบัติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย (พระธรรมวโรดม, 2545, น. 111) การบวชของชายไทยจะทำให้เปลี่ยนสถานะจาก “คนดิบ” ให้กลายเป็น “คนสุก” คือเป็นผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียน อบรมจิตใจให้เป็นผู้รับบาป บุญ คุณ โทษ และผิด ชอบ ชั่ว ดี กลายเป็นคนดีของสังคม

คนไทยเชื่อว่าการบวชในพระพุทธศาสนาถือเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ซึ่งส่งผลให้ผู้บวชและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับอานิสงส์หรือผลจากการทำบุญในครั้งนั้น อานิสงส์ที่ได้จากการบวชนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ อานิสงส์แก่ตัวผู้บวช อานิสงส์แก่ผู้อื่น และอานิสงส์แก่พระศาสนา (พุทธทาสภิกขุ, 2529, น. 74-79)

จากความคิด ความเชื่อ และความเกี่ยวข้องผูกพันกับประเพณีการบวชของชายไทยดังที่ได้กล่าวมาจึงทำให้มีการนำความคิดเกี่ยวกับประเพณีการบวชมาใช้ในสำนวนไทยโดยเป็นสำนวนที่ใช้เฉพาะกับเพศชายเท่านั้น เช่น แก้ววัดคนดิบ เป็นต้น

นอกจากนี้สำนวนที่เกิดขึ้นยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการบวช เพื่อให้ผู้บวชได้คิดเป็นข้อเตือนใจ เช่น สำนวน “ผ้าเหลืองร้อน” เป็นสำนวนที่เตือนใจผู้บวชให้พึงรักษากาย วาจา ใจขณะบวชให้สำรวมอย่าให้มีเรื่องร้อนใจจนต้องรีบร้อนสึกออกมาเป็นฆราวาส และสำนวน “ชายสามโบสถ์” ที่เตือนใจผู้ชายว่าการจะบวชหรือสึกนั้นต้องคิดให้แน่นอนเสียก่อนอย่าเป็นคนโลเล เอาแน่นอนไม่ได้จนต้องบวชแล้วสึกหลายครั้ง ซึ่งทำให้กลายเป็นคนที่ไม่เป็นที่นับถือของคนในสังคม

2.2 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้ชายในสังคมไทย

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้ชายในสังคมไทย โดยแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เป็นที่คาดหวังของผู้ชายในสังคมไทย อันได้แก่การแสดงความรู้ความสามารถที่เหมาะสม

การแสดงความรู้ความสามารถที่เหมาะสมของผู้ชายในสังคมไทยที่สะท้อนผ่านสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายนั้น ได้แก่ การพูดและการประพฤติตนให้เหมาะสมกับความสามารถของตน โดยสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายนั้นได้แสดงให้เห็นความสำคัญของการพูดของผู้ชาย กล่าวคือการพูดที่ดีนั้นจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจและชื่นชม สามารถโน้มน้าวใจให้เกิดความศรัทธาและเลื่อมใสในตัวผู้พูดได้

(สำเนียง มณีภาณูจน์ และสมบัติ จำปาเงิน, 2542, น. 9) สำหรับผู้ชายที่มีความสามารถด้านการพูดที่ดี คือ พูดเก่งจะเป็นที่นิยมนับถือของคนในสังคมดังกล่าว “พ่อลั่นทอง” ซึ่งหมายถึง “พูดเก่ง พูดดี เป็นที่นิยมนับถือของคน ใช้กับผู้ชาย” นอกจากนี้สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายนั้นยังทำให้เห็นว่าผู้ชายที่ดีต้องประพฤติตัวให้เหมาะสมกับความเก่งและความสามารถของตน ดังปรากฏสำนวนที่ว่า “ชาติเสือต้องไวลาย ชาติชายต้องไวชื่อ” ซึ่งหมายถึง “ผู้ชายที่เก่งกล้าสามารถต้องทำอะไรให้สมกับความเก่งนั้น”

การแสดงความรู้ความสามารถที่เหมาะสมของผู้ชายในสังคมไทย ทั้งด้านการพูดและการประพฤติตนให้เหมาะสมกับความสามารถของตนนั้น ถือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และเป็นคุณลักษณะที่เป็นที่คาดหวังของคนในสังคม หากผู้ชายในสังคมไทยสามารถประพฤติหรือปฏิบัติได้ก็จะเป็นที่เคารพและนับถือของคนในสังคม

2.3 พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ชายในสังคมไทย

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ชายในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมความเจ้าชู้และการประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัยและสถานภาพ ดังนี้

2.3.1 พฤติกรรมความเจ้าชู้ของผู้ชายในสังคมไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 335) อธิบายความหมายของคำ “เจ้าชู้” ว่าหมายถึง “ผู้ใฝ่ในการชู้สาว” ทั้งนี้สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายนั้นสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมความเจ้าชู้ของผู้ชายในสังคมไทยอย่างชัดเจน

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายแสดงให้เห็นพฤติกรรมความเจ้าชู้ของผู้ชายไทยซึ่งแบ่งออกเป็นหลายลักษณะตามพฤติกรรมและการกระทำที่แสดงออก โดยหากเป็นเจ้าชู้ทั่วไปใช้เป็นสำนวนว่า “เจ้าชู้ประตูดิน” หากเป็นชายที่ทำท่าเจ้าชู้กริดกรายไปมาให้ผู้หญิงเห็น ตรงกับสำนวนว่า “เจ้าชู้โก่แจ้” ส่วนชายที่เข้าเกี้ยวผู้หญิงโดยใช้วิธีพรวดพราวเข้าถึงตัวหรือหักหาญผู้หญิงเอาด้วยกำลังของตนใช้เป็น

สำนวนว่า “เจ้าชู้ยักษ์” สำหรับความเจ้าชู้ในลักษณะของชายที่มีเมียคนหนึ่งแล้วแล้วยังรวบเอาพี่เมียน้องเมียหรือญาติคนใดก็ตามของเมียมาเป็นเมียหมดทั้งบ้านใช้เป็นสำนวนว่า “เทครัว”

สำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมความเจ้าชู้ของผู้ชายนั้นพบเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมดังกล่าว แต่เป็นไปโดยมีทัศนคติเชิงลบกับพฤติกรรมความเจ้าชู้ของผู้ชาย เนื่องจากสำนวนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเจ้าชู้นั้นจะใช้เพื่อตำหนิผู้ชายและตักเตือนผู้หญิงให้ระมัดระวังหรือหลีกเลี่ยงผู้ชายที่มีพฤติกรรมดังกล่าว โดยนำสำนวนไปใช้ร่วมกับคำบอกปฏิเสธ “อย่า” เช่น อย่าทำตัวเป็นพวกเจ้าชู้ยักษ์ อย่าเข้าใกล้พวกเจ้าชู้ไก่แจ้ เป็นต้น นอกจากนี้คนไทยยังมีทัศนคติเชิงลบต่อชายที่มีอาชีพเป็นพนักงานประจำรถไฟ คนเรือ ลิเก และตำรวจ เนื่องจากชายที่มีอาชีพเหล่านี้ต้องเดินทางหรือทำงานที่มีพบปะติดต่อกับคนเป็นจำนวนมาก ทำให้มีโอกาสที่จะมีคู่รักไว้ตามที่ต่างๆ ได้ง่าย ผู้ชายกลุ่มนี้จึงไวใจได้ยาก

2.3.2 การประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัยและสถานภาพทางสังคมของผู้ชายในสังคมไทย

สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายสะท้อนให้เห็นการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมกับวัยและสถานภาพทางสังคมของผู้ชายในสังคมไทย โดยการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมกับวัยนั้นมักเกิดขึ้นในผู้ชายวัยสูงอายุ ส่วนการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมมักเกิดขึ้นกับผู้ชายวัยหนุ่ม

การประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมกับวัยที่สะท้อนจากสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายมักกล่าวถึงการกระทำของชายสูงอายุที่มักประพฤติตนในเชิงชู้สาว ด้วยการแสดงความรักกับหญิงที่มีอายุน้อยกว่าหรือมีอายุแตกต่างกันมากซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมไทยเห็นว่าไม่เหมาะสม เช่น สำนวนว่า “เฒ่าหัวงู” วัวแก่กินหญ้าอ่อน” “เลี้ยงด้อย”

อนึ่ง สังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าจะให้เกียรติ แสดงความเคารพ และนอบน้อมต่อผู้ที่มีอายุมากกว่า อย่างไรก็ตามพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัยของชายสูงอายุดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

จะทำให้ผู้อาวุโสซึ่งในที่นี้ได้แก่ผู้ชายที่อายุมากขาดความน่าเคารพ ขาดความน่าเลื่อมใสศรัทธา ทั้งนี้ชายสูงวัยกับหญิงที่มีอายุน้อยกว่าควรมีความสัมพันธ์แบบเคารพนับถือเหมือนลูกหลานมากกว่าความสัมพันธ์ในเชิงของความรักแบบชายหนุ่มหญิงสาว นอกจากนี้ชายสูงวัยควรเป็นต้นแบบของการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง ซึ่งสังคมคาดหวังว่าผู้สูงวัยจะเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนที่ดี เนื่องจาก “อาบน้ำร้อนมาก่อน” นอกจากนี้ในภาษาไทยยังมีสำนวน “เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด” เพราะเป็นผู้มีประสบการณ์มาก เป็นแบบอย่างของการประพฤติตนที่ดีได้

ด้านการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมสะท้อนจากสำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่มที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าหญิงสาวที่ตนหมายปอง เช่น สำนวน “กระต่ายหมายจันทร์” “สอยดอกฟ้า” สำนวนดังกล่าวนอกจากจะสะท้อนให้เห็นประเพณีที่ ไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมของผู้ชายในสังคมไทยแล้ว ยังแสดงให้เห็นความคิดเกี่ยวกับการแบ่งชนชั้นทางสังคม ซึ่งมีอยู่ในสังคมไทย โดยการแบ่งชนชั้นในสังคมไทยนั้นเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ อาทิ ฐานะทางการเงิน ชาติกำเนิด ระดับการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้สำนวนที่ใช้เฉพาะกับเพศชายที่กล่าวถึงข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเห็นว่าผู้ชายที่มีฐานะด้อยกว่าฝ่ายหญิงไม่ควรจะไปข้องเกี่ยวกับหญิงที่มีฐานะดีกว่า โดยที่สำนวนเหล่านี้เป็นข้อเตือนใจให้ผู้ชายไทยรู้จักเจียมตัว รู้จักประมาณตนเอง ไม่ใฝ่สูงจนเกินศักดิ์เพื่อจะได้ไม่ต้องผิดหวังในเรื่องรักเชิงชู้สาว

บทสรุป

การศึกษาสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดประเภทสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายตามวัยและศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนเหล่านั้น ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากสำนวนไทยที่ปรากฏในหนังสือ “สำนวนไทย” ของ สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2543) และหนังสือ “ภาษิตคำพังเพย และสำนวนไทย” ของ ราชบัณฑิตยสถาน (2551)

ผลการศึกษาพบว่าสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายนั้นสามารถจัดแบ่งโดยพิจารณาจากความหมายที่ปรากฏได้เป็นสำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยสูงอายุ สำนวนที่ใช้กับเพศชายวัยหนุ่ม และสำนวนที่ใช้กับเพศชายแบบไม่จำกัดวัย ทั้งนี้ สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายนั้นต้องใช้ให้เหมาะสมตามความหมาย ผู้ใช้ภาษาต้องเลือกใช้ให้ถูกต้องเพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

ด้านภาพสะท้อนสังคมไทยจากสำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชาย พบว่า สำนวนไทยที่ใช้กับเพศชายสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ค่าน้ำหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบวชของชายไทย การบวชนั้นถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของชายไทยเพราะนอกจากจะเป็นทางให้ได้ศึกษาหาความรู้แล้ว ยังทำให้ได้อบรมศึกษาหลักธรรมให้เป็นผู้รู้จักผิด ชอบ ชั่ว ดี เปลี่ยน “คนดิบ” ให้กลายเป็น “คนสุก” ออกมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากการให้ความสำคัญกับการบวชแล้ว สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายยังสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้ชายในสังคมไทย ได้แก่ การแสดงความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ทั้งด้านการพูดและการประพฤติตนให้เหมาะสมกับความสามารถของตน โดยผู้ชายที่พูดเก่งและประพฤติตนเหมาะสมกับความเก่งและความสามารถของตนจะเป็นที่เคารพและนับถือของคนในสังคม

นอกจากนี้สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายยังสะท้อนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ชายในสังคมไทย ทั้งพฤติกรรมความเจ้าชู้ของชายไทย โดยจำแนกความเจ้าชู้ออกเป็นหลายลักษณะ ทั้งนี้คนในสังคมมีทัศนคติเชิงลบกับพฤติกรรมดังกล่าว สำนวนที่เกี่ยวข้องกับความเจ้าชู้และเรื่องชู้สาวที่ใช้กับเพศชายที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปเพื่อตำหนิผู้ชายและตักเตือนผู้หญิงให้ระมัดระวังหรือหลีกเลี่ยงผู้ชายที่มีพฤติกรรมเจ้าชู้

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อีกประการหนึ่งของผู้ชายในสังคมไทย ได้แก่ การประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัยและสถานภาพทางสังคม โดยการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมกับวัยนั้นมักเกิดขึ้นในผู้ชายวัยสูงอายุที่มักแสดงประพฤติตนในเชิงชู้สาวหญิงที่มีอายุน้อยกว่า ส่วนการประพฤติตนที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคมมักเกิดขึ้นกับผู้ชายวัยหนุ่ม สำนวนที่เกิดขึ้นมักเป็นไปเพื่อตำหนิและ

ตกเตือนให้ผู้ขายประพัตินให้สมัยและรู้จักประมาณตนไม่ใฝ่สูงจนเกินศักดิ์
ทั้งนี้สำนวนไทยที่ใช้เฉพาะกับเพศชายที่สะท้อนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังที่
กล่าวมานี้ยังแฝงความคิดเกี่ยวกับระบบอาวุโสและความคิดเกี่ยวกับการแบ่งชนชั้น
ทางสังคมซึ่งมีอยู่ในสังคมไทยอีกด้วย

บรรณานุกรม

- ไชลรี ปราโมช ณ อยุธยา. (2537). *การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2538). *วัฒนธรรมทางภาษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมวโรดม. (2545). *คู่มือพระอุปัชฌาย์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ
ดำเนินการฝึกซ้อมอบรมพระอุปัชฌาย์ส่วนกลาง.
- พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2541). *มงคลชีวิต ฉบับธรรมทายาท* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ:
ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2529). *บวชทำไม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. (2522). *ค่านิยมในสำนวนไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิทยากร.
- รังรอง นิลประภัสสร. (พฤศจิกายน 2545). คติธรรมในกลอนสุภาพ: คุณค่าที่ไม่เคยล้าสมัย.
วารสารวรรณวิทัศน์. 2, น.31-46.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). *ภาษิต คำพังเพย และสำนวนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วีรจักร วรรณดี. (2550). ความรู้เกี่ยวกับสำนวน. ใน จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน
อัมสราญ (บรรณาธิการ). *ภาษากับการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม).
กรุงเทพฯ: พี.เพรส.
- สง่า กาญจนาคพันธุ์. (2543). *สำนวนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงเรียนภาษาและ
วัฒนธรรมสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- สำเนียง มณีกาญจน์ และสมบัติ จำปาเงิน. (2542). *หลักนักพูด* (พิมพ์ครั้งที่ 9).
กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- อรวิ บุณาค. (มกราคม-มิถุนายน 2561). ภาพสะท้อนหลักและศิลปะการพูดจากสำนวนไทย.
วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์. 20(1), 149-163.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2545). สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย
ภาษาสื่องวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*.
10(2), 75-88.
- อุบล เทศทอง. (2552). วิถีชีวิตของคนเขมร: ภาพสะท้อนจากภาษิต. *วารสารอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 31(1), 280-310.

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง¹

มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์

รับบทความ: 17 มิถุนายน 2562

แก้ไขบทความ: 1 สิงหาคม 2562

ตอบรับ: 1 สิงหาคม 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางทั้งในด้านลักษณะของคำบอกเวลา รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงโลกทัศน์ของชาวไทยภาคกลางที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาเหล่านี้ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากการเก็บข้อมูลจากหนังสือพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นกลาง และการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้บอกภาษาที่พูดภาษาไทยถิ่นกลางในเขตภาคกลาง 22 จังหวัด จังหวัดละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 66 คน ผลการศึกษาพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีทั้งสิ้น 3 ประเภท ได้แก่ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวันเดือนปี และคำบอกระยะเวลา นอกจากนี้คำบอกเวลาเหล่านี้ยังสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวไทยถิ่นกลางในด้านอาชีพ การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนในท้องถิ่นนั้นว่าเวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์อย่างใกล้ชิด เวลาแบ่งเป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคต ใน 1 วันสามารถแบ่งเวลาออกเป็นส่วนๆ ได้ เวลากลางวันและกลางคืนมีความแตกต่างอย่างชัดเจน และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปไม่หยุดนิ่ง

คำสำคัญ คำบอกเวลา ภาษาไทยถิ่นกลาง โลกทัศน์

¹ บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก “กองทุนเพื่อการวิจัยคณะอักษรศาสตร์” และ “โครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทย”

A Study of Time Markers in the Central Thai Dialect

Mingmit Sriprasit

Received: June 17, 2019

Revised: August 1, 2019

Accepted: August 1, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

This article aims at studying time markers in the Central Thai dialect to determine the characteristics of the markers and the aspects of culture, tradition, and worldview reflected in these markers. Data are collected from several books, Thai dictionaries and from interviews of Central Thai informants. The findings reveal that time markers in the Central Thai dialect can be categorized into three groups, namely markers of time spot of a day, markers for date, month, and year, and markers designating length of time. Besides, these time markers reflect the culture and tradition of Central Thai society in terms of occupation and ways of life, daily activities of the Buddhist monks, local sports and folk performances. Moreover, it is relevant to the worldview of the Central Thai people where time is closely related to environment, people, and animals. Time is conceptualizes in terms of past, present and future. Time within a day can be segmented. Time during the day and during the night is significantly different and finally, time is circulated endlessly.

Keywords: time marker, Central Thai dialect, worldview

บทนำ

ผู้คนในทุกสังคมและวัฒนธรรมต่างรู้จักคุ้นเคยเกี่ยวกับความคิดเรื่อง “เวลา” อย่างดี เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในสังคมโดยตรง ในแต่ละสังคมมีคำบอกเวลาและวิธีการบอกเวลาหลากหลายแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากเวลาเป็นสิ่งที่มนุษย์เรามองไม่เห็น และสัมผัสไม่ได้ ดังนั้นเมื่อต้องการจะสื่อถึงเวลาจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะอ้างถึงเวลานั้น ๆ วิธีที่สำคัญและเห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งก็คือการใช้ภาษา การศึกษาวิธีการบอกเวลาในภาษาต่าง ๆ นอกจากจะทำให้เข้าใจเรื่องโลกทัศน์เรื่องเวลาของเจ้าของภาษานั้นแล้วยังทำให้เข้าใจสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สะท้อนผ่านภาษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ปัจจุบันงานวิจัยในภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเวลายังมีไม่มากนัก เช่น งานวิจัยเรื่อง *คำบอกเวลาในภาษาไทย* ของน้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม (2515) *คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดนครศรีธรรมราช* ของอรนุช สุวรรณรัตน์ (2534) งานวิจัยเชิงเปรียบเทียบอุปลักษณ์เกี่ยวกับเวลาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษเรื่อง *Conceptual Metaphors of Time in Thai and English* ของ Dale R. Kvalheim (2000) งานวิจัยเชิงประวัติเรื่อง *A Historical Study of Time Markers in Thai* ของ Pranee Kullavanijaya (2003) งานวิจัยเชิงเปรียบเทียบคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาจ้วงเรื่อง *การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการบอกเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาจ้วงล่างซี* ของชัชฎา หยู (2547) งานวิจัยเรื่อง *การศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้* ของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2548) และงานวิจัยเรื่อง *การศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบน* ของนิโลบล ภูระย้า (2556) และ *การศึกษาเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่สะท้อนโลกทัศน์ในภาษาไทยกับภาษาพม่า* ของราตรี แจ่มนิยม (2558)

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งงานวิจัยที่ศึกษาภาพรวมของคำบอกเวลาในภาษาไทยเพียงภาษาเดียว และงานวิจัยที่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบคำบอกเวลาภาษาไทยกับภาษาอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาจ้วงล่างซี และภาษาพม่า

รวมทั้งยังมีงานวิจัยที่ศึกษาคำบอกเวลาภาษาไทยในเชิงประวัติด้วย ส่วนงานวิจัยคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นนั้นยังมีงานวิจัยที่ศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยถิ่นอีสานตอนบนเท่านั้น นอกจากนี้ แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นกลาง แต่ก็ยังไม่มีการวิจัยที่เก็บข้อมูลจากภาษาไทยถิ่นที่พูดในจังหวัดภาคกลางทั้ง 22 จังหวัด ซึ่งจะทำให้เห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่ และเข้าใจระบบความคิดของชาวไทยถิ่นภาคกลางผ่านภาษาที่คนเหล่านั้นใช้ได้ชัดเจนขึ้น การศึกษาคำบอกเวลาจะทำให้เข้าใจระบบการคิดเกี่ยวกับเวลาของคนที่พูดภาษาไทยถิ่นกลาง อีกทั้งยังเป็นการรวบรวมคำศัพท์และสำนวนเกี่ยวกับเวลารวมทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านที่อาจจะใกล้สูญหายไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางทั้ง 22 จังหวัด ในด้านลักษณะของคำบอกเวลา วิธีการบอกเวลา และโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาเหล่านี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำบอกเวลาและวิธีการบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี และโลกทัศน์ที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาและวิธีการบอกเวลาของชาวไทยถิ่นกลาง

สมมติฐานของการวิจัย

1. ภาษาไทยถิ่นกลางมีคำบอกเวลาที่หลากหลาย ทั้งคำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตธรรมชาติรอบตัว และคำบอกเวลาตามระบบปฏิทิน
2. คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถสะท้อนวัฒนธรรมรวมทั้งโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางได้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. สรรวจเอกสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากหนังสือ พจนานุกรมภาษาไทยถิ่นกลาง และการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสุ่มเลือกผู้บอกภาษาอายุ 40 ปีขึ้นไปที่พูดภาษาไทยถิ่นกลาง ในเขตภาคกลาง 22 จังหวัดตามเขตการปกครอง จังหวัดละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 66 คน ไม่จำกัดเพศ
3. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

งานที่ศึกษาเกี่ยวกับเวลาในภาษาไทย

1. นิยามของคำบอกเวลา

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2539) ได้จัดให้คำบอกเวลาอยู่ในหมวดคำวิเศษณ์ เรียกว่า *กาลวิเศษณ์* หมายถึงคำวิเศษณ์บอกเวลา หมายความว่า คำวิเศษณ์ที่แสดงเวลาภายในภายหลัง หรือเวลาปัจจุบัน หรือเวลาเร็ว ช้า ก่อน หลัง ฯลฯ ตัวอย่าง

1. ประกอบนาม เช่น คนโบราณ คนภายหลัง คนเดี๋ยวนี้ เวลานาน เวลาช้า เวลาเช้า เวลาเย็น
2. ประกอบกริยา เช่น นอนเช้า นอนนาน นอนก่อน นอนเดี๋ยวนี้ นอนเย็น ตื่นเช้า

วิจิตร ภาณุพงศ์ (2520) ให้ความหมายคำบอกเวลาไว้ว่าหมายถึง คำซึ่งมีความหมายบ่งบอกเวลาและทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ

1. ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลาตามลำดับได้ อาจปรากฏต้นหรือท้ายประโยคก็ได้ เช่น กลางคืน อากาศหนาวมาก อากาศหนาวมาก กลางคืน
- ตัวอย่างคำบอกเวลาประเภทนี้ได้แก่คำว่า กลางคืน กลางวัน เช้า เข้าๆ ต่อไป ต่อมา ตะกี้ ปัจจุบัน ปีกลาย แรกๆ เป็นต้น

2. ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลาตามลำพังไม่ได้ ต้องปรากฏร่วมกับคำบอกเวลาด้วยกัน หรือร่วมกับคำในหมวดอื่น เช่น เมื่อตะกี้ ไปไหนมา ไปไหนมา เมื่อตะกี้

ตัวอย่างคำบอกเวลาประเภทนี้ได้แก่คำว่า ก็ ก่อน ขณะ ข้างขึ้น คราว ครู คำ คืบ ชั่วโมง เดี่ยว เดือน ตอน หุ่ นาทิ ปี โมง ยาม ยุค ระยะ ฤดู วัน เป็นต้น

นworรณ พันธุมธา (2527) กล่าวถึงคำบอกเวลาไว้ว่าหมายถึงคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา และอธิบายว่า ในภาษาไทยมีการแบ่งเวลาที่มีระยะแน่นอนเป็นวินาที นาที ชั่วโมง วัน อาทิตย์ เดือน ปี ส่วนเวลาที่ไม่มีการกำหนดแน่นอนรู้จากการประมาณก็มี เช่น ขณะ ครู นอกจากนั้นยังอธิบายอีกว่าใน 1 วันเรากำหนดเวลาตามดวงอาทิตย์เป็นเช้า สาย บ่าย เย็น คำ ในช่วงเวลา 1 อาทิตย์เรากำหนดเวลาเป็นวันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ ฯลฯ ในช่วงเวลา 1 ปี กำหนดเวลาเป็นมกราคม กุมภาพันธ์ ฯลฯ ในด้านลักษณะของคำบอกเวลา นworรณกล่าวว่าคำบอกเวลามีลักษณะเหมือนคำนามสามัญหลายประการ เช่น ใช้ร่วมกับคำกริยาขยายด้วยคำกริยา ขยายด้วยคำว่า นี่ นั้น ขยายด้วยคำบอกจำนวน ขยายด้วยคำบอกลำดับ ขยายด้วยประโยค และมีคำเชื่อมนำหน้าได้ เป็นต้น

จากนิยามเกี่ยวกับคำบอกเวลาข้างต้น จะเห็นได้ว่านิยามของคำบอกเวลาดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกล่าวคือคำบอกเวลาหมายถึงคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา ใช้ประกอบกับคำนาม คำกริยา หรือคำหมวดอื่น ๆ ได้ โดยสามารถปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำบอกเวลาคำอื่นหรือปรากฏร่วมกับคำในหมวดอื่น ๆ ได้ กล่าวโดยสรุปคำบอกเวลาหมายถึงคำศัพท์และสำนวนที่มีความหมายแสดงเวลา ทำหน้าที่บอกจุดของเวลาและระยะเวลาในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลคำบอกเวลาที่มีลักษณะดังกล่าวทั้งหมด

2. งานที่ศึกษาลักษณะโครงสร้างและความหมายของคำบอกเวลา

น้อมนิจ วงศ์สุทธีธรรม (2515) ศึกษาเรื่อง คำบอกเวลาในภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและหน้าที่ของคำบอกเวลาในภาษาไทยทั้งเมื่อปรากฏตามลำพังและเมื่อเป็นส่วนประกอบของกาลวลี ข้อมูลที่ใช้ศึกษา

เก็บรวบรวมมาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และจากภาษาพูดในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่า คำบอกเวลาในภาษาไทยมี 2 ประเภท คือ คำบอกเวลาประเภทที่ 1 จำนวน 23 คำ ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลาตามลำพังได้ เช่น เข้าๆ ต่อไป ตะกี้ เพียง บ่ายๆ เป็นต้น และคำบอกเวลาประเภทที่ 2 จำนวน 108 คำ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคเสริมบอกเวลาตามลำพังไม่ได้ จะต้องทำหน้าที่ร่วมกับคำบอกเวลาด้วยกัน หรือร่วมกับคำในหมวดอื่นๆ เช่น ครึ่ง ซาติ ที เทอม ปี เป็นต้น

อรนุช สุวรรณรัตน์ (2534) ศึกษา*คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช* ในด้านความหมายและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับคำบอกเวลารวมทั้งศึกษาโครงสร้าง ตำแหน่ง และหน้าที่ของคำบอกเวลาด้วย ผลการศึกษาพบว่าศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเสียงและความหมายที่เหมือนและแตกต่างจากคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ สามารถแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มดังนี้คือ 1) คำบอกเวลาตามช่วงเวลา 2) คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว 3) คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและอาชีพของประชากรกลุ่มต่างๆ 4) คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมกลุ่มต่างๆ 5) ความบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและโหราศาสตร์ 6) คำบอกเวลาโดยทั่วไป และ 7) คำบอกเวลาที่เป็นสำนวนโวหาร ในด้านโครงสร้างของคำบอกเวลา จำแนกตามส่วนประกอบของคำ ได้ 5 โครงสร้าง ได้แก่ 1) หน่วยคำเดียว 2) คำประสม 3) คำประสม 4) คำซ้อน และ 5) คำซ้ำ คำบอกเวลาเหล่านี้สามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ได้โดยไม่ทำให้ความหมายโดยรวมของประโยคเปลี่ยนแปลงไป แต่อาจมีการเน้นหรือการย้ายเปลี่ยนไปเท่านั้น

3. งานที่ศึกษาวิธีการบอกเวลาและวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านคำบอกเวลา

ศุภยา หยุ (2547) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการบอกเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาอังกฤษ* โดยมุ่งศึกษาวิธีการบอกจุดเวลาและระยะของเวลา รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาไทยและผู้พูด

ภาษาจ้วงที่สะท้อนจากวิธีการบอกเวลาด้วย ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้เก็บรวบรวมจากพจนานุกรมและจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้งชาวไทยและชาวจ้วง

ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยและภาษาจ้วงมีการบอกเวลาใน 1 วันเป็น 3 แบบ ได้แก่ การบอกเวลาที่ไม่เป็นทางการ โดยการสังเกตดวงอาทิตย์ เช่น ฟ้ามืด ดวงอาทิตย์ตก การบอกเวลาที่เป็นกึ่งทางการ โดยการใช้ระบบตัวเลข 1-12 แต่ภาษาไทยมีการใช้ระบบตัวเลข 1-5 ด้วย และการบอกเวลาที่เป็นทางการ โดยใช้ระบบตัวเลข 1-24

ในด้านวิธีบอกวันเดือนปี ภาษาไทยและภาษาจ้วงมีการบอกจุดเวลาของวัน เดือน ปี เป็น 2 แบบ ได้แก่ การบอกจุดเวลาที่ไม่เป็นทางการ และการบอกจุดเวลาที่เป็นทางการ การบอกจุดเวลาที่ไม่เป็นทางการใช้บอกวันเดือนปีตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคต และการบอกวันเดือนปีตามแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย ภาษาจ้วงมีการบอกจุดของวันและปีมากกว่าในภาษาไทย ส่วนการบอกจุดเวลาที่เป็นทางการเป็นการบอกวันเดือนปีโดยใช้ระบบปฏิทิน

ประการสุดท้ายเป็นการศึกษาวิธีการบอกระยะเวลาในภาษาไทยและภาษาจ้วงซึ่งพบว่ามียุทธวิธีการบอกระยะเวลาที่คล้ายคลึงกัน 2 ประเภท กล่าวคือมีการใช้หน่วยสร้างและจำนวนต่าง ๆ มาใช้ในการบอกระยะเวลาโดยประมาณ ในภาษาไทยมีหน่วยสร้างทั้งหมด 13 หน่วยสร้าง และมีจำนวน 4 ประเภท ได้แก่ จำนวนที่มีความหมายบอกระยะเวลาโดยตรง จำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับคน จำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์ และจำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับธรรมชาติ ส่วนภาษาจ้วงมีหน่วยสร้างทั้งหมด 10 หน่วยสร้าง และมีจำนวนประเภทเดียว คือจำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับคน

ในด้านโลกทัศน์ที่สะท้อนจากวิธีการบอกเวลา พบว่าวิธีการบอกเวลาเหมือนกันและแตกต่างกันของภาษาไทยและภาษาจ้วงสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์เกี่ยวกับเวลาทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันของผู้พูดภาษาไทยและภาษาจ้วงด้วย กล่าวคือผู้พูดทั้งสองภาษาต่างมองว่าเวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์ เวลาใน 1 วันสามารถแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ ได้ 2 ส่วน คือ เวลากลางวัน และเวลากลางคืน แต่ละส่วนแบ่งย่อยเป็น 12 ซีก ผู้พูดชาวไทย

มีมุมมองในการแบ่งเวลาออกเป็นส่วนย่อยใน 1 วันละเอียดกว่าผู้พูดชาวจ้างเวลามีลำดับตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคต และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง

มีมิตร ศรีประสิทธิ์ (2548) ศึกษาเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ในด้านลักษณะของคำบอกเวลา วัฒนธรรม ประเพณี และโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลา ผลการศึกษาพบว่า คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้มี 3 ประเภท คือ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลา คำบอกเวลาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม ประเพณีทางพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของทั้งภิกษุสงฆ์และฆราวาส การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน อาชีพ รวมทั้งยังสะท้อนโลกทัศน์ของถิ่นใต้ชาวไทยถิ่นใต้ที่เห็นว่า เวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน สัตว์ เวลาามีลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต และสามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้ และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปโดยไม่หยุดนิ่ง

นิโลบล ภูระย้า (2556) ศึกษาเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนในด้านคำศัพท์และวิธีการบอกเวลา รวมทั้งศึกษาวัฒนธรรมและโลกทัศน์ที่สะท้อนผ่านวิธีการบอกเวลาด้วย ผลการศึกษาพบว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนมีวิธีการบอกเวลาที่หลากหลาย แบ่งเป็น 2 วิธีใหญ่คือ วิธีการบอกจุดของเวลา และวิธีการบอกระยะเวลา วิธีการบอกจุดของเวลาภายใน 1 วันทำได้โดยการสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว การสังเกตพฤติกรรมของคน สัตว์ และการใช้ระบบตัวเลข นอกจากนี้ยังมีวิธีการบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดต่างๆ ได้แก่ แนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แนวคิดจุดเริ่มต้น จุดปลาย และแนวคิดระบบปฏิทิน ส่วนวิธีการบอกระยะเวลาพบว่ามีการบอกระยะเวลา 2 วิธี ได้แก่ วิธีการบอกระยะเวลาโดยใช้หน่วยสร้างและการใช้จำนวน

คำบอกเวลาเหล่านี้สามารถสะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนว่ามีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และสะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นอีสานในพื้นที่นี้ว่า เวลา

มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ คน และสัตว์ เวลา มีลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต เวลาใน 1 วันแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้ และเวลาหมุนเวียนไปตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง

ราตรี แจ่มนิยม (2558) ศึกษาเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่สะท้อนโลกทัศน์ในภาษาไทยกับภาษาพม่าโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางหมายของคำตามแนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อวิเคราะห์การจัดกลุ่มทางความหมายของคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาพม่า ผลการศึกษาพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยที่สะท้อนโลกทัศน์มีจำนวน 166 คำ ส่วนภาษาพม่ามีจำนวน 116 คำ คำบอกเวลาเหล่านี้มีองค์ประกอบทางความหมายที่ต่างกันใน 4 มิติ ได้แก่ มิติกระแสเวลา มิติมนุษย์ มิติธรรมชาติ และมิติสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมมีมิติแห่งความแตกต่างทางความหมาย 37 ประการ มิติเด่นที่ครอบคลุมคำบอกเวลาทุกคำคือมิติกระแสเวลา

ในด้านโลกทัศน์พบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาพม่าแสดงให้เห็นทั้งโลกทัศน์ที่เหมือนและแตกต่างกัน กล่าวคือในด้านโลกทัศน์เรื่องเวลา ทั้งสองสังคมมองว่าเวลามีลักษณะเป็นกระแสที่ประกอบด้วยจุดของเวลาและระยะเวลา เวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปตลอดไม่หยุดนิ่ง โลกทัศน์เรื่องเวลาที่เกี่ยวกับมนุษย์ ทั้งสองสังคมมองว่าเวลามีความสัมพันธ์กับมนุษย์ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในด้านต่างๆ โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ทั้งสองสังคมมีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดเนื่องจากเป็นสังคมเกษตรกรรม โลกทัศน์ที่แตกต่างกันที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาพม่าคือโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับท้องฟ้า คนพมามองว่าท้องฟ้ามีพลังอำนาจทำให้เกิดเวลากลางวันได้ เปรียบเหมือนกับได้ดื่มหรือสูบกินกินความมืดให้หายไปแล้วความสว่างจึงเข้ามาแทน ส่วนคนไทยมองว่าท้องฟ้ามีดวงสว่างได้เนื่องจากความสว่างของดวงอาทิตย์ ส่วนโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติแสดงให้เห็นว่าทั้งสองสังคมต่างมีความเชื่อเรื่องตำนานหรือเรื่องเล่าของมนุษย์และความเชื่อจากคติของพราหมณ์คล้ายคลึงกัน ในด้านโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีแสดงให้เห็นว่าทั้งสองสังคมมีคล้ายคลึงกัน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสอดคล้องกับงานวิจัยคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2548) และงานวิจัยคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนในด้านคำศัพท์และวิธีการบอกเวลาของนิโลบล ภูระย้า (2556) ที่พบว่ามีคำบอกเวลาทั้งสิ้น 3 ประเภท ได้แก่ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลา นอกจากนี้ ยังพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางยังสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณี รวมทั้งโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาไทยถิ่นกลางได้อย่างชัดเจนอีกด้วย ดังนี้

1. คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน

จุดของเวลา (point of time) หมายถึง จุดใดจุดหนึ่งในกระแสเวลา จุดของเวลาแสดงตำแหน่งหรือลำดับของเวลา ซึ่งจะตอบคำถามว่า “เมื่อไร” ได้ (ยุยถาวยุ, 2547)

คำบอกจุดของเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีดังนี้

1.1 คำบอกจุดของเวลาโดยการสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

จากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเป็นอย่างมาก ทั้งการสังเกตดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ท้องฟ้า ก้อนเมฆ กระแสน้ำ กระแสลม และพืชพันธุ์ต่างๆ อาจเนื่องมาจากการที่ในสมัยก่อนยังไม่มีนาฬิกาใช้เพื่อแสดงเวลาเหมือนในสมัยปัจจุบัน คนโบราณจึงสังเกตธรรมชาติลักษณะต่างๆ เพื่อช่วยบอกเวลาอย่างไรก็ตาม คำบอกเวลาเหล่านี้เป็นการบอกเวลาโดยกะประมาณ ไม่สามารถบอกเวลาที่เฉพาะเจาะจงอย่างการใช้นาฬิกาได้

1.1.1 คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงอาทิตย์

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางที่มาจากการสังเกตดวงอาทิตย์มีทั้ง การสังเกตการขึ้นลงของดวงอาทิตย์ ตำแหน่ง ความสว่าง ลักษณะของแสง รวมทั้ง คุณภูมิของดวงอาทิตย์ด้วย คำบอกเวลาจากการสังเกตดวงอาทิตย์จะแสดงเวลา โดยประมาณของเวลาเช้า เวลาสาย เวลาเที่ยง เวลาบ่าย เวลาเย็นและค่ำและ เวลาแบบกว้างๆ ที่หมายถึงทั้งกลางวันและกลางคืน นอกจากนี้ยังสามารถแสดง เวลาเฉพาะที่เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติบางอย่างอีกด้วย ในที่นี้คือเวลาที่เกิด สุริยุปราคา ดังตัวอย่าง

เวลาเช้า

ตะวันขึ้น (เวลาเช้าที่ดวงอาทิตย์เริ่มขึ้นสู่ท้องฟ้า)

แสงเงินแสงทอง (เวลาใกล้พระอาทิตย์จะมี 2 ระยะ คือ มีแสงขาวเรื่อๆ (แสงเงิน) และแสงแดงเรื่อๆ (แสงทอง)

อาทิตย์อุทัย (เวลาที่ดวงอาทิตย์กำลังจะโผล่ขึ้นจากขอบฟ้า แสงอาทิตย์จะมีลักษณะเป็นลำหรือเป็นเส้นกระจายออกจากดวงอาทิตย์)

เวลาสาย

พระอาทิตย์แบกสากมาตำ (เวลาสายที่ดวงอาทิตย์ขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วส่องแสงยาวลงมา)

ตะวันส่องกัน (เวลาสายที่ดวงอาทิตย์ขึ้นสู่ท้องฟ้าและส่องแสงสว่างจ้า)

แสงส่องมาเป็นลำ (เวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วส่องแสงยาวลงมา)

เวลาเที่ยง

ตะวันตรงหัว (เวลาเที่ยงที่ดวงอาทิตย์อาทิตย์อยู่ตรงศีรษะ)

เวลาบ่าย

ตะวันเบี่ยงหัว (เวลาบ่าย เวลาระหว่างเที่ยงกับเย็น)

ตะวันอ้อมข้าว (ลักษณะที่ดวงอาทิตย์ขึ้นจากขอบฟ้าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ โคจรอ้อมลงสู่ขอบฟ้าทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ในฤดูหนาว ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์ไม่ตรงหัว เกิดเวลาบ่ายๆ ประมาณช่วงเดือน 11 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ข้าวตั้งท้อง)

แดดร่มลมตก (เวลาประมาณ 15.00 น.)

เวลาเย็นและค่ำ

พระอาทิตย์ตกดิน ตะวันตกดิน (เวลาเย็นใกล้ค่ำที่ดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า และเริ่มมืด)

ตะวันตกฟ้า (เวลาเย็นใกล้ค่ำที่ดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าและเริ่มมืด)

แดดตก (ช่วงเวลาเย็นประมาณ 18.00 น.)

เวลาในภาพกว้างทั้งกลางวันและกลางคืน

ตะวันตกม่นเวียน (เวลาที่พระอาทิตย์ขึ้นบนท้องฟ้าหรือลงจากท้องฟ้า)

กลางคืน (เวลาระหว่างดวงอาทิตย์ตกกับดวงอาทิตย์ขึ้น เป็นช่วงที่ท้องฟ้ามืดไม่มีแสงอาทิตย์)

กลางวัน (ช่วงเวลาที่แสงสว่างจากดวงอาทิตย์)

เวลาเฉพาะที่เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่าง

อาทิตย์ล้อมวง (ดวงอาทิตย์ทรงกลด มีแสงสีรุ้งเป็นวงกลมล้อมรอบดวงอาทิตย์)

พระอาทิตย์ทรงกลด (เวลากลางวันที่ดวงอาทิตย์มีแสงเรืองสีรุ้งเป็นวงกลมล้อมรอบ)

1.1.2 คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงจันทร์

คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงจันทร์มักใช้บอกเวลาช่วงกลางคืนโดยดูจากการขึ้นลงของดวงจันทร์เป็นหลัก รวมทั้งลักษณะและขนาดของดวงจันทร์ด้วย ดังตัวอย่าง

เดือนขึ้น (เวลาหัวค่ำที่ดวงจันทร์เริ่มปรากฏบนท้องฟ้า ตรงกับช่วงเวลาข้างขึ้น)

เดือนเพ็ญ/วันกลางเดือน (วันที่ดวงจันทร์เต็มดวง ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ)

จันทร์ดับ (วันที่ดวงจันทร์ไม่ส่องแสงตลอดคืน ตรงกับวันข้างแรม 15 ค่ำ)

ดวงจันทร์ผ่าซีก/ดวงจันทร์ครึ่งเสี้ยว/ดวงจันทร์ครึ่งซีก/วันจันทร์กึ่งดวง (วันที่ดวงจันทร์มีครึ่งดวง ตรงกับวันขึ้น 7 หรือ 8 ค่ำ และวันแรม 7 หรือ 8 ค่ำ)

ข้างขึ้น (เวลาที่ดวงจันทร์เริ่มสว่างไปจนถึงดวงจันทร์เต็มดวง ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำถึงขึ้น 15 ค่ำ)

1.1.3 คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงดาว

ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตดวงดาวหลายดวงเพื่อใช้บอกเวลาในยามค่ำคืน ดวงดาวที่พบว่ามีใช้เป็นจุดสังเกตเพื่อบอกเวลาได้มีหลากหลายดวง ได้แก่ ดาวศุกร์ ดาวไถ ดาวเต่า ดาวลูกไก่ ดาวจระเข้ ดาวเหนือ ดาวหมีเล็ก ดาวค้างคาว ดาวแมงป่อง กลุ่มดาวสามเหลี่ยมหน้าร่อน กลุ่มดาวสามเหลี่ยมหน้าหนาว ดาววัว ดาวธง ดาวไม้ค้ำเกวียน ดาวตานกอินทรี ดาวหางหงษ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดาวประกายพริกขึ้น (เวลาใกล้สว่าง หรือเวลาเข้ามืด ประมาณ 05.00 น. เป็นเวลาที่ดาวศุกร์ปรากฏบนท้องฟ้าทางทิศตะวันออก)

ดาวไถขึ้น (เวลาหัวค่ำ ประมาณ 19.00 น. โดยเฉพาะช่วงเดือนธันวาคมถึง พฤษภาคม หรือฤดูหนาว จะเห็นดาวไถบนท้องฟ้าได้ชัดเจนตลอดทั้งคืน แต่ฤดูอื่น จะเห็นช่วงหัวค่ำและใกล้สว่าง)

ดาวจระเข้เฝ้าหัวขึ้น (เวลาหัวค่ำ ประมาณ 19.00 น. ในช่วงฤดูร้อน และ ใกล้สว่าง ในช่วงฤดูหนาว)

ดาวลูกไก่ขึ้น (ช่วงหัวค่ำ)

ดาวหมีเล็กขึ้น (เวลาหัวค่ำ ประมาณ 21.00 น.)

ดาวค้างคาวขึ้นตรงหัว (เวลาประมาณเที่ยงคืนช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน ปรากฏทางทิศเหนือใกล้กับดาวเหนือ ชื่อทางการคือกลุ่มดาวแคสซิโอเปีย)

1.1.4 คำบอกเวลาโดยการสังเกตท้องฟ้า ก้อนเมฆ

ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตความมืดสว่างของท้องฟ้าและลักษณะของก้อนเมฆ เพื่อใช้บอกจุดของเวลาวินาที ณ ขณะนั้นเป็นเวลาใด หากเป็นช่วงเวลาของวันมักเป็น คำที่ใช้บอกเวลาเข้าที่ฟ้าเริ่มสว่าง และเวลาเย็นที่ฟ้าเริ่มมืด นอกจากนั้นการสังเกต ลักษณะของท้องฟ้าและก้อนเมฆยังสามารถใช้ระบุช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น บอกเวลาที่ฝนใกล้ตก บอกฤดูกาลหรือการเปลี่ยนฤดูกาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฟ้าสว่าง (จวนรุ่ง จวนสว่าง จวนแจ้ง)

ท้องฟ้าเหลืองอร่าม (เวลาเช้า ประมาณ 05.30 น. เป็นเวลาที่ท้องฟ้าเริ่มมีแสงอาทิตย์)

ฟ้าหวั (ช่วงเวลาที่ฟ้ามีดครึ้ม ไม่มีแดด เวลาที่พระอาทิตย์ไม่ส่องแสง)

อุกาฟ้าเหลือง (ช่วงเวลาที่ลมแรงมาก ท้องฟ้าเป็นสีแดงส้ม หากเกิดในช่วงเวลาเช้าหรือหลังดวงอาทิตย์ตกดิน เป็นสัญญาณว่าจะเกิดพายุใหญ่ มีฝนฟ้าคะนอง เป็นช่วงเวลาที่ห้ามออกเรือ มักเกิดในช่วงสงกรานต์ 3 วัน อุกาหมายถึง ลมตะวันออกเฉียงเหนือ)

ขั้ลมก่อตัว (ช่วงเวลาที่กำลังจะเกิดพายุใหญ่)

ฟ้าแดง (ช่วงเวลาที่กำลังจะเกิดพายุใหญ่ เกิดใกล้ๆ หน้าลมว่าว)

1.1.5 คำบอกเวลาโดยการสังเกตพืชพันธุ์

ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตพืชพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ พืชพันธุ์เหล่านี้จะพบมากและเป็นสิ่งที่คนในชุมชนนั้นๆ ค้นเคยเป็นอย่างดี จึงได้สังเกตลักษณะและขั้นตอนการเจริญเติบโตต่างๆ เกี่ยวกับพืชพันธุ์ชนิดนั้น แล้วสะท้อนออกมาในคำบอกเวลา พืชพันธุ์ที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีหลายชนิด เช่น ข้าว อ้อย มะม่วง มะปราง มะเฟือง พลับพลึง สับปะรด คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวพบมากที่สุด ดังตัวอย่าง

ข้าว	หน้านา (ช่วงฤดูฝนราวเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป) ช่วงข้าวท้อง/ ช่วงข้าวตั้งท้อง (ช่วงเวลาที่ข้าวกำลังจะออกรวง หลังจากผลิรวงอ่อน 3-7 วัน ลำต้นข้าวจะเปลี่ยนเป็นต้นกลม อวบ ประมาณต้นเดือนกันยายนเป็นช่วงปลายฝนต้นหนาว) ระยะพลับพลึง (ช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับเกี่ยวข้าว ประมาณ 28-30 วันหลังจากที่ออกรวง สังเกตว่ารวงข้าวจะมีปลายเหลือง แต่กลางรวงเป็นสีตองอ่อน)
อ้อย	ช่วงอ้อยออกดอก (ประมาณปลายเดือนตุลาคมถึงปลายเดือนมกราคม)
มะเฟือง	หน้ามะเฟือง (เวลาที่มะเฟืองสุกเต็มที่ราวเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม)
มะม่วง	หน้ามะม่วง (ช่วงเวลาที่มะม่วงออกผลสุกเต็มที่ราวเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม)

มะปราง	หน้ามะปราง (ราวเดือนมีนาคม)
มะไฟ	หน้ามะไฟ (ราวเดือนเมษายน)
สับปะรด	หน้าสับปะรด (ราวเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน)
ดอกพุทตาน	ดอกพุทตานสีขาว (เวลาเช้า)

1.1.6 คำบอกเวลาโดยการสังเกตกระแสน้ำ น้ำจืด น้ำทะเล

เนื่องจากบริเวณภาคกลางเป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์มาก มีทั้งแม่น้ำ แหล่งน้ำจืด และมีอาณาบริเวณติดกับทะเลด้วย ผู้คนในชุมชนจึงสังเกตลักษณะการขึ้นลงและการไหลของน้ำ โดยเฉพาะน้ำทะเลดังปรากฏในตัวอย่างคำบอกเวลาต่อไปนี้

น้ำตาย (เวลาที่น้ำทะเลขึ้นและลงน้อยที่สุด ตรงกับวันขึ้น 7-8 ค่ำ และแรม 7-8 ค่ำ เป็นช่วงที่น้ำไม่ไหล น้ำนิ่ง)

น้ำเกิด (เวลาที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุด ตรงกับวันขึ้นและแรม 15 ค่ำ เป็นช่วงที่มีปลามาก กินเวลาประมาณ 3 วัน)

น้ำขึ้น (เวลาที่น้ำทะเลขึ้นสูง เกิดวันละ 1 ครั้ง)

น้ำลง (เวลาที่น้ำทะเลลดลงต่ำ เกิดวันละ 1 ครั้ง)

น้ำเท้อ (ช่วงประมาณ 14-15 ค่ำ น้ำทะเลจะขึ้นเต็มฝั่ง ทำให้สามารถออกเรือได้)

1.1.7 คำบอกเวลาโดยการสังเกตลม และกระแสลม

ลมว่าว (ประมาณเดือนตุลาคม-มกราคม)

ลมเชิง (ช่วงเวลาที่ลมพัดออกจากฝั่งสู่ทะเล หมายถึงลมตะวันตก ประมาณช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม)

ลมหนาว (ประมาณเดือนตุลาคม-มีนาคม)

หน้าลมออกา (ช่วงเวลาที่ลมตะวันตกเฉียงเหนือ พัดไปทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม เป็นช่วงที่ลมแรง ชาวเรือไม่ค่อยออกเรือ แต่จะได้ปลาทูและปลาดุกทะเลมากขึ้น)

หน้าลมตะเภา (ประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน ลมตะเภาหมายถึงลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ เป็นช่วงเวลาที่ปลาหายากเพราะกระแสน้ำร้อน)

1.2 คำบอกจุดของเวลาโดยการสังเกตพฤติกรรมของคน

ชาวไทยถิ่นกลางมีคำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมหรือกิจวัตรประจำวันของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งกิจวัตรประจำวันของพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระตีกลอง (เวลาประมาณ 05.00 น.)

เพล (เวลาที่พระฉันกลางวัน ประมาณ 11.00 น. ถึงเที่ยง)

ข้าวเช้า (เวลารับประทานอาหารเช้า ประมาณ 07.00–09.00 น.)

1.3 คำบอกจุดของเวลาโดยการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์

ในการบอกเวลาของชาวไทยถิ่นกลางมีการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์มาช่วยบอกเวลา โดยแสดงออกมาผ่านคำบอกเวลาต่างๆ พฤติกรรมของสัตว์ที่มีบทบาทในการบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีหลากหลาย เช่น ไก่ จิ้งจก ควาย สุนัข นก จักจั่น แมงเม่า มด กบ ปลา กุ้ง และหมึกกล้วย แสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์และลักษณะสังคมเกษตรกรรมของชาวไทยถิ่นกลางได้อย่างชัดเจน คำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของไก่ปรากฏใช้มากกว่าสัตว์อื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากไก่เป็นสัตว์ที่เลี้ยงกันอยู่ทั่วไปทุกบ้าน ดังตัวอย่าง

ไก่	(ยาม) ไก่ขัน (เวลาประมาณ 04.00 น.)
	ไก่ขันกระชั้น (เวลาประมาณ 04.00–05.00 น.)
	ไก่อลงจากรัง/ที่นอน (เวลาประมาณ 05.00–06.00 น.)
นก	นกร้อง (เวลาไก่ล้เข้า ประมาณ 04.00–05.00 น.)
	กาเหว่าร้อง (เวลาประมาณ 05.00 น.)
	การ้อง (เวลาเข้ามิด ประมาณ 06.00 น.)
	นกกาน้ำบินกลับรัง (เวลาเย็น)
จักจั่น	หน้าเหยี่ยวอพยพ (เวลาประมาณเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน)
	จักจั่นร้อง (เวลาตีกถึงไก่ล้เข้า โดยทั่วไปคือประมาณ 03.00–05.00 น.)

- ปลา** หน้าปลาปิด (ช่วงเวลาตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์เป็นต้นไปเป็นช่วงที่ปลาวางไข่ ห้ามชาวประมงหาปลา หาปลาได้เฉพาะบริเวณน้ำตื้นเท่านั้น)
หน้าปลาเปิด (ช่วงเวลาตั้งแต่ 15 พฤษภาคมเป็นต้นไปจนถึงช่วงปลาปิด)
หน้าปลาทวงไข่ (ประมาณเดือนมิถุนายน-เดือนกรกฎาคม)
หน้าปลาข้างเหลืองรวมตัวกัน (ช่วงเดือนหงาย)

1.4 คำบอกจุดเวลาโดยระบบตัวเลข

คำบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลขในภาษาไทยถิ่นกลางนั้นมี 4 ระบบ ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-5 ระบบตัวเลข 1-6 ระบบตัวเลข 1-12 และระบบตัวเลข 1-24 ซึ่งเป็นระบบตัวเลขที่หลากหลายกว่าในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ เช่น ในภาษาไทยถิ่นใต้มีเพียงระบบเดียว ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-12 (มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2548, น.171) ส่วนในภาษาไทยถิ่นอีสานมีวิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลขเป็น 3 ระบบ ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-5 ระบบตัวเลข 1-6 และระบบตัวเลข 1-12 (นิโลบล ภูระย้า, 2556) ดังนี้

เวลาหลังเที่ยงคืน-เที่ยงวัน

ตี 1	ตี 2	ตี 3	ตี 4	ตี 5	6 โมง (เช้า)
1 นาฬิกา	2 นาฬิกา	3 นาฬิกา	4 นาฬิกา	5 นาฬิกา	6 นาฬิกา
7 โมง (เช้า)	8 โมง (เช้า)	9 โมง (เช้า)	10 โมง (เช้า)	11 โมง	12 โมง
(1) โมง (เช้า)	2 โมง (เช้า)	3 โมง (เช้า)	4 โมง (เช้า)	5 โมง (เช้า)	เที่ยง
7 นาฬิกา	8 นาฬิกา	9 นาฬิกา	10 นาฬิกา	11 นาฬิกา	12 นาฬิกา

เวลาหลังเที่ยงวัน-เที่ยงคืน

บ่ายโมง	บ่าย 2 โมง	บ่าย 3 โมง	บ่าย 4 โมง	5 โมงเย็น	6 โมงเย็น
13 นาฬิกา	14 นาฬิกา	15 นาฬิกา	16 นาฬิกา	17 นาฬิกา	18 นาฬิกา
1 ทุ่ม	2 ทุ่ม	3 ทุ่ม	4 ทุ่ม	5 ทุ่ม	6 ทุ่ม/เที่ยงคืน
19 นาฬิกา	20 นาฬิกา	21 นาฬิกา	22 นาฬิกา	23 นาฬิกา	24 นาฬิกา

1.4.1 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-5

การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-5 พบได้ทั้งช่วงเวลากลางคืนและกลางวัน ในช่วงกลางวัน พบการใช้คำบอกเวลา ตี + ตัวเลข 1-5 หมายถึง เวลา 01.00-05.00 น. เช่น ตี 1 ตี 2 ส่วนในช่วงกลางคืน พบการใช้คำบอกเวลา ตัวเลข 1-5 + โมง/โมงเช้า เพื่อหมายถึงเวลา 07.00-11.00 น. เช่น 8 โมง (เช้า) 10 โมง (เช้า) เป็นต้น

1.4.2 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-6

การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-6 จะพบได้เฉพาะช่วงเวลากลางเที่ยงวันจนถึงเที่ยงคืน ช่วงเวลากลางเที่ยงวัน พบการใช้คำบอกเวลา บ่าย + ตัวเลข + (โมง) เพื่อหมายถึงเวลาดังแต่ 13.00-16.00 น. เช่น บ่าย 2 โมง (14.00 น.) และเวลา 17.00-18.00 น. ไม่นิยมใช้คำว่า บ่าย แล้ว หากแต่จะเปลี่ยนไปใช้ ตัวเลข + โมง/โมงเย็น แทน ได้แก่ 5 โมงเย็น (17.00 น.) และ 6 โมงเย็น (18.00 น.) ส่วนคำบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-6 ในช่วงเวลากลางคืน พบใช้คำบอกเวลา ตัวเลข 1-6 + หุ่่ม เพื่อหมายถึงเวลาดังแต่ 19.00-24.00 น. เช่น 3 หุ่่ม (21.00 น.) ส่วนเวลา 24.00 น. ส่วนใหญ่นิยมใช้คำว่า “เที่ยงคืน” มากกว่าคำว่า “6 หุ่่ม”

1.4.3 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-12

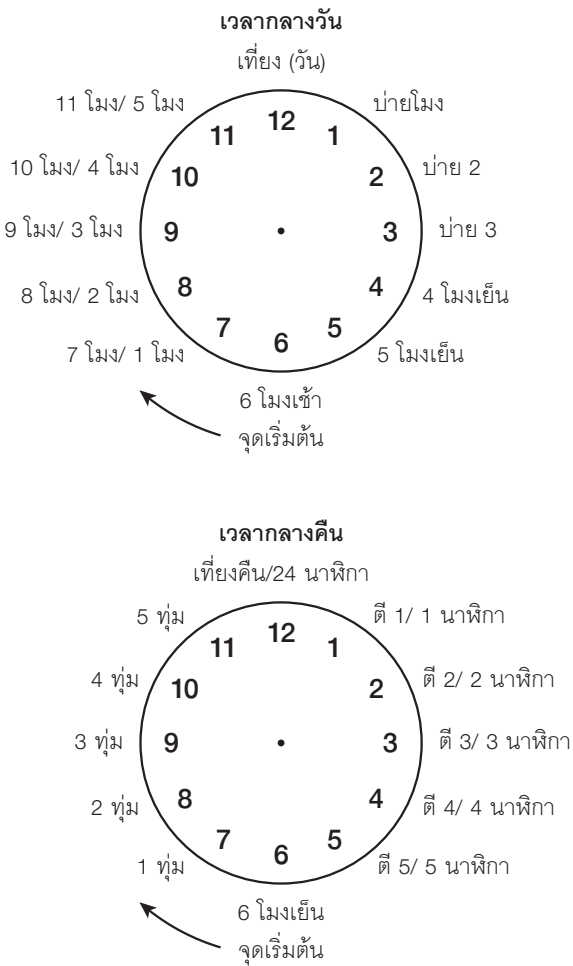
การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-12 ปรากฏในช่วงเวลากลางเที่ยงคืนจนถึงเที่ยงวัน เป็นวิธีการที่ใช้ระบบตัวเลข 1-5 เข้ามาผสมด้วย กล่าวคือ จะใช้คำบอกเวลา ตี + ตัวเลข 1-5 เพื่อหมายถึงเวลา 01.00-05.00 น. เช่น ตี 4 ส่วนเวลา 06.00-12.00 น. จะใช้คำบอกเวลา ตัวเลข 6-12 + โมง / โมงเช้า เช่น 8 โมงเช้า 10 โมง ส่วนเวลา 12.00 น. นิยมใช้คำว่า เที่ยง หรือ เที่ยงวัน มากกว่าคำว่า “12 โมง”

1.4.4 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-24

การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-24 ที่พบในภาษาไทยถิ่นกลาง เป็นระบบที่พบในภาษามาตรฐานและเป็นทางการ ชาวบ้านในท้องถิ่นไม่ได้ใช้ระบบ

นี่เป็นการพูดคุยสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ตัวเลข 1-24 แทนชั่วโมงทั้ง 24 ชั่วโมง
ใน 1 วัน เริ่มตั้งแต่หลังเที่ยงคืนเป็นชั่วโมงที่ 1 คือ 1 นาฬิกา 2 นาฬิกา เรื่อยมา
จนครบ 24 ชั่วโมง คือเวลา 24 นาฬิกาหรือเวลาเที่ยงคืนนั่นเอง

ภาพที่ 1 การแบ่งเวลาภาษาใน 1 วันในภาษาไทยถิ่นกลาง

2. คำบอกวัน เดือน ปี ในภาษาไทยถิ่นกลาง

หน่วยที่ใหญ่ขึ้นจากเวลามายใน 1 วันของคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ คำบอกวัน เดือน ปี จากข้อมูลที่ใช้ศึกษาพบว่าการบอกวัน เดือน ปี ในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคต คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดจุดเริ่มต้น และจุดปลาย และคำบอกวัน เดือน ปีตามระบบปฏิทิน ดังนี้

2.1 คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคต

คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคตเป็นการมองว่าเวลาเป็นกระแสเหมือนกระแสน้ำ สามารถเคลื่อนที่ได้ จุดที่ผู้พูดกำลังพูดเป็นเวลาในปัจจุบัน เวลาก่อนปัจจุบันคือเวลาในอดีต และเวลาหลังจากปัจจุบันคือเวลาในอนาคต (มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2548, น. 173)

คำบอกวัน

จุดเวลาของวันในอดีตตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคตที่พบในภาษาไทยถิ่นกลางมีหลายคำ ได้แก่ เมื่อวาน วานนี้ (วันก่อนวันนี้ 1 วัน) เมื่อวานขึ้น (วันก่อนวันนี้ 2 วัน) จุดของวันในปัจจุบันใช้ว่า วันนี้ จุดของวันในอนาคตใช้ว่า พรุ่งนี้ (วันถัดวันนี้ 1 วัน) มะรีน มะรีนนี้ (วันถัดวันนี้ 2 วัน) มะเรื่อง (วันถัดวันนี้ 3 วัน) ดังนี้

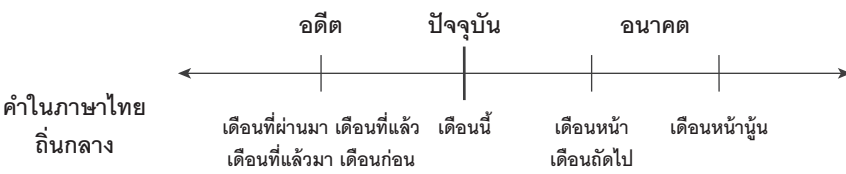
แผนภูมิที่ 1 จุดต่างๆ ของวัน ตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

คำบอกเดือน

จุดเวลาของเดือนในอดีต ได้แก่ เดือนที่ผ่านมา เดือนที่แล้ว เดือนก่อน (เดือนก่อนเดือนปัจจุบัน 1 เดือน) ส่วนคำว่า “เดือนที่แล้วมา” เป็นการบอกเวลาที่หมายถึงเดือนที่มาก่อนเดือนที่แล้ว แต่ไม่ได้ระบุเวลาแน่นอน) ส่วนจุดเวลาของเดือนในปัจจุบันใช้คำว่า เดือนนี้ และจุดเวลาของเดือนในอนาคตได้แก่ เดือนหน้า เดือนถัดไป (เดือนที่ถัดจากเดือนปัจจุบัน 1 เดือน) เดือนหน้านั้น (เดือนที่ถัดจากเดือนปัจจุบันมากกว่า 2 เดือนขึ้นไป)

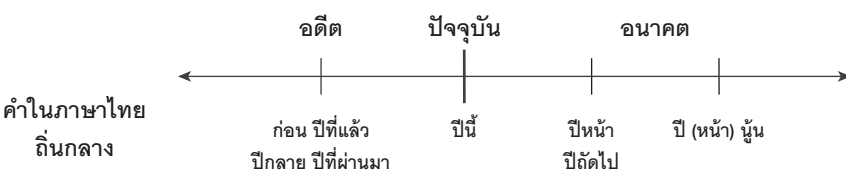
แผนภูมิที่ 2 จุดต่างๆ ของเดือน ตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

คำบอกปี

ส่วนคำบอกจุดเวลาของปีในอดีตได้แก่ ปีก่อน ปีที่แล้ว ปีกลาย (ปีก่อนปีปัจจุบัน 1 ปี) ปีที่ผ่านมา (ปีก่อนปีปัจจุบัน 1 ปีหรือมากกว่านั้นไม่ได้เจาะจง) คำบอกจุดเวลาของปีในปัจจุบันได้แก่ ปีนี้ และคำบอกจุดเวลาของปีในอนาคตได้แก่ ปีหน้า (ปีถัดจากปีปัจจุบัน 1 ปี)

แผนภูมิที่ 3 แสดงจุดต่างๆ ของปี ตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

2.2 คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย

คำบอกวัน เดือน ปี ในภาษาไทยถิ่นกลางที่สะท้อนแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย มีดังนี้

เช้า/หัววัน	กลางวัน	เย็น/ท้ายวัน
ต้นเดือน	กลางเดือน	ปลายเดือน
ต้นปี	กลางปี	ปลายปี/ ท้ายปี

2.3 คำบอกวัน เดือน ปี ตามระบบปฏิทิน

2.3.1 คำบอกวัน

คำบอกวันตามระบบปฏิทินในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ การบอกวันในรอบสัปดาห์ และคำบอกวันในรอบเดือน คำบอกวันในรอบสัปดาห์ ได้แก่ วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ ส่วนการบอกวันในรอบเดือนมี 2 ประเภทย่อยคือ การบอกวันตามระบบสุริยคติและการบอกวันตามระบบจันทรคติ

การบอกวันตามระบบสุริยคติแบ่งเดือนออกเป็น 30 หรือ 31 วัน เช่น วันที่ 1 วันที่ 2 เป็นต้นส่วนการบอกวันตามระบบจันทรคติแบ่งเดือนออกเป็น ข้างขึ้นและข้างแรมเช่นเดียวกับในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ดังนี้

ข้างขึ้น	ขึ้นคำหนึ่ง	ขึ้น 2 คำ	ขึ้น 3 คำ	ขึ้น 4 คำ	ขึ้น 5 คำ
	ขึ้น 6 คำ	ขึ้น 7 คำ	ขึ้น 8 คำ	ขึ้น 9 คำ	ขึ้น 10 คำ
	ขึ้น 11 คำ	ขึ้น 12 คำ	ขึ้น 13 คำ	ขึ้น 14 คำ	ขึ้น 15 คำ
ข้างแรม	แรมคำหนึ่ง	แรม 2 คำ	แรม 3 คำ	แรม 4 คำ	แรม 5 คำ
	แรม 6 คำ	แรม 7 คำ	แรม 8 คำ	แรม 9 คำ	แรม 10 คำ
	แรม 11 คำ	แรม 12 คำ	แรม 13 คำ	แรม 14 คำ	แรม 15 คำ

2.3.2 คำบอกเดือน

คำบอกเดือนในภาษาไทยถิ่นกลางมี 2 ระบบเช่นเดียวกับคำบอกวัน คือ มีทั้งคำบอกเดือนตามระบบสุริยคติและคำบอกเดือนตามระบบจันทรคติ คำบอกเดือนตามระบบสุริยคติในภาษาไทยถิ่นกลางแบ่งเดือนออกเป็น 12 เดือนตามปฏิทินสากล ได้แก่

เดือนมกราคม	เดือนกุมภาพันธ์	เดือนมีนาคม	เดือนเมษายน
เดือนพฤษภาคม	เดือนมิถุนายน	เดือนกรกฎาคม	เดือนสิงหาคม
เดือนกันยายน	เดือนตุลาคม	เดือนพฤศจิกายน	เดือนธันวาคม

ส่วนคำบอกเดือนตามระบบจันทรคติของภาษาไทยถิ่นกลางแบ่งออกเป็น 12 เดือนเช่นเดียวกับในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ดังนี้

เดือนอ้าย (เดือนธันวาคม)	เดือนยี่ (เดือนมกราคม)
เดือนสาม (เดือนกุมภาพันธ์)	เดือนสี่ (เดือนมีนาคม)
เดือนห้า (เดือนเมษายน)	เดือนหก (เดือนพฤษภาคม)
เดือนเจ็ด (เดือนมิถุนายน)	เดือนแปด (เดือนกรกฎาคม)
เดือนเก้า (เดือนสิงหาคม)	เดือนสิบ (เดือนกันยายน)
เดือนสิบเอ็ด (เดือนตุลาคม)	เดือนสิบสอง (เดือนพฤศจิกายน)

2.3.3 คำบอกปี

คำบอกปีในภาษาไทยถิ่นกลางมี 2 ประเภท ได้แก่ คำบอกปีตามรอบนักษัตรและคำบอกปีตามศักราช คำบอกปีที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชาวไทยถิ่นกลางได้อย่างชัดเจนคือคำบอกปีตามรอบนักษัตรซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมและยังใช้อยู่ในกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ส่วนคนรุ่นใหม่จะนิยมใช้การบอกปีตามศักราชมากกว่า การบอกปีตามรอบนักษัตรถือว่า 12 ปีนับเป็น 1 รอบ แต่ละปีจะแทนด้วยชื่อสัตว์รวม 12 ชื่อ ดังนี้

ปีชวด	ใช้ว่า ปีหนู	ปีฉลู	ใช้ว่า ปีวัว
ปีขาล	ใช้ว่า ปีเสือ	ปีเถาะ	ใช้ว่า ปีกระต่าย
ปีมะโรง	ใช้ว่า ปีงูใหญ่	ปีมะเส็ง	ใช้ว่า ปีงูเล็ก
ปีมะเมีย	ใช้ว่า ปีม้า	ปีมะแม	ใช้ว่า ปีแพะ
ปีวอก	ใช้ว่า ปีลิง	ปีระกา	ใช้ว่า ปีไก่
ปีจอ	ใช้ว่า ปีหมา	ปีกุน	ใช้ว่า ปีหมู

การบอกปีตามศักราชนิยมใช้ในหมู่คนรุ่นใหม่เกือบทั้งหมด ส่วนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนิยมบอกปีตามปีนักษัตรมากกว่า การบอกปีตามศักราชในภาษาไทยถิ่นกลางที่พบในงานวิจัยนี้มี 2 ประเภท คือ ปีพุทธศักราช และปีคริสต์ศักราช มีลักษณะคือ ปี + (พ.ศ./ค.ศ.) + ตัวเลข เช่น ปี 2560 ปี 2561 ปี 2018 เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า การบอกปีตามปีคริสต์ศักราชไม่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาษาไทยถิ่นกลางได้รับอิทธิพลภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศมากกว่าภาษาไทยถิ่นอื่น

3. การบอกระยะเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง

ระยะของเวลา (period of time) หมายถึง ช่วงเวลาสั้นยาวของเวลา ในกระแสเวลาหรือจำนวนของเวลาสามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ตามความสั้นยาวของเวลา ดังนี้

3.1 การบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ

ในภาษาไทยถิ่นกลางมีวิธีการบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ โดยการใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลา และการใช้จำนวนต่างๆ ดังนี้

3.1.1 การใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ

หน่วยสร้าง (construction) หมายถึง หน่วยทางไวยากรณ์ในระดับคำ วลี อนุพยางค์ หรือประโยค หน่วยสร้างแต่ละหน่วยมีส่วนประกอบต่างๆ กันได้ การใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ ในภาษาไทยถิ่นกลางมีดังนี้

- ก. คำบอกเวลาคำเดียว เช่น แป็บ เดียว ทันที ทันใด ประเดี๋ยว
เร็ว ไว กะทันหัน กระชั้น
- ข. คำบอกเวลา + คำจำนวนนับ เช่น แป็บหนึ่ง แป็บเดียว ครู่หนึ่ง
เดี๋ยวเดียว คราวหนึ่ง
- ค. คำนำหน้าจำนวน + คำบอกเวลา เช่น สักประเดี๋ยว สักครู่
- ง. คำวิเศษณ์ + คำบอกจำนวนนับ เช่น จู่เดียว
- จ. คำปฏิเสธ + คำบอกเวลา เช่น ไม่ช้า ไม่นาน

3.1.2 การใช้สำนวนบอกระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2544, น. 1887) สำนวนบอกระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ ในภาษาไทยถิ่นกลางมีตัวอย่างดังนี้

หม้อข้าวยังไม่ทันดำ	ก้นหม้อยังไม่ทันดำ	หม้อข้าวยังไม่ทันเดือด
ชั่วพริบตาเดียว	ชั่วลัดนิ้วมือเดียว	ตูดยังไม่ทันร้อน
ตดยังไม่ทันหายเหม็น	พูดยังไม่ทันจบ	

3.2 การบอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วัน

การบอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วันในภาษาไทยถิ่นกลางแสดงได้ 1 วิธี คือ การใช้หน่วยสร้างต่าง ๆ จากข้อมูลที่ศึกษาไม่พบสำนวนที่ใช้บอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วัน ดังนี้

- ก. คำบอกเวลา + คำบอกเวลา เช่น ยามเช้า ยามค่ำ ยามดึก
- ข. คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น ครึ่งวัน ค่อนคืน
- ค. คำนำหน้าจำนวน + คำบอกเวลา เช่น ทั้งวัน
- ง. คำกริยา + คำบอกเวลา เช่น ข้ามวัน ข้ามคืน
- จ. คำบุพบท + คำบอกเวลา เช่น ตลอดวัน ตลอดคืน

ฉ. คำบอกเวลา + คำเชื่อม + คำบอกเวลา เช่น เข้าจรวดเย็น
วันยังค่ำ

3.3 การบอกระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วโมง

การบอกระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วโมงคนไทยในภาษาไทยถิ่นกลางมีเพียง

1 วิธี คือ การแสดงโดยใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลาต่างๆ ดังนี้

- ก. คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น ร้อยปี หลายวัน
หลายเดือน 10 ปี
- ข. คำหน้าจำนวน + คำบอกเวลา เช่น ครึ่งปี ครึ่งเดือน
ทั้งปี ทั้งชาติ กวาทศวรรษ
- ค. คำบอกเวลา + คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น
ช่วง 2-3 ปี
- ง. คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา + คำหลังจำนวน เช่น 5 ปีกว่า
- จ. คำหน้าจำนวน + คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น
ร่วม 30 ปี สัก 2-3 วัน สัก 5 ปี
- ฉ. คำกริยา + คำบอกเวลา เช่น เป็นเดือน เป็นปี เป็นชาติ
กินเวลาเป็นปีๆ
- ช. คำบอกเวลา + คำกริยา + คำบอกเวลา เช่น นานนับปี
- ซ. คำบอกเวลา + คำนาม เช่น ชั่วโมง
- ฌ. คำบุพบท + คำบอกเวลา/คำนาม เช่น ตลอดบ่าย ตลอดวัน
ตลอดเดือน ตลอดปี ตลอดศก
- ญ. แล้ว.....เล่า + คำบอกเวลา เช่น วันแล้ววันเล่า เดือนแล้ว
เดือนเล่า ปีแล้วปีเล่า

3.4 การบอกระยะเวลาที่ยาวนานมากๆ เกินชั่วอายุคน

การบอกระยะเวลาที่ยาวนานมากๆ เกินชั่วอายุคนในภาษาไทยถิ่นกลาง มีวิธีเดียวคือ การใช้จำนวนต่างๆ ที่มีความหมายแสดงระยะเวลาที่ยาวนานมากๆ ทั้งระยะเวลายาวนานที่ย้อนไปในอดีต และระยะเวลายาวนานต่อไปในอนาคต จำนวนที่ใช้บอกเวลาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะระบุเวลาที่แน่นอนไม่ได้ หรือบางครั้งก็เป็นการเปรียบเทียบที่ไม่สามารถเป็นจริงได้ แต่ก็ทำให้เห็นระยะเวลาที่ยาวนาน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จำนวนเหล่านี้แสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคมวัฒนธรรม เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งความคิดความเชื่อของคนที่พูดภาษาไทยถิ่นกลางด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 จำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลาโดยตรง เช่น

ชัวนาตาปี	ตลอดปีตลอดชาติ	ชัวกับชัวกัลปี
นานชัวกัลปี	สมัยดึกดำบรรพ์	ข้ามภพข้ามชาติ
ตราบนินันดร	นมนานกาล	ตลอดกาล ปีมะโว

3.4.2 จำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น

ยุคไดโนเสาร์	ตราบลันดินฟ้า	ชั่วฟ้าดินสลาย
ตราบลันดินดับ	ตราบดวงอาทิตย์สิ้นแสง	

3.4.3 จำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวในชีวิตประจำวัน และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น

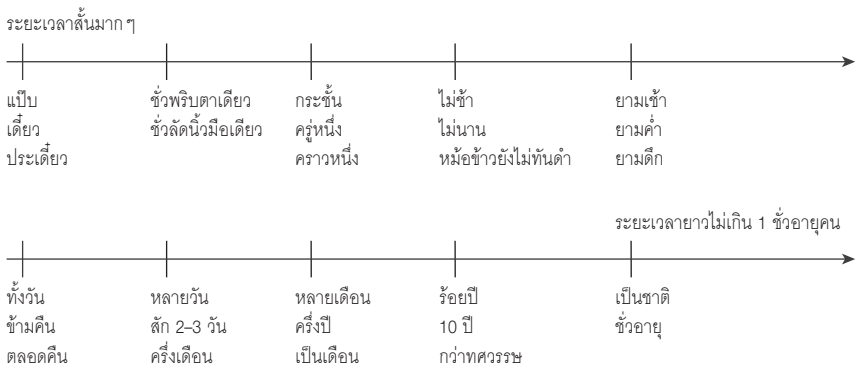
สมัยตะเกียงกระป๋องใช้น้ำมันมะพร้าว	สมัยตะเกียงจ้าวพายุ
สมัยสตางค์	

3.4.4 ส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับคนและอายุของคน เช่น

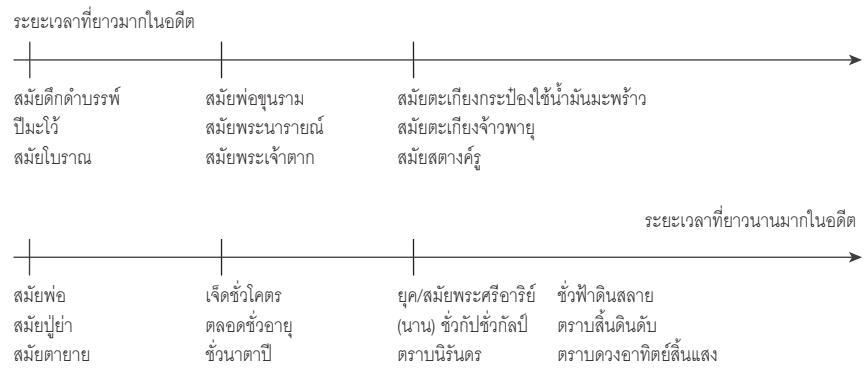
สมัยตายาย	สมัยปู่ตายาย	สมัยปู่ตาทวด
สมัยจอมพลป.	สมัยพระเจ้าตาก	สมัยพระนารายณ์
สมัยพ่อขุนราม	สมัยพุทธกาล	ยุคพระศรีอารีย์
สมัยพระเจ้าเหา	สมัยพระเจ้า (เหา)	นุ่งกางเกงหูด
สมัยพระเจ้าสร้างโลก	เจ็ดชั่วโคตร	ตลอดชั่วอายุ

ส่วนเหล่านี้ทั้งส่วนที่เป็นคำบอกเวลาโดยตรง ส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ ส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวในชีวิตประจำวัน และส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับคนและอายุของคน แสดงความหมายของระยะเวลาที่ยาวนานมาก ทั้งระยะเวลาในอดีตและระยะเวลาที่ยาวนานมากในอนาคต ส่วนเหล่านี้ยังสะท้อนความคิดความเชื่อของคนในท้องถิ่นภาคกลางของไทยทั้งในเรื่องพุทธศาสนา การเวียนว่ายตายเกิด และความรู้ทางประวัติศาสตร์เป็นต้น

แผนภูมิที่ 4 ความสั้นยาวของเวลา ตั้งแต่ระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ ถึงระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วอายุคน

แผนภูมิที่ 5 แสดงการบอกเวลาที่ยาวมาก ๆ เกินชั่วอายุคน

4. วัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนจากคำบอกเวลา

4.1 เวลาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและอาชีพ

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจำนวนมากสะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตและอาชีพของผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยภาพรวมวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่ การทำประมงน้ำจืดเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ชัดเจนที่สุด และยังสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการทำประมงน้ำเค็มโดยเฉพาะจังหวัดที่มี อาณาเขตติดชายทะเลด้วย นอกจากนี้คำบอกเวลาเหล่านี้ยังสะท้อนภาพสังคมที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากคำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่พบในงานวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าชาวไทยภาคกลางจะยึดมั่นในพระพุทธศาสนา แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีเชื่อเรื่องผีและสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติด้วยเช่นกัน

4.1.1 คำบอกเวลาที่สะท้อนอาชีพและวิถีชีวิต

คำบอกเวลาเหล่านี้ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นอาชีพเกษตรกร เช่น การทำนา ทำนาปีและนาปรัง การทำไร่ข้าวโพด ไร่สับปะรด ไร่อ้อย การทำสวนผลไม้ต่างๆ การทำน้ำตาลโตนด และการทำประมง ดังตัวอย่าง

ฤดูทำนาปี (ช่วงเดือนเมษายนถึงกุมภาพันธ์ของปีถัดไป)

หน้าอ้อยสุก (ช่วงที่อ้อยเติบโตเต็มที่ ประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม)

หน้าโรงงานเปิดหีบ (ประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม ช่วงนี้อ้อยจะเติบโตเต็มที่ สามารถเก็บเกี่ยวได้)

ช่วงออกทะเล (เวลาเย็นเป็นเวลาที่เราทำประมงพื้นบ้านจะออกไปจับปลาในทะเล หากเป็นเรือใหญ่จะออกเร็วขึ้นเป็นเวลาประมาณ 15.00 น.)

4.1.2 คำบอกเวลาที่สะท้อนการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์

คำบอกเวลาเหล่านี้สะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตและกิจวัตรของพระภิกษุสงฆ์ ดังตัวอย่าง

วันพระ (วันขึ้น 8 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ วันแรม 15 ค่ำ ของแต่ละเดือน)

วันปลงผม (วันขึ้น 14 ค่ำ และวันแรม 14 ค่ำ เป็นวันที่พระภิกษุสามเณรปลงผมหรือโกนผม)

วันศีลใหญ่ (วันขึ้น 8 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ วันแรม 15 ค่ำ ของเดือนเต็ม หรือวันแรม 14 ของเดือนขาด)

4.2 เวลาสะท้อนวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชาวไทยถิ่นกลาง

4.2.1 คำบอกเวลาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา มีดังนี้

วันรกรกนาขวัญ (ช่วงเดือน 6 ของทุกปี ก่อนที่จะมีการเริ่มลงมือทำนาในแต่ละปี)

วันสงกรานต์ใหญ่ (วันที่ 13 เมษายน)

วันสงกรานต์พระ (วันที่ 15 เมษายน)

ตักบาตรเทโว (ประเพณีตักบาตรที่ทำในวันออกพรรษา)

4.2.2 คำบอกเวลาที่สะท้อนความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจำนวนมากสามารถสะท้อนความเชื่อเรื่องผี และสิ่งเหนือธรรมชาติของคนในชุมชนได้ ดังตัวอย่างต่อไป

พระเรียกผีกลับวัด (เวลาหัวค่ำ)

ไก่ขันจะมีเด็กมาเกิด (เวลาประมาณเที่ยงคืน)

นกแผลร้อง (เชื่อว่าระยะเวลากลับๆ นั้นจะมีคนเจ็บป่วย)

วันกวาดยาเด็ก (ตรงกับวันโกน ขึ้น 14 ค่ำ)

4.2.3 คำบอกเวลาที่สะท้อนประเพณี การแสดง และกีฬาพื้นบ้าน

คำบอกเวลาที่สะท้อนการแสดงและกีฬาพื้นบ้านในภาษาไทยถิ่นกลางที่พบมากได้แก่ คำบอกเวลาที่เกี่ยวกับการเล่นว่าว การแข่งเรือ ดังตัวอย่าง

หน้าลมว่าว (ช่วงเดือนอ้าย ประมาณเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์)

หน้าแข่งเรือยาว/ฤดูแข่งเรือยาว (ช่วงเดือน 10-เดือน 12 ซึ่งเป็นช่วงที่มีน้ำมาก)

ช่วงหน้า ประเพณีโยนบัว (ช่วงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 หลังออกพรรษา)

5. โลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนจากคำบอกเวลา

5.1 เวลาที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์

โลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาทั้งที่เป็นคำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกเวลา วัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลาที่ได้กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชาวไทยถิ่นกลางมีวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวทางธรรมชาติ เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ดินฟ้าอากาศ ก้อนเมฆ กระแสน้ำและการเคลื่อนที่ของน้ำ รวมทั้งสัตว์ต่างๆ ด้วย

คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับดวงอาทิตย์มีปรากฏใช้ในภาษาไทยถิ่นกลางเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าดวงอาทิตย์เป็นสิ่งที่สำคัญมากในชีวิตประจำวัน มีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นวันใหม่จนหมดวัน ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตการเคลื่อนที่ขึ้นลงของดวงอาทิตย์ ลักษณะของแสงสว่าง รวมทั้งอุณหภูมิจากดวงอาทิตย์มาช่วยบอกเวลาในช่วงต่างๆ ของวันในแบบที่ไม่เฉพาะเจาะจงได้

ชาวไทยถิ่นกลางยังบอกเวลาโดยการสังเกตการขึ้นลงของดวงจันทร์ ลักษณะของดวงจันทร์ และแสงสว่างของดวงจันทร์ด้วย ส่วนคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางที่เกิดจากการสังเกตดวงดาวนั้นมีเป็นจำนวนมากทั้งในแง่ของจำนวนดวงดาวที่ใช้สังเกตและจำนวนคำบอกเวลาที่ใช้ แสดงให้เห็นว่าชาวไทยถิ่นกลางมีความรู้เรื่องดาราศาสตร์เป็นอย่างดีและมีความสนใจธรรมชาติรอบตัว คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจำนวนหนึ่งเกิดจากการสังเกตลักษณะท้องฟ้า ก้อนเมฆ และกระแสน้ำทำให้รู้จุดของเวลาใน 1 วัน รู้เวลาที่เกิดพายุใหญ่ การรู้จักสังเกตลมชนิดต่างๆ ในรอบปีมีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนและสัตว์ต่างๆ ยังแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าพฤติกรรมหรือกิจวัตรเหล่านี้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับเวลาเช่นเดียวกัน คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับกิจวัตรของพระสงฆ์ก็แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าผูกพันกับพระสงฆ์

และพุทธศาสนาและอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งยังแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างมาก ส่วนการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ต่างๆ เช่น ไก่ วัว ควาย สุนัข นกกาน้ำ นกกวก นกเหยี่ยว กา กาเหว่า นกฮูก จักจั่น แมงเม่า มด กบ ปลาช่อน ปลาทู ปลาข้างเหลือง กุ้งฝอย หมึกกล้วย รวมทั้งสัตว์อื่นๆ แสดงให้เห็นสัตว์พื้นถิ่นภาคกลางและความผูกพันของคนกับสัตว์อย่างใกล้ชิด จนสามารถสังเกตเห็นพฤติกรรมที่สัตว์เหล่านั้นทำประจำและนำมาสังเกตใช้เป็นคำบอกเวลาได้

5.2 เวลาที่มีลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต

คำบอกเวลา เช่น เมื่อวาน วันนี้ พรุ่งนี้ แสดงความหมายบอกเวลาในอดีต ปัจจุบัน และเวลาในอนาคต สะท้อนให้เห็นมุมมองทางด้านเวลาของชาวไทย ถิ่นกลางว่ามีการมองเวลาเป็นเส้น หรือเป็นกระแส มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด เช่นเดียวกับในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ

5.3 เวลาใน 1 วันสามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้

ระบบการแบ่งเวลาใน 1 วันในภาษาไทยถิ่นกลางมีลักษณะค่อนข้างละเอียด กล่าวคือ มีการแยกคำบอกเวลากลางวันและคำบอกเวลากลางคืนออกจากกันอย่างชัดเจนเป็น 2 ส่วน คือกลางวัน 1 ส่วน และกลางคืน 1 ส่วน แต่ละส่วนมี 12 ซีกย่อย ในแต่ละส่วนของกลางวันและกลางคืนนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ซีกใหญ่ แต่ละซีกแบ่งออกเป็น 6 ซีกเล็ก ทำให้คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีจำนวนถึง 4 ระบบ ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-5 ระบบตัวเลข 1-6 ระบบตัวเลข 1-12 และระบบตัวเลข 1-24 การที่คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีระบบการบอกเวลาที่ค่อนข้างละเอียดสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเวลาเป็นอย่างมาก เวลาเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจของถิ่นกลางที่ซับซ้อนกว่า มีการแข่งขันมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ เช่น ถิ่นใต้ ซึ่งมีระบบการบอกเวลาเพียงระบบเดียวคือ ระบบ 1-12 ทำให้ไม่มีการระบุจุดของเวลละเอียดมากนัก (มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2548, น. 192)

5.4 เวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง

คำบอกเวลาตามระบบปฏิทินของชาวไทยถิ่นกลางสะท้อนโลกทัศน์ที่มีต่อเวลาว่าเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง กล่าวคือ ในแต่ละวัน เวลาจะหมุนไปตั้งแต่เช้า สาย เทียง บ่าย เย็น ค่ำ ดึก จากวันอาทิตย์ถึงวันเสาร์ ในแต่ละเดือนจะเริ่มจากวันที่ 1 ของเดือน ถึงวันที่ 30 หรือ 31 จากปฏิทินจันทรคติเริ่มจากขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 15 ค่ำ แล้วเป็นแรม 1 ค่ำ แต่ละปีก็จะเริ่มด้วยเดือนอ้ายหรือเดือนมกราคม หมุนเวียนไปจนถึงเดือนธันวาคมแล้วกลับมาเป็นเดือนมกราคมอีก และแต่ละปีนักษัตริ์จะก็หมุนเวียนจากปีชวดหรือปีหนูเป็นปีแรกไปจนถึงปีที่ 12 คือปีกุนหรือปีหมูซึ่งถือว่าครบ 1 รอบนักษัตริ์ จากนั้นก็หมุนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

บทสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสอดคล้องกับสมมติฐานของงานวิจัยที่ว่าภาษาไทยถิ่นกลางมีคำบอกเวลาที่หลากหลายและสามารถสะท้อนวัฒนธรรมรวมทั้งโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางได้ดังนี้

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลา สั้นยาว ประเภทแรก คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วันมีวิธีการบอกโดยอาศัยการสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งการเคลื่อนที่ ระดับแสงสว่าง และอุณหภูมิของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ท้องฟ้า ก้อนเมฆ กระแสน้ำ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีคำบอกเวลาโดยการสังเกตพฤติกรรมของคน โดยเฉพาะการดำเนินกิจวัตรของพระภิกษุสงฆ์ และฆราวาส คำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ที่ใกล้ชิดกับมนุษย์หรือสามารถพบเห็นได้ทั่วไปจนผู้คนในท้องถิ่นนั้นเกิดความเคยชิน โดยเฉพาะ ไก่ สุนัข นก ปลา และแมลงต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งคำบอกจุดของเวลาโดยระบบตัวเลขด้วย

ส่วนประเภทที่สอง คือคำบอกวัน เดือน ปีในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถแบ่งออกเป็นระบบย่อย 3 ระบบได้แก่ คำบอกวัน เดือน ปี ตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย

และ ค่ำบอวัน เดือน ปี ตามระบบปฏิทิน ส่วนค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางประเภทที่สาม คือ ค่ำบอกระยะเวลาสั้นและระยะเวลายาว ซึ่งสามารถระบุโดยใช้หน่วยสร้าง และจำนวนเพื่อสื่อความหมายแบบเปรียบเทียบ การบอกระยะเวลาสั้นยาวในภาษาไทยถิ่นกลางแบ่งย่อยได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ การบอกระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ การบอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วัน การบอกระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วโมง และการบอกระยะเวลาที่ยาวมากหลายชั่วโมง

ค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยถิ่นกลางได้เป็นอย่างดีในแง่ที่ว่าเวลาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ เช่น การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์และฆราวาส อาชีพการทำเกษตรกรรม และการประมง ค่ำบอเวลาเหล่านี้ยังสะท้อนวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยถิ่นกลางอีกด้วย ทั้งประเพณีทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีโยนบัว และประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ส่วนการแสดงและการละเล่นของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนจากค่ำบอเวลา ได้แก่ การเล่นว่าว และการแข่งเรือยาว เป็นต้น

โลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนผ่านค่ำบอเวลาแสดงให้เห็นว่าชาวไทยถิ่นกลางมีมุมมองต่อเวลาในหลายรูปแบบ กล่าวคือมองว่าเวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์ เวลา มีลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต เวลาใน 1 วัน สามารถแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ ได้ เวลากลางวันและกลางคืน แยกออกจากกันอย่างชัดเจน และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปโดยไม่หยุดนิ่ง

การศึกษาเรื่องค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับเวลาของชาวไทยถิ่นกลางทั้งมุมมองที่เหมือนและต่างจากชาวไทยถิ่นอื่น ๆ เช่น ชาวไทยถิ่นใต้ และชาวไทยถิ่นอีสาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างของสภาพธรรมชาติแวดล้อมรอบตัว สภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความเจริญทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าค่ำบอเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ น่าจะมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจังหวัดอื่น ๆ เช่น มีค่ำบอเวลาที่เป็นคำและสำนวนใหม่จำนวนมาก ในขณะที่คำเดิมที่เข้ามาตั้งแต่อดีต

ก็ไม่ใช่ที่นิยมใช้แล้ว โดยเฉพาะคำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องจากสังคมกรุงเทพฯ เป็นสังคมที่มีความเป็นเมืองที่ทันสมัย มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาก และเป็นสังคมที่มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนด้านต่างๆ กับกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลายยิ่งกว่าสังคมอื่นๆ ในจังหวัดภาคกลาง ส่งผลให้คำบอกเวลาที่ใช้ น่าจะมีความแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นกลางอื่นๆ ดังนั้นหากได้มีการศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ เพิ่มเติมอย่างละเอียดก็必将ทำให้เห็นลักษณะเด่นของคำบอกเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางในบทความนี้ ยังอาจเป็นงานที่เก็บรวบรวมคำบอกเวลาที่ใช้สืบทอดกันมาแต่อดีตเพื่อเก็บรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวไทยถิ่นกลาง พบว่าคำบางคำเป็นคำที่รู้จักและใช้กันแต่ในกลุ่มของผู้ใหญ่ กลุ่มคนที่อายุน้อยอาจจะไม่รู้จักคำเหล่านี้แล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากได้มีการทำวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่คนรุ่นอายุน้อยใช้ด้วย ก็จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของการใช้คำบอกเวลา รวมทั้งเห็นมุมมองและโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาไทยถิ่นกลางได้ชัดเจนรอบด้านมากขึ้น และยังทำให้เห็นสภาพสังคมไทยภาคกลางที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปได้ดียิ่งขึ้นด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- นworรณ พันธุมธา. (2527). *ไวยากรณ์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- น้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม. (2515). *คำบอกเวลาในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นิโลบล ภูะธัย. 2556. *การศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์. (ธันวาคม 2548). การศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*. 22, 160-195.
- ราตรี แจ่มนิยม. (2558). *การศึกษเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่สะท้อนโลกทัศน์ในภาษาไทยกับภาษาพม่า*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ราตรี แจ่มนิยม, วิภาวรรณ อยู่เย็น, และพุทธชาติ ไพบาล. (มกราคม-เมษายน 2559). "คำบอกจุดของเวลาในภาษาพม่า: การศึกษาเชิงวัฒนธรรมและโลกทัศน์." *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 36, 161-186.
- วิจิตรน ภาณุพงศ์. (2520). *โครงสร้างภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หยุ, ชุณย. (2547). *การศึกษเปรียบเทียบวิธีการบอกเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาจ้วงส้างซี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อรนุช สุวรรณรัตน์. (2534). *คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- อุปทิศศิลปสาร, พระยา. (2539). *หลักภาษาไทย (อักษรวินิจฉัย วิจิตรวาทกิจ วากยสัมพันธ์ อันลัทธิ)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

- Kullavanijaya, Pranee. (2003). A Historical Study of Time Markers in Thai. *Manusya*. 6, 87-106.
- Kvalheim, Dale R. (2000). *Conceptual metaphors of time in Thai and English*. (M.A. Thesis). Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Bangkok.

วิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก” ในภาษาไทย

ทัดดาว รักมาก

รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2562

แก้ไขบทความ: 28 พฤษภาคม 2562

ตอบรับ: 30 สิงหาคม 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก” ในหมวดคำบุพบทที่ปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัยเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับการใช้ในปัจจุบัน ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้รวบรวมจากเอกสารประเภทต่าง ๆ อาทิ จารึก จดหมายเหตุ พงศาวดาร ความเรียง บทความ และค้นคว้าข้อมูลภาษาปัจจุบันจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) เป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ “แก” มีดังนี้ ในสมัยสุโขทัย อัยยกา และรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-3 “แก” ปรากฏหลังคำกริยาและมีหน้าที่นำหน้าคำนามได้หลากหลายกว่าปัจจุบัน ขณะที่ปัจจุบัน “แก” ใช้จำกัดมากขึ้น คือ ปรากฏหลังคำกริยาบางคำ และนำหน้าคำนามบอกที่หมายและบอกเจ้าของเท่านั้น นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีคำบุพบทคำอื่นที่ใช้แทนคำว่า “แก” เช่น คำว่า กับ แต่ และต่อ

คำสำคัญ การเปลี่ยนแปลงภาษา คำบุพบท ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ

The Evolution in Use of The Word /kê:/ in Thai

Thatdao Rakmak

Received: February 20, 2019

Revised: May 28, 2019

Accepted: August 30, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

This article aims to study the evolution in use of the word /kê:/ as a preposition since the Sukhothai period to compare it with the present. The data in this research are collected from inscriptions, archives, articles, essays and the *Thai National Corpus (TNC)*. The findings reveal that the syntactic changes of the word /kê:/ are in Sukhothai, Ayutthaya and King Rama I – King Rama III of Ratanakosin Period, this word was adopted after some verbs and before nouns more than in the present. Moreover, the word /kê:/ is limitedly used at present. It appears with some verbs or used before nouns to exclusively identify the place and the owner only. In addition, there are currently prepositions that are used to replace the word /kê:/ such as /kâp /dê: and /tò:/.

Keywords: language change, preposition, historical linguistics

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์เป็นการเปลี่ยนแปลงคำคัญด้านหนึ่งในการเปลี่ยนกฎเกณฑ์ทางภาษา แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมายจะพบมากกว่าการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์ แต่มีโครงสร้างหลายชนิดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวลี หรือประโยค

ที่ผ่านมามีผู้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์ของคำในภาษาไทยอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ศึกษาหมวดคำ หรือเฉพาะคำใดคำหนึ่ง อาทิ การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบทในสมัยสุโขทัย ยุครัตนโกสินทร์ (นันทกา พหลยุทธ, 2526) การศึกษาคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย (ราตรี แจ่มนิยม, 2546) “อยาก”: การศึกษาเชิงประวัติ (ปิ่นกาญจน์ วัชรปาด, 2548) ย้ง: การศึกษาเชิงประวัติ (สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ, 2551) พัฒนาการของพหูพจน์ที่ของคำว่า “ซึ่ง” ในภาษาไทย (นัทรชนัน เยาวพัฒน์, 2551) พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย (สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ, 2555) การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของ “ด้วย” (นพรัฐ เสน่ห์, 2556) เป็นต้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง น่าสนใจว่ามีคำในภาษาไทยจำนวนไม่น้อยที่ในสมัยหนึ่งปรากฏการใช้ในลักษณะหนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปคำนั้นอาจลดหน้าที่ทางไวยากรณ์ลง ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาคำในภาษาไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน นั่นคือคำว่า “แก่”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับปี พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า “แก่” ที่เป็นคำบุพบทไว้ว่า แก่ บ. ใช้นำหน้านามฝ่ายรับ เช่น ให้เงินแก่เด็ก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 151) จากคำนิยามดังกล่าวทำให้เห็นหน้าที่ของคำว่า “แก่” ในฐานะคำไวยากรณ์¹ คือมีหน้าที่บอกความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยากับคำนาม

¹ คำไวยากรณ์ (grammatical words) หมายถึง คำที่แสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างคำหลักหรืออนุภาค คำที่แสดงลักษณะทางไวยากรณ์ เช่น แสดงกาล การณ์ลักษณะ พจน์ บุรุษ กรก เป็นต้น มีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นมาก ไม่สามารถสื่อความหมายได้โดยลำพัง ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วยแสดงความหมาย เช่น คำบุพบท คำเชื่อมอนุภาค เป็นต้น (Hopper and Traugott, 2003, p. 107)

การเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นเรื่องธรรมชาติ ทั้งด้านอักขรวิธี เสียง ศัพท์ ความหมาย และไวยากรณ์ คำว่า “แก่” ก็เช่นกัน สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของภาษาดังที่ดูษฎีพร ชำนิโรตศานต์ (2526) กล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนกฎเกณฑ์ในภาษา (rule change) โดยยกตัวอย่างคำบุพบท “แก่” ว่าเป็นการเปลี่ยนกฎเกณฑ์ในภาษาเป็นประเภทหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง กล่าวคือ เมื่อกฎเกณฑ์ในภาษาเปลี่ยนไป โครงสร้างของวลี หรือประโยคก็จะเปลี่ยนไปด้วย ตัวอย่าง

คำว่า ไกรธ ทำร้าย สงสัย แต่เดิมจะมีคำบุพบท “แก่” นำหน้าคำนามซึ่งเป็นທີ່หมายของกริยา เช่น “ไกรธแก่ไคร” “ทำร้ายแก่นายเงิน” “สงสัยแก่อآمدงมา” เป็นต้น ปัจจุบันคำกริยา “ไกรธ” “ทำร้าย” “สงสัย” ปรากฏใช้ในลักษณะที่มีนามตามหลังได้ทันที ไม่ต้องมีคำบุพบท “แก่” นำหน้า อาทิ “ไกรธไคร” “ทำร้ายเจ้าของเงิน” “สงสัยนางมา” การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้หมายความว่าคำบุพบท “แก่” สูญไป และไม่ได้หมายความว่า “แก่” จะไม่ปรากฏหลังกริยาอื่นๆ และนำหน้านาม แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนกฎเกณฑ์ในภาษา ดังนี้

จากกฎเดิม:	ไกรธ	}	+ แก่ + นามซึ่งเป็นที่หมายของกริยา
	ทำร้าย		
	สงสัย		

เป็นกฎใหม่คือ

กฎใหม่:	ไกรธ	}	+ นามซึ่งเป็นที่หมายของกริยา
	ทำร้าย		
	สงสัย		

นอกจากนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารสมัยสุโขทัยมีข้อสังเกตว่าในอดีต “แก่” ซึ่งเป็นคำบุพบท มีวิธีการใช้ต่างจากปัจจุบัน กล่าวคือ คำว่าแก่ตามหลังกริยา บางคำในอดีต แต่ปัจจุบันไม่มี เช่น

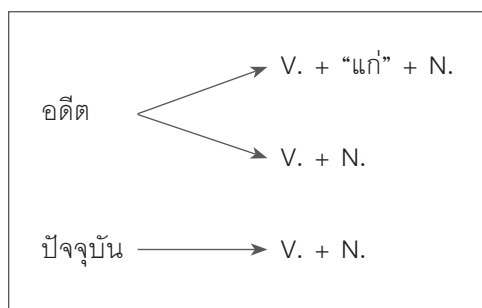
อันใดกินอร่อยกินดี ภูเอามาแก่พ่อ
พ่อภูตาย ยังพี่ภู ภูพำน้ำเราแก่พี่ภู

(กรมศิลปากร, 2526, น. 9)

พ่อขุนบางกลางหาวให้ไปบอกแก่พ่อขุนผาเมือง
พ่อขุนกลางหาวมีผู้เข้าเพื่อเกรงแก่พระสหาย

(กรมศิลปากร, 2526, น. 63-64)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยศึกษาเปรียบเทียบภาษาในเอกสารเก่ากับภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน พบโครงสร้างการใช้คำว่า “แก่” ดังนี้

จากโครงสร้างดังกล่าวจะเห็นได้ว่าคำกริยาบางคำในอดีตต้องใช้ร่วมกับคำบุพบท “แก่” ก่อนจะบอกที่หมายแต่ไม่ปรากฏใช้ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันคำกริยาคำใดบ้างที่ตามด้วยคำว่า “แก่” และการใช้คำว่า “แก่” มีวิวัฒนาการอย่างไรจึงเหลือเพียงโครงสร้างเดียว วัตถุประสงค์ของบทความนี้จึงมุ่งศึกษาวิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก่” ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบัน โดยเก็บข้อมูลเชิงประวัติจากการค้นคว้าแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารที่ตีพิมพ์และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่ พ.ศ. 1835 (สมัยสุโขทัย) จนถึง พ.ศ. 2562 (สมัยปัจจุบัน)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะคำว่า “แก่” ที่ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทเท่านั้น โดยจำแนกตามเกณฑ์ความหมายของคำ และแบ่งช่วงสมัยของข้อมูลออกเป็น 4 ช่วงสมัย¹ ดังนี้

ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัย (ราว พ.ศ. 1835–1983)

ช่วงที่ 2 สมัยอยุธยา-ธนบุรี-รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 3
(พ.ศ. 1893–2394)

ช่วงที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2394–2489)

ช่วงที่ 4 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 – ปัจจุบัน (พ.ศ. 2489–2562)

ผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลในสมัยปัจจุบันจากคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ หรือ Thai National Corpus (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) และศึกษาข้อมูลภาษาเก่าจากฐานข้อมูลจารึก หนังสือเก่าอิเล็กทรอนิกส์และหนังสือหายากอิเล็กทรอนิกส์

¹ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงสมัยของข้อมูลตามความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัย และช่วงที่ 2 สมัยอยุธยา มีความแตกต่างด้านพัฒนาการของยุคสมัยและประชากรอย่างชัดเจน ขณะที่ในสมัยธนบุรี ไม่มีเอกสารหลงเหลือมากนัก นอกจากหมายรับสั่งในสมัยกรุงธนบุรี จึงรวมเข้ากับช่วงที่ 2 คือ สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1–3 เนื่องจากกลุ่มประชากรยังเป็นบุคคลเดียวกัน และสืบทอดความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีมาจากสมัยอยุธยา ส่วนสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา เริ่มได้รับอิทธิพลด้านภาษาและวัฒนธรรมจากการเข้ามาของชาติตะวันตก จึงจำแนกเป็นช่วงที่ 3 สมัยรัชกาลที่ 4–8 และช่วงที่ 4 รัชกาลที่ 9–ปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องคำบุพบทและภาษาศาสตร์เชิงประวัติมีเป็นจำนวนมาก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ เช่น คำบุพบทในภาษาไทย (สุมิตรา อังวัฒนกุล, 2509) การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบทในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน (นันทกา พหุลยุทธ, 2526) แนวคิดเกี่ยวกับคำบุพบทในภาษาไทย (นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์, 2556) การสร้างคำในภาษาไทยสมัยสุโขทัย (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2530) การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า แล้ว อยู่ อยู่แล้ว (มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2546) การศึกษาคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย (ราตรี แจ่มนิยม, 2546) การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของคำกริยาที่กลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทย (ราตรี แจ่มนิยม, 2549) ลักษณะสำคัญของภาษาไทยสมัยสุโขทัย (พรทิพย์ เจริญจินนา, 2549) เป็นต้น ส่วนงานวิจัยที่กล่าวถึงคำว่า “แก่” ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้โดยตรง ได้แก่ งานวิจัยของวัลยา วิมุตะลพ (2513) และนันทกา พหุลยุทธ (2526) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบทในอดีตกับปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัลยา วิมุตะลพ (2513, น. 103-104) อธิบายว่า คำบุพบท “แก่” ในอดีต ปรากฏใช้ต่างกับภาษาสมัยปัจจุบัน 2 ลักษณะ คือ

1. ในกรณีที่สมัยก่อนใช้คำบุพบท “แก่” ตามหลังกริยาบางคำ ปัจจุบัน มีลักษณะต่างกันเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 ปัจจุบันไม่ต้องมีคำบุพบทตามหลังกริยาเหล่านั้น ได้แก่ คำกริยา “โกรธ” “ดูหมิ่น” “ถึงใจ” “ทำร้าย” “วิวาท” “สงสัย” และ “อาราธนา” ในปัจจุบัน ไม่ต้องมีคำบุพบทตามหลังคำกริยาเหล่านี้ เช่น

(สมัยก่อน) ใช้ โกรธแก่

(ปัจจุบัน) ใช้ โกรธ

ตัวอย่าง

“พระมหาเทวีได้ทรงฟังดังนั้นก็โกรธแก่สมเด็จพระราช”

(พระคลัง, เจ้าพระยา, 2489, น. 167 อ้างถึงใน วัลยา วิมุตะลพ, 2513, น. 103-104)

1.2 ปัจจุบันใช้คำบุพบทอื่นตามหลังคำกริยาบางคำ ได้แก่ ในอดีตกริยา “ทวง” “กลัว” “ปรึกษา” และ “เห็น” ปรากฏใช้กับคำบุพบท “แก่” แต่ในปัจจุบัน ปรากฏใช้คำบุพบทอื่นหลังคำกริยาเหล่านี้ ได้แก่ “ทวงจาก” “กลัวอะไรกับ” “ปรึกษากับ” และ “เห็นกับ” เช่น

(สมัยก่อน) ใช้ ทวงแก่

(ปัจจุบัน) ใช้ ทวงจาก

ตัวอย่าง

“เมื่อท่านฆ่างานเหลียงขุนทิวแลนายด่านห้าตำบลเสียใครมาทวงศีรษะแก่ท่านบ้าง ครั้งนี้ท่านเสียทีแก่ข้าศึกถึงแก่ความตายแล้ว ท่านมาร้องทวงศีรษะแก่ใครเล่า”

(พระคลัง, เจ้าพระยา, 2494, น. 1119 อ้างถึงใน วัลยา วิมุกตะลพ, 2513, น. 104)

2. สมัยก่อนใช้คำบุพบท “แก่” ตามหลังคำกริยาบางคำ และหลังคำว่า “แก่” เป็นคำสรรพนาม แต่ปัจจุบันไม่ใช่คำบุพบทนี้แล้ว ส่วนคำสรรพนามจะปรากฏเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 ปัจจุบันไม่ต้องใช้คำสรรพนาม เช่น ขอภัย

(สมัยก่อน) ใช้ ขอภัย + แก่ + สรรพนาม

(ปัจจุบัน) ใช้ ขอภัย

ตัวอย่าง

“ข้าพเจ้าใจเบาไม่รู้เลยว่าท่านมีสติปัญญา ให้ท่านไปอยู่เมืองน้อยนั้น ข้าพเจ้าขอภัยแก่ท่านเถิด”

(พระคลัง, เจ้าพระยา, 2493, น. 823 อ้างถึงในวัลยา วิมุกตะลพ, 2513, น. 104)

2.2 สมัยก่อนใช้คำบุพบท “แก่” ตามหลังคำกริยา “ยากใจ” และหลังคำบุพบทคำนี้เป็นคำสรรพนาม แต่ปัจจุบันไม่ปรากฏใช้คำบุพบท แก่ กับกริยา “ยากใจ” และคำสรรพนามปรากฏข้างหน้าคำกริยา เช่น

(สมัยก่อน) ใช้ ยากใจ + แก่ + สรรพนาม

(ปัจจุบัน) ใช้ สรรพนาม + ยุ่งยากใจ หรือ ลำบากใจ

ตัวอย่าง

“พระองค์กับพระเจ้าพี่ทั้งสองเสด็จกลับเสียโดยดีเกิดอย่าให้ยากใจแก่ข้าพเจ้าทั้งปวงเลย”

(พระคลัง, เจ้าพระยา, 2494, น. 174 อ้างถึงใน วัลยา วิมุกตะลพ, 2513, น. 104)

นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาการใช้คำว่า “แก่” ในลักษณะศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบทในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบันที่จะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลในบทความนี้ได้แก่ งานวิจัยของ นันทกา พหลยุทธ (2526) โดยผู้วิจัยจะทบทวนส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านการใช้คำว่า “แก่” ในแต่ละสมัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. “แก่” ในสมัยสุโขทัยเป็นคำบุพบท มีที่ใช้ดังนี้

1.1 “แก่” ใช้หน้าหน้านามบอกที่หมาย

ตัวอย่าง

“อันว่าพอกูนี้เป็นใหญ่ไปจริงดังฤแลเศรษฐีนี้แลมาอยู่ปราสาทแก้วลิตดัตถ์รัตนะ แลผู้เป็นใหญ่ในปราสาทไม่แล วันใดแลกูได้เป็นพระญาได้ แลกูจะชิงเอาปราสาทหน้แก่แลฯ”

(ลิไทย, พระยา, 2515, น. 174 อ้างถึงใน นันทกา พหลยุทธ, 2526, น. 67)

1.2 “แก” ใช้นำนำนามบอกสถานที่

ตัวอย่าง

“ในกาลฉาบ 1 พระเจ้าเสด็จอยู่ในเขตพนมทวนวิหาร อันเป็นอารามแห่งนายอนาถ บัณฑิตเศรษฐี แลอาศัยแก่เมืองสาวัดถิมหานคร”

(ลิไทย, พระยา, 2515, น. 65 อ้างถึงใน นันทกา พหลยุทธ, 2526, น. 67)

1.3 “แก” ใช้นำนำนามบอกแหล่งเดิม

ตัวอย่าง

“แลพระองค์ได้กล่าวด้วยคำตอบท้าวพระญาทั้งหลายผู้ว่าเราจะเอาทรัพย์สิ่งสิน ส่วยสาอากรแก่ท้าวพระญาองค์ใดองค์หนึ่งนั้นหาไม่ได้เลย”

(ลิไทย, พระยา, 2515, น. 110 อ้างถึงใน นันทกา พหลยุทธ, 2526, น. 68)

1.4 “แก” ใช้นำนำนามบอกเจ้าของ

ตัวอย่าง

“เมื่อยามอันสถาปนานั้นเป็นหกค่ำแล้ว พระยาฤไทยราชผู้เป็นลูกพระยาเลอไทยเป็น หลานแก่พระยายมราช”

(คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, สำนักนายกรัฐมนตรี,

2521, น. 22 อ้างถึงในนันทกา พหลยุทธ, 2526, น. 69)

1.5 “แก” ใช้นำนำนามบอกเครื่องมือ

ตัวอย่าง

“เพราะว่าในปราสาทห้านั้น กินอยู่สิ่งใดก็ดี อบรมสิ่งใดก็ดีย่อมอาศัยแก้วรมีแก้วมณีรัตนะ บ ห่อนอาศัยแก่ไฟเลยสักคาบ”

(ลิไทย, พระยา, 2515, น. 179 อ้างถึงใน นันทกา พหลยุทธ, 2526, น. 69)

ดังนี้

2. “แก” ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ร. 1-ร. 3 เป็นคำบุพบทที่มีที่ใช้

2.1 “แก” ใช้นำนำนามบอกที่หมาย

ตัวอย่าง

“ข้าพวันร่วหลายร่วไรรู้ท่านเสียแล้วให้ใช้ของท่านเพราะมันดูถูกแกแม่โพสพซึ่งเลี้ยงมัน
มาหาที่ปูนปานหมี่ได้”

(กรมศิลปากร, 2521, น. 385 อ้างถึงใน นันทกา พหุลยุทธ, 2526, น. 70)

2.2 “แก” ใช้นำนำนามบอกแหล่งเดิม

ตัวอย่าง

“มีรับสั่งโปรดเกล้ากระหม่อมให้ยืมเงินแกหลวงละไมจะยกออกหกซัง ได้บอกมาถึง
พระยากันตันแจ้งอยู่แล้ว”

(มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2513 อ้างถึงใน นันทกา พหุลยุทธ, 2526, น. 70)

3. “แก” ใช้นำนำนามบอกเจ้าของ

ตัวอย่าง

“เจ้าเมืองพัทลุงช่วยเป็นอุปพกแก่พระครูศรีสังฆธรรมราชวิจิตร”

(นายกรัฐมนตรี, สำนัก, 2510, น. 41 อ้างถึงใน นันทกา พหุลยุทธ, 2526, น. 70)

4. “แก” ใช้นำนำนามบอกเครื่องมือ

ตัวอย่าง

“ถ้าเป็นพยานอาชามีเห็นแกจักขุมีได้ยินแกโสตเข้ามารับเป็นพยาน ท่านว่ามีชอบให้ไหมละหนึ่ง”

(กรมศิลปากร, 2521, น. 711 อ้างถึงใน นันทกา พหลยฺหฺร, 2526, น. 71)

5. “แก” ในสมัยรัตนโกสินทร์ ร. 4-ร. 8 เป็นคำบุพบท มีที่ใช้ดังนี้

5.1 “แก” ใช้นำนำนามบอกที่หมาย

ตัวอย่าง

“มีว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลพระราชทานพระขรรค์ และอุณหิสไว้แก่เสนาบดีชื่อที่มการายน”

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

5.2 “แก” ใช้นำนำนามบอกเครื่องมือ

ตัวอย่าง

“วิชาความรู้ที่อาศัยพระกรุณาพระราชทานนั้นๆ ก็เป็นประการหนึ่งในบรรดาคณะกรรมการ ขวนขวายศึกษาได้มา จนบุคคลหรือที่ต่างๆ สำเร็จประโยชน์แกพจนานุกรมได้ดีชอบด้วยหลักฐาน”

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

5.3 “แก” ใช้นำนำนามบอกแหล่งเดิม

ตัวอย่าง

“ถ้าแม้ไม่ได้รับตำแหน่งอันสูงเพียงพอแกที่ตนตีราคาของตนไว้ และลาภยศทรัพย์ หลังไหลมาไม่ทันใจก็บังเกิดความหลงใจ แล้วก็บังเกิดความไม่พอใจ”

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

5.4 “แก” ใช้นำนำนามบอกเจ้าของ

ตัวอย่าง

“แลธาดูพระโมศคัลลันเจ้า กับบรรจุไว้ในบ้านนางโมศคัลลี แลนางทั้งสองนี้ก็เปนญาติ
แก่กัน”

(ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

6. “แก” ในสมัย ร.9-ปัจจุบันเป็นคำบุพบท มีใช้ดังนี้

6.1 “แก” ใช้นำนำนามบอกที่หมาย

ตัวอย่าง

“เขาให้เงินแก่แม่”

“ครูสอนหนังสือแก่นักเรียน”

(กาญจนา นาคสกุลและคณะ, 2521, น. 50

อ้างถึงใน นันทกา พหุลยุทธ, 2526, น. 71)

6.2 “แก” ใช้นำนำนามบอกเจ้าของ

ตัวอย่าง

“ผู้สูงอายุมักจะเป็นที่พึ่งแก่ลูกหลาน”

“เขาเป็นที่พึ่งแก่ภรรยา”

(นันทกา พหุลยุทธ, 2526, น. 71)

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบท
ในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน (นันทกา พหุลยุทธ, 2526) แสดงให้เห็น
การเปลี่ยนแปลงด้านการใช้คำว่า “แก่” คือ “แก่” สามารถทำหน้าที่เป็นคำบุพบท
ใช้นำนำนามบอกที่หมาย บอกสถานที่ บอกเจ้าของ บอกเครื่องมือ และ

บอกแหล่งเดิม เมื่อนำมาเปรียบเทียบแต่ละสมัยตามขอบเขตที่ผู้วิจัยกำหนดสามารถสรุปวิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก” ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงวิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบัน

การใช้ คำว่า “แก”	ช่วงสมัยที่ศึกษา	ช่วงที่ 1 สมัยสุโขทัย	ช่วงที่ 2 สมัยอยุธยาและ ร. 1-ร. 3	ช่วงที่ 3 สมัย ร. 4-ร. 8	ช่วงที่ 4 สมัย ร. 9-ปัจจุบัน
ใช้นำหน้าคำนามบอกที่หมาย		✓	✓ ¹	✓	✓
ใช้นำหน้าคำนามบอกสถานที่		✓	○ ²	○	○
ใช้นำหน้าคำนามบอกแหล่งเดิม		✓	✓	✓	○
ใช้นำหน้าคำนามบอกเจ้าของ		✓	✓	✓	✓
ใช้นำหน้าคำนามบอกเครื่องมือ		✓	✓	✓	○

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าในสมัยสุโขทัยปรากฏโครงสร้างการใช้คำว่า “แก” มากที่สุด คือ นำหน้าคำนามได้หลายประเภท³ และจากข้อมูลพบว่าคำว่า “แก” ที่ใช้นำหน้าคำนามบอกที่หมายและนำหน้าคำนามบอกเจ้าของมีใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือในอดีตคำบุพบท “แก” มีการปรากฏใช้ที่หลากหลายกว่าในปัจจุบัน ทั้งด้านการปรากฏร่วมกับคำกริยาหลายคำ และโครงสร้างการปรากฏร่วมกับคำสรรพนาม และน่าสนใจว่ายังมีคำกริยาอื่นๆ อีกหรือไม่ที่ปัจจุบันปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “แก” แตกต่างจากในอดีต

¹ สัญลักษณ์ ✓ หมายถึง ปรากฏใช้
² สัญลักษณ์ ○ หมายถึง ไม่ปรากฏใช้
³ คำว่า “แก” ที่ใช้นำหน้าคำนามบอกที่หมาย สถานที่ หรือแหล่งเดิม มีความแตกต่างกัน เพราะปรากฏร่วมกับกริยาต่างประเภทกัน

ผลการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อที่ 3 มีข้อที่น่าสังเกตว่า แม้คำบุพบท “แก่” จะนำหน้านามบอกที่หมายถึงในสมัยสุโขทัย ยุครุยาและปัจจุบัน แต่การปรากฏใช้อาจจะแตกต่างกันบ้าง เช่น ในสมัยสุโขทัย คำบุพบท “แก่” จะปรากฏกับกริยาบางคำได้ เช่น สมัยสุโขทัยใช้ว่า เอา (อะไร) แก่ (ใคร) แต่ปัจจุบันปรากฏใช้ว่า เอา (อะไร) จาก (ใคร) หรือในสมัยอยุธยาใช้ว่า ดูถูกแก่ (ใคร) ได้ แต่ปัจจุบันคำนามที่ปรากฏหลังกริยา ดูถูก ไม่ต้องมีคำบุพบท “แก่” นำหน้า

ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบการปรากฏใช้คำว่า “แก่” หลังคำกริยาในอดีตกับปัจจุบัน โดยเลือกศึกษาเฉพาะเอกสารในช่วงที่ 3 คือ *ชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* (จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2541) และแบบเรียนไทย *มูลบทบรรพกิจ* (ศรีสุนทรโวหาร, พระยา, 2515) เนื่องจากเอกสาร 2 เล่มนี้กำหนดการใช้คำว่า “แก่” กับคำกริยาอย่างชัดเจนครบถ้วน แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลภาษาไทยสมัยปัจจุบันจาก *Thai National Corpus (TNC)* เนื่องจาก *ชุมนุมพระบรมราชาธิบายฯ* และแบบเรียนฯ เป็นการบัญญัติว่าให้ใช้ตามนี้¹ เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ไม่ให้ผู้ใช้ภาษาสับสนระหว่างการใช้คำว่า กับ แก่ แต่และต่อ ดังนั้นคำกริยาที่ปรากฏในเอกสาร 2 เล่มนี้น่าจะเป็นคำกริยาคำเดียวกับที่ปรากฏในยุคสมัยก่อนหน้า คือ ช่วงที่ 1, 2 และ 3 ตามขอบเขตการศึกษา

บทความนี้จำแนกผลการศึกษาเปรียบเทียบการปรากฏใช้ คำว่า “แก่” หลังคำกริยาในอดีตกับปัจจุบันออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 คำกริยาที่ใช้กับคำว่า “แก่” ในอดีต และตอนที่ 2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้คำว่า “แก่” หลังคำกริยาในอดีตกับปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

¹ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลใน *ชุมนุมพระบรมราชาธิบายฯ* และในแบบเรียนฯ อาจไม่ใช่ข้อมูลตัวแทนการใช้จริง เนื่องจากผู้วิจัยอาจสรุปได้แน่ชัดว่าในการใช้จริงอาจไม่ได้ใช้ตามนี้ หรืออาจไม่ได้ใช้ต่างจากนี้

1. คำกริยาที่ใช้กับคำว่า “แก่” ในอดีต

ผู้วิจัยเปรียบเทียบการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ในช่วงที่ 3 (รัชกาลที่ 4-8) กับ ช่วงที่ 4 (รัชกาลที่ 9-ปัจจุบัน) โดยนำข้อมูลสมัยเก่ามาจาก *ชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* (จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2541) และแบบเรียน *ไทยมูลบทบรรพกิจ* (ศรีสุนทรโวหาร, พระยา, 2515) ดังที่กล่าวไปแล้ว ผลการวิจัยพบว่าคำกริยาในอดีตมีการปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “แก่” หลากหลายกว่าปัจจุบัน และคำกริยานั้นในปัจจุบันอาจมีการละคำว่า “แก่” หรือเปลี่ยนเป็นคำบุพบทคำอื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำกริยาในอดีตที่ปรากฏกับคำบุพบท “แก่” มีดังนี้¹ (จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2541 และ ศรีสุนทรโวหาร, พระยา, 2515)

1. ให้	2. ส่งให้	3. ยอมให้
4. แจกให้	5. ฝากให้	6. บอกเล่า
7. เสียเงินให้	8. ตัดสินให้	9. แบ่งให้
10. ให้ถ้อยคำ	11. ให้การ	12. มอบไว้
13. ขายไว้	14. จำนำไว้	15. อาศัยไว้
16. ฝากไว้	17. ไว้ธุระ	18. ไว้ใจ
19. ปลงใจ	20. ไว้ความ	21. แจ้งความ
22. ชี้แจง	23. แพ้ความ	24. แพ้รู้
25. ให้ไป	26. บอกไป	27. เสียของไป
28. เสียที	29. เสียอะไร ๆ	30. ควร
31. สมควร	32. ว่า	33. ต่อว่า
34. ตอบ	35. ขึ้น	36. ทำคุณ
37. ทำโทษ	38. ลงโทษ	39. ทำร้าย
40. แจกจ่ายไป	41. แบ่งปัน	42. บังคับ
43. ปรับใหม่	44. เ็นดู	45. เป็นสิทธิ์

¹ ผู้วิจัยรวมคำกริยาที่ปรากฏใช้กับคำว่า “แก่” จากเอกสารทั้ง 2 ประเภทเข้าด้วยกัน โดยไม่กล่าวถึงคำกริยาที่ปรากฏซ้ำกัน

46. ลุ่มหลง	47. ทอดเท	48. ทับถม
49. ซ่าศึก	50. สงเคราะห์	51. อนุเคราะห์
52. พระราชทาน	53. บอก	54. แจ้ง
55. ร้องเรียน	56. ทำให้	57. บอกให้
58. แจกจ่าย	59. เสียไป	60. ลงพระราชอาญา
61. ให้ช่อง	62. เสีย	63. ไว้
64. เห็น	65. ยอม	66. ให้ศีลให้พร
67. จงมี	68. สงสาร	69. โกรธ
70. ขายให้		

ตัวอย่างการใช้คำบุพบท “แก่” จากในแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ¹ (ศรีสุนทร-โวหาร, พระยา, 2515)

1. ให้แก่	ผู้มีทรัพย์แจกเงินให้แก่คนยาก ผู้ใดให้ข้าวให้เกลือให้เรือให้พายแก่โจร
2. ส่งให้แก่	ร่างหมายรับสั่งส่งให้แก่เจ้าพนักงาน
3. ยอมให้แก่	ลูกเรือยอมให้แก่นายเรือตัดสินความ
4. แจกให้แก่	หมายประกาศแจกให้แก่ข้าราชการแลราษฎร
5. ฝากให้แก่	มีของฝากให้แก่หัวเมือง
6. บอกเล่าแก่	ตำรานี้พระฤษีนารถบอกเล่าแก่พวกพราหมณ์ พราหมณ์ได้บอกเล่าแก่ศิษย์ต่อมา
7. เสียเงินให้แก่	เจ้าของสวนเสียเงินให้แก่นายระวาง
8. ตัดสินให้แก่	ของกลางท่านตัดสินให้แก่โจทก์
9. แบ่งให้แก่	เงินทุนกำไรควรแบ่งให้แก่ผู้เข้าส่วนตามมาก แลน้อย

¹ การรวบรวมคำกริยาที่มีคำว่า “แก่” ปรากฏข้างหลัง มี 70 คำ แต่ตัวอย่างประโยคมีเพียง 43 รายการเท่านั้น เนื่องจากผู้วิจัยยกตัวอย่างมาจากแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ (ศรีสุนทร-โวหาร, พระยา, 2515) ที่ให้ไว้ 43 รายการ ส่วนในชุมนุมพระบรมราชาธิบายฯ ไม่มีตัวอย่างประโยค

10. ให้อภัยคำแก้ เจ้าสำนวนให้อภัยคำแก้คู่ความ
11. ให้การแก้ นายบุญศรีให้การแก้พระเกษม
12. มอบไว้แก้ บัญชีรายจ่ายมอบไว้แก่นายงานแล้ว
13. ขายไว้แก้ ข้าฯ ได้เอารูปพรรณสิ่งนี้ฯ ไปขายไว้แก้ท่าน
14. จำนำไว้แก้ ทาสลักของนายเงินไปจำนำไว้แก้คนนอกบ้าน
15. อายัดไว้แก้ เจ้าของกระบือเอากะบือไปอายัดไว้แก้กำนัน
16. ผากไว้แก้ แต่ของเล็กน้อยเอาไปผากไว้แก้เพื่อนบ้าน
17. ไว้ธุระแก้ ผู้ใหญ่ไว้ธุระแก้ผู้น้อย
18. ไว้ใจแก้ เหตุทั้งนี้เพราะไว้ใจแก้คนข้างนอก
19. ปลงใจแก้ ผัวปลงใจแก้เมีย
20. ไว้ความแก้ นายแสงพี่ไว้ความแก่นายแดงน้องว่าต่าง
21. แข็งความแก้ พี่ท่านแข็งความแก่น้องท่าน
22. ชี้แจงแก้ ครูอาจารย์สั่งสอนชี้แจงแก้ศิษย์
23. แพ้ความแก้ โจทก์แพ้ความแก้จำเลย
24. แพ้รู้แก้ คนโง่แพ้รู้แก้คนฉลาด
25. ให้ไปแก้ ส่วนทรัพย์ที่เหลืออยู่ได้ทำบุญให้ไปแก้ผู้ตาย
26. บอกไปแก้ ข้าราชการทั้งปวงบอกไปแก้หัวเมืองปักษ์ใต้
ฝ่ายเหนือให้ทราบแล้ว
27. เสียของไปแก้ ผู้ที่เกี่ยวข้องมีคติต่าง ๆ ต้องเสียของไปแก้
สภาตระลาการเป็นธรรมเนียม
28. เสียทีแก้ ผู้เจ้าของกระบือเสียทีแก้ฮ้ายผู้ร้ายลักกระบือ
29. เสียอะไร ๆ แก่ คนชื่อ ๆ มักเสียรู้และเสียอะไร ๆ แก่คนโกง
30. ควรแก้ คดีใดควรแก้แก้ให้แพ้ ควรแก้ชนะก็ให้ชนะ
31. สมควรแก้ เครื่องยศสำหรับนี้สมควรแก้เจ้าพระยา
32. ว่าแก้ ผู้มีชื่อว่าแก้เพื่อนกัน
33. ต่อว่าแก้ ผู้ที่ได้ส่วนแบ่งน้อยต่อว่าแก้ท่านแม่กอง
34. ตอบแก้ ศิษย์ตอบแก้อาจารย์ว่า ข้าฯ ยังไม่เข้าใจ

35. ขึ้นแก่	หัวเมืองขึ้นแก่กรมมหาดไทย
36. ทำคุณแก่	ผู้ใดทำคุณแก่ท่าน ท่านก็ย่อมทำคุณแก่ตน
37. ทำโทษแก่	ผู้ใดทำโทษแก่ท่าน คือผูกมัดเขียนตีจำจอง
แลอื่นๆ
38. ลงโทษแก่	เจ้านายลงโทษแก่ผู้มีความผิด
39. ทำร้ายแก่	คนร้ายเที่ยวทำร้ายแก่ชาวบ้านชาวเรือขึ้นล่อง
เนื่องๆ
40. แจกจ่ายไปแก่	หมายประกาศแจกจ่ายไปแก่ข้าราชการ
แลราษฎรอื่นๆ
41. แบ่งปันแก่	ทรัพย์สินของของบิดามารดาแบ่งปันแก่บุตรหลาน
แลญาติพี่น้อง
42. บังคับแก่	ตระลาการบังคับแก่คู่ความให้นำสืบพยาน
43. ปรับใหม่แก่	ลูกขุนปรับใหม่แก่โจทก์

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบการปรากฏใช้คำว่า “แก่” หลังคำกริยาในอดีตกับปัจจุบัน

ส่วนสุดท้ายของตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นว่า คำว่า “แก่” มีการปรากฏร่วมกับคำกริยาในอดีตจนถึงปัจจุบันแตกต่างกันอย่างไรบ้าง โดยนำคำกริยาที่ได้จากหัวข้อคำกริยาที่ใช้กับ “แก่” ในอดีต หาดตัวอย่างประโยคภาษาปัจจุบันจากข้อมูลใน *Thai National Corpus* หรือ *TNC* (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) ผลการศึกษาพบว่า คำกริยาที่ปรากฏใช้กับคำว่า “แก่” ในอดีต ปัจจุบันมีการปรากฏใช้ 3 ด้านดังนี้

1. ปรากฏใช้กับคำบุพบท “แก่” เช่นเดิม
2. ปรากฏใช้กับคำอื่นแทนคำบุพบท “แก่”
3. ไม่ใช้คำบุพบทกับกริยาคำนั้น

นอกจากนี้ก็มีคำกริยาบางคำที่ไม่พบข้อมูลในภาษาปัจจุบัน สันนิษฐานว่า อาจเป็นการสูญศัพท์ มีคำอื่นมาใช้แทน หรือขอบเขตข้อมูลที่ผู้วิจัยค้นคว้าอาจมี จำกัดจึงไม่พบตัวอย่างประโยค เช่น อายัดไว้แก่ ไว้ธุระแก่ ไว้ความแก่ แพ้ความแก่ เสียอะไร ๆ แก่ ว่าแก่ ปรับไหมแก่ เป็นสิทธิ์แก่ เป็นต้น

ต่อไปเป็นตารางแสดงการปรากฏใช้คำบุพบท “แก่” หลังคำกริยาในปัจจุบัน จากฐานข้อมูล *Thai National Corpus* (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) โดยคำกริยานั้นคือคำกริยาที่รวบรวมไว้ในหัวข้อ คำกริยาที่ใช้กับ “แก่” ในอดีต

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน

คำกริยา ¹	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
1. ให้	✓	○	○	1. ไม่สามารถสร้างความมั่นใจให้ <u>แก่</u> ชาวอีสานในการที่จะเข้าสู่ระบบตลาดอย่างเต็มตัว	ยุทธศาสตร์เพื่อการอยู่รอดและ ทุนทางสังคมของชาวอีสาน (2553)
2. ส่งให้	✓	○	○	2. เอกสารลับของทางราชการที่ได้รับอนุญาตให้ยืม หรือให้ <u>ส่งให้</u> แก่บุคคล หรือองค์การเอกชนจะต้องระบุข้อความว่า	ระเบียบว่าด้วยการรักษาความ ปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2517 (2548)
3. ยอมให้	○	○	✓	3. เทคนิค Statistical Time Division Multiplexing STDM เป็นเทคนิคซึ่งปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของ TDM โดยการ <u>ยอมให้</u> ของสัญญาณด้านเข้าแต่ละช่องแข่งขันกันเข้าใช้ช่องเวลาถัดไป	การสื่อสารข้อมูล (2555)
4. แจกให้	○	○	✓	4. การอนุรักษ์ควายไว้ <u>แจกให้</u> ราษฎรใช้ทำนา	การเมืองและการสร้างความเป็น ไทย โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2554)

¹ คำกริยาคำใดที่ปรากฏใช้ร่วมกับคำบุพบทได้หลายลักษณะ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏใช้ให้สอดคล้องกับสัญลักษณ์ ✓ ในช่องการปรากฏใช้ทั้ง 3 ลักษณะและยกตัวอย่างมากกว่า 1 ประโยคในกรณีที่ผลการศึกษาพบว่าคำกริยาคำนั้นปรากฏใช้กับคำบุพบทอื่นได้มากกว่า 1 คำ ขณะที่ลักษณะใดไม่ปรากฏใช้หรือไม่ปรากฏตัวอย่างประโยคในฐานข้อมูล Thai National Corpus (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) ผู้วิจัยจะใช้สัญลักษณ์ ○

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
5. ฝากให้	○	○	✓	5. พอฉันไปเมืองนอกก็ <u>ฝากให้</u> แม่ที่หมู่บ้านดูแลลูกชายให้ด้วย	ภรรยาฝรั่งผู้หญิงอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม (2551)
6. บอกเล่า	○	✓	○	6. นั่นเป็นวิธีปิดปากผู้มีความรักชาติ รักประชาธิปไตยไม่ให้มีโอกาส <u>บอกเล่า</u> ความคิดกับประชาชนคนไทย	บันทึกหมอลำ (2552)
7. ตัดสินให้	○	○	✓	7. ระบบการพิจารณา <u>ตัดสินให้</u> เงินอุดหนุนโรงเรียน	ปากกาখনนก รวมบทความวิจารณ์วรรณกรรม (2534)
8. แบ่งให้	○	✓	○	8. จะทำหน้าที่ <u>แบ่งที่ดินให้</u> กับแต่ละครอบครัวเข้าทำกินอีกต่อหนึ่ง	การปกครองแบบไทยและพระพุทธศาสนา (2553)
9. ให้ถ้อยคำ	○	✓	○	9. ชี้แจงต่อผู้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่สอบสวนข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง แต่กลับ <u>ให้ถ้อยคำต่อ</u> คณะกรรมการสอบสวนทางวินัยเป็นอีกอย่างหนึ่ง	การให้ถ้อยคำในการสอบสวน (2550)
10. ให้การ	○	✓	○	10. นางราตรี <u>ให้การกับ</u> ตำรวจว่า ถึงแม้ฉันจะได้รับมรดกจำนวนมหาศาลถ้าฉันฆ่าสามีของฉัน ฉันก็ไม่ทำหอก	หลักและปรัชญาของวาทวิทยา (2551)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
11. มอบไว้ ¹	✓	✓	○	11.1 ถ้านายจ้างพร้อมที่จะชำระเงินดังกล่าวมาแล้วนี้ และได้นำเงินนั้นมามอบไว้แก่พนักงานตรวจแรงงานแห่ง ท้องที่ที่ทำสัญญาจ้าง	การคุ้มครองแรงงานประมงใน ประเทศไทย (2555)
				11.2 มงกุฎนางงามและตำแหน่ง Miss Suisse Romande ถูกตัดสินให้มอบไว้แต่ Isabelle Favre แห่งแคว้นเอนชัวแตล	รวมคอลัมน์ของแพน พัทธรินทร์ นิตยสารดิฉัน (2553)
12. จำนำไว้	○	✓	○	12. บอกให้นำแหวนมาจำนำไว้กับตน	กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม 2 (2553)
13. ฝากไว้	○	✓	○	13. พิจารณาเฉลี่ยทรัพย์สินฝากไว้กับพี่สาว	รวมคอลัมน์ของตรีเทพ นิตยสารพลอยแถมเพชร (2553)
14. ไว้ใจ	○	○	✓	14. เสียเอตกับโหม่งและไว้ใจโหม่งมาก	หะ...โหม่ง มาแว้วว (2552)
15. ปลงใจ	○	✓	○	15. นอกเสียจากว่าดูเป็นหนุ่มที่ทวงหนี้ความโสดเสีย เหลือเกิน ไม่ปลงใจกับสาวคนไหนเป็นพิเศษ	ทางเทวดา (2551)

¹ คำกริยา “มอบไว้” ปรากฏใช้ร่วมกับคำบุพบท “แก่” (ตัวอย่างที่ 11.1) และปรากฏใช้กับคำบุพบทอื่น ได้แก่ คำว่า “แต่” (ตัวอย่าง
ที่ 11.2)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
16. แจ้งความ ¹	✓	✓	○	16.1 ต้องแจ้งความ <u>แก่</u> พนักงานฝ่ายปกครองหรือ เจ้าหน้าที่ตำรวจโดยเร็วที่สุด	ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2544) เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดการศพใน สถานพยาบาล (2550)
				16.2 หรือยังไม่ได้ไป <u>แจ้งความต่อ</u> เจ้าหน้าที่	กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม 6 (2553)
				16.3 เธอเข้าไปพูดติกับสาวใช้อ้อนวอนขอให้อย่าไป <u>แจ้งความกับ</u> ตำรวจ	รวมคอลัมน์ของวรารุ นิตยสารดิฉัน (2553)
17. ชี้แจง	○	✓	○	17. เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมา <u>ชี้แจงต่อ</u> คณะกรรมการธิการสรุปผลการประชุม คณะกรรมการธิการพิจารณาเรื่องร้องเรียน	คณะกรรมการธิการการเกษตรและ สหกรณ์ (2550)
18. บอกไป	○	○	✓	18. เธอขอคำแนะนำจากผมว่าควรจะทำอย่างไรเลย <u>บอกเธอไป</u> ว่าอย่างน้อยที่สุดนั้นตอนนี้ให้เสียกันแคด ทาทุกเช้า	Amazing America บันทึก ประสบการณ์ชีวิตแพทย์ใน สหรัฐอเมริกา (2552)
19. เสียรู้	○	○	✓	19. ไม่รู้เขาจะ <u>เสียรู้</u> เธอหรือเปล่าหัวเราะ	รวมคอลัมน์ของหรรษา นิตยสารพลอยแถมเพชร (2553)

¹ คำกริยา “แจ้งความ” ปรากฏใช้ร่วมกับคำบุพบท “แก่” (ตัวอย่างที่ 16.1) และปรากฏใช้กับคำบุพบทอื่น ได้แก่ คำว่า “ต่อ” (ตัวอย่างที่ 16.2) และ “กับ” (ตัวอย่างที่ 16.3)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
20. เสียที	✓	○	○	20. อย่าให้เสียทีแก่เขาได้	ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (2555)
21. ควร	✓	○	○	21. ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันควรแก่การสรรเสริญ ของช่างไทยโบราณ	วิทยาศาสตร์กับความจริง ในวัฒนธรรมไทย (2554)
22. สมควร	✓	○	○	22. เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่ากรณีที่เกิดขึ้น เป็นไปตามสมควรแก่ศีลธรรมหรือไม่	กฎหมายครอบครัว (2553)
23. ต่อว่า	○	○	✓	23. คุณค่อยเขียนอีเมลไป <u>ต่อว่า</u> เธอ บอกให้รู้ว่า คุณไม่พอใจมากขนาดไหน	รวมคอลัมน์ของนารา นิตยสารพลอยแถมเพชร (2553)
24. ตอบ	○	○	✓	24. คุณสินันไม่เคยพูดภาษาไทยกับคุณแดงหรือใคร ๆ เลย ดังนั้นทุกคนจึงตกใจเมื่อคุณ <u>สินัน</u> นั่งเป็นภาษา ไทยชัดเจน	รวมคอลัมน์ของพันดา นิตยสารดิฉัน (2553)
25. ขึ้น	○	✓	○	25. โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลปกครองเป็นผู้บังคับ บัญชา <u>ขึ้นตรงต่อ</u> ประธานศาลปกครองสูงสุด	รัฐธรรมนูญ 2540 (2550)
26. ทำคุณ	✓	○	○	26. การประกวดนางงามหรือนายหล่อ ถ้าแทรกเรื่อง ความสามารถพิเศษ เรื่องการ <u>ทำคุณ</u> แก่สังคม	เตรียมเสบียงไว้เลี้ยงตัว 2 (2553)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
27. ทำโทษ	○	○	✓	27. และเขาก็จะเริ่ม <u>ทำโทษ</u> พวกเธอด้วยการสั่งงานโดยใช้ปากกาเขียนสั่งลงไปบนร่างกายอันเปล่าเปลือยของพวกเธอจนทั่วทุกจุด	รวมคอลัมน์ของอิแร็ง นิตยสารดิฉัน (2553)
28. ลงโทษ	○	○	✓	28. หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวก็ยังเข้มงวดใช้ <u>วิธีลงโทษ</u> เด็กอยู่	จิตวิทยาครอบครัว (2554)
29. ทำร้าย	○	○	✓	29. ในสังคมไทยเราอาจจะไม่ค่อยเคยได้ยินกันว่ากริยาจะ <u>ทำร้าย</u> สามีได้	กฎหมายครอบครัว (2553)
30. แจกจ่ายไป ¹	○	✓	✓	30. เพื่อการผลิตสินค้าและบริการ และ <u>แจกจ่ายไปยัง</u> บุคคลในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด และพร้อมจะ <u>แจกจ่าย</u> ไปตามสำนักงานสาขาต่าง ๆ ทั่วโลก	งานเขียนระดับอุดมศึกษา (2555)
31. แบ่งปัน	✓	○	○	31. บ้างก็ปฏิบัติราวกับทรัพย์สินที่ซื้อขายแลกเปลี่ยน และ <u>แบ่งปัน</u> แก่เพื่อนชายด้วยกัน	ปัจจัยความเสี่ยงต่อการตกเป็น เหยื่ออาชญากรรมทางเพศของ ผู้หญิงไทย (2553)

¹ คำกริยา “แจกจ่ายไป” ปรากฏร่วมกับคำบุพบท “ยัง” และในประโยคเดียวกันยังพบการไม่ปรากฏใช้คำกริยานี้ร่วมกับคำบุพบทใด ๆ (ตัวอย่างที่ 30)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
32. บังคับ	○	○	✓	32. โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องบังคับจำเลยให้ขายไม้ เพราะถือว่าค่าเสนอนั้นสิ้นความผูกพันแล้ว	คู่มือศึกษากฎหมายว่าด้วยสัญญา (2554)
33. เอ็นดู ¹	○	✓	✓	33.1 ถ้าเป็นไปได้แนะนำให้ความรักความเมตตา ความเอ็นดูกับแฟนลูกไปเลย 33.2 พ.ท.ไพบุลย์ ปุณณภา ผจญแก่แล้วมีลูกสาวสองคน แต่ละคนจะเอ็นดูน้องแจน ลูกสาวคนโตเป็นพิเศษ เพราะเป็นเด็กขี้อ้อนอย่างแรง	รวมคอลัมน์ของพันดา นิตยสารดิฉัน (2553)
34. เป็นสิทธิ์	○	✓	○	34. ซอลันดาตกลงยกสิทธิ์ในดินแดนแหลมมลายูให้ เป็นสิทธิ์ของอังกฤษ	การยึดครองสิทธิ์อำนาจะระหว่าง กลุ่มอนุรักษ์นิยมกับกลุ่มก้าวหน้า โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ก่อนปี 2475 (2555)

¹ คำกริยา “เอ็นดู” ปรากฏใช้กับคำบุพบทอื่น ได้แก่ คำว่า “กับ” (ตัวอย่างที่ 33.1) และไม่ปรากฏใช้ร่วมกับคำบุพบทใดๆ (ตัวอย่าง
ที่ 33.2)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
35. ลุ่มหลง ¹	○	✓	○	35.1 หลายคน <u>ลุ่มหลง</u> กับเกมการพนันขึ้นต่อกันอย่างจริงจัง	สถาปัตยกรรมไม่รู้จบ (2553)
				35.2 บทประพันธ์ข้างต้นสื่ออารมณ์อันอึดอัดด้วยความรักและความ <u>ลุ่มหลง</u> ในความงามที่ได้ประสบ	เจิมจันทร์กังสดาล (2555)
				35.3 เมื่อกวีพรรณนาชมโฉมนางบุษบาที่โอเหน่าได้แอบลอบมองอย่าง <u>ลุ่มหลง</u> ด้วยความรัก	เจิมจันทร์กังสดาล (2555)
36. ทับถม	○	○	✓	36. พ่อไม่ควรยุลูกให้ไม่เคารพแม่ และในทำนองเดียวกันแม่ต้องไม่พูดทับถมพ่อให้ลูกฟัง	จิตวิทยาครอบครั้ว (2554)
37. สงเคราะห์ ²	✓	○	✓	37.1 ถ้ามองจากรัฐ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความ <u>สงเคราะห์</u> แก่ผู้พิการตามบทบัญญัติในมาตรา 80 วรรคสอง	สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ทางสังคม (2555)
				37.2 ที่ไม่ใช่โรงเรียนหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก หากเป็นบ้านที่เปิดขึ้นเพื่อช่วย <u>สงเคราะห์</u> ลูก ๆ ของกรรมการแบกข้าวสารในย่านนั้น	รวมคอลัมน์ของรณานิติยสารดิฉัน (2553)

¹ คำกริยา “ลุ่มหลง” ปรากฏใช้ร่วมกับคำบุพบทอื่น ได้แก่ คำบุพบท “กับ” (ตัวอย่างที่ 35.1) บุพบท “ใน” (ตัวอย่างที่ 35.2) และ คำบุพบท “ด้วย” (ตัวอย่างที่ 35.3)

² คำกริยา “สงเคราะห์” ปรากฏใช้กับคำบุพบท “แก่” (ตัวอย่างที่ 37.1) และไม่ปรากฏใช้คำบุพบทใด ๆ (ตัวอย่างที่ 37.2)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
38. อนุเคราะห์	✓	○	✓	38.1 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีก็ไม่ค่อยจะมี จึงต้องหาวิธีที่จะให้ความ <u>อนุเคราะห์</u> แก่ผู้จำคุกในเรื่องการดำเนินคดีให้มากที่สุด	กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงาน (2555)
				38.2 เป็นการให้ส่วนลดเพื่อการ <u>อนุเคราะห์</u> บุคคลด้อยโอกาสหรือตามแผนงานของกระทรวงสาธารณสุขหรือที่กระทรวงสาธารณสุขรับรอง	ประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2546) เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการโฆษณาสถานพยาบาล (2550)
39. พระราชทาน ¹	✓	✓	○	39.1 เมื่อได้ผ้าพันคอมาแล้วก็นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อให้ <u>พระราชทาน</u> แก่สมาชิกลูกเสือชาวบ้านทั่วประเทศ	จดหมายเวียนเรื่องเผยแพร่หนังสือประมวลกฎหมายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย (2550)
				39.2 แม้กระทั่งเมื่อเจ้าฟ้าชายชาร์ลส์ทรงจัดงานเลี้ยงพระราชทานให้กับผู้ที่บริจาคเงินเข้าองค์การกุศลในพระราชูปถัมภ์ที่พระตำหนักไฮโกรฟที่ประทับในชนบทก็ไม่มีใครเห็นคามิลลาออกงาน	รวมคอลัมน์ของวารุณินิตยสารดิฉัน (2553)

¹ คำกริยา “พระราชทาน” ปรากฏใช้กับคำบุพบท “แก่” (ตัวอย่างที่ 39.1) และปรากฏใช้ร่วมกับคำบุพบทอื่น ได้แก่ คำบุพบท “กับ” (ตัวอย่างที่ 39.2)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
40. บอก ¹	○	✓	✓	40.1 คุณชวน <u>บอก</u> กับผมว่า พี่ ตกลงพรรคประชาธิปัตย์ จะเสนอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญปฏิบัติการเมือง เย็นนี้พรรคประชุมกัน	บนเส้นทางชีวิตปฏิบัติการเมือง (2553)
				40.2 เลขาธิการนายกรัฐมนตรีโทรศัพท์มาถึงว่า นายกรัฐมนตรีให้ <u>บอก</u> ผมว่า	
41. แจ้ง ²	✓	✓	✓	41.1 นอกเหนือจากการ <u>แจ้ง</u> ข่าวสารหรือให้ความบันเทิง <u>แก่</u> ผู้อ่าน	นิเทศศาสตร์กับสังคม (2555)
				41.2 ได้ร่วมกันลงชื่อในหนังสือขอเรียกร้องที่ <u>แจ้ง</u> ต่อ นายจ้างขอปรับค่าจ้างและสวัสดิการ	คำบรรยายกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ (2555)
				41.3 พร้อมทั้ง <u>แจ้ง</u> คณะอนุกรรมการบริหารเงิน ทุนหมุนเวียนระดับจังหวัดเพื่อพิจารณาดำเนินการ	ประกาศสำนักงานปลัดกระทรวง พลังงานเรื่องสอบราคาซื้อเครื่อง มัลติโปรเจคเตอร์ (2550)

¹ คำกริยา “บอก” ปรากฏใช้กับคำบุพบทอื่น คือ “กับ” (ตัวอย่างที่ 40.1) และไม่ปรากฏใช้กับคำบุพบทใดๆ (ตัวอย่างที่ 40.2)

² คำกริยา “แจ้ง” ปรากฏใช้กับคำบุพบทได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ปรากฏร่วมกับคำบุพบท “แก่” (ตัวอย่างที่ 41.1) ปรากฏใช้กับ
คำบุพบทอื่น ได้แก่ คำว่า “ต่อ” (ตัวอย่างที่ 41.2) และไม่ปรากฏใช้กับคำบุพบทใดๆ (ตัวอย่างที่ 41.3)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
42. ร้องเรียน	○	✓	○	42. อาจจะรวมตัวกันชั่วคราวเพื่อ <u>ร้องเรียนต่อ</u> รัฐบาล โดยให้คนใดคนหนึ่งทำหน้าที่ติดต่อกับผู้แทนราษฎร	หนังสือการวิเคราะห์ระบบการเมือง (2554)
43. ทำให้	○	○	✓	43. การวิจัยขั้นพื้นฐานไม่ควรจะ <u>ทำให้</u> ใครสะดุ้งตกใจ	การพูดเพื่อธุรกิจ (2555)
44. บอกให้	○	○	✓	44. เมื่อผ่าตัดเสร็จ สั่งให้พยาบาลเย็บแผลต่อ เพราะ ตนจะรีบไปทำธุระอื่น <u>บอกให้</u> พยาบาลจ่ายยาไปตามที่ เห็นสมควร	กฎหมายและข้อควรระวังของ ผู้ประกอบการวิชาชีพแพทย์ พยาบาล (2552)
45. แจกจ่าย	✓	○	○	45. ชื้อเครื่องอบข้าวไป <u>แจกจ่ายแก่</u> เกษตรกร	การจัดการการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและ การท่องเที่ยว (2555)
46. เสีย	✓	○	○	46. ต่อมาใน พ.ศ. 2310 เมื่อกรุงศรีอยุธยา <u>เสียกรุงแก่</u> พม่า	นโยบายการปกครองของรัฐบาล ต่อชาวไทยมุสลิม (2555)
47. ไว้	○	✓	○	47. กฎหมายหรือกฎข้อบังคับที่ใช้อยู่ ณ ทำดันทาง ที่บรรทุกของลงเรือกำหนดให้ผู้ส่งของต้องมอบของ ที่จะขนส่งไว้กับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลดังกล่าว	พระราชบัญญัติการรับขนของ ทางทะเล 2534 (2550)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
48. เห็น ¹	✓	✓	○	48.1 เขาต้องจำใจอยู่กับเมียเพราะ <u>เห็นแก่</u> ² ลูกเท่านั้น เมียไม่เคยดูคำดูดีเขา	รวมคอลัมน์ของสิริมา อภิจาริน นิตยสารดิฉัน (2553)
				48.2 ขออนุญาตไม่เจลย เดี่ยวคนที่ไปดู และ <u>เห็นกับ</u> ตา จะไม่เชื่อ	คอลัมน์ของสิทธิรักษ์ ตุลาพิทักษ์ นิตยสารดิฉัน (2553)
49. ยอม	○	○	✓	49. ทุกคนในไร่นี้ต้องลงหรือ <u>ยอม</u> ครุณีทุกคน	ธรณีนี้ <u>นี้</u> ใครครอง (2551)
50. ให้ศีลให้พร	✓	○	○	50. ประสิทธิ์ประสาทวิชาและ <u>ให้ศีลให้พร</u> แก่ศิษย์	หุ่นไทย (2553)
51. สงสาร	○	○	✓	51. เด็กชายจะเลียนแบบความอ่อนแอของพ่อและ พร้อม ๆ กันนั้นจะ <u>สงสาร</u> พ่อซึ่งเป็นเพศเดียวกัน	จิตวิทยาสังคม (2553)
52. โกรธ ³	○	✓	✓	52.1 เด็กมักจะไม่แสดงความโกรธต่อบิดามารดาของเขา	จิตวิทยาครอบครัว (2554)
				52.2 มนุษย์ <u>โกรธ</u> จนกระทั่งสงบได้ด้วยคำแนะนำที่ มาโดยไม่ปลา	สถาปัตยกรรมกึ่งศาล (2553)

¹ คำกริยา “เห็น” ปรากฏร่วมกับคำบุพบท “แก่” (ตัวอย่างที่ 48.1) และปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่น ได้แก่ คำว่า “กับ”

² คำกริยา “เห็นแก่” ในที่นี้แปลว่า “ให้ความสำคัญ” คนละความหมายกับ “เห็นกับ(ตา)” ซึ่งเป็นการรับรู้ภาพด้วยตา

³ คำกริยา “โกรธ” ปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่น ได้แก่ คำว่า “ต่อ” (ตัวอย่างที่ 52.1) และไม่ปรากฏร่วมกับคำบุพบทใด ๆ (ตัวอย่าง

ที่ 52.2)

ตารางที่ 2 แสดงการปรากฏใช้คำว่า “แก่” ร่วมกับคำกริยาในปัจจุบัน (ต่อ)

คำกริยา	ปรากฏใช้ กับ “แก่”	ปรากฏใช้ กับคำอื่น	ไม่ปรากฏใช้ กับคำบุพบท	ตัวอย่างประโยค	ที่มา
53. ขายให้ ¹	✓	○	✓	53.1 การขายสินค้านั้นเพื่อการส่งออกมีราคาต่ำกว่า ราคาที่เทียบเคียงกันได้ของสินค้าที่เหมือนกันที่ <u>ขายให้</u> แก่ ผู้ซื้อในตลาดภายในประเทศ	แกตต์และองค์การการค้าโลก WTO (2551)
				53.2 ถ้าเรา <u>ขายให้</u> เขา เขาก็จะมีหนังสือมากเกินไปที่เขา จะขายได้	รวมคอลัมน์ของมินตรา นิตยสารดิฉัน (2556)

¹ คำกริยา “ขายให้” ปรากฏร่วมกับคำบุพบท “แก่” (ตัวอย่างที่ 53.1) และไม่ปรากฏใช้กับคำบุพบทใดๆ (ตัวอย่างที่ 53.2)

จากตารางสามารถสรุปได้ว่า 1) คำกริยาที่ปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “แก่” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีทั้งสิ้น 18 คำ ได้แก่ ให้ ส่งให้ มอบไว้ แจ้งความ เสียหยา สมควร ทำคุณ แบ่งปัน สงเคราะห์ อนุเคราะห์ พระราชทาน แจ้ง แจกจ่าย เสีย เห็น (ที่แปลว่า “ให้ความสำคัญ”) ให้ศีลให้พร และขายให้ 2) คำกริยาที่ใช้คำอื่นเชื่อมคำนามแทนการใช้คำว่า “แก่” มีทั้งสิ้น 16 คำ ได้แก่ บอกเล่า แบ่งให้ ให้ถ้อยคำ ให้การ จำนำไว้ ผากไว้ ปลงใจ ชี้แจง ขึ้น แจกจ่ายไป เอ็นดู เป็นสิทธิ์ ลุ่มหลง บอก ร้องเรียน และโกรธ 3) คำกริยาบางคำในปัจจุบันใช้ได้ทั้งกับคำว่า “แก่” และคำอื่นๆ พบทั้งสิ้น 4 คำ ได้แก่ มอบไว้ แจ้งความ พระราชทาน และแจ้ง ซึ่งปัจจุบันคำบุพบทที่ใช้แทนคำว่า “แก่” ที่พบในข้อมูล *Thai National Corpus (TNC)* ได้แก่ คำว่า กับ แต่ ต่อ ใน และของ 4) คำกริยาที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “แก่” ในอดีต ปัจจุบันไม่ต้องใช้คำว่า “แก่” ตามหลังแล้ว ปรากฏทั้งสิ้น 22 คำ ได้แก่ ยอมให้ แจกให้ ผากให้ ตัดสินให้ ไว้ใจ บอกไป เสียรู้ ต่อว่า ตอบ ทำโทษ ลงโทษ ทำร้าย แจกจ่ายไป บังคับ เอ็นดู ทบถม บอก ทำให้ บอกให้ ยอม สงสาร และ โกรธ

บทสรุปและอภิปรายผล

วิวัฒนาการการใช้คำว่า “แก่” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยขอบเขตของการศึกษาช่วงที่ 1-3 คำว่า “แก่” มีหน้าที่หลากหลายมากกว่าปัจจุบัน กล่าวคือในสมัยสุโขทัย คำว่า “แก่” สามารถใช้นำหน้าคำนามบอกที่หมาย บอกสถานที่ บอกแหล่งเดิม บอกเจ้าของ บอกเครื่องมือ ในสมัยอยุธยา-รัชกาลที่ 8 หน้าที่ใช้นำหน้าคำนามบอกสถานที่หายไป เมื่อเวลาผ่านไปหน้าที่ของคำลดน้อยลง จนปัจจุบันเหลือเพียง 2 หน้าที่ ได้แก่ ใช้นำหน้าคำนามบอกที่หมายและบอกเจ้าของ โดยหน้าที่ 2 หน้าที่นี้มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากอนุมานได้ว่าผู้รับก็คือเจ้าของ

ด้านการปรากฏใช้คำว่า “แก่” กับคำกริยา ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบช่วงที่ 3 กับ ช่วงที่ 4 พบว่าในอดีต คำว่า “แก่” สามารถปรากฏกับคำกริยาได้มากกว่าปัจจุบัน สาเหตุที่การปรากฏใช้ของคำว่า “แก่” ลดน้อยลง เนื่องจากมีการนำ

คำบุพบทคำอื่นมาใช้แทนคำว่า “แก่” และปรากฏการณ์ละคำบุพบท “แก่” โดยคำที่นำมาใช้แทนคำว่า “แก่” คือคำว่า กับ แต่ ต่อ ของ และใน

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลภาษาปัจจุบันที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาอาจมีข้อจำกัด กล่าวคือเป็นข้อมูลที่รวบรวมจาก *Thai National Corpus (TNC)* เท่านั้น ซึ่งหากมีผู้สนใจศึกษาและรวบรวมจากหนังสือ หรือแหล่งค้นคว้าอื่นๆ อาจทำให้ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจมากขึ้นเช่นกัน

การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติทำให้เห็นธรรมชาติของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ ทำให้เห็นวิวัฒนาการของคำในภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากปัจจัยหลายประการ คำใดที่ในอดีตปรากฏได้หลายโครงสร้าง ปัจจุบันอาจลดลง ขณะที่คำใดมีหน้าที่และความหมายเหมือนกัน ผู้ใช้ภาษาอาจเลือกใช้คำใดคำหนึ่ง ขณะที่อีกคำอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายแคบเข้า หรือเกิดการสูญสัพท์ได้ ดังเช่นคำบุพบท “แก่” ที่ในปัจจุบันปรากฏหน้าที่และโครงสร้างการใช้ตามหลังคำกริยาจำนวนน้อยกว่าในอดีต ดังนั้น การศึกษาวิวัฒนาการของภาษาจึงถือเป็นความน่าสนใจอย่างหนึ่งในการศึกษาธรรมชาติของภาษาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2541). *ชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หมวดยวรรณคดีและหมวดยโบราณคดีและประมุขพระราชาธิพนธ์ในรัชกาลที่ 4 ภาคปกิณกะ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2530). *การสร้างคำในภาษาไทยสมัยสุโขทัย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร-มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ดุฎิพร ชำนิโรคนานต์. (2526). *ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- นพรัฐ เสน่ห์. (2556). *การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของ “ด้วย”*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร-มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นัทรชนัน ยาวพัฒน์. (2551). *พัฒนาการของพหูพจน์ที่ของคำว่า “ซึ่ง” ในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นันทกา พลยุทธ. (2526). *การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบทในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นิติพงศ์ พิเชฐพันธุ์. (พฤศจิกายน 2556). แนวคิดเกี่ยวกับคำบุพบทในภาษาไทย. *วารสารวรรณวิทัศน์*, 13, 140–169.
- ปิ่นกาญจน์ วัชรปาด. (2548). “อยาก”: *การศึกษาเชิงประวัติ*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร-มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรทิพย์ เจ็ดจินนา. (พฤศจิกายน 2549). *ลักษณะสำคัญของภาษาไทยสมัยสุโขทัย*. *วารสารวรรณวิทัศน์*, 6, 161–188.
- ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (7 มกราคม 2562). *โครงการคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ*. สืบค้นจาก <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TNCII/>
- มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์. (2546). *การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “แล้ว อยู่ อยู่แล้ว”*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราตรี แจ่มนิยม. (2546). *การศึกษาคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยาในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

- ราตรี แจ่มนิยม. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2549) การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของคำกริยาที่กลายเป็น
คำไวยากรณ์ในภาษาไทย. *วารสารวิชาการ ม.อบ.*, 8(2), 122-137.
- วัลยา วิมุททิลพ. (2513). *การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวน และลำดับของคำ
ในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2553). *100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 1*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปากร, กรม. 2526. *จารึกสมัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ศรีสุนทรโวหาร, พระยา. (2515). *มูลบรรพกิจ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สุมิตรา อังวัฒนกุล. (2509) *คำบุพบทในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ. (2551). *ยัง: การศึกษาเชิงประวัติ*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร-
มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุรีเนตร จรัสจรวงเกียรติ. (2555). *พัฒนาการของคำว่า “เป็น” ในภาษาไทย*.
(วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อุดมสมบัติ, หลวง. (2517). *จดหมายหลวงอุดมสมบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- อุปทิศศิลปสาร, พระยา. (2549). *พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.

ภาษาอังกฤษ

- Hopper, P. J., and Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization* (Second Edition).
United Kingdom: Cambridge University.

การศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย¹

ปิยะวดี คำสุวรรณ

คเชนทร์ ตัญศิริ

อุมาภรณ์ สังขมาน

รับบทความ: 23 พฤษภาคม 2562

แก้ไขบทความ: 28 มิถุนายน 2562

ตอบรับ: 11 กรกฎาคม 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติทางความหมายของคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยปัจจุบันจากมุมมองภาษาศาสตร์ปริธาน โดยวิเคราะห์ตัวอย่างข้อมูลภาษาจำนวนทั้งหมด 1,000 ข้อมูล จากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “ตาม” ในภาษาไทยเป็นคำหลายความหมาย คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายได้ 5 ความหมาย ก) ความหมายเหตุการณ์ การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ข) ความหมายเหตุการณ์ การเรียกตัว ค) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ ง) ความหมายบ่งชี้การเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้อง และ จ) ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่

คำสำคัญ คำหลายความหมาย บริบท ภาษาศาสตร์ปริธาน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่องการศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย ของปิยะวดี คำสุวรรณ

A Study of /taam/ in Thai

Piyawadee Khamsuwan

Kachen Tansiri

Umaporn Sungkaman

Received: May 23, 2019

Revised: June 28, 2019

Accepted: July 11, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

The objective of this study is to analyze semantic properties of the word, /taam/, in Thai. The data were drawn from *Thai National Corpus* and analyzed from cognitive linguistics perspective. The word, /taam/, in Thai is polysemous. It can convey 5 meanings which are a) a motion situation of a subject moving following a preceding object, b) a situation of a subject moving to call (someone) to come over, c) a direction of motion situation following a preceding object, d) imitating or doing something by imitating others and e) be located at.

Keywords: polysemy, context, cognitive linguistics

บทนำ

คำว่า “ตาม” ในภาษาไทยปัจจุบันจัดเป็นคำอีกคำหนึ่งที่มีความน่าสนใจทางอรรถศาสตร์ กล่าวคือ สามารถแสดงความหมายได้หลากหลายเมื่อปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์ที่ต่างกัน ดังตัวอย่าง

(1) คุณครูตามผมไปที่บ้าน

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (1) ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยวแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของนามวลีประธาน “คุณครู” ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอื่นที่เคลื่อนที่นำหน้า “ผม” ซึ่งปรากฏเป็นนามวลีกรรมในประโยค

(2) พระยาพลฯ ให้คนไปตามตัวพระยาศรีฯ เป็นครั้งสุดท้าย

(3) พี่สะ พ่อให้มาตาม

ในตัวอย่าง (2)-(3) คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาตัวที่สองในหน่วยสร้างกริยาเรียงตามหลังคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ไป” และ “มา” คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้แสดงเหตุการณ์การเรียกตัว

(4) เดี่ยวพอเรส ฉันเรียกพลางวิ่งตามมันไป

(5) ชายหนุ่มเดินตามถนนสายกลางหมู่บ้าน

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (4)-(5) ปรากฏตามหลังกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่เช่นเดียวกับตัวอย่าง (2)-(3) แต่แตกต่างตรงที่คำกริยาที่ปรากฏนำคำว่า “ตาม” นั้นแสดงเหตุการณ์ที่มีการระบุลักษณะการเคลื่อนที่ที่ชัดเจนกว่า เช่น การเคลื่อนที่ด้วยวิธีการวิ่งในตัวอย่าง (4) และการเดินตามลำดับ ในตัวอย่าง (5) เมื่อปรากฏในลักษณะนี้คำว่า “ตาม” แสดงความหมายในเชิงทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่แสดงโดยคำกริยาตัวที่หนึ่ง กล่าวคือ ในตัวอย่าง (4) คำว่า “ตาม” แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ของเหตุการณ์การวิ่งของนามวลี “ฉัน” ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า “มัน” ซึ่งปรากฏเป็นนามวลีกรรมของประโยค ใน (5) คำว่า “ตาม” แสดงทิศทางการเคลื่อนที่ด้วยการเดินของนามวลีประธาน “ชายหนุ่ม” ไปในทิศทางเดียวกันกับ “ถนนสายกลางหมู่บ้าน” ซึ่งปรากฏตามหลัง

(6) นกหลายชนิดหากินอยู่ตามต้นไม้ในสวน

ในตัวอย่าง (6) คำว่า “ตาม” ปรากฏหลังคำกริยาวิเศษณ์ “หากินอยู่” ซึ่งไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะเหมือนกับตัวอย่าง (4)–(5) คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้ปรากฏเป็นคำบุพบทที่ตามหลังด้วยนามวลีแสดงสถานที่ “ต้นไม้ในสวน” คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้แสดงความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างเหตุการณ์การหากินของนกที่แสดงโดยกริยาวิเศษณ์กับสถานที่ต้นไม้ในสวน การปรากฏในลักษณะนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ที่ศึกษาเรื่องกระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย ได้อธิบายว่า “ตาม” เป็นคำบุพบท มีตำแหน่งประจำอยู่หน้าหน้านามวลีในลักษณะที่ไม่สามารถปรากฏแยกจากกันได้ ดังตัวอย่าง

(7) มีทหารยืนเรียงรายตามกำแพงเมือง

หากย้ายนามวลีไปไว้หน้าประโยคจะได้ว่า “กำแพงเมืองมีทหารยืนเรียงรายตาม” ผู้ใช้ภาษาไม่ยอมรับ ถ้าหากว่าย้าย “ตาม” ไปข้างหน้าด้วย จะได้ว่า “ตามกำแพงเมืองนี้ทหารยืนเรียงราย” ผู้ใช้ภาษาสามารถยอมรับได้

ตัวอย่าง (8)–(10) แสดงให้เห็นว่า “ตาม” สามารถปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการกระทำ (activity verb) อื่นๆ ที่ไม่มีนัยความหมายการเคลื่อนที่ เช่น “ยืน” ในตัวอย่าง (8) “ทำ” ในตัวอย่าง (9) ตามลำดับ และมีนามวลี “เธอ” ในตัวอย่าง (8) หรือนามวลีแปลง (nominalized noun phrase) “ที่เธอพูด” ในตัวอย่าง (9) ปรากฏตามหลัง คำว่า “ตาม” ในบริบทเหล่านี้มีลักษณะเป็นคำบุพบท แสดงความสัมพันธ์สอดคล้องกันระหว่าง เหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาวิเศษณ์ที่ปรากฏนำหน้ากับนามวลี หรือนามวลีแปลงที่ปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” ได้แก่ เหตุการณ์การลุกยืน ในตัวอย่าง (8) มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการกระทำของ “เธอ” และเหตุการณ์การคิด ในตัวอย่าง (9) มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับนามวลีแปลง “ที่เธอพูด” อย่างไรก็ดี หากนามวลีเป็นสิ่งที่เคยถูกกล่าวถึงในบริบทก่อนหน้าและสามารถค้นคืนได้จากบริบทโดยง่าย นามวลีหรือนามวลีแปลงเหล่านั้นอาจจะไม่ปรากฏได้ดังในตัวอย่าง (10)

- (8) เขามองหน้าเธอหนึ่งอยู่อึดใจก่อนจะลุกยืนตามเธอ
- (9) นิลยาหยุดเพื่อให้อรกานต์ได้คิดตามที่เธอพูด
- (10) ถ้าผู้กองสั่ง ผมก็ต้องทำตาม

นอกจากการปรากฏเป็นคำมูลประเภทคำกริยาหรือบุพบทในตัวอย่าง (1)–(10) แล้ว คำว่า “ตาม” ยังสามารถปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของวลีจำเพาะ (phraseological unit) หรือกลุ่มคำที่มักปรากฏร่วมกันและมีความหมายค่อนข้างแน่นอน เช่น “ตามน้ำ” “ตามใจ” “ตามอัธยาศัย” “ตามสบาย” “ตามเนื้อผ้า” เป็นต้น

ตัวอย่างที่ (1)–(10) แสดงให้เห็นว่า คำว่า “ตาม” ในภาษาไทยสามารถปรากฏเดี่ยว ทำหน้าที่เป็นกริยาหลักของประโยค และเมื่อปรากฏตามหลังคำกริยาอื่น คำว่า “ตาม” สามารถทำหน้าที่เป็นคำกริยารอง หรือทำหน้าที่เป็นคำบุพบทแสดงความสัมพันธ์หรือบอกตำแหน่งสถานที่ อีกทั้งยังปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ ในลักษณะของการเป็นวลีจำเพาะ ซึ่งแสดงความหมายได้หลากหลาย คำว่า “ตาม” จึงเป็นคำที่น่าสนใจคำหนึ่ง อีกทั้งในงานวิจัยเกี่ยวกับคำว่า “ตาม” ในอดีต มีเพียงการศึกษากระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทยเท่านั้น

การศึกษาคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยเป็นคำที่มีความน่าสนใจอยู่มาก แต่งานวิจัยที่ศึกษามีจำนวนค่อนข้างน้อย งานวิจัยในอดีตพบเพียงการศึกษาที่เน้นไปที่หน้าที่ของคำว่า “ตาม” เพียงอย่างเดียว จากข้อสังเกตเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่าคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยเป็นคำหลายความหมาย (polysemy) เป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย ในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้กรอบการวิเคราะห์ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากข้อจำกัดในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอผลการศึกษาเฉพาะคุณสมบัติทางความหมายของคำว่า

“ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำมูลเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาคำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของวลีจำเพาะ

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายวิเคราะห์หน้าที่และความหมายของคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างข้อมูลจำนวนทั้งหมด 1,000 ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์มาจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติฯ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากแหล่งข้อมูล 5 ประเภทได้แก่ เรื่องแต่ง (fiction) หนังสือพิมพ์ (newspaper) งานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) งานเขียนวิชาการ (academic) และเบ็ดเตล็ด (miscellany)

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาคำครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งหมวดหมู่ของการทบทวนเอกสารและตำราวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1.1 คำหลายความหมาย

อีวานและกรีน (Evans and Green, 2006) อธิบายว่า คำหลายความหมาย (polysemy) เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่มีลักษณะของการที่หน่วยคำหนึ่งมีการขยายความหมายเป็นความหมายต่างๆ หลายความหมาย โดยแต่ละความหมายนั้นจะมีความสัมพันธ์กันอยู่

คำหลายความหมายจะตรงข้ามกับคำพ้อง (homonymy) ซึ่งเป็นหน่วยคำที่มีความหมายมากกว่าหนึ่งความหมาย โดยแต่ละความหมายนั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน แม้จะมีการออกเสียงหรือเขียนสะกดแบบเดียวกัน เช่น คำว่า “เพลลา” ในภาษาไทยซึ่งมีรูปและเสียงเหมือนกัน มีหลายความหมาย ได้แก่ “เพลลา” ที่หมายถึงเบาลง เบาพอประมาณ และ “เพลลา” หมายถึงแกนสำหรับสอดในตุ้มรถ

หรือดุมเกวียน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) จะสังเกตได้ว่าความหมายของ เพลา ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนอยู่ต่างมโนทัศน์กันและไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันได้

ลาคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) ได้กล่าวไว้ว่าคำหลายความหมายเป็นระบบความสัมพันธ์ของความหมาย จัดหมวดหมู่ความหมายที่สัมพันธ์กันและตามความคล้ายคลึงกันเป็นเครือข่าย

1.2 ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน

งานวิจัยทางภาษาศาสตร์ปริชานเริ่มมีผู้สนใจมากขึ้นในยุโรปและอเมริกา เมื่อช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ก่อนหน้านั้นภาษาศาสตร์ปริชานถูกมองว่าไม่ใช่ภาษาศาสตร์แท้จริง แต่ในปัจจุบันมีผู้สนใจงานด้านนี้มากขึ้น มีการประชุมวิชาการเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ปริชานครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ภาษาศาสตร์ปริชานมีพื้นที่ยืนที่มั่นคงและทำให้มีการจัดตั้งสมาคม International Cognitive Linguistics Association ขึ้นมา และตั้งแต่นั้นมาก็ถือกำเนิดวารสาร *Cognitive Linguistics*

ภาษาศาสตร์ปริชานมองว่าหลักการที่ใช้อธิบายเรื่องภาษานั้นไม่แตกต่างจากหลักการที่ใช้อธิบายระบบปริชานอื่นๆ งานด้านภาษาศาสตร์ปริชานอาจจัดเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ อรรถศาสตร์ปริชานจะสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ โครงสร้างมโนทัศน์ การสร้างความหมายที่ซ่อนอยู่ในภาษา ส่วนทางด้านปริชานและไวยากรณ์นั้นสนใจสร้างแบบจำลองไวยากรณ์มากกว่า แต่อาศัยความรู้ทางอรรถศาสตร์ปริชานเป็นหลัก แนวทางภาษาศาสตร์ปริชานมีสมมติฐานหลักเกี่ยวกับภาษาสามประการ คือ ภาษาไม่ใช่องค์ประกอบอิสระที่แยกจากระบบปริชานอื่นๆ ไวยากรณ์เป็นเรื่องการสร้างมโนทัศน์ และความรู้ทางภาษาได้มาจากการใช้ภาษา ภาษาศาสตร์ปริชานไม่ได้ปฏิเสธว่าภาษาไม่ใช่สิ่งที่ เป็น innate เพียงแต่ไม่มองภาษาเป็นสิ่งที่แยกออกจากระบบปริชานอื่นๆ งานภาษาศาสตร์ปริชานจึงพยายามวิเคราะห์โดยจับเอาความสามารถทางปริชานทั่วไปที่มนุษย์มีมาใช้อธิบายในเรื่องภาษาด้วย ภาษานั้นมีลักษณะจำกัดแต่สิ่งต่างๆ

ที่มนุษย์สร้างมโนทัศน์นั้นมีไม่จำกัด สิ่งที่ภาษาเข้ารหัสไว้จึงไม่ใช่ทั้งหมดของความคิด แต่เป็นเพียงคำสั่งพื้นฐานเพื่อสร้างภาพมโนทัศน์ที่ซับซ้อน

นักภาษาศาสตร์ปริชานเชื่อว่าภาษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิด กล่าวคือ มนุษย์มีวิธีคิดหรือมุมมองต่อสิ่งต่างๆ เช่นไร มนุษย์ก็มักจะมีพฤติกรรมแสดงออก รวมถึงการใช้ภาษาที่สอดคล้องกับระบบความคิดเหล่านั้นด้วย เช่น หากมนุษย์คิดและมีทัศนคติว่าเวลาเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอยู่อย่างจำกัด มนุษย์ก็จะใช้เวลาทุกๆ นาทีอย่างคุ้มค่าและไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยไม่เกิดประโยชน์ และมักจะใช้ภาษาหรือพูดถึงเวลาที่สะท้อนมุมมองว่าเวลาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เป็นต้น

ภาพที่ 1 The cat is on the chair

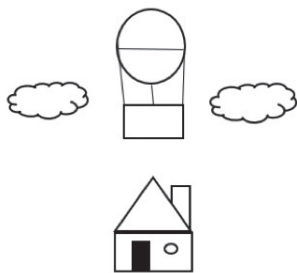

(ที่มา: วิโรจน์ อรุณมานะกุล. 2553, น. 260)

จากภาพที่ 1 ปกติจะพูดว่า “The cat is on the chair” มากกว่าที่จะพูดว่า “The chair is under the cat” ประโยคหลังไม่ผิดหลักไวยากรณ์แต่แปลก เพราะในเหตุการณ์นี้จุดสนใจคือ แมวไม่ใช่เก้าอี้ เพราะโดยความรู้ที่มีแมวเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวได้เอง และมีแนวโน้มจะกระทำอะไรมากกว่าที่เก้าอี้จะทำ แมวจึงเป็นสิ่งที่โคจร (trajector) ขณะที่เก้าอี้เป็นสิ่งที่อ้างอิง (landmark) ตามแนวคิดของโรนัลด์ แลงแอกเกอร์ (Langacker, 1991) รูปภาษาที่ปรากฏใช้จึงสะท้อนภาพการรับรู้ของมนุษย์นี้ด้วย

แนวคิดการแยกสิ่งโคจรและสิ่งอ้างอิงสามารถประยุกต์ใช้กับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภาพร่าง ในภาพร่างประกอบหนึ่งอาจเด่นกว่าอีกองค์ประกอบหนึ่ง การนำแนวคิดนี้มาใช้กับภาพร่างโดยเฉพาะภาพร่างของคำบุพบท เช่น “over” และ “under” เป็นต้น คำเหล่านี้บอกความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของสิ่งสองสิ่ง ตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 2 The balloon is flying over the house

(ที่มา: ผู้เขียน)

“The balloon” เป็นสิ่งโคจรที่เคลื่อนที่อยู่เหนือสิ่งอ้างอิง “the house” ซึ่งไม่เคลื่อนที่ บอลลูนเป็นสิ่งที่เด่นในการรับรู้มากกว่าบ้าน ดังนั้นในความสัมพันธ์นี้ บอลลูนเป็นสิ่งโคจร (trajector) และบ้านเป็นสิ่งอ้างอิง (landmark)

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับคำหลายความหมายข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษาเรื่องคำหลายความหมายของคำว่า “ตาม” ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้เพื่อให้เห็นภาพรวมของคำหลายความหมายได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำครั้งนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 หัวข้อ ได้แก่

1.3.1 การวิเคราะห์คำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ในภาษาไทย

งานวิจัยของคยอง อิน ปาร์ค (2554) ที่ศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์พหุนัยของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลีกับคำว่า “ไป” ในภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ความหมายต้นแบบของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลีกับคำว่า “ไป” ในภาษาไทย มีลักษณะเหมือนกัน กล่าวคือความหมายต้นแบบของคำทั้งสองคำหมายถึงการเคลื่อนที่ของสิ่งเคลื่อนที่ เคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปสู่อีกจุดหนึ่งโดยมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเกิดขึ้นและมีเส้นทางของการเคลื่อนที่ที่ไม่เข้าหาตัวผู้พูดหรือจุดอ้างอิงของผู้พูด โดยผู้พูดหรือจุดอ้างอิงของผู้พูดอยู่จุดไหนก็ได้ นอกเหนือจากที่หมายปลายทาง ความหมายต้นแบบที่มีลักษณะเหมือนกันดังกล่าว เป็นพื้นฐานของความหมายที่ขยายออกไป โดยผ่านกลไกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น อุปลักษณะ การเทียบแบบความคิด รวมถึงการกลายเป็นคำไวยากรณ์

ชัชวดี ศรีลัมพ์ (2538) ที่ศึกษามโนทัศน์ของคำว่า “เข้า” ในภาษาไทย โดยศึกษาคำว่า “เข้า” ที่ปรากฏในทุกตำแหน่งไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งกริยาหลัก หรือตำแหน่งกริยาอื่นๆ พบว่าความหมายของคำว่า “เข้า” แตกต่างกันออกไปตามบริบทต่างกัน แต่มีความหมายที่ทุกความหมายมีอยู่ร่วมกัน ซึ่งเรียกว่าความหมายมโนทัศน์เพราะแสดงถึงมโนทัศน์เดียวกัน ความหมายของคำว่า “เข้า” ในภาษาไทย คือ การเคลื่อนที่ไปอยู่ในที่หมาย ซึ่งเป็นบริเวณที่ปิดล้อมโดยมีทิศทางของการเคลื่อนที่มุ่งสู่ที่หมาย

งานวิจัยของกัจฉัตติ เรืองศรี (2547) ศึกษาเครือข่ายความหมายของคำว่า “ออก” ในภาษาไทยโดยใช้แนวคิดภาพร่างในการวิเคราะห์มโนทัศน์ของความหมาย และใช้แนวคิดอุปลักษณะและนามนัยในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย ผลการศึกษาพบว่าคำว่า “ออก” มี 10 ความหมาย ได้แก่ 1) การเคลื่อนที่จากภายในสู่ภายนอก 2) การเริ่มต้นการกระทำ 3) การเลิกสมาคม 4) การพ้นสภาพ 5) การทำให้เกิดชีวิตใหม่ 6) การสร้างให้เกิดขึ้น 7) การจ่าย 8) ความสำเร็จ 9) การประมาณว่าค่อนข้าง และ 10) ความชัดเจน

1.3.2 การศึกษาด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ในภาษาไทย

งานวิจัยของจรัสดาว อินทรทัศน์ (2539) ศึกษากระบวนการที่คำกริยา กลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย ซึ่งเป็นกระบวนการกลายเป็นไวยากรณ์อย่างหนึ่ง จรัสดาวได้จำแนกเกณฑ์การวิเคราะห์คำไว้หลายหมวดได้แก่ หมวดคำสกรรมกริยา อกรรมกริยา คำบุพบท คำช่วยกริยา คำวิเศษณ์ และคำสันธาน ผลการวิจัยสรุปว่ามีคำกริยาที่เป็นคำบุพบท 23 คำ คือ ไกล่ ข้าม ขึ้น เข้า คล้าย จาก ตรง ต่อ ตาม ถึง ประจํา เป็น ผ่าน ยัง ลง ลอด เลย สู่ เหนือ เหมือน ให้ อยู่ ออก

ยาใจ ชูริชา (2536) ศึกษาความเป็นประโยชน์ของหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย โดยเน้นศึกษาคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย และวิเคราะห์ความเป็นประโยชน์ของหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย พบว่าหน่วยสร้างกริยาเรียงจำแนกได้เป็น 2 ชนิดคือ (1) หน่วยสร้างกริยาเรียงพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยกริยาเพียง 2 คำ กริยาที่ปรากฏในหน่วยสร้างนี้มีข้อจำกัดในการเกิดร่วมกัน และ (2) หน่วยสร้างกริยาเรียงซับซ้อนซึ่งประกอบด้วยกริยาตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ตาม” ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจัดเก็บตัวอย่างข้อมูลตามประเภทของข้อมูล ได้แก่ เรื่องแต่ง (fiction) หนังสือพิมพ์ (newspaper) งานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) งานเขียนวิชาการ (academic) และเบ็ดเตล็ด (miscellany) จัดเก็บประเภทละ 200 ข้อมูล และคัดเลือกตัวอย่างข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัยให้ครบ 1,000 ข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติและความหมายของคำว่า “ตาม” ในทุกบริบท ยกเว้นคำประสมและวลีจำเพาะ (phraseological unit) โดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (cognitive linguistics) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ และสรุปอภิปรายผล

3. ผลการวิจัย

หลังจากการเก็บข้อมูลพบว่าคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยมีความหลากหลายทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า “ตาม” แบ่งออกตามลักษณะการปรากฏได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำกริยา และ 2) “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำบุพบท ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การระบุชนิดของคำโดยใช้คำว่า “ไม่” ของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2543) เป็นเกณฑ์ในการจำแนกชนิดของคำ และใช้เกณฑ์หน่วยสร้างกริยาเรียงของยาใจ ชูวิชา (2536) มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ส่วนคุณสมบัติทางอรรถศาสตร์แบ่งตามความหมายประจำคำและความหมายอื่นๆ ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการปรากฏของคำว่า “ตาม” ในภาษาไทย

1.1 คำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำกริยา

คำกริยา คือคำที่ใช้แสดงการกระทำ อากาของคำนาม หรือสรรพนาม และเป็นคำที่สามารถปรากฏหลังคำว่า “ไม่” ได้ เช่น “เดิน” “กิน” “เข้าใจ” เป็นคำกริยา เพราะสามารถปรากฏกับคำว่า “ไม่” ได้ เช่น “ไม่เดิน” “ไม่กิน” “ไม่เข้าใจ” คำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำกริยามีลักษณะการปรากฏดังนี้

1.1.1 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาเดี่ยวหรือกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง

- (1) คุณขับนำไปก่อน แล้วผมจะตามไปติดๆ
- (2) เสรีจู่ระของเธอล้วนไ้หมหนุณา ตามฉันไปที่โรงเลื่อยน้อย
- (3) ส่วนภูมินทร์ตามออกไปทีหลัง

ในตัวอย่าง (1)–(3) คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาในประโยค แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของนามวลีประธานไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอื่นที่เคลื่อนที่นำหน้าซึ่งมักจะปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” ในประโยค

1.1.2 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาในหน่วยสร้างกริยาเรียงตามหลังคำกริยา “ไป” และ “มา”

- (4) ผมไปตามเอง ห้องเบอร์อะไรครับ
- (5) ตำรวจเขาต้องมาตามแกไปให้การ
- (6) พี่มาตามครูนิเขา

จากตัวอย่าง คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำกริยาตัวที่สองในหน่วยสร้างกริยาเรียงตามหลังคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ไป” ในตัวอย่าง (4) และ “มา” ในตัวอย่าง (5–6)

1.2 คำว่า “ตาม” ที่ปรากฏเป็นคำบุพบท

คำบุพบท คือคำที่นำหน้าคำนาม คำสรรพนาม คำกริยา หรือคำวิเศษณ์ ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมคำหรือกลุ่มคำนั้นให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน คำบุพบทไม่สามารถปรากฏตามหลังคำว่า “ไม่” และมีตำแหน่งประจำอยู่หน้านามวลีในลักษณะที่ไม่สามารถปรากฏแยกจากกันได้

1.2.1 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสิ่งที่เคลื่อนที่ได้ (movable entity)

- (7) ฉันวิ่งตามรถเมล์จนชินแล้วละ
- (8) ผมเดินตามมันไปอย่างกระชั้นชิด
- (9) พวกเขาอยู่ตามเขาไป
- (10) พวกเขาเป็นพี่น้องคลานตามกันมา
- (11) ผู้ชายที่ขี่จักรยานตามเธอมายังยืนหอบอยู่ข้างๆ
- (12) ทั้งสองคนเดินเลี้ยวตามคนข้างหน้าไปบริเวณด้านหลังบ้าน

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (7)–(12) ปรากฏเป็นบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น “รถเมล์” “มัน” และ “เขา” ในบุพบทวลี ซึ่งมักจะปรากฏตามหลังกริยวลีแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่ (manner of motion verb) เช่น “วิ่ง” “เดิน” และ “ย่อง” เป็นต้น

1.2.2 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสถานที่

- (13) สภาพการเปลี่ยนแปลงตามชอกชอยทั่วกรุงเทพฯ ไม่เกิดเฉพาะที่นี่
- (14) ทุกคนจะเจออันได้ตามงานตามกองถ่ายละคร
- (15) คนเก็บขยะตามบริเวณสาธารณะ เป็นกลุ่มคนที่เก็บขยะตามริมถนน
- (16) บางโคล่นี้อยู่ตามริมฝั่งทะเล
- (17) ชนเผ่าแทบทุกเผ่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนรอบเชียงใหม่
- (18) หอยโข่งกำลังลอยตัวกลมๆ เป็นมันอยู่ตามปากออก

คำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (13)–(18) ปรากฏเป็นบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสถานที่ในบุพบทวลี ได้แก่ “ตามชอกชอยทั่วกรุงเทพฯ” “ตามกองถ่ายละคร” “ตามบริเวณสาธารณะ” “ตามริมถนน” “ตามริมฝั่งทะเล” “ตามแนวชายแดนรอบเชียงใหม่” และ “ตามปากออก” ตามลำดับ คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่ง (entity) ที่อ้างถึงโดยนามวลีหรือเหตุการณ์ (situation) ที่อ้างถึงโดยกริยวลีที่ปรากฏนำหน้ากับสถานที่ (location) ที่แสดงโดยนามวลีที่ปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” ในบุพบทวลี

1.2.3 คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทนำหน้านามวลีอ้างถึงสิ่งที่ไม่ใช่สถานที่

- (19) หญิงสาวลูกลงตามคำสั่งอย่างว่าง่าย
- (20) จารุขวัญย้อนถาม เว้นระยะชั่วคราวให้อีกฝ่ายได้คิดตาม
- (21) เขาตบที่นั้งข้างๆ ให้เธอข้ามมานั่งด้วยเหมือนออกคำสั่ง และเธอก็ทำตาม

คำว่า “ตาม” ในบริบทตัวอย่าง (19)–(21) ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงการกระทำ (activity verb) ที่ไม่มีนัยความหมายการเคลื่อนที่ เช่น “ยืน” “คิด” และ “ทำ” และตามหลังด้วยนามวลีอ้างถึงสิ่งที่ไม่ใช่สถานที่ ได้แก่ “คำสั่ง” อย่างไรก็ตามหากนามวลีที่ปรากฏตามหลังหมายถึงสิ่งที่สามารถค้นคืนได้จากบริบทโดยง่าย นามวลีดังกล่าวอาจจะไม่ปรากฏได้ เช่น ในตัวอย่าง (20)–(21) ถึงแม้ว่าจะไม่มีนามวลีปรากฏตามหลังคำว่า “ตาม” แต่ก็สามารถค้นคืนได้จากบริบทว่าเป็นคำถามที่จารย์วุฒิชัย ในตัวอย่าง (20) และคำสั่งของเขา ในตัวอย่าง (21)

2. คุณสมบัติทางความหมายของคำว่า “ตาม”

จากขอบเขตข้อมูล คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายได้ 5 ความหมาย ได้แก่ 1. ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า 2. ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัว 3. ความหมายบ่งชี้ทิศทางการเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้าซึ่งอาจจะเป็นทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง (factive motion) หรือทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ (fictive motion) 4. ความหมายการเลียนแบบหรือเอาอย่าง และ 5. ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่

ความหมายทั้งหมดที่แสดงโดยคำว่า “ตาม” แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ความหมายพื้นฐาน (basic meaning) และความหมายขยาย (extended meaning) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความหมายพื้นฐาน (basic meaning)

ความหมายพื้นฐานของคำว่า “ตาม” ได้แก่ ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของสิ่งโคจร (trajector) ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง (landmark) ซึ่งเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ความหมายนี้พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นกริยาเดียวหรือกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง เช่น “คุณครูตามผมไปที่บ้าน” ในประโยคนี้ คำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นกริยาเดียวในประโยค แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมของสิ่งโคจรซึ่งแสดงโดยนามวลีประธาน “คุณครู” ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง

ที่เคลื่อนที่นำหน้า ซึ่งในที่นี้คือนามวลีกรรม “ผม” ตัวอย่างประโยคอื่น ๆ ของคำว่า “ตาม” ที่แสดงความหมายนี้ ได้แก่

- (22) คุณขับนำไปก่อน แล้วผมจะตามไปติดๆ
- (23) เสรีจรรยาของเธอแล้วไซ้หมื่นหนา ตามฉันไปที่โรงเลื่อยหน่อย
- (24) ญาติออกไปก่อน ส่วนภุมรินทร์ตามออกไปทีหลัง

อย่างไรก็ดี หากสิ่งอ้างอิงที่เคลื่อนที่นำหน้าสามารถตีความหรือค้นคืน (retrieve) ได้จากบริบทโดยง่ายก็คือสิ่งใด นามวลีอ้างอิงสิ่งอ้างอิงอาจจะไม่ปรากฏได้ เช่น ในตัวอย่าง (22) ถึงแม้ว่าสิ่งอ้างอิงจะไม่ปรากฏตามหลังคำกริยา “ตาม” แต่ก็สามารถตีความได้จากบริบทว่าสิ่งอ้างอิงคำ “คุณ” ซึ่งขับรถออกไปก่อน และในตัวอย่าง (24) สิ่งอ้างอิงสามารถตีความได้ว่าเป็น “ญาติ” ซึ่งปรากฏในบริบทก่อนหน้า ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันของสิ่งโคจรกับสิ่งอ้างอิงที่เคลื่อนที่นำหน้าสามารถแสดงโดยภาพร่าง (image schema) ภาพที่ 3 ซึ่งประกอบด้วย สัญลักษณ์ “TR” หมายถึงสิ่งโคจร (trajector) ที่อ้างอิงโดยนามวลีประธาน สัญลักษณ์ “LM” หมายถึงสิ่งอ้างอิง (landmark) ซึ่งเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ซึ่งอ้างอิงโดยนามวลีกรรม สัญลักษณ์ “~~~” แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรม และสัญลักษณ์ลูกศรเส้นประแสดงทิศทางการเคลื่อนที่

ภาพที่ 3 ภาพร่างความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน
กับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า

TR~~~~~LM~~~~>
-----➔

2.2 ความหมายขยาย (extended meaning)

เมื่อปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์อื่นๆ คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายอื่นๆ ได้อีก 4 ความหมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ความหมายทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่

ความหมายนี้แบ่งออกเป็น 3 ความหมายย่อยตามคุณสมบัติความเป็นรูปธรรมของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ และความเป็นรูปธรรมของเส้นทางการเคลื่อนที่ ดังนี้

ก) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า

(25) อากาอิกับไวจินเดินตามหลังคนทั้งคู่ไปอย่างไม่รีบร้อนเท่าใดนัก

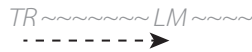
(26) เขาริบบ่นจักรยานวิ่งตามฮานูออกไป

(27) ฉันจะต้องวิ่งตามซึ่งฮังไป

เมื่อ “ตาม” ปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่ (manner of motion verb) เช่น “เดิน” “ปั่นจักรยาน” และ “วิ่ง” ในตัวอย่าง (25)–(27) ตามลำดับ คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่อย่างชัดเจนเนื่องจากเหตุการณ์การเคลื่อนที่แสดงโดยคำกริยาที่ปรากฏนำหน้า แต่ “ตาม” ในบริบทเหล่านี้แสดงความหมายเชิงทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ว่าเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า เช่น ในตัวอย่าง (25) คำว่า “ตาม” แสดงความหมายทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ด้วยการเดินของสิ่งใคร่ ซึ่งแสดงโดยนามวลีประธาน “อากาอิกับไวจิน” ว่าไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิงที่เคลื่อนที่นำหน้า ซึ่งแสดงโดยนามวลี “คนทั้งคู่”

ความหมายทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า สามารถแสดงโดยภาพร่าง ภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ภาพร่างความหมายทิศทางการเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน
กับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า

ภาพร่างภาพที่ 4 แตกต่างจากภาพร่างที่ 3 ตรงที่ สัญลักษณ์ด้านบน ถูกทำเป็นตัวเอียงและมีสีเทาเนื่องจากเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไม่ได้แสดงโดยคำว่า “ตาม”

ข) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในเส้นทาง
รูปธรรม

ความหมายนี้พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏในบุพพทวลีตามหลังคำกริยา แสดงการเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่เช่นเดียวกับความหมายก่อนหน้า แต่แตกต่างตรงที่ในความหมายนี้ นามวลีที่ปรากฏตามหลังอ้างถึงสิ่งที่เป็นเส้นทางของการเคลื่อนที่ไม่ใช่สิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า

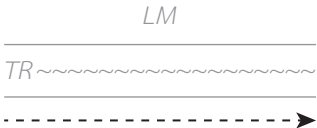
(28) ชายหนุ่มเดินตามถนนสายกลางหมู่บ้านซึ่งเป็นถนนสายสำคัญ

(29) เราออกไปกันทุกคนไปวิ่งตามทางเลียบคลองไปจนถึงแม่น้ำ

ในประโยค (28) และ (29) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดง เหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะ “เดิน” และ “วิ่ง” และปรากฏนำหน้านามวลี แสดงเส้นทาง “ถนนสายกลางหมู่บ้าน” ในตัวอย่าง (28) และ “ทางเลียบคลอง” ในตัวอย่าง (29) ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ ในบริบทนี้ “ตาม” แสดง ความหมายเชิงทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของสิ่งใดควรว่าเกิดขึ้น ภายในสิ่งอ้างอิงที่เป็นเส้นทาง กล่าวคือ เหตุการณ์การเดินของสิ่งใดควร “ชายหนุ่ม” เกิดขึ้นภายในสิ่งอ้างอิง “เส้นทางถนนสายกลางหมู่บ้าน” ในตัวอย่าง (28) และ เหตุการณ์การวิ่งของสิ่งใดควร “ทุกคน” เกิดขึ้นภายในสิ่งอ้างอิง “ทางเลียบคลอง” ในตัวอย่าง (29) ตามลำดับ

ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงไปในเส้นทางสามารถแสดงเป็นภาพร่างได้ดังในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ภาพร่างความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงไปในเส้นทาง

องค์ประกอบของภาพร่างที่ 5 คล้ายคลึงกับภาพร่างที่ 4 แต่แตกต่างกันที่ในภาพร่างที่ 5 “LM” ไม่ได้หมายถึงสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้าแต่เป็นเส้นทางที่เหตุการณ์การเคลื่อนที่เกิดขึ้น

ค) ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า

ความหมายนี้พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังคำกริยาที่ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง เช่น “มอง” ในตัวอย่าง (30)–(31) หรือ “คิด” ในตัวอย่าง (32) และตามด้วยนามวลีที่ไม่ได้หมายถึงสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้จริง เช่น “สายตา” ในตัวอย่าง (30)–(31) หรือ “สิ่งที่โน้ตกำลังเสนอ” ในตัวอย่าง (32)

- (30) นารามองตามสายตาเขา
- (31) อิศรามองตามสายตาของเพื่อนก่อนจะส่ายหน้า
- (32) ฉันกำลังคิดตามสิ่งที่โน้ตกำลังเสนอ

ในบริบทเหล่านี้ เหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาหลักไม่ใช่เหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง เช่น เหตุการณ์การมองหรือเหตุการณ์การคิด แต่เป็นเหตุการณ์ที่สามารถรับรู้และตีความ (construe) ได้ว่าเป็นการเคลื่อนที่ เช่น การเคลื่อนที่ของ

สายตาไปยังจุดสนใจ หรือการเคลื่อนที่ของความคิดไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ความหมายนี้มีความน่าสนใจและสามารถสะท้อนปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์ปริชานที่เรียกว่า เหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ (fictive motion) ตามแนวคิดของ เลนนาร์ด ทัลมี (Talmy, 1996) ซึ่งหมายถึงการมองเหตุการณ์ที่ไม่มีการเคลื่อนที่และอ้างถึงเหตุการณ์ดังกล่าวเสมือนว่าเป็นเหตุการณ์ที่มีการเคลื่อนที่ เช่น ประโยคภาษาอังกฤษ “The trail goes through the desert” ประโยคนี้แสดงเหตุการณ์ทรงสภาพ (static situation) ซึ่งแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งโคจร “the trail” ว่าปรากฏอยู่ ณ ตำแหน่งเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “the desert” เหตุการณ์นี้สิ่งโคจรไม่ได้มีการเคลื่อนที่จริง (factive motion) แต่อย่างใด แต่การเลือกใช้คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “go” ในประโยคนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้พูดได้มองเส้นทางที่ขยายออกจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของ “trail” เสมือนว่ามีบางอย่างเคลื่อนที่ ซึ่งสิ่งที่เคลื่อนที่นั่นคือจุดสนใจ (focus) ของผู้พูดที่เคลื่อนจากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดสิ้นสุดของเส้นทาง

คำว่า “ตาม” ในบริบทเหล่านี้แสดงความหมายบ่งชี้ทิศทางเดียวกันกับเส้นทางของการเคลื่อนที่เชิงสมมติซึ่งแสดงโดยนามวลีที่ปรากฏตามหลัง เพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ กล่าวคือคำว่า “ตาม” ในตัวอย่าง (30)–(31) แสดงความหมายว่า เหตุการณ์การมองดำเนินไปในเส้นทางเชิงสมมติไปยังสิ่งที่เป็นจุดสนใจของอิตรา ในตัวอย่าง (30) หรือจุดสนใจของเพื่อน ในตัวอย่าง (31) ตามลำดับ และแสดงความหมายว่า เหตุการณ์การคิดของฉันดำเนินไปในเส้นทางเชิงสมมติซึ่งกำหนดโดยสิ่งที่เ็นตัวกำลังเสนอ ในตัวอย่าง (32)

ภาพที่ 6 ภาพร่างความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ
ไปในเส้นทางเชิงสมมติ

องค์ประกอบของภาพร่างที่ 6 คล้ายคลึงกับภาพร่างที่ 5 แต่มีข้อแตกต่าง ดังนี้ สัญลักษณ์ “---” แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงสมมติ ไม่ใช่เหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงซึ่งแสดงโดยสัญลักษณ์ “~~~” ในภาพร่างที่ 5 เส้นทางซึ่งกำหนดโดยสิ่งอ้างอิงเป็นเส้นประ เนื่องจากเป็นเส้นทางเชิงสมมติไม่ใช่เส้นทางเชิงรูปธรรมซึ่งแสดงโดยเส้นทึบในภาพร่างที่ 5

2.3 ความหมายการเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้อง

ความหมายการเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้องพบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏเป็นคำบุพบทตามหลังกริยาแสดงเหตุการณ์การกระทำ (activity verb) ที่ไม่มีนัยความหมายการเคลื่อนที่ และตามหลังด้วยนามวลีอ้างถึงสิ่งที่ไม่ใช่สิ่งเคลื่อนที่ สถานที่ หรือ เส้นทาง

(33) ทุกคนดูตั้งอกตั้งใจทำงานตามหัวหน้า

(34) วัยรุ่นสมัยนี้นิยมแต่งตัวตามเน็ตไอดอล

คำว่า “ตาม” ในความหมายนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งโคจรที่เป็นเหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาลีกับสิ่งอ้างอิง ในลักษณะที่ว่าสิ่งโคจรได้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง ในตัวอย่าง (33)–(34) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงเหตุการณ์การกระทำ “ทำงาน” และ “แต่งตัว” และปรากฏนำหน้านามวลี “หัวหน้า” และ “เน็ตไอดอล” ตามลำดับ ในบริบทนี้ คำว่า “ตาม” แสดงความหมายการเลียนแบบหรือการเอาอย่าง กล่าวคือเหตุการณ์การตั้งอกตั้งใจทำงานของทุกคน และเหตุการณ์การแต่งตัวของวัยรุ่นสมัยนี้ซึ่งเป็นสิ่งโคจร เกิดขึ้นโดยการเลียนแบบหรือเอาอย่างการกระทำของ “หัวหน้า” และ “เน็ตไอดอล” ซึ่งเป็นสิ่งอ้างอิง นอกจากความหมายการเลียนแบบหรือเอาอย่างแล้ว คำว่า “ตาม” ยังสามารถแสดงความหมายความสอดคล้องได้เช่นเดียวกัน ดังตัวอย่าง

- (35) กรรณลุกขึ้นตามที่คุณพิบอก
 (36) กฤติณกินข้าวตามคำสั่งของคุณย่าแต่โดยดี
 (37) ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎของที่นี่อย่างเคร่งครัด

ในตัวอย่าง (35)–(37) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังกริยาวลี “ลุกขึ้น” “กินข้าว” และ “ปฏิบัติ” ตามลำดับ และปรากฏนำหน้านามวลีหรือนามวลีแปลง “ที่คุณพิบอก” “คำสั่งของคุณย่า” และ “กฎของที่นี่” ตามลำดับ ในบริบทนี้ “ตาม” แสดงความหมายว่าเหตุการณ์ที่นามวลีประธานกระทำซึ่งแสดงโดยกริยาวลีที่ปรากฏนำหน้าดำเนินไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกับสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นแนวทางเหตุการณ์ หรือสิ่งที่กำหนดโดยนามวลีหรือนามวลีที่ปรากฏตามหลัง เช่น คำว่า “ตาม” ในประโยค (35) “ตาม” แสดงความหมายว่าสิ่งโคจรที่เป็นเหตุการณ์การลุกขึ้นของกรรณนั้นเกิดขึ้นแบบสอดคล้องหรือไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “ที่คุณพิบอก” ในประโยค (36) “ตาม” แสดงความหมายว่าสิ่งโคจรที่เป็นเหตุการณ์การกินของกฤติณเกิดขึ้นแบบสอดคล้องหรือไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “คำสั่งของคุณย่า” ความหมายการเลียนแบบ เอาอย่าง หรือสอดคล้อง สามารถแสดงเป็นภาพร่างได้ดังในภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ภาพร่างความหมายการเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้อง

ในภาพร่างที่ 7 สัญลักษณ์ “///” แสดงเหตุการณ์การกระทำที่แสดงโดยกริยาวลีที่ปรากฏนำหน้า สัญลักษณ์ “...” แสดง แนวทาง เหตุการณ์ หรือสิ่งที่กำหนดโดยนามวลีหรือนามวลีที่ปรากฏตามหลัง

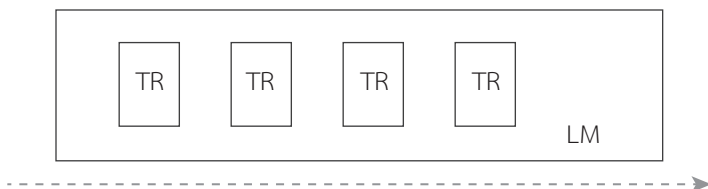
2.4 ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่ ของสิ่งตาม เส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติ

- (38) มีข้อความที่เขาอ่านไม่ออกปิดอยู่ตามกำแพงและรั้ว
- (39) มีทหารยืนเรียงรายตามกำแพงเมือง
- (40) ชนเผ่าแทบทุกเผ่าที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนรอบเชียงตุง
- (41) บางโคลนีอยู่ตามริมฝั่งทะเล

ความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่ พบเมื่อคำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังกริยาลีแสดงเหตุการณ์การมีอยู่ หรือปรากฏอยู่ และตามหลังด้วยนามวลีแสดงสถานที่

ในตัวอย่าง (38)–(41) คำว่า “ตาม” ปรากฏตามหลังกริยาลี “ปิดอยู่” “ยืนเรียงราย” “อาศัยอยู่” และ “อยู่” ซึ่งแสดงเหตุการณ์การมีอยู่หรือปรากฏอยู่ ไม่มีการเคลื่อนที่ใดๆ และตามหลังด้วยนามวลีแสดงสถานที่ “กำแพงและรั้ว” “กำแพงเมือง” “แนวชายแดนรอบเชียงตุง” และ “ริมฝั่งทะเล” คำว่า “ตาม” ในบริบทนี้แสดงความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสิ่งโคจร ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่แสดงโดยกริยาลี และสิ่งอ้างอิงซึ่งเป็นสถานที่ กล่าวคือสิ่งโคจรปรากฏอยู่ภายในหรือปรากฏอยู่ ณ ตำแหน่งเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง การใช้คำว่า “ตาม” ในความหมายนี้มักจะพบในบริบทการกล่าวถึงตำแหน่งของสิ่งโคจรหลายสิ่ง ณ สิ่งอ้างอิงที่ปรากฏอยู่บนเส้นทางของการเคลื่อนที่สมมติ (fictive motion) เช่น ตัวอย่าง (38) “มีข้อความที่เขาอ่านไม่ออกปิดอยู่ตามกำแพงและรั้ว” ประโยคนี้แสดงเหตุการณ์ทรงสภาพที่สามารถตีความได้ว่ามีสิ่งโคจร “ข้อความ” หลายข้อความ ปรากฏต่อๆ กันไปบนสิ่งอ้างอิง “กำแพงและรั้ว” หากมีข้อความเพียงข้อความเดียวจะไม่สามารถอ้างถึงโดยใช้ประโยคนี้ได้ ในการรับรู้และตีความเหตุการณ์นี้ผู้ตีความหรือผู้สร้างมโนทัศน์ (conceptualizer) จะมองเหตุการณ์โดยพุ่งจุดสนใจจากข้อความแรกไปสู่ข้อความต่อๆ ไป บนกำแพงและรั้ว ซึ่งมีลักษณะต่อกันเป็นเส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติของจุดสนใจ

ภาพที่ 8 ภาพร่างความหมายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่

ภาพร่างที่ 8 มีองค์ประกอบดังนี้ สิ่งโคจร “TR” ปรากฏ ณ ตำแหน่งเดียวกันกับสิ่งอ้างอิง “LM (Landmark)” ที่ปรากฏอยู่บนเส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติ ซึ่งแสดงโดยสัญลักษณ์เส้นประสีเทา

2.5 ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัวมา

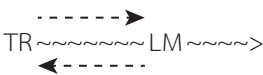
- (42) เดี่ยวฉันจะไปตามชาวบ้านคนนั้นมาซื้อตัวเธอ
 (43) ป้าป้าให้ฉันลงมือไปตามลูกมา
 (44) ถ้าอยากให้สองคนนั้นออกมา คุณก็ไปตามดิ

สำหรับความหมายนี้ คำว่า “ตาม” แสดงเหตุการณ์ที่สิ่งโคจร (นามวลีประธาน) เคลื่อนที่ออกจากสถานที่อ้างอิงไปยังสถานที่ของสิ่งอ้างอิง (นามวลีกรรม) เพื่อเรียกตัวกลับมาสถานที่อ้างอิงเพื่อกระทำการบางอย่าง เช่น คำว่า “ตาม” ในประโยค (42) แสดงเหตุการณ์ที่สิ่งโคจร “ฉัน” เคลื่อนที่ออกจากสถานที่อ้างอิงไปยังสถานที่ของสิ่งอ้างอิง “ชาวบ้านสองคนนั้น” เพื่อเรียกตัวสิ่งอ้างอิงให้กลับมายังสถานที่อ้างอิงเพื่อซื้อตัว

คำว่า “ตาม” ที่แสดงความหมายนี้มักจะปรากฏเป็นคำกริยาตัวที่สองตามหลังกริยาแสดงการเคลื่อนที่ “ไป” หรือ “มา” และปรากฏนำหน้านามวลีกรรมซึ่งอ้างอิงบุคคล ดังในตัวอย่าง (42)–(44) อย่างไรก็ดี หากนามวลีกรรมสามารถตีความได้จากบริบทว่าอ้างอิงบุคคลใด นามวลีกรรมนั้นอาจจะไม่ปรากฏได้ ดังในตัวอย่าง (44) นามวลีกรรมสามารถตีความได้จากบริบทว่าเป็น “สองคนนั้น”

ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัวสามารถแสดงโดยภาพร่างที่ 9 ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับภาพร่างที่ 3 ซึ่งแสดงความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า แต่แตกต่างตรงที่ ภาพร่างที่ 9 มีลูกศรเส้นประแสดงทิศทางการเคลื่อนที่กลับมายังสถานที่ของสิ่งโคจรเพิ่มเติม

ภาพที่ 9 ภาพร่างความหมายเหตุการณ์การเรียกตัว

บทสรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่าคำว่า “ตาม” ในภาษาไทยสามารถแสดงความหมายได้หลากหลายเมื่อปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน

เมื่อปรากฏเป็นกริยาหลักในกริยวลี คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมายได้ 2 ความหมาย ได้แก่

- 1. ความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า ดังในประโยค “เสร็จธุระของเธอแล้วใช่ไหมหนูนา ตามฉันไปที่โรงเลื่อยหน่อย”
- 2. ความหมายเหตุการณ์การเรียกตัว ดังในประโยค “เดี๋ยวฉันจะไปตามชาวบ้านคนนั้นมาซื้อตัวเธอ”

เมื่อปรากฏเป็นคำบุพบท คำว่า “ตาม” สามารถแสดงความหมาย ได้ 3 ความหมาย ได้แก่

- 3. ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ความหมายย่อย ได้แก่

3.1 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า ดังในประโยค “อากาศกับไวกินเดินตามหลังคนทั้งคู่ไปอย่างไม่รีบร้อนเท่าใดนัก”

3.2 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในเส้นทางรูปธรรม ดังในประโยค “ชายหนุ่มเดินตามถนนสายกลางหมู่บ้านซึ่งเป็นถนนสายสำคัญ”

3.3 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า ดังในประโยค “อิศรา มอง ตามสายตาของเพื่อนก่อนจะส่ายหน้า” และ “ฉันกำลังคิดตามสิ่งที่ไนต์กำลังเสนอ”

4. ความหมายบ่งชี้การเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความสอดคล้องดังในประโยค “วัยรุ่นสมัยนี้นิยมแต่งตัวตามเน็ตไอดอล” และ “กฤติณกินข้าวตามคำสั่งของคุณย่าแต่โดยดี”

5. ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แกว แนวน อยู่ ของสิ่งตามเส้นทางการเคลื่อนที่เชิงสมมติ ดังในประโยค “มีข้อความที่เขาอ่านไม่ออกปิดอยู่ตามกำแพงและรั้ว”

เมื่อพิจารณาความเป็นพื้นฐาน (basicness) ของความหมายแต่ละความหมายที่แสดงโดยคำว่า “ตาม” พบว่าความหมายที่ 1 เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า น่าจะเป็นความหมายพื้นฐาน (basic meaning) เนื่องจากเป็นความหมายที่พบเมื่อคำว่า “ตาม” เป็นคำกริยา และมีความเป็นรูปธรรมสูงที่สุด ความหมายอื่นๆ ตั้งแต่ 2.-5. น่าจะเป็นความหมายขยาย (extended meaning) ออกจากความหมายพื้นฐาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายที่ 2 เหตุการณ์การเรียกตัว ขยายออกจากความหมายพื้นฐานผ่านกระบวนการทาง ปริชานประเภทนามนัยเชิงมโนทัศน์ (conceptual metonymy) แบบกระบวนการแทนผลลัพธ์ของกระบวนการ (PPROCESS FOR RESULT OF THE PROCESS) กล่าวคือการเรียกตัวเป็นผลมาจากการเคลื่อนที่ไปทันสิ่งที่เคลื่อนที่นำหน้า คำกริยา “ตาม” ซึ่งมีความหมายพื้นฐานแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ถูกนำมาใช้แสดงเหตุการณ์การเรียกตัวซึ่งเป็นผลมาจากเหตุการณ์การเคลื่อนที่

ความหมายที่ 3.1 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้าขยายออกจากความหมายพื้นฐานผ่านกระบวนการจางลงทางความหมาย (semantic bleaching)

กล่าวคือ ความหมายพื้นฐานมีองค์ประกอบทางความหมาย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ เหตุการณ์การเคลื่อนที่และทิศทางการเคลื่อนที่ แต่สำหรับความหมายขยายนี้ องค์ประกอบทางความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้จำลอง (bleach) เหลือเพียง ความหมายทิศทางของการเคลื่อนที่

ความหมายที่ 3.2 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ รูปธรรมไปในเส้นทางรูปธรรม ได้ขยายออกจากความหมายที่ 3.1 ความหมายบ่งชี้ ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรมที่ เคลื่อนที่นำหน้าผ่านกระบวนการนามนัยเชิงมโนทัศน์แบบ ทิศทาง การเคลื่อนที่ แทนเส้นทางเคลื่อนที่ (DIRECTION OF MOTION FOR PATH OF MOTION)

ความหมายที่ 3.3 ความหมายความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์ การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่เคลื่อนที่นำหน้า ได้ขยายออกจาก ความหมายที่ 3.1 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การ เคลื่อนที่รูปธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งรูปธรรม ผ่านกระบวนการอุปลักษณ์ เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) กล่าวคือความหมายทิศทางของเหตุการณ์ การเคลื่อนที่เชิงรูปธรรมได้ขยายไปสู่ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรม

ความหมายที่ 4 ความหมายบ่งชี้การเลียนแบบ การเอาอย่าง หรือความ สอดคล้องขยายออกจากความหมายที่ 3.3 ความหมายความหมายบ่งชี้ทิศทาง ของเหตุการณ์การเคลื่อนที่เชิงนามธรรมไปในทิศทางเดียวกันกับสิ่งนามธรรมที่ เคลื่อนที่นำหน้า ผ่านกระบวนการกว้างออกทางความหมาย (semantic broadening) กล่าวคือความหมายแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้ขยายออกไปครอบคลุม เหตุการณ์ที่ไม่ใช่เหตุการณ์การเคลื่อนที่ได้

ความหมายที่ 5 ความหมายบ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ แถว แนว อยู่ ขยายออกจากความหมาย ที่ 3.2 ความหมายบ่งชี้ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ รูปธรรมไปในเส้นทางรูปธรรม ผ่านกระบวนการนามนัยเชิงมโนทัศน์แบบ เส้นทาง แทนสถานที่ที่อยู่บนเส้นทาง (PATH FOR LOCATION ALONG THE PATH)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาจบัณฑิต วงศ์ศรี (2547). *เครือข่ายความหมายของคำว่า ‘ออก’ ในภาษาไทย: การศึกษาแนววรรณศาสตร์ปริชาน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- คยอง อิน ปาร์ค (2554). *ปรากฏการณ์พหูพจน์ของคำว่า /gada/ ในภาษาเกาหลี เปรียบเทียบกับคำว่า “ไป” ในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จรัสดาว อินทรทัศน์ (2539). *กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์ (2538). *การศึกษามโนทัศน์ของ คำว่า เข้า*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2558). *คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ 2 (Thai National Corpus II)*. สืบค้นจาก <http://www.arts.chula.ac.th/~ling/TNC/corp.php>.
- ยาใจ ชูวิชา (2536). *ความเป็นประโยชน์ของหน่วยสร้างกริยาเรียงในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2553). *ทฤษฎีภาษาศาสตร์*. ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบค้นจาก <http://citeseerx.ist.psu.edu>
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2543). *ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์ โดยอาศัยฐานข้อมูลภาษาไทยปัจจุบันสองล้านคำ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Evans, V. and Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Lakoff, G and Johnson, M. (1980). *Metaphor We Live By*. Chicago and London: University of Chicago Press.
- Langacker, R. (1999). *Grammar and Conceptualization*. (n.p.): University of California Press.

- Takahashi, K. (2002). Proceedings of the 2nd Annual Meeting of the Japanese Cognitive Linguistics Association, 42–51.
- Talmy, L. (1996). Fictive motion in language and 'ception'. In P. Bloom, M. A. Peterson, L. Nadel & M. F. Garrett (eds.). *Language and Space*, pp. 211–276. Cambridge: MIT Press.

ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสาร ผ่านแอปพลิเคชันไลน์

ศิริพร ปัญญาเมธิกุล

รับบทความ: 4 มิถุนายน 2562

แก้ไขบทความ: 27 กรกฎาคม 2562

ตอบรับ: 30 กรกฎาคม 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

การใช้ถ้อยคำตอบกลับ (back channel) เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำหน้าที่ทำให้ผู้สนทนาทั้ง 2 ฝ่ายเข้าใจการสนทนาได้ดีขึ้น และถ้าเป็นการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งผู้สนทนาไม่สามารถได้ยินเสียงหรือเห็นหน้าผู้สนทนาได้ การตีความหน้าที่ของถ้อยคำตอบกลับจึงเป็นเรื่องยากที่จะคาดเดาได้ว่าผู้สนทนามีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไรในการสื่อสาร ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์ความรู้สึกที่สื่อในถ้อยคำตอบกลับที่ปรากฏบนการสนทนาผ่านแอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้พูดหรือผู้เขียน และกลุ่มผู้ฟังหรือผู้อ่าน ผลการวิจัยปรากฏว่าทั้งกลุ่มผู้พูดหรือผู้เขียน และกลุ่มผู้ฟังหรือผู้อ่านมีลักษณะการเลือกใช้และรับรู้ความรู้สึกเกี่ยวกับถ้อยคำตอบกลับเหมือนกัน โดยถ้อยคำตอบกลับที่พบแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มความรู้สึกดี ได้แก่ ถ้อยคำ “จ้า” “จ๊ะ” “ค่ะ” “ค่า” “ได้ๆ” “โอเค” (เฉพาะผู้ฟังหรือผู้อ่าน) กลุ่มความรู้สึกไม่ดี ได้แก่ ถ้อยคำ “เออ” “เอออออ” “อืม” “อือ” “อ้อ” และกลุ่มความรู้สึกเฉยๆ ได้แก่ ถ้อยคำ “เค” “เคๆ” “โอเค” (เฉพาะผู้พูดหรือผู้เขียน) “อะเคร” “เคร” “เครๆ” “อืม” “ได้” “ดีล” และ “ตามนั้น” งานวิจัยชิ้นนี้เป็นประโยชน์ในการช่วยลดความเข้าใจไม่ตรงกันจากการเข้าใจความรู้สึกของถ้อยคำตอบกลับไม่ตรงกันระหว่างผู้สนทนา

คำสำคัญ ถ้อยคำตอบกลับ การปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์

Back channeling in LINE messaging application

Siriporn Panyametheekul

Received: June 4, 2019

Revised: July 27, 2019

Accepted: July 30, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

Back channeling is an important tool that allows two people to understand a conversation better. When the communication happens via the Line Application, the conversation cannot be heard and the interlocutor's faces cannot be seen. Therefore, it is hard to interpret back channel messages and predict the feelings and emotions of the participants. This study analyzes the feelings corresponding to back channel in the conversation taking place in Line application between two groups, namely the addresser and the addressee. The research results show that both groups show the same pattern in choosing back channel and perceiving the feelings attached to the messages. Back channels were divided into 3 groups: good, bad and neutral feelings. Good feelings include such words as "ja", "kha", "dai dai" and "ok" (only the addressee). Bad feelings include such words as "errr", "um", "uh" and neutral feelings include such words as "K", "kk", "ok" (only the addresser), "akre", "kre kre", "um" (with falling tone), "dai", "deal" and "tamnan". This research is useful for reducing the misunderstandings between two participants concerning back channels.

Keywords: back channels, interaction, LINE Messaging Application

บทนำ

การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์เป็นการสื่อสารที่ผู้สนทนาไม่สามารถมองเห็นหน้าหรือไม่เห็นการแสดงสีหน้า อารมณ์ ความรู้สึกของผู้สนทนาอีกฝ่ายได้ ทำให้การพิมพ์ข้อความขาดทางเสียงหรือน้ำเสียงของผู้พูดจนบางครั้งคิดว่าผู้พูดพูดหัวนหรือผู้พูดอาจอารมณ์ไม่ดีซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของความเข้าใจไม่ตรงกันในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (ศิริพร ปัญญาเมธิกุล, 2562, น. 82) เนื่องจากการสนทนาเกิดจากการกล่าวถ้อยของผู้พูดตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเรียงตามลำดับผลัดในการพูด หน่วยในการพูดจึงมักจับกันเป็น “คู่ถ้อยคำ (adjacency pairs)” (Sacks et al., 1974, p. 716) ซึ่งหมายถึงถ้อยคำหรือกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันของผู้พูด 2 คนซึ่งพูดได้ตอบกันในแต่ละผลัดในเวลาต่อเนื่องกัน คู่ถ้อยคำประกอบด้วยผลัดแรก (first pair part) และผลัดที่สอง (second pair part) โดยผลัดแรกเป็นถ้อยคำของผู้พูดคนหนึ่งที่เกิดก่อนในคู่ถ้อยคำ ในขณะที่ผลัดที่สองเป็นถ้อยคำของผู้พูดอีกคนหนึ่งที่เกิดหลังผลัดแรก เพื่อกล่าวได้ตอบถ้อยคำของผู้พูดคนก่อน ตัวอย่างเช่น การถามและการตอบ การทักทายและการทักทายตอบ การเชื้อเชิญและการตอบรับคำเชื้อเชิญ เป็นต้น ดังเห็นได้จากตัวอย่าง (1) การสนทนาผ่านแอปพลิเคชันไลน์

(1) การสนทนาระหว่างเพื่อนผ่านแอปพลิเคชันไลน์

แพร: จันไปรับ 10 น. นะ

จ๋า: อือ

จากตัวอย่าง (1) ถ้อยคำของแพรที่กล่าวว่า “จันไปรับ 10 น. นะ” เป็นผลัดแรก ก่อให้เกิดการตอบรับจากจ๋าซึ่งเป็นผลัดที่สอง คือ “อือ” ในการตอบกลับของจ๋า “อือ” เราไม่สามารถรู้ได้ว่าจ๋ามีความรู้สึกเป็นอย่างไร เนื่องจากไม่มีน้ำเสียงไม่เห็นหน้าของผู้สนทนา หรือตัวอย่าง (2) การสนทนาระหว่างเพื่อนผ่านแอปพลิเคชันไลน์

(2) การสนทนาระหว่างเพื่อนผ่านแอปพลิเคชันไลน์

ป้อม: เตี่ยบอกสุทินก่อน

ปุย: เคร

ตัวอย่าง (2) ปุยตอบ “เคร” เพื่อเป็นการโต้ตอบกลับป้อม แต่ถ้อยคำ “เคร” ถ่ายทอดความรู้สึกอะไรจากปุย ปุยอาจรู้สึกดี ไม่ดี หรือไม่รู้สึกอะไรก็ได้

จากตัวอย่าง (1) และตัวอย่าง (2) ทำให้น่าสนใจว่าการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับ¹ ผู้ตอบใช้ถ้อยคำนี้ด้วยความรู้สึกอย่างไร และหากพิจารณาผู้สนทนาอีกฝ่าย เมื่อได้รับถ้อยคำตอบกลับเหล่านี้จะมีความรู้สึกที่ผู้พูดสื่อความรู้สึกอย่างไร ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความรู้สึกที่สื่อในถ้อยคำตอบกลับที่ปรากฏในการสนทนาผ่านแอปพลิเคชันไลน์ โดยพิจารณาความรู้สึกในการตอบกลับของผู้ตอบกลับและความรู้สึกของผู้ที่ได้รับถ้อยคำตอบกลับนั้นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลทั้งหมด 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกสำรวจถ้อยคำตอบกลับที่มีการใช้มากที่สุดบนแอปพลิเคชันไลน์จำนวน 20 คำ โดยรวบรวมถ้อยคำตอบกลับจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 60 คน ผู้ตอบแบบสอบถามต้องเขียนถ้อยคำตอบกลับที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์คนละ 20 คำ หลังจากนั้นผู้วิจัยนับความถี่ถ้อยคำตอบกลับที่ใช้มากที่สุด 20 อันดับแรก ครั้งที่ 2 หลังจากที่ได้ถ้อยคำตอบกลับที่มีการใช้มากที่สุดในการสื่อสารผ่าน แอปพลิเคชันไลน์จำนวน 20 คำแล้ว ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามการรับรู้ความรู้สึกจากการใช้ถ้อยคำตอบกลับทั้ง 20 คำ โดยทำแบบสอบถามในกลุ่มคน 2 กลุ่ม คือ

¹ ในบทความนี้แปลคำว่า “back channel” เป็น “ถ้อยคำตอบกลับ” ถึงแม้ว่าในภาษาไทยมีนักวิชาการแปลคำนี้เป็น “ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง” “ถ้อยคำเออออก” เนื่องจากผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้เห็นว่าเป็นถ้อยคำที่เกิดจากผู้สนทนาอีกฝ่ายแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกลับผู้พูด และการแปล “ตอบกลับ” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษมากกว่า “ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟัง” “ถ้อยคำเออออก”

1. กลุ่มผู้พูดหรือผู้เขียน คือบุคคลที่ใช้ถ้อยคำตอบกลับและส่งถ้อยคำนั้นให้แก่ผู้สนทนาคนอื่นจำนวน 60 คน อายุประมาณ 13-35 ปี¹ โดยในแบบสอบถามถามว่าเมื่อใช้ถ้อยคำตอบกลับจำนวน 20 คำ ในแต่ละถ้อยคำผู้ตอบแบบสอบถามรู้สึกอย่างไรในขณะที่เลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับเหล่านั้น ในแบบสอบถามมีความรู้สึกให้เลือก 3 แบบ คือ 1) รู้สึกดี 2) รู้สึกไม่ดี และ 3) รู้สึกเฉยๆ

2. กลุ่มผู้ฟังหรือผู้อ่าน คือบุคคลที่ได้รับหรืออ่านถ้อยคำตอบกลับที่ผู้สนทนาคนอื่นส่งให้ จำนวน 60 คน อายุประมาณ 13-35 ปี ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มผู้พูดหรือผู้เขียน โดยในแบบสอบถามถามว่าเมื่อเห็นหรือได้อ่านถ้อยคำตอบกลับ 20 คำ กลุ่มผู้ฟังหรือผู้อ่านรู้สึกอย่างไร ในแบบสอบถามมีความรู้สึกให้เลือก 3 แบบ คือ 1) รู้สึกดี 2) รู้สึกไม่ดี และ 3) รู้สึกเฉยๆ

หลังจากนั้นผู้วิจัยนับความถี่และจัดลำดับถ้อยคำตอบกลับที่สื่อถึงความรู้สึกดี รู้สึกไม่ดี รู้สึกเฉยๆ ในทั้ง 2 กลุ่ม และวิเคราะห์ถ้อยคำตอบกลับว่าความรู้สึกของผู้เขียนและผู้อ่านสอดคล้องกันหรือไม่ รวมถึงพิจารณาความหมายในการตีความของถ้อยคำตอบกลับที่ได้รับความนิยม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ถ้อยคำตอบกลับ (back channels)

การใช้ถ้อยคำตอบกลับเป็นถ้อยคำที่บอกให้ผู้ร่วมสนทนาทราบว่าอีกฝ่ายยังคงฟังการสนทนาอยู่ ถ้าในการสื่อสารออนไลน์ถ้อยคำตอบกลับรวมถึงการพิมพ์ข้อความ “nod” “giggles” “hehs” “grins” “smile” (Cherny, 1999 อ้างถึงใน Herring, 1999) แสดงว่าผู้สนทนามีปฏิกิริยาโต้ตอบการสนทนานั้น เช่น ในการศึกษาการพูดของผู้หญิง 2 คน ในลิสต์เซิร์ฟของแอฟริกัน-อเมริกัน (African-American listserv) พบว่าผู้สนทนามีการใช้ถ้อยคำตอบกลับในการสนับสนุนคำพูดของผู้สนทนา

¹ เหตุผลที่เลือกช่วงอายุ 13-35 ปี เนื่องจากจากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2561) พบว่าในปี พ.ศ. 2561 ช่วงอายุ 13-35 เป็นช่วงอายุที่มีการใช้แอปพลิเคชันไลน์สูงถึงร้อยละ 99.36

อีกฝ่าย หลังการแสดงความคิดเห็น เช่น “Yes, break it down, Sister”, “Amen!” และ “Well said” เป็นต้น (Jacobs-Huey, 2003 อ้างถึงใน Herring, 1999)

อิงเว (Yngve, 1970) เป็นบุคคลแรกที่คำใช้ว่า “back channel” ใช้ในการโต้ตอบกลับของผู้ฟัง อิงเวกล่าวว่าถ้อยคำ เช่น “uh huh” และ “okay” คือ “back channel” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “ถ้อยคำตอบกลับ” อิงเว (Yngve, 1970, p. 568) ให้คำจำกัดความของ “back channel” ว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนที่ไม่ได้ครองผลัดสามารถส่งถ้อยคำสั้นๆ เช่น “yes” และ “uh huh” โดยไม่ได้บังคับให้ผู้ที่สนทนาด้วยต้องปล่อยผลัดในการสนทนา

ในงานวิจัยของดันแคนหลายงาน (Duncan 1972, 1973, 1974 อ้างถึงใน Xudong, 2009, pp.107–108) ศึกษาการปฏิสัมพันธ์ของคน 2 คนซึ่งการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงทดลอง เช่น การพิจารณาการสนทนาในการสัมภาษณ์ระหว่างนักบำบัดกับคนไข้ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ดันแคนศึกษาหลายรูปแบบจนสามารถกำหนดเป็นกลไกในการรับผลัด (turn-taking mechanism) ซึ่งหนึ่งในการกำหนดของดันแคนคือการตอบกลับ ดันแคนกล่าวถึงรูปแบบของการตอบกลับมี 6 แบบ ได้แก่

1. ถ้อยคำขนาดสั้นๆ แสดงการเป็นผู้ฟัง เช่น “mm-hmm” “yeah” “right” “yes quite” “surely” “I see” และ “that’s true” นอกจากนี้ ยังรวมถึงการพูดซ้ำ เช่น “yeah yeah”

2. การใช้ถ้อยคำเพื่อทำให้ถ้อยคำสมบูรณ์ คือ การที่ผู้ฟังกล่าวต่อจากถ้อยคำของผู้พูดเพื่อให้ถ้อยคำสมบูรณ์และจบความ

3. ถ้อยคำที่ขอความกระจ่าง คือผู้ฟังใช้คำพูดขอร้องสั้นๆ เพื่อให้ผู้ฟังให้ความกระจ่าง

4. ผู้ฟังกล่าวถ้อยคำซ้ำสั้นๆ ในถ้อยคำที่ผู้พูดคนก่อนหน้าพูดโดยทันทีทันใดเพื่อการแสดงการเป็นผู้ฟัง

5. การพยักหน้าและส่ายหน้า

6. การยิ้ม

นอกจากนี้มีการวิจัยหน้าที่ของการตอบกลับของผู้ฟัง (listener response) ในการสนทนา เบนเนทและจาร์วิส (Bennett & Jarvis, 1991 อ้างถึงใน Xudong, 2009, p. 110) ศึกษาว่าการตอบกลับสั้น ๆ มีผลต่อการรับรู้ของผู้ฟังในการปฏิสัมพันธ์อย่างไร โดยสอบถามนักศึกษาปริญญาตรีจำนวน 80 คน ให้ฟังบทสนทนานระหว่างคน 2 คน ใน 2 รูปแบบ แบบที่ 1 คือ ได้ยินการพูดของทั้ง 2 คนทั้งหมด แบบที่ 2 คือ ตัดถ้อยคำตอบกลับ เช่น “mmm” “hmm” “yeah” “aha” และหลังจากนั้นให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใน 2 รูปแบบ ผลคือ ถ้อยคำตอบกลับทำหน้าที่สำคัญ 2 หน้าที่ ได้แก่ 1) แสดงความเห็นด้วย และ 2) แสดงบริบทของความไม่เป็นทางการ

ลี (Li, 2006 อ้างถึงใน Xudong, 2009, p. 110) ศึกษาการใช้ความถี่ของถ้อยคำตอบกลับในการตอบรวมทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสื่อสารของคนในวัฒนธรรมเดียวกันกับคนที่มีความวัฒนธรรมต่างกัน โดยศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างหม่อจำนวน 40 คนกับคนไข้ แบ่งเป็นคนจีน 40 คน และคนแคนาเดียน 40 คน ผลของงานวิจัยพบว่าการตอบกลับทำให้เกิดการสื่อสารที่ดีในกลุ่มคนที่มีความวัฒนธรรมเดียวกัน เช่น หม่อที่เป็นคนจีนกับคนไข้ที่เป็นคนจีน หม่อที่เป็นคนแคนาเดียนกับคนไข้ที่เป็นคนแคนาเดียน แต่การตอบกลับในการสื่อสารของคนต่างวัฒนธรรมกลับทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน เช่น หม่อที่เป็นคนจีนกับคนไข้ที่เป็นคนแคนาเดียน หม่อที่เป็นคนแคนาเดียนกับคนไข้ที่เป็นคนจีน

ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ คือ 1) ผลการศึกษาการสำรวจถ้อยคำตอบกลับที่ใช้บ่อยในชีวิตประจำวันในการสื่อสารผ่าน แอปพลิเคชันไลน์ 2) ผลการวิเคราะห์ความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ 3) ผลการวิเคราะห์ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่านต่อการได้รับถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์ และ 4) ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความรู้สึกที่มีต่อถ้อยคำตอบกลับของทั้งผู้พูดหรือผู้เขียนและผู้ฟังหรือผู้อ่าน

จากตารางที่ 1 ถึงตาราง 3 ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 60 คน ดังนั้น ถ้อยคำตอบกลับในแต่ละข้อของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนจะเทียบกับผู้ตอบแบบสอบถาม 60 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ทุกครั้ง จำนวนรวมจึงเท่ากับ 60 คน ในทุกข้อ

1. ผลการศึกษาการสำรวจถ้อยคำตอบกลับที่ใช้บ่อยในชีวิตประจำวัน ในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์

ผลการศึกษาการสำรวจถ้อยคำตอบกลับที่ใช้บ่อยในชีวิตประจำวันในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ครั้งที่ 1 จากการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 60 คน พบถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์จากการสำรวจครั้งที่ 1

ลำดับ	ถ้อยคำตอบกลับ	จำนวน		รวม	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	เค	38	² 63.33	60	100
2	จ้า	16	26.67	60	100
3	โอเค	11	18.33	60	100
4	เออ	34	56.67	60	100
5	คะ	45	¹ 75	60	100
6	เคร	33	55	60	100
7	เคๆ	35	³ 58.33	60	100
8	จ๊ะ	24	40	60	100
9	อะเคร	33	55	60	100
10	เอออออ	31	51.67	60	100
11	ค่า	16	26.67	60	100

หมายเหตุ ตัวเลข ¹(...) ²(...) ³(...) หมายถึง อันดับที่ของการถ้อยคำตอบกลับ

ตารางที่ 1 ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์จากการสำรวจครั้งที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ถ้อยคำ ตอบกลับ	จำนวน		รวม	
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
12	เครๆ	42	70	60	100
13	อึม	28	46.67	60	100
14	อื้ม	20	33.33	60	100
15	อือ	21	35	60	100
16	อื้อ	20	33.33	60	100
17	ไ้	45	75	60	100
18	ไ้ๆ	36	60	60	100
19	ดีล	16	26.67	60	100
20	ตามนั้น	19	31.67	60	100

จากตารางที่ 1 ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 60 คน คือ “คะ” รองลงมา คือ “เค” และ “เคๆ” ตามลำดับ

สรุป ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้สนทนาใช้มากที่สุดในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ มีดังนี้

1. เค
2. เคๆ
3. จ้า
4. จ๊ะ
5. โอเค
6. อะเคร
7. เออ
8. เอออออ
9. ค่ะ
10. ค่ำ
11. เคร
12. เครๆ
13. อึม
14. อื้ม
15. อือ
16. อื้อ
17. ไ้
18. ไ้ๆ
19. ดีล
20. ตามนั้น

หลังจากที่ได้ถ้อยคำตอบกลับจำนวน 20 คำแล้ว ผู้วิจัยเก็บข้อมูลอีก 2 ครั้งกับกลุ่มคน 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้พูดหรือผู้เขียน คือบุคคลที่ใช้ถ้อยคำตอบกลับและส่งถ้อยคำตอบกลับให้แก่ผู้สนทนาคนอื่นจำนวน 60 คน และ 2) กลุ่มผู้ฟังหรือผู้อ่าน คือบุคคลที่ได้รับหรืออ่านถ้อยคำตอบกลับที่ผู้สนทนาคนอื่นส่งให้จำนวน 60 คนซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มผู้พูดหรือผู้เขียน

2. ผลการวิเคราะห์ความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์

ผลการวิเคราะห์ความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับ จำนวน 20 คำ จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 60 คน รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์ จำนวน 20 คำ

ลำดับ	ถ้อยคำ ตอบกลับ	ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่าน						รวม	
		รู้สึกดี		รู้สึกไม่ดี		รู้สึกเฉยๆ			
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	เค	9	15	13	21.67	38	¹ 63.33	60	100
2	เคๆ	17	28.33	12	20	31	51.67	60	100
3	จ้า	36	² 60	6	10	18	30	60	100
4	จ๊ะ	30	50	8	13.33	22	36.67	60	100
5	โอเค	27	45	3	5	30	50	60	100
6	อะเคร	26	43.33	7	11.67	27	45	60	100
7	เออ	3	5	42	¹ 70	15	25	60	100
8	เอออออ	7	11.67	30	³ 50	23	38.33	60	100
9	ค๊ะ	33	³ 55	4	6.67	23	38.33	60	100

ตารางที่ 2 ความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์
จำนวน 20 คำ (ต่อ)

ลำดับ	ถ้อยคำ ตอบกลับ	ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่าน						รวม	
		รู้สึกดี		รู้สึกไม่ดี		รู้สึกเฉยๆ			
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
10	ค่า	32	53.33	5	8.33	23	38.33	60	100
11	เคร	19	31.67	6	10	35	² 58.33	60	100
12	เครๆ	19	31.67	10	16.67	31	51.67	60	100
13	อึม	5	8.33	34	² 56.67	21	35	60	100
14	อ้อม	9	15	25	41.67	26	43.33	60	100
15	อือ	6	10	30	³ 50	24	40	60	100
16	อ้อ	8	13.33	27	45	25	41.67	60	100
17	ได้	23	38.33	3	5	34	³ 56.67	60	100
18	ได้ๆ	37	¹ 61.67	0	0	23	38.33	60	100
19	ดีล	20	33.33	11	18.33	29	48.33	60	100
20	ตามนั้น	22	36.67	7	11.67	31	51.67	60	100

ตารางที่ 2 แสดงความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียนต่อการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์ ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้พูดหรือผู้เขียนมีความรู้สึกดีเมื่อใช้ถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “ได้ๆ” คิดเป็นร้อยละ 61.67 2) “จ้า” คิดเป็นร้อยละ 60 3) “คะ” คิดเป็นร้อยละ 55 ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการแสดงความรู้สึกไม่ดีเมื่อใช้ถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เออ” คิดเป็นร้อยละ 70 2) “อึม” คิดเป็นร้อยละ 56.67 3) “เอออออ” และ “อือ” ได้จำนวนเท่ากัน คือคิดเป็นร้อยละ 50 ส่วนถ้อยคำตอบกลับที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการแสดงความรู้สึกเฉยๆ เมื่อใช้ถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เค” คิดเป็นร้อยละ 63.33 2) “เคร” คิดเป็นร้อยละ 58.33 3) “ได้” คิดเป็นร้อยละ 56.67

นอกจากนี้ยังพบความสอดคล้องกันของถ้อยคำตอบกลับที่ให้ความรู้สึกดีที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ค่าการใช้งานในระดับน้อยมากนับจากจำนวนร้อยละที่ได้น้อยสุด 4 อันดับหลังของความรู้สึกดี คือ “เอออออ” ร้อยละ 11.67 “อือ” ร้อยละ 10 “อืม” ร้อยละ 8.33 “เออ” ร้อยละ 5 ซึ่งตรงกับถ้อยคำตอบกลับที่ให้ความรู้สึกไม่ดีที่มีผู้ใช้ให้ความรู้สึกไม่ดีในระดับสูงมากนั้นคืออยู่ในอันดับ 4 อันดับแรกที่แสดงความรู้สึกไม่ดี “เอออออ” ร้อยละ 50 “อือ” ร้อยละ 50 “อืม” ร้อยละ 56.67 “เออ” ร้อยละ 70 ส่วนถ้อยคำตอบกลับ 3 คำแรกที่ทำให้ความรู้สึกดี คือ “ได้ๆ” ร้อยละ 61.67 “จ้า” ร้อยละ 60 “คะ” ร้อยละ 55 ปรากฏในอันดับต่ำของความรู้สึกไม่ดีเช่นเดียวกันนั้นคือ “ได้ๆ” ร้อยละ 0 “จ้า” ร้อยละ 10 “คะ” ร้อยละ 6.67 นอกจากนี้เป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับถ้อยคำ “ได้ๆ” ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามคนใดในฐานะผู้พูดบอกถึงความรู้สึกที่ไม่ดีเลย เนื่องจากมีค่าเท่ากับร้อยละ 0 อาจจะเป็นเพราะความหมายของคำว่า “ได้” หมายถึงสามารถ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2562) รวมกับเครื่องหมายไม้ยมก หมายถึงการซ้ำข้อความ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2562) เป็นการเน้นย้ำความรู้สึกที่ผู้พูดสามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างแน่นอนจึงมีความรู้สึกที่ดีมากกว่าความรู้สึกไม่ดี

3. ผลการวิเคราะห์ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่านต่อการได้รับถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์

ผลการวิเคราะห์ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่านต่อการได้รับถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์จำนวน 20 คำ จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 60 คน รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่านต่อการได้รับถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์
จำนวน 20 คำ

ลำดับ	ถ้อยคำ ตอบกลับ	ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่าน						รวม	
		รู้สึกดี		รู้สึกไม่ดี		รู้สึกเฉยๆ			
		ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1	เค	13	21.67	10	16.67	37	² 61.67	60	100
2	เคๆ	17	28.33	7	11.67	36	³ 60	60	100
3	จ้า	36	³ 60	5	8.33	19	31.67	60	100
4	จ๊ะ	37	² 61.67	3	5	20	33.33	60	100
5	โอเค	31	51.67	2	3.33	27	45	60	100
6	อะเคร	26	43.33	6	10	28	46.67	60	100
7	เออ	4	6.67	38	¹ 63.33	18	30	60	100
8	เอออออ	5	8.33	32	53.33	23	38.33	60	100
9	ค๊ะ	40	¹ 66.67	2	3.33	18	30	60	100
10	ค่า	35	58.33	4	6.67	21	35	60	100
11	เคร	14	23.33	6	10	40	¹ 66.67	60	100
12	เครๆ	15	25	8	13.33	37	² 61.67	60	100
13	อืม	5	8.33	34	² 56.67	21	35	60	100
14	อम्म	6	10	26	43.33	28	46.67	60	100
15	อือ	5	8.33	33	³ 55	22	36.67	60	100
16	อ้อ	6	10	31	51.67	23	38.33	60	100
17	ได้	23	38.33	5	8.33	32	53.33	60	100
18	ได้ๆ	31	51.67	3	5	26	43.33	60	100
19	ดีล	20	33.33	6	10	34	56.67	60	100
20	ตามนั้น	25	41.67	7	11.67	28	46.67	60	100

ตารางที่ 3 แสดงความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่านต่อการได้รับถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์ ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้ฟังหรือผู้อ่านมีความรู้สึกดีเมื่ออ่านถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “คะ” คิดเป็นร้อยละ 66.67 2) “จ๊ะ” คิดเป็นร้อยละ 61.67 3) “จ้า” คิดเป็น ร้อยละ 60 ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้ฟังหรือผู้อ่านเมื่ออ่านแล้วรู้สึกไม่ดี 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เออ” คิดเป็นร้อยละ 63.33 2) “อืม” คิดเป็นร้อยละ 56.67 3) “อือ” คิดเป็นร้อยละ 55 ส่วนถ้อยคำตอบกลับที่ผู้ฟังหรือผู้อ่านรู้สึกเฉยๆ เมื่ออ่านถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เคร” คิดเป็นร้อยละ 66.67 2) “เค” และ “เครๆ” ได้จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 61.67 3) “เคๆ” คิดเป็นร้อยละ 60

นอกจากนี้ยังพบความสอดคล้องกันของถ้อยคำตอบกลับที่ให้ความรู้สึกดีที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ค่าการใช้งานในระดับน้อยมากจากจำนวนร้อยละที่ได้น้อยสุด 4 อันดับหลังของความรู้สึกดีคือ “เอออออ” ร้อยละ 8.33 “อืม” ร้อยละ 8.33 “อือ” ร้อยละ 8.33 “เออ” ร้อยละ 6.67 ซึ่งตรงกับถ้อยคำตอบกลับที่ให้ความรู้สึกไม่ดีที่มีผู้อ่านให้ความรู้สึกไม่ดีในอันดับ 4 อันดับแรกที่แสดงความรู้สึกไม่ดี คือ “เอออออ” ร้อยละ 53.33 “อืม” ร้อยละ 56.67 “อือ” ร้อยละ 55 “เออ” ร้อยละ 63.33 ส่วนถ้อยคำตอบกลับ 3 คำแรกที่ให้ความรู้สึกดีคือ “คะ” ร้อยละ 66.67 “จ๊ะ” ร้อยละ 61.67 “จ้า” ร้อยละ 60 ปรากฏในอันดับต่ำของความรู้สึกไม่ดีเช่นเดียวกัน

4. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความรู้สึกที่มีต่อถ้อยคำตอบกลับของทั้งผู้พูดหรือผู้เขียน และผู้ฟังหรือผู้อ่าน

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความรู้สึกที่มีต่อถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ที่ได้รับคะแนนสูงสุดจากทั้งผู้พูดหรือผู้เขียนและผู้ฟังหรือผู้อ่าน รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความรู้สึกที่มีต่อด้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของทั้งผู้พูดหรือผู้เขียนและผู้ฟังหรือผู้อ่าน

ลำดับ	ถ้อยคำตอบกลับ	ความรู้สึกของผู้พูดหรือผู้เขียน			ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่าน		
		รู้สึกดี	รู้สึกไม่ดี	รู้สึกเฉยๆ	รู้สึกดี	รู้สึกไม่ดี	รู้สึกเฉยๆ
1	เค			63.33%			61.67%
2	เคๆ			51.67%			60%
3	จ๋า	60%			60%		
4	จ๊ะ	50%			61.67%		
5	โอเค			50%	51.67%		
6	อะเคร			45%			46.67%
7	เออ		70%			63.33%	
8	เอออออ		50%			53.33%	
9	ค่ะ	55%			66.67%		
10	ค่า	53.33%			58.33%		
11	เคร			58.33%			66.67%
12	เครๆ			51.67%			61.67%
13	อิม		56.67%			56.67%	
14	อัม			43.33%			46.67%
15	อือ		50%			55%	
16	อื้อ		45%			51.67%	
17	ได้			56.67%			53.33%
18	ได้ๆ	61.67%			51.67%		
19	ดีล			48.33%			56.67%
20	ตามนั้น			51.67%			46.67%

ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นความรู้สึกของทั้งผู้พูดหรือผู้เขียนและผู้ฟังหรือผู้อ่านที่มีต่อดี้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ เมื่อพิจารณาจากการจำนวนสูงสุดในแต่ละความรู้สึกพบว่าทั้งผู้พูดหรือผู้เขียนและผู้ฟังหรือผู้อ่านมีความรู้สึกในการเลือกใช้หรือสะท้อนความรู้สึกในทิศทางเดียวกัน ยกเว้น 1 คำคือ “โอเค” ซึ่งผู้พูดหรือผู้เขียนให้ค่าความรู้สึกมากที่สุดที่รู้สึกเฉยๆ แต่ผู้ฟังหรือผู้อ่านให้ค่าค่าความรู้สึกมากที่สุดที่ความรู้สึกดี

ผู้วิจัยขอเสนอการจัดกลุ่มดี้อยคำตอบกลับ เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงมากขึ้นดังนี้

กลุ่มความรู้สึกดี ได้แก่ ดี้อยคำ “จ้า” “จ๊ะ” “คะ” “ค่า” “ได้ๆ” “โอเค” (เฉพาะผู้ฟังหรือผู้อ่าน)

กลุ่มความรู้สึกไม่ดี ได้แก่ ดี้อยคำ “เออ” “เอออออ” “อืม” “อือ” “อื้อ”

กลุ่มความรู้สึกเฉยๆ ได้แก่ ดี้อยคำ “เค” “เคๆ” “โอเค” (เฉพาะผู้พูดหรือผู้เขียน) “อะเคร” “เคร” “เครๆ” “อืม” “ได้” “ดีล” และ “ตามนั้น”

จากการจัดกลุ่มพบว่าดี้อยคำตอบกลับที่แสดงความรู้สึกเฉยๆ มีจำนวนมากกว่าดี้อยคำตอบกลับที่สื่อความรู้สึกดีและความรู้สึกไม่ดี สะท้อนให้เห็นว่าผู้สนทนามีดี้อยคำตอบกลับที่เป็นกลางๆ เป็นจำนวนมากกว่าดี้อยคำตอบกลับแบบอื่น อาจเพื่อปกป้องมิให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในการสื่อสาร ถ้าใช้ดี้อยคำที่เป็นกลางๆ จึงปรากฏจำนวนค่าที่มากกว่า อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาที่ผู้พูดหรือผู้เขียน ผู้พูดหรือผู้เขียนเลือกใช้ดี้อยคำตอบกลับ “เออ” คิดเป็นร้อยละ 70 ซึ่งสื่อถึงความรู้สึกไม่ดี ดี้อยคำ “เค” คิดเป็นร้อยละ 63.33 ซึ่งสื่อถึงความรู้สึกเฉยๆ และดี้อยคำ “ได้ๆ” คิดเป็นร้อยละ 61.67 ซึ่งสื่อถึงความรู้สึกดี ส่วนผู้อ่านหรือผู้ฟังเลือกใช้ดี้อยคำตอบกลับ “คะ” คิดเป็นร้อยละ 66.67 ซึ่งสื่อถึงความรู้สึกดี ดี้อยคำ “เคร” คิดเป็นร้อยละ 66.67 ซึ่งสื่อถึงความรู้สึกเฉยๆ และดี้อยคำ “เออ” คิดเป็นร้อยละ 63.33 ซึ่งสื่อถึงความรู้สึกไม่ดี

บทสรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ถ้อยคำตอบกลับในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ พบว่าถ้อยคำตอบกลับที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการแสดงความรู้สึกดีเมื่อใช้ถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “ได้ๆ” 2) “จ้า” และ 3) “ค่ะ” ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการแสดงความรู้สึกไม่ดีเมื่อใช้ถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เออ” 2) “อืม” 3) “เอออออ” และ “อือ” ส่วนถ้อยคำตอบกลับที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการแสดงความรู้สึกเฉยๆ เมื่อใช้ถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เค” 2) “เคร” 3) “ได้”

ความรู้สึกของผู้ฟังหรือผู้อ่านต่อการได้รับถ้อยคำตอบกลับบนแอปพลิเคชันไลน์ ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้ฟังหรือผู้อ่านมีความรู้สึกดีเมื่ออ่านถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “ค่ะ” 2) “จ๊ะ” 3) “จ้า” ถ้อยคำตอบกลับที่ผู้ฟังหรือผู้อ่านเมื่ออ่านแล้วรู้สึกไม่ดี 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เออ” 2) “อืม” 3) “อือ” ส่วนถ้อยคำตอบกลับที่ผู้ฟังหรือผู้อ่านรู้สึกเฉยๆ เมื่ออ่านถ้อยคำเหล่านั้น 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) “เคร” 2) “เค” และ “เครๆ” 3) “เคๆ”

จากผลการวิเคราะห์ของผู้สนทนาทั้ง 2 ฝ่าย เห็นได้ว่าถ้อยคำที่พบแสดงความสุภาพ เป็นคำลงท้ายที่ใช้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงพบถ้อยคำแสดงความสนิทสนมที่เป็นถ้อยคำตอบกลับซึ่งสื่อถึงความรู้สึกที่ดีต่อผู้สนทนาอีกฝ่ายหรือผู้อ่านถ้อยคำนั้นๆ เช่น “ค่ะ” เป็นการตอบกลับที่แสดงความสุภาพ ส่วน “จ๊ะ” “จ้า” เป็นการตอบรับที่สื่อถึงความไม่เป็นทางการและสนิทสนม (นวรธรณ พันธ์ธูเมธา, 2544, น. 293) ถ้อยคำที่น่าสนใจ คือ “ได้ๆ” เนื่องจากถ้อยคำนี้เมื่อซ้ำคำ ความรู้สึกของทั้งผู้พูดหรือผู้เขียนและผู้ฟังหรือผู้อ่านเปลี่ยนไปคือเป็นความรู้สึกดี แต่หากปรากฏเฉพาะ “ได้” ความรู้สึกที่สื่อเป็นความรู้สึกเฉยๆ อาจเป็นไปได้ว่า “ได้ๆ” เป็นการเน้นย้ำความรู้สึกและความสามารถในการกระทำใดๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนริศรา หาสนาม (2558, น. 91) ที่กล่าวว่าปรากฏซ้ำทำหน้าที่เน้นย้ำหน้าที่ของถ้อยคำตอบกลับของผู้ฟังให้หนักแน่นยิ่งขึ้น เช่นเดียวกันพบการปรากฏซ้ำในภาษาจีนและภาษาอังกฤษโดยเตาและทอมป์สัน (Tao & Thompson, 1991, p. 220) เรียกว่า “back channel

clustering” เช่น ภาษาอังกฤษ “right right right” ภาษาจีน “dui dui dui” หมายถึง “right” แต่หากตอบคำว่า “ได้” จากการสัมภาษณ์ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นรายบุคคล ให้ความเห็นว่าการตอบกลับว่า “ได้” เพียงถ้อยคำเดียวค่อนข้างเป็นการพูดหัววน ประกอบกับการสื่อสารในแอปพลิเคชันไลน์ไม่สามารถเห็นหน้าหรือไม่ได้ยินน้ำเสียง และไม่รู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้สนทนาอีกฝ่าย จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการตีความความหมายในการตอบกลับครั้งนั้น ๆ ทั้งนี้การพิจารณาความหมายของถ้อยคำตอบกลับจำเป็นต้องพิจารณาถึงบริบททางความหมายและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ใช้ภาษานั้น ๆ เนื่องจากแต่ละวัฒนธรรมการสื่อความหมายของถ้อยคำตอบกลับย่อมแตกต่างกันออกไป ผลการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้จึงเป็นพื้นฐานของการศึกษาถ้อยคำตอบกลับและใช้ในการศึกษาเจาะลึกถ้อยคำตอบกลับในแต่ละวัฒนธรรมและการสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ ต่อไป

นอกจากนี้กลุ่มความรู้สึกไม่ดี ได้แก่ ถ้อยคำ “เออ” “เอออออ” “อืม” “อือ” “อือ” เนื่องจากถ้อยคำตอบกลับเหล่านี้ในชีวิตประจำวันสื่อถึงความรู้สึกที่ไม่ดีเช่นเดียวกัน และถ้อยคำเหล่านี้ใช้กับคนที่สนิทสนมกันเท่านั้น ไม่สามารถใช้กับคนที่เป็นผู้บังคับบัญชาหรือมีอาวุโสกว่าได้ ดังที่ราชบัณฑิตยสถาน (2562) ได้ให้ความหมายถ้อยคำ “เออ” หมายถึง คำที่เปล่งออกมาเพื่อบอกรับหรืออนุญาต มักเป็นคำที่ผู้ใหญ่ใช้กับผู้น้อยหรือระหว่างเพื่อนที่สนิทสนมกัน เช่นเดียวกับถ้อยคำ “อือ” ใช้รับคำของผู้ที่มีสถานภาพเท่ากันหรือผู้น้อย (นวรธร พันธ์เมธา, 2544, น. 302)

ส่วนกลุ่มความรู้สึกเฉยๆ ได้แก่ ถ้อยคำ “เค” “เคๆ” “โอเค” (เฉพาะผู้พูดหรือผู้เขียน) “อะเคร” “เคร” “เครๆ” “อืม” “ได้” “ดีล” และ “ตามนั้น” ถ้อยคำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงความเป็นกลางๆ ไม่ได้แฝงความหมายใดที่สื่อความดีหรือไม่ดีแต่อย่างใดในการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์จึงมีจำนวนคำมากกว่าคำในกลุ่มอื่น

นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้เป็นประโยชน์ในการช่วยลดความเข้าใจไม่ตรงกันจากการเข้าใจความรู้สึกของถ้อยคำตอบกลับไม่ตรงกันว่าเป็นการให้ความรู้สึกดีหรือไม่ดี หรือเฉยๆ หากใช้อย่างเหมาะสม ปัญหาในการสื่อสารก็จะไม่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- นริศรา หาสนาม. (2558). ถ้อยคำแสดงการเป็นผู้ฟังของผู้ร่วมสนทนาที่มีสถานภาพเท่ากัน
ในบทสนทนาภาษาไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย.)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นพวรรณ พันธุเมธา. (2544). *คลังคำ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2562). *พจนานุกรมไทย*. สืบค้นจาก <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/%E0%B9%84%E0%B8%94%E0%B9%89>.
- ศิริพร ปัญญาเมธีกุล. (มกราคม-มิถุนายน 2562). ความเข้าใจไม่ตรงกันในการสื่อสาร
ผ่านแอปพลิเคชันไลน์. *วารสารวจนะ*, 7(1), 66-84.

ภาษาอังกฤษ

- Herring, Susan. (1999). Interaction Coherence in CMC. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 4(1). Retrieved from <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.1999.tb00106.x>
- Sacks, Harvey, Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail. (1974). A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language*, 50(4), 696-735.
- Tao, H., & Thompson, S.A. (1991). English Backchannels in Mandarin Conversations: A Case Study of Superstratum Pragmatic 'Interference'. *Journal of Pragmatics*, 16, 209-233.
- Xudong, Deng. (2009). Listener Response. In Sigurd D'hondt, Jan-Ola Östman, & Jef Verschueren (Eds.). *The Pragmatics of Interaction* (pp. 104-124). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Yngve, V.H. (1970). On Getting a Word in Edgewise. *Papers from the Sixth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*, 567-577.

ผู้เขียน

คเชนทร์ ตัญศิริ

Kachen Tansiri

ตำแหน่งวิชาการ: อาจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ภาษาศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ทำงาน: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อีเมล: kachen.t@ku.ac.th

ณัฐา ค้าชู

Nattha Khamchoo

ตำแหน่งวิชาการ: อาจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถานที่ทำงาน: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

อีเมล: nkhamchoo@hotmail.com

ทัตดาว รักมาก

Thatdao Rakmak

ตำแหน่งวิชาการ: อาจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: อักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ทำงาน: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

อีเมล: thatdao.ra@gmail.com

ธนภัทร ปิริย์โยธินกุล

Thanapat Piriyoinkul

วุฒิการศึกษาสูงสุด: อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล: Thanapat.pir@gmail.com

น้ำผึ้ง ปัทมะलगูล

Namphueng Padamalangula

ตำแหน่งวิชาการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: Ph.D. in Comparative Literature, Wahshington University,
St.Louis, MO., USA.

สถานที่ทำงาน: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล: n.padamalangula@gmail.com

ปิยะวดี คำสุวรรณ

Piyawadee Khamswan

วุฒิการศึกษาสูงสุด: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สถานที่ทำงาน: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อีเมล: kh.piyawadee@gmail.com

มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์

Mingmit Sriprasit

ตำแหน่งวิชาการ: อาจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สถานที่ทำงาน: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล: mingmitsri@gmail.com

ศิริวัสรุ์ กาวิละนันท์

Siravast Kavilanan

ตำแหน่งวิชาการ: อาจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สถานที่ทำงาน: สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา

อีเมล: siravast.ka@gmail.com

ศิริพร ปัญญาเมธิกุล

Siriporn Panyametheekul

ตำแหน่งวิชาการ: รองศาสตราจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อ.ด.) สาขาวิชาภาษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ทำงาน: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อีเมล: siripomp@g.swu.ac.th

อุมาภรณ์ สังขมาน

Umaporn Sungkaman

ตำแหน่งวิชาการ: อาจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล

สถานที่ทำงาน: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อีเมล: fhumups@ku.ac.th

อำนาจ ปักษาสุข

Amnat Paksasuk

ตำแหน่งวิชาการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์

วุฒิการศึกษาสูงสุด: อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถานที่ทำงาน: สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อีเมล: amnat_paksasuk@hotmail.com

คำแนะนำผู้เขียนในการพิมพ์บทความตามรูปแบบของ วารสารวรรณวิทัศน์

1. เป็นบทความที่สอดคล้องกับเป้าหมายและขอบเขต (aim and scope) ของวารสาร

- (1) เป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยด้านภาษา วรรณกรรมและวัฒนธรรมไทยรวมถึงภาษาบาลี สันสกฤต เขมร และภาษาอื่นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษา วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทย เขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาแบบแผน
- (2) บทความแปลด้านภาษา วรรณกรรมและวัฒนธรรมไทยหรือที่เกี่ยวข้อง เขียนเป็นภาษาไทย (บทความแปลต้องระบุที่มาของต้นฉบับเดิมและต้องมีเอกสารรับรองว่าได้รับอนุญาตจากผู้เขียนหรือผู้ได้รับลิขสิทธิ์)

2. บทความประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

- (1) หน้าแรกซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียน คือชื่อนามสกุลจริงทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) หน่วยงานที่สังกัด (เช่น ภาควิชา/ สาขาวิชา... คณะ... ฯลฯ) หมายเลขโทรศัพท์ อีเมล วันที่ที่ส่งบทความฉบับสมบูรณ์เข้ารับการพิจารณา
- (2) ส่วนของบทความคือ ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3 คำ เนื้อหาแบ่งเป็นคำนำ เนื้อเรื่อง สรุป พิมพ์หัวข้อ “บทนำ” และ “บทสรุป” ที่ชัดเจน และควรจำแนกเนื้อหาเป็นหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย หากเป็นบทความวิจัยต้องมีการอภิปรายผลการศึกษา ผู้เขียนต้องจัดรูปแบบให้ถูกต้อง และการอ้างอิงต้องใช้ข้อมูลอ้างอิงให้ครบถ้วน ส่วนช่วยการค้นคว้าและวิธีการอ้างอิงใช้การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาระบบนามปี เชิงอรรถ อธิบายความ (ถ้ามี) บรรณานุกรม ภาคผนวก (ถ้ามี) บรรณานุกรม

แยกภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หรือจำแนกตามกลุ่มเอกสาร เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร

3. บทความมีความยาว 15–20 หน้ากระดาษ A4 ตัวอักษรแบบ Cordia New ขนาด 16 รวมรูปภาพ ตารางและบรรณานุกรม หากได้รับการตีพิมพ์ กรุณาแนบไฟล์ภาพที่ชัดเจนเพื่อความสะดวกในกระบวนการจัดพิมพ์วารสาร หากมีคำศัพท์เฉพาะ ศัพท์เทคนิคหรือชื่อเฉพาะควรตรวจสอบให้ถูกต้อง กรณีที่มีอักขรพิเศษ เช่น สัทอักษร อักษรเทวนาครี อักษรเขมร หรืออื่นๆ ต้องส่งไฟล์ตัวอักษรประเภทนั้นๆ ด้วยหรือฝังฟอนต์ในบทความเพื่อความถูกต้องของเนื้อหา

4. เป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือกำลังเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งอื่นใดมาก่อน

5. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านกระบวนการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ และอาจต้องมีการแก้ไขปรับปรุงบทความตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

6. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร ผู้เขียนจะได้รับวารสารเป็นฉบับนันทนาการ 3 เล่ม

7. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน

8. บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร จัดเนื้อหาและรูปแบบตามคำแนะนำดังต่อไปนี้

การพิมพ์ต้นฉบับ

รูปแบบการจัดพิมพ์

เนื้อหา	ระยะขอบ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบตัวอักษร	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	หนา	Cordia New	18
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	ตัวเอน	Cordia New	16

เนื้อหา	ระยะขอบ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบตัวอักษร	ขนาดตัวอักษร
คำว่า “บทคัดย่อ”	ชิดซ้าย	หนา	Cordia New	16
เนื้อหาในบทคัดย่อ	จัดพอดีหน้า	ปกติ	Cordia New	16
หัวข้อ “บทนำ” และ “บทสรุป”	ชิดซ้าย	หนา	Cordia New	16
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	หนา	Cordia New	16
หัวข้อย่อย	ย่อหน้า	หนา	Cordia New	16
เนื้อหาบทความ	จัดพอดีหน้า	ปกติ	Cordia New	16
ข้อความในตาราง	–	ปกติ	Cordia New	14
ข้อความที่คัดลอกจากบทประพันธ์ หรือข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่าง	–	ปกติ	Cordia New	14
เลขหน้า	ด้านบน มุมขวา	ปกติ	Cordia New	10

- รูปภาพและตาราง
ตาราง พิมพ์คำว่า “**ตารางที่...**” ด้วยตัวอักษรหนา ขนาด 14 ตามด้วยชื่อตาราง อักษรปกติไว้ด้านบนของตาราง กึ่งกลางหน้ากระดาษ พร้อมทั้งจัดตารางอยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษด้วย
รูปภาพ พิมพ์คำว่า “**ภาพที่...**” ด้วยตัวอักษรหนา ขนาด 14 ตามด้วยชื่อรูป อักษรปกติไว้ด้านบนของตารางตรงกลางภาพ
หากผู้เขียนนำรูปภาพหรือตารางมาจากเอกสารอื่นให้ใส่การอ้างอิงหากเป็นผลงานของผู้เขียนให้ระบุไว้ที่มาก็คือ “ผู้เขียน”
- หากมีเชิงอรรถอธิบายความ ให้ใส่เลขลำดับเชิงอรรถต่อเนื่องกันทั้งบทความ ตัวเลขเชิงอรรถขนาดตัวอักษร 11 ข้อความขนาดตัวอักษร 12
- ตัวเลข ใช้เลขอารบิกทั้งบทความ ยกเว้นการคัดลอกสามารถคงรูปตามต้นฉบับ เช่น เลข ๑ ที่ปรากฏในเอกสารโบราณภาษาไทย

1) การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา

การเขียนอ้างอิงในเนื้อหาของบทความที่ใช้การเขียนอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ระบบนามปี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การอ้างอิงเอกสารทั่วไป (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, เลขหน้า) ผู้แต่งชาวไทยเขียนชื่อและนามสกุล ผู้แต่งชาวต่างประเทศเขียนเฉพาะนามสกุล เช่น

(ไพบูลย์ สำราญภูติ, 2545, น.221)

(Leroux, 2002, p.9)

การอ้างเอกสารเรื่องเดียวกันที่มีผู้แต่งหลายคน ระบุชื่อผู้แต่งทุกคน เช่น (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์, ศิริพร ภักดีผาสุข, สุภาควดี อมาตยกุล, และ สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2549, น.200)

(Brown & Levinson, 1987, p. 145)

การอ้างเอกสารมากกว่าหนึ่งเรื่องที่ยผู้แต่งต่างกัน ใช้เครื่องหมายอัฒภาค “;” คั่นระหว่างเอกสารแต่ละเรื่อง เช่น

(Lakoff, 1973, pp. 459-493; Blum-Kulka & Olshtain, 1984, p.203; Brown & Levinson, 1987, pp. 129-146)

การอ้างเอกสารทุกขยภูมิ ภาษาไทยใช้คำว่า “อ้างถึงใน” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “cited in” เช่น

(Ulmer, Sellnow, & Seeger, 2015, p.8 อ้างถึงใน รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ, 2558, น.147-150)

การอ้างเอกสารมากกว่าหนึ่งเรื่องที่ยผู้แต่งและปีพิมพ์ซ้ำกัน เอกสารภาษาไทยใส่ ก ข หลังปีพิมพ์ ส่วนเอกสารภาษาอังกฤษใส่ a, b หลังปีพิมพ์เพื่อแสดงลำดับ และเขียนบรรณานุกรมให้สอดคล้องกัน เช่น

(ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2542ก, น. 9)

(ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2542ข, น.260)

(Fairclough, 1995a, p. 30)

(Fairclough, 1995b, p. 15)

การอ้างอิงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (ผู้แต่ง, ปีที่ปรากฏในเว็บไซต์หรือปีที่สืบค้นข้อมูล, ลำดับย่อหน้าที่คัดลอก) เช่น

(สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558, ย่อหน้าที่ 5)

เอกสารที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้ใช้ชื่อเรื่องแทน เช่น

(สาว “เลือดไทย” ขยายจูบสู้คดีเขาพระวิหาร, 2502, น. 1, 19)

ทั้งนี้ เอกสารที่อ้างอิงในเนื้อหาจะต้องมีปรากฏในบรรณานุกรมท้ายบทความ

2) การเขียนบรรณานุกรม

การเขียนบรรณานุกรม ใช้อักษร Cordia New ขนาด 16 ภาษาไทยพิมพ์ คำว่า **“บรรณานุกรม”** ตัวหนา อยู่ชิดกันหน้าด้านซ้ายของหน้ากระดาษ หากเป็นภาษาอังกฤษ พิมพ์คำว่า **“References”** กำหนดให้เขียนเอกสารอ้างอิงตามระบบ APA style ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หนังสือทั่วไป

การเขียนชื่อผู้แต่ง

ผู้แต่ง 1 คน

อรรถศักดิ์ อายุวัฒน์. (2547). *ไทยในมาเลเซีย*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

หากเป็นผู้แต่งคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเรื่อง เขียนชื่อผู้แต่งที่เล่มแรก เอกสารเล่มต่อไปละชื่อผู้แต่งด้วยการขีดเส้นความยาว 1 แท็บ

ผู้แต่ง 2 คน

สุวิทย์ มูลคำ และอรรถ มูลคำ. (2544). *การบูรณาการหลักสูตรและการเรียน*

การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ผู้แต่งหลายคน

ผู้แต่งหลายคนคนใส่ชื่อทุกคน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค “,” และคั่นหน้าชื่อคนสุดท้ายด้วยคำว่า “และ” หรือ “&” สำหรับภาษาไทยและภาษาอังกฤษตามลำดับ

ศุภมิตร เมฆฉาย, พัชรินทร์ คุรุทเมือง, อัญชลี วงษา, เทอดชัย เวียรศิลป์,
โกมท อุ่นศรีสง, และเกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน. (2548). *การจำแนก
เพศปลาบึกด้วยเครื่องหมายโมเลกุลดีเอ็นเอ*. เชียงใหม่:
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ผู้แต่งชาวต่างประเทศเขียนนามสกุลตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) แล้วเขียนอักษรย่อของชื่อผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค(.) เช่น

Arcangeli, A. (2012). *Cultural history: a concise introduction*. Oxon:
Routledge.

Winternitz, M. (2008). *History of Indian Literature (vol. 3)*. Delhi:
Motilal Banarsidass.

ผู้แต่งที่มีฐานันดรศักดิ์หรือบรรดาศักดิ์

ผู้แต่งที่มีฐานันดรศักดิ์หรือบรรดาศักดิ์ ย้ายฐานันดรศักดิ์หรือบรรดาศักดิ์ไว้ด้านหลังเครื่องหมายจุลภาค (.) เช่น

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2540). *บทละครเรื่องเงาะป่า*.
กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร และ
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้แต่งที่เป็นพระภิกษุทั่วไปและพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์

พระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำนำหน้าชื่อตามสถานภาพ เช่น พระ พระมหา พระปลัด ตามด้วยฉายานาม (ชื่อภาษาบาลี) ถ้าไม่ทราบฉายานามแต่ทราบชื่อสกุลให้ใส่ชื่อสกุล กรณีไม่ทราบทั้งฉายานามและชื่อสกุลให้ใส่ข้อมูลตามที่ปรากฏในงาน และหากพระภิกษุใช้นามแฝงให้ใส่นามแฝงตามที่ปรากฏ เช่น

พระประพันธ์ สุธฤจิตโต (กวารสิบสาม).(2548). *อิทธิพลความเชื่อเรื่องพระอุปคุตที่มีต่อชาวพุทธล้านนา*. (ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ ตามด้วยชื่อตัว ในเครื่องหมายวงเล็บ หากไม่ทราบชื่อตัวให้ใส่เฉพาะสมณศักดิ์ เช่น

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). (10 กรกฎาคม 2560). ๕ ทรงครองแผ่นดินโดยทศพิธราชธรรม. สืบค้นจาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=629&articlegroup_id=21

บรรณาธิการ ผู้รวบรวม ผู้เรียบเรียง

ถ้าเป็นชาวไทยเขียนชื่อบรรณาธิการตามด้วยคำว่า “บรรณาธิการ” ในเครื่องหมายวงเล็บ ถ้าเป็นชาวต่างประเทศเขียนชื่อบรรณาธิการตามด้วยคำว่า “Ed.” หรือ “Eds.” ในเครื่องหมายวงเล็บ เช่น

สันติ อรุณวิจิตร (บรรณาธิการ). (2547). *พูดแบบนายกะ ทักซิณ*. กรุงเทพฯ: วรรณสาส์น.

Van Dijk, T. A. (2003). Critical Discourse Analysis. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis* (pp. 352–356). Malden, MA: Blackwell.

ไม่ปรากฏผู้แต่ง

อสังการแผ่นดินวัฒนธรรม. (2543). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ผู้แต่งเป็นสถาบันหรือหน่วยงาน แต่หน่วยงานไม่ได้เป็นผู้จัดพิมพ์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2540). *จุดจบรัฐชาติสู่ชุมชนธิปไตย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ผู้แต่งเป็นสถาบันหรือหน่วยงาน และหน่วยงานเป็นผู้จัดพิมพ์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย. (2547). *คู่มือการเขียนวิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ผู้แต่งคนเดียวกัน ปิพิมพ์เหมือนกัน ชื่อเรื่องต่างกัน

เอกสารภาษาไทยใส่ ก ข เอกสารภาษาต่างประเทศใส่ a, b หลังปิพิมพ์ เช่น Fairclough, N. (1995a). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of language*. London: Longman.

Fairclough, N. (1995b). *Media Discourse*. London: Edward Arnold.

เอกสารประเภทอื่น ๆ ใช้หลักการเขียนชื่อผู้แต่งเหมือนหนังสือทั่วไป แต่มีวิธีการเขียนอ้างอิงที่เป็นรูปแบบเฉพาะตามประเภทของเอกสารดังนี้

หนังสือที่พิมพ์มากกว่าหนึ่งครั้ง

หนังสือที่พิมพ์มากกว่าหนึ่งครั้งหากเป็นหนังสือภาษาไทยให้เติมคำว่า “พิมพ์ครั้งที่” ตามด้วยตัวเลข อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บหลังชื่อเรื่อง หากเป็นหนังสือภาษาต่างประเทศให้เติมจำนวนครั้งที่พิมพ์ในวงเล็บหลังชื่อเรื่อง เช่น (2nd) ดังตัวอย่าง รุ่ง แก้วแดง. (2545). *ครูสมพร: คนสอนลิง* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: พิมพ์ศรีพรินติ้ง.

หนังสือแปล

ของดี, ณ. (2547). *ปีกแห่งพลัง* [Les ailes de courage] (พูลสุข อาภา และวัชรวิรุทธิ์ ตันพรหม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

บทความหรือบางบทในหนังสือรวมเล่ม

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2557). พระบาฬีคำประดับ สู่ เนื้อความคำประดับ: การศึกษา กลวิธีการแปลคำศัพท์ในนันทโพนันทสูตรคำหลวง. ใน *รวมบทความวิจัย การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 4* อัครลักษณ์แห่งเอเชีย 2014 (น. 53-69). นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรวิรุทธิ์. (2547). อาการกบดัม (สุก). ใน มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และขับปะเน ปิ่นเงิน (บรรณาธิการ). *นพีสี เชียงใหม่* (น. 90-91). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วจินตัน ภาณุพงศ์ และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2555). ชนิดของคำ.

ใน สถาบันภาษาไทย, *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร* (น.16-65). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

วิสุทธ์ นุษยกุล. (2542). เรื่องพระลักษมณ์พระรามของอีสาน. ใน *อักษรวิสุทธ์* (น.21-43). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

หนังสือไม่ปรากฏ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีที่พิมพ์

เอกสารภาษาไทยหากไม่ปรากฏปีพิมพ์เขียน (ม.ป.ป.) ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์เขียน (ม.ป.ท.) ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์เขียน (ม.ป.พ.) เอกสารภาษาอังกฤษหากไม่ปรากฏปีพิมพ์เขียน (n.d.) เช่น พระราชรัตนรังษี (ว.ป.วีรยุทธ). (ม.ป.ป.). *จาริกเนปาล*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

บทวิจารณ์หนังสือ

ภาวนา เขมะรัตน์. (2534). [วิจารณ์หนังสือเรื่อง *การปรับปรุงระบบราชการ ด้านการจัดการองค์การ*, โดย อมร รัชชาติย์ และถวัลย์ วรเทพพิพัฒน์]. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 36(2), 249.

บทความในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการที่พิมพ์เผยแพร่

สมประวิณ มั่นประเสริฐ. (2550). การศึกษาผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี ต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจรายพื้นที่ของประเทศไทย. ใน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การประชุมวิชาการระดับชาตินักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 3 (น. 207-239). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

รายงานการวิจัย

ฉันทนา บรรณ และศิริโชติ หวันแก้ว. (2535). *การศึกษาสถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส: เด็กทำงาน (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รายงานการค้นคว้าเฉพาะบุคคล สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์

- เอกสารที่เป็นรูปเล่มเขียนข้อมูลตามที่ปรากฏในตัวเล่ม เช่น
 นลินี เหมนิธ. (2512). *อักษรไทยในจารึกสมัยอยุธยาที่พบในประเทศไทย*.
 (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วีรี เกวลกุล. (2546). *การศึกษาศัพท์ภาษาสันสกฤตในนันทโฆษนาทศสูตรคำหลวง*.
 (รายงานการค้นคว้าเฉพาะบุคคลระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชา
 ภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- อรอนงค์ พัดพาดิ. (2521). *พระนิพนธ์ประเภทคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์*.
 (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Panu Wongcha-um. (2010). *What is Thai Cuisine? Thai Culinary Identity
 construction from the rise of the Bangkok Dynasty to its revival*.
 (Master's Thesis, Department of History). National University of
 Singapore.
- Toddington, S.R. (2015). *Impoliteness as a vehicle for humour in dramatic
 discourse*. (Ph.D. thesis). University of Central Lancashire, Preston,
 U.K.
- * หากใช้เอกสารที่ดาวน์โหลดจากอินเทอร์เน็ต เช่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์
 ต้องเขียนอ้างอิงที่มาของเอกสารจากอินเทอร์เน็ต เช่น
 วรคุณา อัจฉริยบดี. (2554). *สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในวรรณกรรม
 เฉลิมพระเกียรติและนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย: เรื่องเล่าและ
 ภาพแทน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย).
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก [http://digi.library.tu.ac.th/thesis/
 lib/1100/01title-charts.pdf](http://digi.library.tu.ac.th/thesis/lib/1100/01title-charts.pdf)

บทความในวารสาร มีปีที่ และ ฉบับที่

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (มิถุนายน-ตุลาคม 2555). อักษรไทยย่อในสมุดไทยเรื่อง
 นันโทปนันทสูตรคำหลวงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์.
 วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1), 29-51.

Ketabi, S. (2012). A Corpus-based Study of Conjunction Devices in English
 International Law Texts and its Farsi Translation. *International Journal
 of Linguistics*, 4, 362-371.

วารสารหรือนิตยสารที่ไม่มีเลขปีที่ ออกต่อเนื่องทั้งปี

ประทุมพร วัชรเสถียร. (2545). จอร์ช ดับลิวนุช กับโลกที่ไม่มีชื่อแป. *ขวัญเรือน*,
 744, 56-57.

หนังสือพิมพ์

ศึกชิงหอย 30 ล้านเขม็งเกลียว ผบ.ตร.ลั่นรู้ตัวคนผิด. (14 กุมภาพันธ์ 2561),
เดลินิวส์, น. 1.

อริชัย ต้นกันยา. (25 เมษายน 2549). ข้ามพรมแดนไทย-พม่า-จีน สำรวจเส้นทาง
 สีเหลี่ยมเศรษฐกิจ หาลู่ทางการค้า ท่องเที่ยว. *มติชน*, น. 34.

สารานุกรม นามานุกรม

อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2553). นันโทปนันทสูตรคำหลวง. ใน *นามานุกรม
 วรรณคดีไทย ชุดที่ 1 ชื่อวรรณคดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). (214-217).
 กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.

เอกสารโบราณ

นันโทปนันทสูตรคำหลวง. (2275). [สมุดไทยขาว อักษรไทยและอักษรขอม
 ภาษาไทยและภาษาบาลี เส้นรงค์]. หมวดคำรภาพ (เลขที่ 120).
 หอสมุดแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

จดหมายเหตุ

ราชสุภาวดี, พระยา. (ม.ป.ป.). [จดหมายเหตุรัชกาลที่ 5]. คิดการเรื่องเล็ก ทาษ
และอากรบ่อนเบี้ย (มัตที่ 154 เลขที่ 13). หอสมุดวชิรญาณ, กรุงเทพฯ.

บทความในนิตยสารออนไลน์

Clay, R. (2008, June). Science vs. ideology: Psychologists fight back about
the misuse of research. *Monitor on Psychology*, 39(6). Retrieved
from <http://www.apa.org/monitor/>

ความรักจะดีถ้ามีสุขภาพเป็นเลิศ. (1 กุมภาพันธ์ 2554). *ชีวจิต*, 12(296).
สืบค้นจาก <http://www.cheewajit.com/articleView.aspx?catelid=2&articleid=2032>

เว็บเพจ

บ้านคนรักสุนทราภรณ์. (7 ตุลาคม 2559). *ชาวทุ่ง*. สืบค้นจาก
<http://www.websuntaraporn.com/suntaraporn/lyric/postlyric.asp?GID=601>

กระดานข่าวบนอินเทอร์เน็ต

Rampersad, T. (2005, June 8). Re: Traditional knowledge and traditional
cultural expressions [Online forum comment]. Retrieved from
<http://www.wipo.int/roller/comments/pisforum/Weblog/>

วิดีโอ

American Psychological Association. (Producer). (2000). *Responding
therapeutically to patient expressions of sexual attraction* [DVD].
Available from <http://www.apa.org/videos/>

สัมภาษณ์

วรวิทย์ หิรัญมาศ. (18 มิถุนายน 2557). ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจิตกรรมและ
ประติมากรรมไทย. [สัมภาษณ์].

อนึ่ง การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์โปรดตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบการอ้างอิงและถ้อยคำต่างๆ โดยเฉพาะคำศัพท์เฉพาะสาขา ศัพท์เทคนิคและชื่อเฉพาะ ตลอดจนการอ้างอิงผลงานของผู้อื่นต้องเขียนอ้างอิงในระบบนามปีและบรรณานุกรมให้ชัดเจนและถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนด

ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/VANNAVIDAS>

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิชาการ

1. บทบาทหน้าที่ของผู้เขียน

- 1.1 ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งพิจารณาตีพิมพ์ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่ได้ส่งตีพิมพ์ที่อื่นในเวลาเดียวกัน
- 1.2 ผู้เขียนต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยโดยไม่แจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จหรือบิดเบือนข้อมูล
- 1.3 ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานที่เกี่ยวข้องซึ่งเผยแพร่ไว้ก่อนหน้านี้ รวมทั้งจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความ
- 1.4 ผู้เขียนต้องจัดทำบทความต้นฉบับให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำผู้เขียน”
- 1.5 ผู้ที่ปรากฏรายชื่อเป็นผู้เขียนบทความทุกคนต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการ
- 1.6 ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี)
- 1.7 ผู้เขียนต้องให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบกรณีผลประโยชน์ทับซ้อน

2. บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร

- 2.1 บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความตามมาตรฐานทางวิชาการซึ่งเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 บรรณาธิการจะไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน และผู้ประเมินบทความ ตลอดจนกระบวนการประเมินและเตรียมการเผยแพร่บทความให้แก่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องทราบ
- 2.3 บรรณาธิการจะคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ

2.4 บรรณาธิการไม่รับตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว ส่งตีพิมพ์ที่อื่นในเวลาเดียวกัน

2.5 บรรณาธิการไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน

2.6 บรรณาธิการมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอก ผลงานผู้อื่นอย่างจริงจัง โดยใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น

2.7 หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น ในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการจะหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนทันทีเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้น

3. บทบาทหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

3.1 ผู้ประเมินบทความ ต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความทั้งเรื่องหรือข้อมูลบางส่วนแก่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

3.2 กรณีที่ผู้ประเมินบทความตระหนักว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ร่วมกับผู้เขียนทำให้ไม่สามารถเสนอความคิดเห็นและประเมินอย่างเป็นอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น

3.3 ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้น ๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความวิจัย

3.4 ผู้ประเมินบทความต้องพิจารณาผลงานวิจัยที่สำคัญและสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมินซึ่งผู้เขียนไม่ได้นำมาอ้างอิง และแนะนำให้ผู้เขียนศึกษาเพิ่มเติมและนำมาอ้างอิงในบทความด้วย

3.5 ผู้ประเมินบทความต้องพิจารณาว่าบทความนั้นมีส่วนที่ซ้ำซ้อนกับผลงานของผู้อื่นหรือไม่ ถ้ามีผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

ใบสั่งซื้อวารสาร “วรรณวิทัศน์”

วารสารวรรณวิทัศน์มีกำหนดออกปีละ 1 ฉบับ (เดือนพฤศจิกายน) ราคาฉบับละ 100 บาท
วารสารฉบับปีที่ 19 เป็นต้นไป ออกปีละ 2 ฉบับ
เล่มที่ยังมีจำหน่ายได้แก่ ฉบับปีที่ 6 (2549) ถึงฉบับปีที่ 19/1 (2562)
(เล่มละ 120 บาท รวมค่าส่ง)

ข้าพเจ้า.....

มีความประสงค์สั่งซื้อวารสารวรรณวิทัศน์ฉบับปีที่.....จำนวน.....เล่ม
ที่อยู่สำหรับส่งวารสาร

.....
.....
.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail address.....

ข้าพเจ้าได้โอนเงินเข้าบัญชี ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน)

สาขามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์-ท่าพระจันทร์

บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ เลขที่ 155-2-00938-1

ชื่อบัญชี วารสารและเอกสารวิชาการคณะศิลปศาสตร์ มธ.

และได้ส่งสำเนาการโอนเงินมาที่งานการคลัง

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121

หรือทาง E-mail address: noojant@gmail.com

เป็นจำนวนเงิน.....บาท (.....) มาพร้อมนี้

ลงชื่อ.....

(.....)

ISSN 1513-9956

9 771513 995008

สาขาวิชาภาษาไทย

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์